

95067

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GELENEKSEL SİVİL MİMARİNİN
SOSYO-KÜLTÜREL VE İŞLEVSELLİK
BAĞLAMINDA TARİHSEL SÜREKLİLİĞİ İÇİN
PLANLAMA/FİNANS MODELİ

Y.Mimar N. Ferah AKINCI

F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programında
Hazırlanan

DOKTORA TEZİ

Tez Savunma Tarihi: 04.01.2000
Tez Danışmanı: Doç.Dr. Ayfer AYTUĞ
Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Nur AKIN (İTÜ)
Prof. Dr. Ahsen ÖZSOY (İTÜ)

[Handwritten signatures]

İSTANBUL, 2000

İÇİNDEKİLER

sayfa

ŞEKİL LİSTESİ.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.2. Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. KONUT VE GELİŞME	4
2.1. Konutun Tarihsel Gelişimi ve Geleneksel Konut'un Yeri	4
2.2. Tarihsel Gelişim İçinde Türkiye'de Konutun Mekansal Değişiminin İrdelenmesi ve Geleneksel Sivil Mimarının Yeri	10
3. TÜRKİYE'DE GELENEKSEL KONUT DOKUSUNUN ESKİME NEDENLERİ	21
3.1. Sosyal Değişim	22
3.1.1. Kültürel üst yapının değişimi.....	25
3.1.1.1. Aile	26
3.1.1.2. Örf ve adetler	33
3.1.1.3. Din.....	35
3.1.1.4. Eğitim	38
3.1.1.5. Hukuk	39
3.1.2. Kültürel alt yapının değişimi	41
3.2. İşlevsel (Fonksiyonel) Değişim	41
3.3. Fiziksel Değişim	46
3.4. Ekonomik Eskime	52
4. AVRUPA VE KORUMA.....	56
4.1. Avrupa'da Koruma Anlayışı ve Tarihsel Gelişim	56
4.2. Avrupa'dan Koruma Yaklaşımlarına Örnekler	63
4.2.1. Hollanda	64
4.2.1.1. Korumada tarihsel gelişim ve anlayışlar	64
4.2.1.2. Korumada devletin ve halkın yeri	65
4.2.1.3. Kurum ve kuruluşlar.....	67
4.2.1.4. Koruma ve finans	68
4.2.2. Almanya.....	71
4.2.2.1. Korumada tarihsel gelişim ve anlayışlar	71
4.2.2.2. Kurum ve kuruluşlar	72
4.2.2.3. Koruma ve finans	74
4.2.2.4. Eyaletlerde koruma anlayışı, kurum ve kuruluşlar ile finans.....	74
4.2.3. İngiltere.....	82
4.2.3.1. Korumada tarihsel gelişim ve anlayışlar	82

4.2.3.2. Korumada devletin ve halkın yeri	83
4.2.3.3. Kurum ve kuruluşlar	84
4.2.3.4. Koruma ve finans	84
4.2.4. Fransa	87
4.2.4.1. Korumada tarihsel gelişim ve anlayışlar	87
4.2.4.2. Korumada devletin ve halkın yeri	89
4.2.4.3. Kurum ve kuruluşlar	90
4.2.4.4. Koruma ve finans	92
4.2.5. İtalya	95
4.2.6. Belçika	98
4.2.7. Yunanistan	101
4.3. Avrupa'dan Seçilen Ülke Koruma Politikalarına Genel Bakış	103
5. TÜRKİYE VE KORUMA	105
5.1. Korumada Tarihsel Gelişim ve Anlayışlar	105
5.2. Korumada Devletin ve Halkın Yeri	111
5.3. Kurum ve Kuruluşlar	118
5.4. Koruma ve Finans	119
5.5. Türkiye'de Anıt Eserlerin Korunmasına İlişkin Mevcut Model ve Eleştirisi	122
6. GELENEKSEL SİVİL MİMARİNİN SOSYO-KÜLTÜREL VE İŞLEVSEL SÜREKLİLİĞİ BAĞLAMINDA KORUMA MODELİ İÇİN ALAN ÇALIŞMASI	125
6.1. Amaç	125
6.2. Yöntem	126
6.2.1. Anket	128
6.2.2. Gözlem	129
6.3. Araştırmanın Uygulanması	129
6.3.1. Araştırma alanlarının belirlenmesi	130
6.3.2. Örneklem sayısının belirlenmesi	133
6.4. Safranbolu Bölgesi'ne ilişkin araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi	133
6.4.1. Safranbolu Bölgesi'ne ilişkin veriler	133
6.4.2. Safranbolu Bölgesi'ne ilişkin anket ve gözlem sonuçları	135
6.5. Fener Bölgesi'ne ilişkin araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi	138
6.5.1. Fener Bölgesi'ne ilişkin veriler	138
6.5.2. Fener Bölgesi'ne ilişkin anket ve gözlem sonuçları	139
6.6. Zeyrek Bölgesi'ne ilişkin araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi	142
6.6.1. Zeyrek Bölgesi'ne ilişkin veriler	143
6.6.2. Zeyrek Bölgesi'ne ilişkin anket ve gözlem sonuçları	145
6.7. Anket ve Gözlem Sonuçlarının Değerlendirilmesi	148
6.8. Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Modele Yönelik Sorunsalların Belirlenmesi	152
7. TÜRKİYE'DE GELENEKSEL SİVİL MİMARİNİN SOSYO-KÜLTÜREL ve İŞLEVSELLİK BAĞLAMINDA TARİHSEL SÜREKLİLİĞİ İÇİN PLANLAMA/FİNANS MODELİ	157
7.1. Modeldeki Problem Alanının Belirlenmesi	158
7.1.1. Problemin ölçek boyutu	159

7.1.2.	Problemin içerik boyutu	160
7.1.3.	Problemin davranış boyutu	161
7.1.4.	Problemin zaman boyutu	161
7.2.	Koruma Modelinin Oluşturulması	162
7.2.1.	Süreçe ilişkin model	162
7.2.1.1.	Sorun tespiti	162
7.2.1.2.	Veri toplama	164
7.2.1.3.	Analiz	164
7.2.1.4.	Kavram geliştirme	165
7.2.1.5.	Sentez ve Karar	166
7.2.1.6.	Uygulama ve değerlendirme (Geri Besleme)	171
7.2.2.	Örgütlenme modeli (kurum ve kuruluşların ve finansmanın organizasyonu)	171
7.2.2.1.	Kurum ve kuruluşlar	173
7.2.2.1.1.	KTVK yüksek kurulu	174
7.2.2.1.2.	KTVK kurulları (Bölge)	176
7.2.2.1.3.	KTVK alt kurulları	176
7.2.2.1.4.	KTVK ilçe kurulları	177
7.2.2.1.5.	Mahalle komiteleri	178
7.2.2.1.6.	Yerel yönetimler bakanlığı	179
7.2.2.1.7.	Yerel yönetimler bölge kurulları	179
7.2.2.1.8.	Yerel yönetimler (Büyükşehir)	179
7.2.2.1.9.	İlçe yerel yönetimleri	180
7.2.2.1.10.	Meslek örgütleri	181
7.2.2.1.11.	Sivil toplum örgütleri	182
7.2.2.2.	Finansman	182
7.2.2.2.1.	Özel finansman kaynaklarının yaratılması	183
7.2.2.2.2.	Kamu finansman kaynaklarının yaratılması	185
8.	GENEL DEĞERLENDİRME	188
	KAYNAKLAR	191
	EKLER	205
Ek 1	Anket Formu	205
Ek 2	Safranbolu Bölgesi'ne ait Anket Sonuçları	211
Ek 3	Fener Bölgesi'ne ait Anket Sonuçları	218
Ek 4	Zeyrek Bölgesi'ne ait Anket Sonuçları	225
	ÖZGEÇMİŞ	232

ŞEKİL LİSTESİ

sayfa

Şekil 1 Göçmen Çadırları	12
Şekil 2 Harikzedegan Katevleri	15
Şekil 3 Türkiye’de oturlan konutlarda, oda sayılarına göre ailelerin yüzdesi	19
Şekil 4 Yapı Değişimi	21
Şekil 5 Toplumsal Değişim ve Yapısal Değişim	25
Şekil 6 Hane halkı büyüklüğü	32
Şekil 7 10 yıllık dilimlere göre mekan büyüklüklerinin evrimi	45
Şekil 8 Zamanla yapı kalitesinin değişimi	47
Şekil 9 Fiziksel Eskime (Strüktürel Dejenerasyon)	48
Şekil 10 Ros Eğrisi	54
Şekil 11 Eski bir yapının onarımı ve yeni bir yapının inşa edilmesi zaman içindeki maliyet grafiği	54
Şekil 12 Hollanda	70
Şekil 13 Almanya	73
Şekil 14 Niedersachsen Eyaleti	78
Şekil 15 Bremen Eyaleti	81
Şekil 16 İngiltere	86
Şekil 17 ANAH	91
Şekil 18 Fransa	93
Şekil 19 İtalya	96
Şekil 20 Belçika	100
Şekil 21 Yunanistan	102
Şekil 22 Türkiye	124
Şekil 23 Sürece ilişkin model ve rol alanlar	163
Şekil 24 Örgütlenme şeması	187

ÖNSÖZ

Zengin bir kültür hazinesine sahip olan Türkiye, değerlerini, çeşitli nedenlerden dolayı birbir yitirmektedir. Bu nedenlerin başında, kültürel devamlılığı besleyecek ekonomik girdinin yetersiz ya da çözümsüz kalışı ile toplumca kültürel değerlere karşı bilinç seviyesinin düşüklüğü gelmektedir.

Yitirdiğimiz değerlerimizden biri de “Geleneksel Sivil Mimarisi” dir. Özellikle bu yapılanmadaki yokoluşu, ülkede yaşanan artı nüfus problemiyle doğan konut istemi hızlandırmıştır.

Herşeye rağmen problemleri bilmek, kabul etmek ülkece kültürel değerlerin korunmasında atılacak ilk adım olacağı gibi, çözüm yollarını da bulmak ilgili platformlarda, somut olarak değerlendirilebilecek verileri ortaya koyacaktır. Bu noktada tez, Geleneksel Sivil Mimarisinin korunması gerekliliğini, önemini ve yok olma nedenlerini vurguladığı gibi, sonuçta problemleri çözümleyici bir koruma modeli sunmaktadır. Tezin bir aşaması ise uygulamadır. Uygulama aşamasında çıkacak sorunlar, modele tekrar girdi olabilecektir. Dolayısıyla model, değişen sorunlar ve insan gereksinmelerine karşı yenilenerek aktifliğini korumuş olacaktır.

Bu bağlamda oluşturulan Geleneksel Sivil Mimarisinin korunması çalışması, kültürel hazinemizin gelecek kuşaklara aktarılmasının bir parçası olacaktır. Kültürel devamlılığı kaybeden toplumlar, kimlik kaygısı ile geleceğe yönelirler... Oysa ki geçmiş geleceğin anahtarıdır. Bu hedef ile Geleneksel Sivil Mimarisinin korunması kapsamında oluşturduğum model ile halkın katılımını ön plana çıkararak, mevcut sisteme, yeni bir ses getirilmiştir. Ülke için oluşturulan model, bir adım sonra uygulama boyutuna ulaşacağından “Türkiye sorunlarını planlama yaparak çözmek” anlayışına da bir örnek olacaktır.

GELENEKSEL SİVİL MİMARİNİN SOSYO-KÜLTÜREL VE İŞLEVSELLİK BAĞLAMINDA TARİHSEL SÜREKLİLİĞİ İÇİN PLANLAMA/FİNANS MODELİ

Nazlı Ferah AKINCI
Mimari Tasarım, Doktora tezi

Çalışma, Giriş ve Genel Değerlendirme bölümleri ile birlikte sekiz bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; tez çalışmasının amacı ve kapsamı tanımlanmış, çalışma yönteminde izlenecek yaklaşım sistematigi irdelenmiştir. Bina-koruma-finance arakesitinde bir problem alanı üzerinde geliştirilen tezin amacı, geleneksel sivil mimarinin sosyo-kültürel ve mekansal işlevsellik bağlamında sürekliliğinin sağlanarak korunması için alt ve üst yapı planlama kararları, örgütlenme ve finansmanı kapsayan bir model oluşturmaktır. Tez; veri toplama, analiz, sentez, değerlendirme, sonuç aşamalarına göre oluşturulmuştur.

İkinci bölümde; konutun tarihsel gelişimi ve bu gelişim içinde mekansal değişimi literatür araştırması ile incelenmiş, konut fonksiyonlarının zamanla geliştiği ve değiştiği belirlenmiştir. Geleneksel sivil mimari ürünlerin oluşum ve değişim süreci irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde; Türkiye'deki geleneksel konut dokusunun eskime nedenleri araştırılmış, geleneksel dokuların yokoluşunu hızlandıran değişim kriterleri; sosyal, foksiyonel ve fiziksel değişim ile ekonomik eskime olarak saptanmış ve bu değişim dinamikleri, kullanıcı-konut özelinde incelenmiştir.

Dördüncü bölümde; koruma anlayışının Avrupa'daki tarihsel gelişimi ve seçilen yedi Avrupa ülkesinde izlenen koruma modelleri incelenmiştir. İncelenen ülkelerdeki korumaya ilişkin organizasyon şemaları oluşturulmuştur.

Beşinci bölümde; mevcut koruma mevzuatına göre Türkiye'de koruma anlayışı, devlet politikası, rol alanlar ve finans bağlamında incelenerek eleştirisi yapılmış ve organizasyon şeması oluşturulmuştur.

Altıncı bölümde; Türkiye'deki koruma anlayışının uygulamadaki örneklerini araştırmak amacıyla; İstanbul Tarihi Yarımadası'nda, Fener ve Zeyrek Bölgelerinde, kırsal yerleşim alanı olarak da Safranbolu Bölgesi'nde alan çalışması yapılmıştır. İlk beş bölümde literatür araştırmalarına dayanarak yapılan analizlerin tezin koruma modeli oluşturma amacına yönelik olarak alan çalışması ile irdelenmesine çalışılmıştır. Planlama kararları, örgütlenme ve finans bağlamında mevcut sistemdeki aksaklıklar belirlenmiştir.

Yedinci bölümde; literatür çalışmaları ve alan çalışmalarının değerlendirilmesi sonucunda, Türkiye için yeni bir koruma modeli oluşturulmuştur. Model, problemin; ölçek, içerik, davranış, zaman boyutu irdelenerek planlama ve sürece ilişkin olarak oluşturulmuştur. Modelde yer alacak kurum ve kuruluşlar ile finansmanın organizasyonuna ilişkin veriler de tanımlanmıştır.

Sekizinci bölümde; çalışmanın önemi belirtilerek genel değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Koruma, Konut, Geleneksellik, Finans, Süreklilik

JÜRİ:

1. Doç.Dr. Ayfer AYTUĞ (Danışman)
2. Prof.Dr. Nur AKIN
3. Prof.Dr. Ahsen Özsoy

Kabul tarihi: 04.01.2000

Sayfa sayısı: 232

A PLANNING/FINANCE MODEL FOR THE HISTORICAL CONTINUITY OF TRADITIONAL CIVIL ARCHITECTURE IN TERMS OF SOCIO-CULTURE AND FUNCTIONALISM

Nazlı Ferah AKINCI
Architectural Design, Ph.D. Thesis

This study is composed of 8 chapters including the introduction and general evaluation chapters.

In the first chapter, the objective and the extent of this thesis study are defined; the systematic approach that will be applied in the method of this study is examined. This thesis is developed on a problem area in the building-conservation-finance intersection. The objective of the study is, to form a model that includes conservation, decisions, to be organized and finance. The thesis is constituted according to datum gathering, analyses, synthesis, evaluation and conclusion steps.

In the second chapter, the historical progress of dwelling and the area differences in this progress is examined by written source researches. And it is designated that by the time the dwelling functions are progressed and changed. The formation and changing process of traditional civil architecture materials are investigated.

In the third chapter, the reason traditional dwelling texture in turkey aged is searched. And changing criteria that accelerate the vanishing of traditional texture are determined as; social and functional changes, economical aging. And these all change dynamics are examined on the “user-house” specialty.

In the fourth chapter, the historical progress of conservation in Europe, and the conservation models in the seven European countries that are chosen are examined. The organization diagrams of conservation in examined countries are formed.

In the fifth chapter, by examining the conservation perceptiveness in Turkey according to the existing conservation regulation, the political policy of government, characters and financial are criticized and the organization diagrams of conservation are formed.

In the sixth chapter, the aim is to search the applied examples of the conservation perceptiveness in Turkey. Area studies are applied in the historical peninsula of İstanbul, Fener and Zeyrek areas, Safranbolu area as a rural settlement. In the first five chapter, the analyses which is based on the written source studies, examined with area studies due to the conservation model of the thesis. The decisions of planning, organizational structure and financial studies are determined the faults in the existing system.

In the seventh chapter, a new conservation model for Turkey is formed at the end of the written source and area studies. The model is formed by considering scale, content, deportment, time dimension of the problem and related to the planning and progression. The datum related to the financial organization with the association and institutions that will be in the model are defined.

In the eighth chapter, general evaluation is made by stating the importance of the study.

Keywords: Preservation, Housing, Traditionalism, Finance, Continuity

JURY:

1. Doç.Dr. Ayfer AYTUĞ (Supervisor)
2. Prof.Dr. Nur AKIN
3. Prof.Dr. Ahsen ÖZSOY

Date: 04.01.2000

Page: 232

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi süreci; avcı, göçebe topluluklardan, yerleşik tarım toplumlarına geçişle hızlanmıştır. İnsanın geçirdiği her süreçte oluşan yaşam kültürüyle yaşama alanlarının / yerleşimlerin, biçimi belirlenmiştir. Yaşama alanlarından biri olan Geleneksel Sivil Mimari de insanlık tarihi süreci içinde oluşan kültürel sürekliliğin, bir dönemini içeren somut örneğidir. Dolayısıyla Geleneksel Sivil Mimari, Türkiye kültürünün bir ifadesi olduğu gibi, dünya insanlık tarihi gelişimi için de önemlidir. Global dünya düzeni, uluslararası stil olarak adlandırılan ve yaşamın her alanına damgasını vuran yaşam biçimi ve ürünlerinin etkinlik kazanması, beraberinde tek sesliliği, tek yaşam biçiminin sıcaklığını, tek düzelikliğini getirmiştir. Yerel unsurlar, uluslararası stile karşılık bir varlık mücadelesi verdiği gibi, her yerel unsur da uluslararası stile katılım şansı bulmaktadır. Bir yanda, tek standarta kavuşturulmaya çalışılan yaşama ve ürünleri, diğer yanda bu yaşam biçimi ve ürünlerinin yarattığı tek düzelik çelişkisi söz konusudur. Bu noktada, ortak dünya kültürü açılımına ulaşılmaktadır. Tüm yerel kültürlerin, kendi renklilikleriyle katıldıkları yeni dünya kültürü açılımı...

İnsanlık gelişimi ile değişim, yerleşimleri de etkisi altına almaktadır. Fakat değişim, eski kent dokularının, organizasyonlarının ve omurgasının değişimi anlamını içermemelidir. Değişimde kültürel süreklilik kesintiye uğratılmamalıdır. Değişen ekonomik sistemlerin, ihtiyaçlarına uygun fiziksel değişimle karşılık veremeyen yerleşimler/kentler, önlenemeyen, toplumun ekonomik çıkar dürtülerinin baskısı ile karşılaşır.

Hızlı bir değişimle eski doku ve özelliklerini kaybeden ve yeni organizasyona yaşayanlarının içsel yabancılaşmasını çözemeyen yeni yaşam kültürü, Maslow'un gereksinimler setinden olan insanın aidiyet ve güven duygularının oluşmasını engelleyerek, daha üst aşamalarda oluşabilecek bireyleşme, sosyalleşme, gelişim, kentlerin kültürü, demokrasi kültürü bilincinin gelişmesini engellemektedir. Kültürel devamlılık adına tarihi dokular korunmalıdır.

Kültürel devamlılık adına Geleneksel Sivil Mimarinin korunması, ülke ölçeğindeki sorunların kısılacı altındadır. Örneğin, kentlerde artan nüfusa bağlı olarak oluşan konut talebi için, ülke planlama stratejisi içinde Geleneksel Sivil Mimarinin değerlendirilmemesi, sorunlardan biri olarak görülebilir. Bu noktada; Geleneksel Sivil Mimarinin korunması çabalarına girilmelidir.

Kültürel gelişim sürecinde üretilen, bulunan en özel parçaları, kültürel, tarihsel devamlılık adına koleksiyonculuk ve müzecilik yoluyla sunumu, tarihsel, kültürel süreklilik adına önemli bir işlemdir. Fakat bu anlayışla, tarihi kent dokularının kültürel sürekliliklerinin sağlanması yetersiz kalabilir. Toplumda sosyo-ekonomik, fiziksel ve fonksiyonel değişimler, tarihi kent dokularını, müzecilik anlamında korunmalarını sağlayamamaktadır. Değişen değerlere, tarihi kent dokularının adaptasyonu söz konusudur. Ulusal ölçekte kültürel devamlılık adına, uluslararası ölçekte kültür zenginliğine katkıda bulunmak adına, Türkiye’de oluşturulacak koruma bilinçliliği ile olumlu ürünlerini görmek mümkündür.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Giriş kısmında belirtilen tüm gelişmelerin sonucunda, mevcut tarihi dokular, tahrip olmakta ve çok farklı bir yerleşim yapısının altında kalmak zorunda bırakılmaktadır.

Venedik Tüzüğü “İnsan kuşaklarının tarihi anıtları geçmişten bir bilgi taşıyarak günümüze eski geleneklerin yaşayan tanıkları olarak gelmektedir. İnsanlar, insani değerlerin bütünlüğünde gittikçe daha çok bilinçlenmekte ve eski anıtları ortak miras saymaktadır. Onları gelecek kuşaklara sağ salım ulaştırmak sorumluluğu iyice anlaşılmıştır. Orjinal zenginliklere zarar vermeden onları bizden sonrakilere aktarmak görevimizdir.” sözleriyle başlar. (Erder, 1975) Dolayısıyla Türkiye’de yaşanan hızlı değişim, tarihi dokunun yokoluşu sürecini başlatmıştır. Bu sürecin tersine çevrilmesini sağlamak gerekmektedir. Sürdürebilir bir kentsel gelişim politikasının da temelini, bu dinamik oluşturacaktır. Türkiye’yi oluşturan coğrafyanın kalkınmada motive edici dinamiği, çok kültürlülük ve kültürler katmanı kimliğidir. Bu dokunun üzerinde oluşan toz katmanlarının kaldırılması ve yokoluşa doğru giden kültürel dokuların kazanılması gerekmektedir. Bu bağlamda ülke ölçeğinde, toplumsal bir proje olarak koruma çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Çalışma başlığı olarak seçilen koruma ve finans, Türkiye’de bileşimi sağlanamayan iki bileşendir. Tez çalışmasında hedeflenen, Türkiye’de koruma çalışmalarının en önemli bileşeni olan finansman ve karmaşık yasal prosedürlerin düzenlendiği bir sistematığın altyapısını oluşturmaktır. Türkiye ölçeğinde Geleneksel Sivil Mimarinin kazandırılması, modelin asal amacıdır. Tez; Geleneksel Sivil Mimarinin korunması için, Türkiye genelinde alt ve üst yapı planlama kararlarının, finans ve rol alanlarıyla birleştirilmesi kapsamını içermektedir.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Koruma modeli için; Türkiye'nin konut politikasına ve dünyanın konut anlayışında geldiği noktaya bakarak, konut eylemlerinin vb değişebileceği gerçeğine gelerek, Geleneksel Sivil Mimarinin eskimesindeki nedenleri belirleyip, mevcut durumlarının iyi olmadığını geniş veriler tabanında zenginleştirmek, çalışmada izlenen ilk kısmı oluşturmaktadır.

Çalışma, yeni bir koruma modeli hedeflediğinden, Avrupa Geleneksel Mirasını koruma sistemine değinmek ve seçilen örnek ülkelerde, gerek finansal gerekse örgütsel açıdan nasıl bir yapılanmalarının olduğunu görmek, modelin ilk oluşum ışınlarını vermektedir. Avrupa'nın koruma alanında önemli bir geçmişi olması ve uygulamaların başarıyla sonuçlanması, örnek seçiminde etkili olmuştur.

Mevcut literatür çalışmalarına ilaveten ele alınan, Türkiye'deki koruma mevzuatının geçmişi ve bugünü, Türkiye Koruma Modeli'nde yaşanan aksaklıkların çıkartılmasından dolayı incelenmiştir. Gerek Avrupa'ya, gerekse Türkiye'ye bakışlar, aradaki farkları da çıkaracaktır.

Bu aşamaya kadar ele alınan literatür çalışmaları, seçilen bölgelerde yapılan anketlerle zenginleştirilmiştir. Türkiye Koruma Modelinde yaşanan aksaklıkların saptanmasını anket çalışmalarıyla uygulamaya bazında da görmek, oluşturulacak modelin işlerliği açısından gereklidir.

Elde edilen gerek literatür gerekse alan çalışmaları ile Türkiye için yeni bir koruma sistemi oluşturmayı kapsayan çalışma, planlama-örgütlenme-finansman üçgeninde toplanmaktadır.

Bütün bu gidiş için gerekli görülen veriler; mevcut verilerin toplanması için literatür araştırmalarından, mevcut modeldeki aksaklıkları görmek açısından ise alan çalışmalarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Alan çalışmaları; anket, görüşme ve gözlem şeklinde yapılmıştır. Dolayısıyla tez; Veri toplama, Analiz, Sentez, Değerlendirme, Sonuç aşamalarına göre oluşturulmuştur.

2. KONUT VE GELİŞME

Bu bölümde, tarihsel süreklilik bağlamında, konutun gelişimi incelenmiştir. Dünyada konutun ortaya çıkması ve gelişimi; konut içi fonksiyonların ne yönde ve hangi etkenlere bağlı kalarak değiştiğinin anlaşılması açısından önemlidir. Geçmişte tek bir fonksiyonla oluşturulan konutlar, bugün insan gereksinmelerin artması sonucu ve teknolojinin imkanları doğrultusunda, çeşitli fonksiyonları içermektedir. Her yeni konut tasarımı, konut gelişimindeki ideali koymak amacındadır. Gelişmiş olan konut, her ülkenin geleneksel mimarisini yok saymamalı, toplumların kültürleri içinde yoğrularak oluşmalıdır. İnsanlığın günümüzde, kültürlerine dönüşlerinin ifadesi olarak sayılabilen; Geleneksel Sivil Mimarının yeniden prestij kazanımları, kültürel süreklilik açısından, Türkiye’de de olabilirliğini sorgulamaktadır. Bu bağlamda, konutun tarihsel gelişimi; dünyada ve Türkiye’de olmak üzere iki ana kurguda ele alınmıştır. Bu; Geleneksel Sivil Mimarının Türkiye’de geldiği noktayı bilmek ve dünyada gelenekselliğe bakış açısının yerini algılamak açısından önemlidir.

2.1. Konutun Tarihsel Gelişimi ve Geleneksel Konutun Yeri

İnsan, Paleolitik ve Mezolitik dönemlerde, ilk olarak doğada karşılaştığı yırtıcı hayvanlardan korunabilmek için, korunaklı doğal ortamlarda sığınma gereği duyarak mağaralarda yaşamıştır. “Bu çağlara tarihlenen yapı kalıntıları yoktur” (Naumann, 1975).

D. Kuban, konut kavramının, savunma ve kendini koruma ile ilk olarak gündeme geldiğini vurgulamaktadır (Kuban, 1997). Daha sonra bu anlayış, barınma boyutuna ulaşmıştır. Burada artık, doğal etkenler de göz önüne alınmaktadır. Rapoport’un konut fonksiyonlarını;

“1) Fiziksel barınma;

2) Sembolik mekanın sağlanması ve mekanın tanımlanması” olarak yorumlaması, ilk konut tiplerinin sadece ‘fiziksel barınma’ olarak nitelendirilebileceğine de bir dayanaktır (Rapoport, 1975).

İnsan eliyle oluşturulmuş olan ilk barınaklarda; deri, saz, dal, çamur gibi hafif malzemeler kullanılmıştır. Barınaklar; yuvarlak planlı, çukur tabanlı, çatılmış ağaç aralarının, dallar ve kamışlarla sepet gibi örülüp, üstünün çamurla sıvanmasıyla meydana getirilmiştir (Acar, 1997). Barınakların oluşturulmasında ise, iklim, etkili bir faktördür (Ünsal, 1973).

Ailenin, tek kurum olarak belirlediği ilk dönemlerden sonra, hayvanın evcilleştirilmesiyle aileler birliği olan boylar ve boylardan oluşmuş kabileler, ortaya çıkmıştır (İrmak, 1974). “Doğaya insan emeğinin eklenmesi toplulukların hareketlilik alanını sınırlandırmıştır” (Kılınçaslan, 1981). Bu yerleşim tarzında artık barınak, konut işlevini görmektedir. Yerleşik yaşama geçiş sonucunda, mevcut barınakların yanısıra, iç mekanda, tarımsal üretime yönelik; depo, işlik, ocak gibi ortak kullanımları içeren genişçe bir ortak alan (Acar, 1997) söz konusu olmaya başlamıştır. Bu konutlarda, yuvarlak planlı, taş duvarlardan örülen yan yüzeyler, saz ve dalların çamurla sıvanmasıyla oluşturulan bir üst örtüyle kapatılmıştır. Bu yerleşim özelliklerinden, ilk barınakların tek mekanlı olduğu ve diğer barınaklarla birlikte oluşturdukları ortak kullanma alanlarının yaratıldığı ve bu alanın barınaklar için denetimli açık mekan kurgusu olarak oluşturulduğu yorumuna gidilebilir.

Zamanla konut içi kullanımların çeşitlenerek genişlemesi ile yuvarlak yalın konutlar yerini, bölünmeye elverişli olan dikdörtgen biçimlere bırakmıştır. Mehmet Özdoğan’a (1997) göre yuvarlak planlı yapı geleneğine sahip bir topluluğun, dikdörtgen plan anlayışına gitmesinin nedenleri arasında; yeni gereksinimleri karşılamada artık yetersiz kalması ile değişik işlevler için ayrı bölmeler oluşturmanın güçlüğü gelmektedir. Aynı zamanda yuvarlak planlı barınaklar, konut içi eylemlerin artmasından doğan geniş alanın örtülmesine, teknolojik açıdan imkan tanımamaktaydı.

İlk dikdörtgen planlı konutlar, beşik ya da tonoz biçiminde dal, çamur gibi malzemelerden oluşan hafif bir üst yapı ile örtülmüştür. Zamanla, bu konutların oluşumunda taş ile kerpiç kullanılmıştır. Sağlamlık derecesi de artmış olan bu konutların üstleri, düz bir damla kapatılmıştır (Acar, 1997). Dışardan bir merdivenle damlar da kullanıma açılmıştır. Dolayısıyla iki katlı konut anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu dikdörtgen planlı konutlar; depo, iç avlu ve ortak mekan olmak üzere üç ayrı işlevden oluşmuştur (Özdoğan, 1997). Böylece konutlar, tek işlevli mekandan, çok işlevli mekanlardan oluşan bir bütüne ulaşmıştır.

Nüfus artışı sonucunda, evlerin yanyana oluşturulmasıyla yoğun yerleşimler yaratılmıştır. Evlerin bir araya gelerek oluşturdukları yerleşimler, eski çağların ‘ilk kentlerini’ ortaya koymaktadır. Bu yargıyı, David Harvey’in kent kavramı vermektedir. D. Harvey, (1973) toplumsal olarak yaratılan artık ürünün, belirli coğrafi alanlarda çökertilmesiyle oluşmuş yerleşimleri, kent olarak tanımlamaktadır. Yoğun düzende oluşan bu konutlara, dışarıdan merdivenle, damdaki delikten girilmektedir. Konutların ışık alması için ise, yükseklikleri farklı yapılmaktadır. Yanyana oluşturulan bu konut grupları, sur görüntüsü sağlayarak

yerleşime, savunma mekanizması oluşturmaktadır (Naumann, 1975). Bu sur olgusu, kent yerleşiminin kır yerleşimine göre en belirgin farklı özelliğidir. Dolayısıyla artık yerleşimler, kent kır özelliği göstermeye başlamıştır. Ekonomik, teknik, sosyal olayların öncülüğünün başını çeken kent, kıra göre farklılıklar göstermektedir.

İlk çağda görülen konut tiplerine örnek olarak, Anadolu'da ortaya çıkarılan Megaron verilebilir. Megaron olarak adlandırılan bu konut tarzı, ince uzun dikdörtgen biçimli bir yapıdır. Girişi, dar kenardadır. Odaları, bir eksen üzerinde olup iki veya üç tanedir. En büyük odanın ortasında bir ocak bulunur (Akurgal, 1990).

Kentlerin, köylerden yapısal olarak ayırdedildiği dönemlerde, kentlerde, savunmanın ve askeri gücün göstergesi olarak savunma duvarları yapılmıştır. Ayrıca kentlerde, konutlardan başka, meclis binası gibi özel yapılar da oluşturulmuştur. Roma İmparatorluğu döneminde, güvenliğin sağlanması, yaşamın sürdürülmesi, toplanan vergilerle mümkün olmaktadır. Bu, toplum içinde, yönetici sınıfı adı altında, seçkinlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan sosyal tabakalaşma ise farklı konut tarzlarını oluşturmuştur. Zenginler, prestijlerini yapılarına/konutlarına yansıtmaktaydılar (Mitchell, 1997). Diğer bir yaklaşım ise; Yunan yerleşimlerinde, yoksul ailelerin tek odalı, daha varlıklı ailelerin ise bir avlu çevresinde geniş bir kompleks oluşturacak evlerde oturmalarında görülmektedir (Hoepfner, 1997). Ayrıca Yunan kentlerinin önde gelenleri, işlerini kamusal mekanlarda sürdürürken, Romalı seçkinler özel görüşmelerini, evlerinde yapmaktaydılar. Dolayısıyla evlerde, konukların ağırlanacağı ayrı bir mekan; ev sahibinin ağırlığını, ayrıcalığını öne çıkaran bir düzenleme ile gerçekleştirilmiştir. Kent konutlarında, prestij önemliken, köy konutlarında işlevsellik ön plandaydı. Köy konutları yerel malzemelerle (taş, kerpiç, ahşap gibi) oluşturulmuştur. Yöreyle ait ekonomik, çevresel ve iklimsel koşullar, konutların oluşumunda başlıca etkenlerdir. Klasik dönemde, varlıklı kesim için konut, yalnızca işlevsel bir gereksinim olmaktan çıkmış, zevklerini-prestijlerini gösterebilecekleri bir araç haline gelmişti (Mitchell, 1997). Roma döneminde, kentlerde artan nüfusun barınma gereksinimi için, yoksul sınıfın konutlarında, katlı çözümlere gidilmekte, gösterişten uzak bu yüksek ev bloklarının (İnsula) konut bölümleri, ayrı ayrı kiraya verilmektedir (Abbasoğlu, 1997).

Geç Antik dönemde, kentlerin eski plan verileri dikkate alınmamaya başlamıştır. Antik Çağ'ın kentsel düzen kavramının yerine, Ortaçağ'ın rastlantısal, organik yaklaşımı oluşmuştur (Tanyeli, 1997). Ortaçağ'da alt yapının çökmesi, kentlerin çekiciliğini büyük ölçüde azaltmıştır (Rheidt, 1997).

18. yy. başlarında, Ortaçağ'dakinden farklı olmayan şehirler, kuzeybatı Avrupa ülkeleri ve ABD'de endüstrileşme süreciyle birlikte, 19. yy.'ın başlarında değişime uğramaya başlamıştır. Konutlar da toplumların, yeni politik, sosyal, ekonomik değerlerinden etkilenmişlerdir. İ. Bilgin (1992), batılı ülkelerde, endüstrileşme sonrasında ortaya çıkan ikamet tarzlarına ve konut formlarına ilişkin disiplinler arası bir çalışma alanının ve akademik literatürün oluşmaya başladığını ifade etmektedir.

19. yy.'da endüstrileşmenin etkisiyle, iki ayrı yerleşim karakteri doğmuştur. Bunun nedeni, endüstrinin kapsadığı ağır sanayi ve tekstil alanlarındaki gelişimin yerleşime farklı boyutlar sunmasında aranmalıdır. Ağır sanayi, yerleşimini, gereksinim duyduğu hammadde kaynağına, ulaşımın henüz gelişmemiş olmasından dolayı yakın oluşturmalıydı. Bu kolun sunduğu, iş imkanlarından ise yine ulaşımın gelişmesinden dolayı, yakın bir mesafede oturanlar yararlanabilecekti. Böyle bir durumda, ağır sanayi hammaddesine göre yerini seçiyor, çalışanlar ise, çevresinde oluşturdukları yerleşim sonucu 'yeni yerleşmeler' oluşuyordu. Tekstil sanayii ise yeni yerleşimin tersine, hareketli bir pazar içinde yer almak istiyordu. Tekstil sanayii için önemli olan üretim süreci, pazar sorunu ve ucuz işgücü verileriydi (Karaören, 1992). Dolayısıyla tekstil sanayii için en ideal olan 'eski yerleşmeler' idi. Böyle bir sonuç, endüstrileşmenin şehircilik açısından önemli bir dönüm noktası olduğunu vermektedir. Endüstri alanları, iş potansiyeli oluşturduğundan nüfus artışına yol açmış, konut gereksinmesini gündeme getirmiştir. "Ne mevcut konut stokları, ne geleneksel konut üretim ve bölüşüm mekanizmaları, ne de yönetim kurumları bu ölçüdeki bir gereksinmeye yanıt verebilecek durumdaydı" (Bilgin, 1992).

Tarım alanlarında gelişen fabrikaların çevrelerinde oluşan 'yeni yerleşmeler', yüksek rantı sağlamakta idi. 'Eski yerleşmeler'de ise "geniş bulvarlarla yeniden oluşturulan imar alanlarının, hem yüksekliklerini arttırarak hem de konut birimlerini küçülterek daha yoğun kullanımı yoluna gidildi" (Bilgin, 1992).

İki yerleşim anlayışından daha olumsuz olanı, kentlerde (eski yerleşmelerde) ışıksız, havasız, güneşsiz yoğun kullanıma açılan konut tipleriydi. Yoğun konut talebi, konut kalitesini düşürmüştü. Her Avrupa kentinde, kendi öznel değerlerine göre, yoğun konut talebi yorumlarının da olduğu kuşkusuz bir gerçektir. Örneğin İngiltere'nin kentlerinde, geleneksel tarzlarının devamı olarak, sıra ev dokusu anlayışı varken, Orta Avrupa şehirlerinde, yüksek blok tipleri hakim olmuştur. Yoğun konut talebine imkan sunan sıra ev tiplerinin, İngiltere'de oluşmasının diğer bir yönü ise, surlarla çevrili olmayan yerleşim karakterleri ile tarla

sahiplerinin arsa spekülasyonunu sınırlayan toprak mülkiyeti düzeni, konut yapılaşmasında, geleneğin bir uzantısı olarak 'art arda'/ sıra evlerin yapımına olanak tanımaktadır (Sutcliffe, 1983). Stefan Muthesius (1992), İngiltere kentlerindeki konutları standart bir anlayış olarak şu şekilde özetler: Standart konut, 3-4 m. genişliğinde, 7-10 m. derinliğinde, 2 katlı ve 4 odalı olup, çoğu kendi su tesisatına ve drenajına sahip yapılardır. Genel olarak kendi içinde banyoları olmayan bu konutların, arkalarında küçük bir bahçe, bazı bölgelerde de küçük bir ön bahçeleri bulunmaktaydı. İngiltere'de uygulanan bu sıra ev anlayışından başka, daha fazla bir yoğunluğa sahip olan 'sırt sırta evler' de oluşturulmaktaydı. Sırt sırta ev tipleri, bir cepheye sahip olduklarından dolayı hava ve ışıktan daha az yararlanabilmekteydiler. Sokak genişliklerinin de dar olması sorunları arttırmaktaydı.*

Konut gereksiniminin karşılandığı blok tipi konutlar ise, Berlin, Viyana, Paris gibi endüstrileşme öncesinde de yönetim, ticaret, kültür gibi işlevlerle donanarak büyüyen ve önem kazanan kilit şehirlerde yaygınlaşmıştır (Bilgin, 1992). Konutların planları, merdiven, sahanlık ve uzun koridor sistemine bağlanan odalardan oluşmaktadır. Bu tarz, alt, alt-orta, üst-orta ve üst tabakalardan kişileri barındırmaktadır. Fakat kırdan kente göç, üst-orta tabakayı giderek şehrin dışına itmiş ve bu konutlar alt gelir grubunun konutları halini almış (Bilgin, 1992), üst-orta tabaka şehirden uzak konumlu yeşillikler içinde tek veya iki ev şeklinde bir ikametgahı seçmişlerdir (Conzen, 1978). Aynı durum, İngiltere'deki orta ve üst gelir düzeyindeki kitle için de geçerlidir.

Endüstrileşme ile birlikte, konut-işyeri ilişkilerinin değişime uğramasını ve bunun sanayii yerleşmelerinde oldukça önemli tesirlerini Rossi, üç aşamada toplamış ve ilk aşamanın, Ortaçağ yapısının parçalanışı ile aynı çatı altındaki konut-işyeri anlayışının geçersiz kalışı ve bu değişikliğin beraberinde işçi konutları, toplu konut, kiralık konut fikrini getirmesi; ikinci aşamanın, sanayileşmenin yayılması ile konut ve işyeri bölgeleri ayrımının kentlerde yaygınlaşması ve iş-yoğun 'downtown' fikrinin ortaya çıkması, üçüncü aşamanın da ulaşım olanaklarının artışı ile kent merkezinden daha uzak mesafelere konut bölgelerinin yayılabilme kolaylığı olduğunu vurgulamıştır (Rossi, 1984).

Bu gelişim, ölçek olarak ikinci dünya savaşından sonra değişime uğramıştır. "2. Dünya Savaşı sonrasında altkentleşmesini nüfusu 100.000'lerin üstüne çıkan uydu kentler oluşturmuştu" (Karaören, 1992). Endüstrileşmenin gelişmesiyle savaş sonrası etkenlerin çıkardığı konut

* Ayrıntılı bilgi için bkz: F. Bollerey(1977), Architekturkonzeption der Utopischen Sozialisten, Heinz-Moos Verlag

açığını, apartman/nokta blok çözümler almaya başlamıştır. “1950 ve 1960’lar boyunca daha çok kata, daha çok kredi verilmesi de bu gelişmeyi bir politik tercih haline getirdi” (Karaören, 1992).

“Bugün Alvin Toffler’in öngörüsüne göre insana özgü uygarlığın üçüncü devresinin arifesindeyiz. Birinci dalga; 10.000 yıl kadar önce başlayan tarımsal üretim tarafından belirlenen, göçebelikten yerleşik düzene geçen insan topluluklarının yaşam şekli, tarım ve hayvancılığa dayalı örgütlenme ve kentleşme ile kendini ortaya koymaktadır. İkinci dalga; son 300 yıldır endüstri devrimi tarafından belirlenen enerji üretim sistemleri ve sanayileşmeyi günümüze gelene kadar büyük aşamalardan geçiren devre olarak tanımlanmaktadır. Üçüncü dalga ise sanayi ötesi bir devrime, başlı başına bir yaşam tarzına yol açacağı ön görülmektedir... Kendine özgü kimliğini arayan günümüz insanı, monolitik anlayışları ve üniter davranış modellerini reddetme eğilimindedir” (Aytuğ ve Akıncı, 1996). Amos Rapoport (1977), konut üretiminin evrensel olmadığını, kültürle yakından ilgili olduğunu ifade etmektedir. Buna bağlı olarak, konut üretim süreci üç aşama altında toplanmıştır (Şener, 1977).

- İlkel (primitif) aşama: Bireylerin kendi konutlarını yaptıkları dönemdir. Bu dönemde konut tipi az sayıdadır.
- Yerli-endüstri öncesi aşama: Kullanıcı ve zanaatkar tarafından benimsenen konut tiplerinin yapıldığı dönemdir. Bu dönemde, konut tipi fazladır. Uzmanlaşma vardır.
- Özellikleri belirlenmiş modern binalar aşaması: Konutların uzmanlar tarafından yapıldığı aşamadır. Konutlarda orijinal yaratımların ortaya çıktığı dönemdir. Konut tipleri ise oldukça fazladır.

Her aşamada konut, toplumların kültürlerine göre farklılaşmıştır. Paul Olivier (1977) de bunu “Evlerin kullanımlarını genelleyebiliriz, ama detayda her yerleşim tipi kültürel özelliklere sahiptir” sözleriyle vurgulamaktadır. Bugün İngiltere’de, tarihi konut bölgelerinin prestij kazanması, geleneksel değerlere önemin artışı göstermektedir. Yüksek bloklar, teknolojik gelişmenin sağladığı bütün olanaklara (asansör, yeni ısıtma türleri gibi) sahip olmalarına rağmen tercih edilmemektedir (Muthesius, 1992).

Bütün bu gelişimin paralelinde, konut beklentileri, toplumların kültürleri ışığında aranmalıdır. Teknolojik kurgunun da tarihi yerleşimleri gün ışığına çıkartabileceği düşüncesi; kültürel kalıtımın bir anahtarı olacaktır. Bu aşama sonucunda, sadece görsel beklenti hedeflenmediğinden, kullanımlar da güncel boyuta girecektir.

Sonuç, dünya konut gelişiminin yöresel konut yapımlarına dönüş isteklerinin doğmasıyla noktalanabilir. Artık kullanıcı; toplum bazındaki gerek sosyal, gerek politik, gerekse ekonomik etkilerin yarattığı yasaların konut tiplerine girmek, kalıplaşmış anlayışlara sığmak istememektedir. Bilinçli bir kullanıcının getireceği davranışların da bunu pekiştirdiği ve bu bağlamda tarihi konutları tercih etmesi ya da kırsal yörelerdeki düşük yoğunluklu alanlara kaçması örnekleri, tutumlarının birer göstergeleridir. Yeni yapılan konutlarda da artık kullanıcı-mimar ilişkisi gündemdedir. Konutu, tarihsel bir perspektif içinde değerlendirmek, fonksiyonel kurgunun gelişiminin gözlenmesinde, daha akılcı bir çözümü doğuracaktır. Konutun genel gelişimi, Türkiye'deki Geleneksel Sivil Mimarının fonksiyonel değişimlerini, ülkenin konut gelişiminde aranması gerektiği ipucunu vermektedir. Bu bağlamda, Türkiye genelinde izlenen konut politikası ve bunun fonksiyonel gelişimi incelenmiştir.

2.2. Tarihsel Gelişim İçinde Türkiye'de Konutun Mekansal Değişiminin İrdelenmesi ve Geleneksel Sivil Mimarının Yeri

Dünya ölçeğinde, konut gelişimindeki ana hatları belirledikten sonra, Türkiye'nin konut gelişimini tarihsel süreklilik bağlamında incelemek, çalışmanın bu alandaki ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Türkiye genelindeki konut gelişimine etki eden dış tesirler ile sosyal, ekonomik, politik değişim etkilerinin konut politikasındaki rollerini özümseyip, mekansal beklentilerin nerelere ulaşabileceği sorusuna yanıt alınabilmesi, önemli bir boyutu oluşturmaktadır.

Türkler Anadolu'ya gelmeden evvel, Anadolu'da bulunan ilk konut örnekleri, kazı sonuçlarına göre Neolitik Çağa uzanmakta ve bu dönem konutlarının özelliklerini taşımaktadır. Külliye şeklinde gruplaşan bu evler, V. binyıl sonlarına kadar geleneğini sürdürmüştür. Orta Anadolu'da mekanların dik köşeli olmamaları, düzensiz sokaklar ile meydancıkları oluşturmuştur. Batı Anadolu'da ise düzenli bir yerleşim dokusu görülmektedir. Thermi, Poliocchmi ve Troya yerleşmeleri örneklerinde olduğu gibi birbirini dik kesen yol düzeni, Orta Anadolu yerleşmelerine göre farklılıklar sunar.

Tunç Çağı'nda, bölüm 2.1. de açıklanan 'Megaron' olarak adlandırılan konut tipi görülmektedir. Bunların zamanla geliştirilmesi, yanyana gelmesi sonucunda çeşitli tipler oluşturulmuştur.

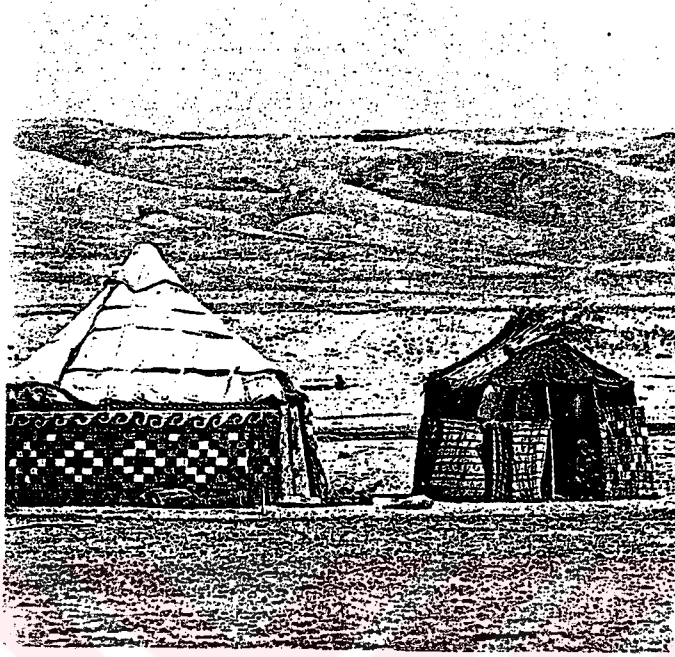
Bizans evinin karakteristik özellikleri aşağıdaki şekilde özetlemektedir (Gerland, 1915):

1. Bizans'lı oturma odasına direkt gün ışığı istememekte ve bir delikten almayı tercih etmektedir ki genellikle gün ışığı ev içinde oluşturulan avludan sağlanmaktadır;
2. Evlerde yaz ya da kış odası bulunmaktadır;
3. Evlerde sistematik ısınma görünmemektedir;
4. Evler genelde 2 katlı olmakla beraber 3 kattan fazla oluşturulmamaktadır;
5. Asıl oturma odaları üst katta bulunur;
6. Üst katlarda dik açılı plan şeması mümkün oldukça kullanılmıştır;
7. Ön cephe avludan veya bahçeden sonra gelir. Cadde tarafı ise arka cephedir;
8. Odalar arasında işlev farkı (oturma-yatma gibi) yoktur;
9. Evler genelde tek aile içindir. Büyük şehirlerde değişik girişler olabilir ki bu, ayrıca dışarıdan oluşturulan bir merdivenle sağlanır.

330 yılında Konstantinopolis'de (Yeni Roma), domus(domi), insulae, tabernae olarak adlandırılan üç tip konutun yer aldığı bilinmektedir. Tabernae'lerin giriş katlarının dükkan olarak kullanılan biçimleri de söz konusudur (Çelik, 1996). Bury (1923), insulae'lerin Konstantinopol'deki mevcudiyetini kabul ederek bunların apartman evler şeklinde olup fakirlerin mekanları olduğu ifadesini getirir. Zengin evlerinin ise 'Domus' olarak adlandırıldığını söylemektedir. Domus, müstakil ev veya saray kavramlarını karşılamaktadır (Dölger,1960). Çok katlı olan 'insulae'lerin ise 100 Bizans kademini aşan (29.5 m.) binalardan da söz edilmektedir (Anon, 30). Boéthius'a (1944) göre "bu evlerde insulae ve domusun birlikteliğinden oluşmuş bir form vardır: Varlıklı kişiler, evlerinin zemin katını 'domus' formunda inşaa ettirmişlerdir. Ancak caddeyle ilişkili ve 'Tabernae'li girişi olan bu tarz evlerde ise ayrıca oluşturulmuş bir merdivenle ulaşılan, üst katlar kira evi olarak kullanılmıştır (Becatti, 1948).

Roma ile Bizans dönemi konut mimarisi karşılaştırılmaya alınırsa; Roma zamanının Constantinopolisinde evler ilk olarak Roma mimarisi uslubunda oluşturulmaya çalışılsa da o zamanın Bizans'ta mevcut olan inşaat usullerine uygun hale getirildiği söylenir. VI. yy.'da ise; bu etkileşim içinde gelişen mimari, evlerde artık avluya dönük olmaktan ziyade dışa dönük hale gelmeleri, bindirme konsollar üzerinde cumbaların oluştuğu yazılmıştır (Genim, 1980). Türkler Anadolu'ya gelmeden önce, Anadolu'da oluşan konut tiplerine karşın, Türklerin bulundukları yerdeki yapılanmalarına bakıldığında yarı göçebeliliğin yansımaları görülmektedir. Yaylalarda oluşturulan yayla evleri rahatlıkla sökülebilen, taşınabilen

elemanlardan oluşmasına (örneğin çadır) karşın, kışlıklar ise korunaklı yapılmaktaydı. Sürekli yerleşmelerde, kalıcı yerel malzemeler (taş, kerpiç, pişmiş toprak ve ahşap gibi) yayla evlerinde ise, ahşap, çubuk, çadır bezi, keçe, hasır gibi kurulup sökülebilen hafif malzemeler kullanılmıştır.

Şekil 1
Göçmen Çadırları
(Gelişim Hachette Ansiklopedisi, cilt:7, sf.2307, İstanbul, 1993)

Türkler 1071 yılında Anadolu'ya geldikten sonra, yarı göçebeliklerini sürdürmüşlerdir. Selçuklu Dönemi'nde, Türklerin bir kısmı tarımsal üretime geçseler de yazın yaylalara çıkmalarını sürdürmüşlerdir. Selçuklu Dönemi'nde ticarete atılan Türkler, kentlere yerleşmeye başlamışlardır. Bu suretle, yerleşik yaşama geçen Türkler, başlangıçta kentlerde boş olan konutlara yerleşmişler, eski Anadolu yerleşim ve konut kültürünü devam ettirmişlerdir. Türkler; Beylikler ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde kendi yaşam biçimlerini yansıtan mekan çözümlerini oluşturmuşlardır. *

Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nin genel konut anlayışını, Geleneksel Sivil Mimari oluşturmaktadır. Ahşap ya da kagir olarak oluşturulan ve her biri tek aile mülkiyetinde olan konutlar, 2-3 katlı çözümleriyle rahat bir yaşam standardı oluşturmuşlardır. Osmanlı konut mimarlığında ahşap ve taş kullanımına bağlı olarak değişiklik gösteren iki konut türünü, Türk ve Rum evi olarak gruplama eğilimi yaygındır (Erpi, 1991). Ahşap işçiliğinin daha ziyade Türklere, taş işçiliğinin ise Rumlara atfedilmesi genel bir kanıdır (Balamir ve Asatekin, 1991).

* Anadoludaki eski konut yerleşmeleri ve türklerin eski konut yerleşmelerinde daha ayrıntılı bilgi için bakınız; C. Eruzun, M. Ünügür, 1996, "Habitat II'ye doğru... Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı", Arkitekt dergisi, sayı: 438, Haziran, İstanbul, sf.18-27

Zamanın sosyal değerlerine, özellikle İslam kültürüne göre oluşturulan Geleneksel Sivil Mimarinin meydana getirdiği yerleşim dokusu da tipik bir karakter çizmektedir. Bu karakterin ana strüktürlerini; çıkmaz sokaklar, yer yer genişleyen ve daralan, belli bir aks gütmeyen yol dokusu oluşturmaktadır. Kentsel bağlamda, geleneksel doku karakteristiği ise, organik bir yapılanma gösterir. Yer yer çıkmaz sokaklar ve düzensiz yapılanma sunarlar. Birbirinin manzarasını kapatmayacak şekilde oluşturulan evlerin bu durumları da organik sokak dokusuna yol açmaktadır. Evler, sahiplerine hizmet vermektedir. Mülkiyet kavramı oluşmuştur. Konut bölgelerine, ticaretin sokulmaması temel şehircilik kurgusudur. Döneminin sosyo-ekonomik yaşam anlayışını en iyi ifade eden Geleneksel Sivil Mimari, bütüncül bir kültürün varlığını da sergilemektedirler. Geleneksel Sivil Mimari, insanın fizyolojik ihtiyaçlarına, estetik anlayışı da terk etmeden en güzel örnekleriyle cevap getirmeyi amaçlamıştır.

“Geleneksel Türk Konut Mimarisi’nin temel ögesi, içerdği Türk odaları (Mikro Mekan Düzeni); bir araya gelerek oluşturdukları “Türk Sokak ve Mahalleleri (Makro Mekan Düzeni) ile mezzo ölçekte Geleneksel Türk Evleri’dir” (Turgut ve Ünügür, 1992). Döneminin yaşam anlayışını sunan Geleneksel Türk Evleri, özelinde farklı yapılanmaları getirmektedir. Her bölgenin yerel koşullarına göre biçimlenen evler, bölgesel niteliklere karşın ortak özellikler sunabilmektedirler (Turgut ve Ünügür, 1992). Sedad Hakkı Eldem (1954), Geleneksel Sivil Mimariyi “sofa” unsuruna göre sınıflandırmakta ve dört farklı tip ortaya koymaktadır:

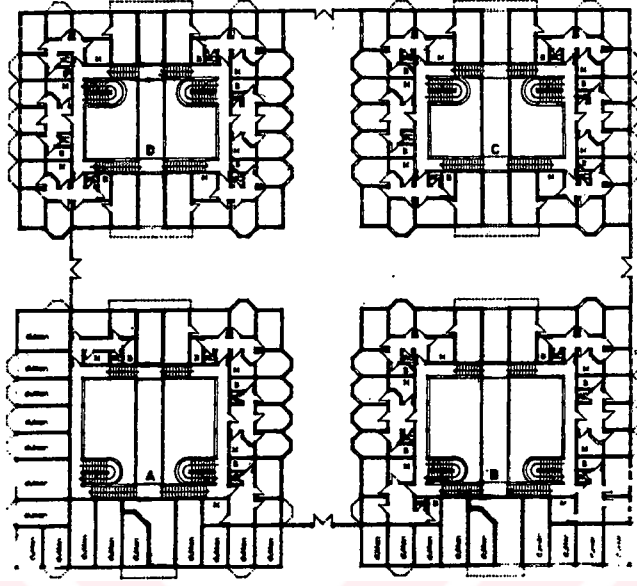
1. Sofasız Plan; ülkenin sıcak olan kısımlarında, özellikle güneyde rastlanan ve en basit plan şemasını sunan bir geleneksel ev türüdür;
2. Dış Sofalı Plan; sofasız plan tipinin L, U şeklinde çeşitleme gösteren tipidir;
3. İç Sofalı Plan; sofanın ev içinde yer aldığı ve iki ucunun dışarıya bakan bir biçimlemesidir. Diğer kenarı mekanlarla çevrilmiştir;
4. Orta Sofalı Plan; sofanın ortada yer alıp etrafının mekanlarla çevrildiği biçimdir. Çoğunlukla, bu tip, büyüklüğü ve zengin kompozisyonları ile varlıklı ailelere hizmet ederler.

Oda ve sofa, evin iç plan kurgularını oluşturmakta ana öğeler olarak görülmektedir. Odalar gerektiğinde, yemek yenilebilen, oturulabilen ve yatılabilen, çok işlevli, mekanlar olarak çözümlenmektedir.

Zamanla gelişen teknoloji ile artan iletişim ağı, ülkeler arası etkileşimi doruk noktasına çıkarmıştır, ki bu dönem, dünyada endüstrileşme dönemi olarak nitelendirilmektedir. Avrupa

lkelerinde ortaya çıkan bu değişim, diğer ülkelerde de etkisini göstermiştir. Avrupa lkelerinde, sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu ham madde, bu açıdan zengin ülkelerce karşılanabilmektedir. Hammadde açısından zengin olan bir ülke de Osmanlı Devleti'dir. Ham maddenin ucuz olarak sağlandığı ve tekrar bu ülkelerce işlendikten sonra gelişi Osmanlı Devleti'nin ekonomik alanda yaşayacağı buhranın bir göstergesine işarettir. Bu lkeler gelişirken, Osmanlı Devleti'de geleneksel yaşam anlayışı ile batılılaşma anlayışı arasında, bir ikilem ortaya çıkmıştır. Bu ikilemin bir boyutu, Osmanlı yöneticilerinin ve azınlıkların yaşam şekli, diğer boyutu ise halkın yaşam anlayışıdır. Batılı ülkelerle olan ilişkide, yakın irtibatı oluşturan padişah ve saray ahalisi, gelişimi gzlemleyebilmiş ve ekonomik imkanlarından dolayı da batının yaşam anlayışlarını benimseyebilmişlerdir. Ticaretle uğraşan azınlıklar da bu etkiyi ülkeye taşımişlardır. "19.yy. ortalarına gelindiğinde Sultan Abdülmecid'in Topkapı Sarayı'nı bırakarak Avrupa tarzında yaptırılan Dolmabahçe Sarayı'na geçmesi, İstanbul-taşra ayırımına bir de doğu-batı boyutunu katarak köklü bir kültür değişiminin göstergesi olmuştur. Batılılaşma akımına ayak uyduran varlıklı aileler de yavaş yavaş tarihi yarımada dan Nişantaşı, şişli gibi yeni semtlere taşınmışlardır. Böylece şehrin ağırlık merkezi Haliç'in kzeyine kaymıştır" (Kuran, 1986). Bu batılılaşma "Avrupa düzeyinde bir endüstrileşmenin ve ona bağlı gelişmelerin henüz söz konusu olmadığı Osmanlı Devleti'nde biçimsel batılılaşma, etkili bir değişme faktörü olsa bile, çok ağır ve köksüz bir süreçti" (Aslanğlu, 1980). şeklinde yorumlanmaktadır. Batılılaşmayı benimseyen kesimin yaşam anlayışı değiştiğinden, konut oluşumları da farklılık göstermeye başlamıştır. Apartman yaşam tarzını başlatan bu değişim, kaç g aile yaşantısına da uygun düşmemektedir. Bu konut tipleri, özellikle, İstanbul gibi büyük ticaret kentlerinde başlamıştır. Başlangıçta, küçük kentlerde ve kırsal alanlarda apartmanlaşma sürecine girilmemiştir. Bu apartman anlayışı ile ilk önemli değişim, haremlik-selamlık mekanlarının tek bir mekan anlayışına dönüşmesi ile oluşmuştur. "1839 Tanzimat Fermanı ile 19.yy.'a kadar Hassa Mimarları Ocağı'nda yetişen ustalar tarafından yürütülen mimarlık işleri ise, bu yüzyılda, gelişen karmaşık mekansal problemlerin çözümüne geleneksel yapı yöntemleriyle yanıt veremeyen bu ocağın tekelinden çıkarak, yabancı uyruklu, ya da Batı eğitimi görmüş azınlık mimarların eline geçmiştir" (Yavuz, 1981). Bu gidişata tepki olarak ortaya çıkan düşünce ortamı, Türk Ulusçuluğu'nun oluşumunu hazırlıyarak, mimaride; 1908-1930 yılları arasında 1. Ulusal Mimarlık Dönemi'ni başlatmıştır. Bu dönemin en iyi rnekleri, Mimar Vedat ve Kemalettin beylerin çalışmalarıdır (Eldem, 1973). Bu mimarlar batıdaki eğitimleri sırasında öğrendiklerini, Türk biçim diline tercüme etmeye çalışmışlardır (Alsaç, 1973). "1900-30 yılları arasında Kemalettin ve Vedat Bey'lerin başlattığı 1. Ulusal Mimarlık Akımı döneminde geleneksel konutlardan etkilenildiği dikkati çekmektedir. Konut plan şemalarında Geleneksel Türk Evi'nde olduğu gibi birçok

fonksiyona hizmet edebilecek nitelikte odalar dikkati çekmektedir. Mekanlarda uzmanlaşma görülmemekle (her odanın büyüklüğü ve karakteri aynı, hemen hemen benzer olduğu için) her mekanda istenilen fonksiyon gerçekleştirilmektedir” (Keleş, 1993).

Şekil 2
Harikzedegan Kat evleri
(Kaynak; Yavuz, 1979)

Mimar Kemalettin Bey'in 1. Ulusal Mimari tarzında gerçekleştirdiği Laleli'deki Harikzedegan Katevleri, konut anlayışındaki ilk farklı aşamaya örnektir. İstanbul'da yangınlardan dolayı ortaya çıkan yoğun konut talebini, birden fazla aileyi barındıran, betonarme apartman tarzı, avlulu konut çözümü ile karşılama amacı güdülmüştür. Toplum ve sahip olduğu uygarlık geliştikçe, geleneksel değerler sistemi yerlerini, ekonomik hareketlilikten doğan yeni biçimlere bırakmaktadır. Bunun sonucu, toplumsal yapı ve değerler sisteminde görülen serbestlik, mekansal yapı oluşumunu da etkilemektedir (Sahil, 1986). Apartman yaşam tarzına geçişin getirdiği mekansal değişimler ile 1. Ulusal Mimarlık Döneminin ideolojisi, yeni devletin değişmiş ilk konut örneklerini veriyordu. Bu dönem konutların en belirgin özellikleri; geniş saçaklar, cumba etkisini veren çıkmalar, kemerler, cephede çini malzemesinin kullanımları v.b. olarak sıralanabilir. "Belediyenin kerpiç ve ahşap kullanımını yasaklaması üzerine kagir olarak yapılan 1920'lerin kiremit kaplı eğimli çatılı konut yapıları, 1930'lu yıllarda büyük kentlerde yerlerini, düz çatılı genellikle betonarme iskeletin uygulandığı, dünya mimarlık akımı yönünde akılcı tutum ve yalınlıkla tasarlanmış yapılara bırakmıştır. Bu arada Anadolu'da geleneksel konut mimarlığının devam ettiğini unutmamak gerekir" (Aslanoğlu, 1980). Cumhuriyetin ilk yıllarında, başkent Ankara'da kent yapılaşma kurgusunun getireceği çalışmalara başlanmış "ilk ulusal mimarlık

uslubundan istenenler kamu yapılarında daha iyi anlatım bulmuşlar, konutlarda uslub yüzeysel bir klişe niteliğine bürünmüştür” (Aslanoğlu, 1980). 1900 ve 1930 yılları arasında kapsayan dönemde yapılan konutların, hem plan şemaları, hem de cephe sistemi, geleneksel tarzın bir devamıdır. 1930’lu yıllardan sonra, Atatürk’ün çağdaş toplumlar seviyesine çıkma ideolojisiyle gelişen dışa açılma eğilimleri konutu da etkisi altına almıştır. Çağdaş ülkeler olan batılı devletler, örnek olarak alınmaktadır. (özellikle Bauhaus akımı) Buna göre konut; sade ve ekonomik olmalı içinde oturana sukunet vermeli, her türlü çağdaş konfora sahip olabilmelidir (Alsaç, 1973). Özellikle dışardan gelen mimarların da etkisiyle, konut mimarisinde ulusallıktan uzaklaşmış, plan şemaları yalın, ekonomik, fonksiyonel tasarlanmışlardır. Bu dönemde (1930-40), konut mekanlarında uzmanlaşma dikkati çeker. Konuta oturma odası, yemek odası, salon gibi mekanlar girmiştir. Örneğin Röntgen Apartmanı” (Keleş, 1993). Değişen yaşam anlayışı, konut plan şemalarına ve dış cephelere de yansımış, kafes terk edilmiş, İstanbul Belediyesi kafesin kaldırılmasını 26 Şubat 1934’te yasallaştırmıştır (Gökman, 1973). Bu rasyonel fikirlerin devamında (1930-40 yılları arasında), dünyada ulusal benlik kavramlarının da işlendiği görülmektedir. Bundan dolayı, Türkiye’nin dışa açılma eğilimi, ulusal benlik kavramını da beraberinde getirmektedir. Bu ulusal benlik kavramı, Atatürk’ün Etnoğrafya Müzesi’nde yaptığı konuşma ile aydınlanmaktadır. Bu konuşma “...Bizde de asrın bütün düşünce ve ihtiyaçlarına cevap verecek, ruhlarımızı okşayacak bir modern mimari lazımdır. Fakat bu modern mimari diğer milletlerin taklitciliği değil, yurdumuza has, Türklüğe özgü bir mimari olmalıdır. Yapılan bazı binaları görüyorum. Bunlar bir Avrupa modern mimarisinin aynen kopyasıdır. Bize orijinal bir Modern Türk Mimarisi lazımdır.” sözleriyle bitirilmiştir (Koyunoğlu, 1977). Bu düşüncenin öncülerinden biri olan Sedat Hakkı ELDEM (1939), Türkiye’nin ilk zamanlarını şu şekilde yorumlamaktadır. “Henüz yeni ve memleketimize mahsus bir yapı stili ve kültürü vardır denemez. Fakat şurada burada yapılan bazı binalarımızda yeni ve milli bir stilin tohumları atılmıştır denebilir.” Bu fikirler, Türkiye’de 2. Ulusal Mimarlık Dönemini başlatmıştır. Konutların cephelerinde, pencere oranları ve cumba etkileri gibi Geleneksel Türk Evi özellikleri aranmıştır. 1940-50 yıllarına rastlayan 2. Ulusal Mimarlık Döneminde, Geleneksel Türk mimarisinin sistematik bir şekilde incelenmesine başlanmış; yerli yapı ve malzeme endüstrilerinin geliştirilmesinin gerekliliğine ve bölgesel mimarinin olabileceği düşüncesine, yarışmalar ile oluşturulan imar planlarına yer verilmiştir. Yerel etkinliği sürdürebilmek için mimarlık örgütü kurulmuştur (Alsaç, 1973). Bütün bu gelişimler çerçevesinde, Türkiye kentlerinde konutlar tek ya da iki katlı evler, apartmanlar ve az da olsa toplu konutlar şeklinde oluşturulmuştur. “Bir aile için düşünülen, genellikle bodrum üzerine iki katlı, bahçe içinde tek ev tipi konut yapılarının giriş katlarında salon, mutfak; üst

katlarında yatak odaları ve banyo yerleştirilmiştir” (Aslanoğlu, 1980). Bu anlayışla oluşturulan konutlar, geleneksel plan şemasından tamamıyla uzaklaşmıştır. Plan şemasının değişimi, iç donanımların da değişimini beraberinde getirmiştir. Apartmanlar, genellikle tek ailenin mülkiyetinde olup projeleri de mimar tarafından yapılmaktadır. Dolayısıyla dönemin mimarları tarafından oluşturulan her konut, zamanının düşünce boyutuna ışık tutmaktadır. Mülk sahibi, diğer dairelerini kiraya verebilmektedir. Fakat bu anlayışın olumsuz sonuçları, kentlerde arsa spekülasyonu ve kiralara yükselmesi olmuştur. Bu nedenle 1939 Milli Koruma Kanunu çıkarılarak, konut kiralara dondurulmuştur. Arsa spekülasyonunun giderek artması ve özel sektör tarafından konut talebine çözüm bulunamaması, kamu girişimlerinin gerekliliğini getirmiştir (Adam vd., 1978). Bu bağlamda oluşturulan Türkiye Emlak Kredi Bankası (1946) dar gelirlilere konut sağlamak için uzun vadeli kredi olanakları tanımış (Bilgin, 1992) ve “1948’de çıkarılan 5228 sayılı Bina Yapımını Teşvik Yasasıyla, hazine arsaları belediyeye vergi kıymeti üzerinden devredilmiştir. Belediye de bu arsaları maliyeti üzerinden kişilerin kurdukları kooperatiflere devretmiştir” (Ünal, 1979). (Bahçelievler ve Güvenevler kooperatifleri gibi) Bu zamana kadar devletin konut talebi politikası, mülk edindirme, kiralama ve lojman şeklinde olmuştur (Alsaç, 1976). (Saracoğlu Mahallesi - Memur Konutları) Devamlı yükselen kiralara dondurulması ise, arsa spekülasyonu önlenmediği için gerçekleştirilemiyordu. 1948 Kanununa göre oluşturulan sosyal konutlar; planlama açısından, (1.2.3. Levent yerleşmeleri ve Merbank mahallesi v.b.) bir veya iki katlı, bahçeli, tek aile için oluşturulan bu evler geleneksel yaşam anlayışına uygun tasarlanmıştır. Oysa 1950’den sonra gerçekleştirilen sosyal konutlar, (4.Levent, Ataköy v.b.) Rasyonel-Uluslararası yaklaşımla, geleneksel değerler gözetilmeden oluşturulmuştur (Kızıl, 1978). Sanayii teşviki ile kentlerde gereksinim duyulan iş gücü potansiyeli nedeniyle kentlere göç edenlerin konut talebini daha da arttırmıştır.

”1948’de çıkarılan 5228 sayılı Bina yapımını Teşvik Kanunu’nun konut sorununu çözümlemede yetersiz olduğu anlaşılmış; 1953 yılında 6188sayılı Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz yapılan Binalar hakkında kanun çıkarılmıştır” (Kızıl, 1978).

Bu yasa, bireyler yerine kooperatiflerin yararlanabilmesi hükmünü getirmesiyle (Ünal, 1979) konut yapımını hızlandırıcı bir boyut ortaya çıkarmıştır. Bu kanun ile bir başka boyut da oluşmuştur; gecekonduların/izinsiz yapıların affı... Bu kanun, aynı zamanda kurumların, kendi çalışanlarına kredi olanakları sağlayarak, ev sahibi olmalarını güden çalışmalarını da başlatmıştır (SSK, OYAK, Bağ-Kur gibi).

“1950 öncesi konut üretiminde tek aile konutları ya da devlet tarafından yaptırılan memur ve işçi evlerinin yerine, gerek sayısal, gerek kullanıcılar açısından yeni ve geniş bir pazar oluşturulduğu görülür... 1954 yılında %72.5 ev tek ev , %27.5 apartman iken 1970 yılında %28.8 tek ev, %71.2 apartman oluşmuştur” (Sağlam, 1995). Çok sayıda konutun hızlı bir şekilde yapılması, kredilendirme (SSK, Emlak Kredi Bankası gibi) için standartların oluşturulmasını gerektirmiştir. ”24.3.1964 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren, 20.9.1967 ve 15.11.1968 (13052 sayılı) tarihli Resmi Gazete’lerde değiştirilerek yayınlanan Türk halk konutları standartları, asgari nitelikli halk konutunu 69.30 m2 ve orta nitelikte halk konutunu 100 m2 faydalı alan olarak belirlemiş ve sübvansiyonu buna göre ayarlamıştır” (Gür ve Geçkin, 1996). “Mekanların boyutsal sınırlarını çizen bu kanun o zamanın Türkiye gerçeklerini gözönünde tutmadan, kültür yapısına ters, uluslararası standartlardan aktarım yolu ile oluşturulmuştur”(Evcı, Aytuğ, Polatoğlu, Kipdemir, 1987).

Kentlerde, konut talebi ve arsa spekülasyonu nedeniyle, apartmanlarda birden fazla mülk sahibi olabilmesine olanak sağlayan 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu 1965 yılında çıkarılmıştır. Bu yasa, apartman yapımında kazanç sağlayan yap-satçı kesimi, çıkar gruplarını doğurmuştur. Yap-satçılık; yerleşim birimindeki arsa değerine bağlı olarak, herkesime hitap etmektedir. Yap-satçılığın ülke planlamasında oynadığı roller şu şekilde sıralanabilir:

1. Arsaların kat karşılığı olarak verilip kolayca konuta dönüştürebilmesi;
2. Fiziksel eskimeye uğrayan binaların rahatlıkla yıkılıp tekrar yapılabilmesi;
3. İmar Kanununa göre imar hakkı artmış binaların yıkılıp tekrar yapılabilmesi;
4. Koruma amaçlı imar planlarının yapılmamış olması nedeni ile yıkılıp yakılan geleneksel konut alanlarının ortaya çıkışı ve bunun sonucunda gelişmiş güzel yapılaşmanın doğması’dır.

Yap-satçılık bir sektör ve yapılan konutlar ise bir tip, standart haline gelmiştir. M. Balamir (1994), apartmanların giderek çoğalmasını, şu şekilde yorumlamaktadır: ”Apartmanların egemen konut türünü oluşturması, toplumda yerleşik bir konut yaşam biçimi tercihi nedeni ile değil, nesnel koşulların (sermaye azlığı, alt yapıya sahip arsa yoklukları v.b.) zorlaması sonucudur.” Artık mekan anlayışında, geleneksel veriler yok olmuş ve arz-talep sistemi doğrultusunda, kredi koşullarına bağlı hane halkı ortalamasına bir çözüm gibi piyasa tarafından belirlenen tip konutlar (üç oda bir salon gibi) yaratılmıştır.

1955- 1993 yılları arasında Türkiye’deki konutların oda sayılarına bakıldığında, (Anon, 23) kredilendirme ve konut standartları ile ilişkilendirilebilecek bir değişim gözlenmektedir (Şekil 3).

Ailelerin yüzdesi							
Oda sayısı	1955	1965	1970	1975	1987	1990	1993
1 oda, mağara, çadır	28.1	25	22.2	18.3	0.7	1.2	0.9
2 oda	38.7	38	35.9	28.4	9.9	8.8	11
3 oda	17.3	20	23.4	24.7	37.6	33.8	29
4 oda	9.0	11	12.2	12.9	32.8	31.9	31
5 ve daha çok, bilinmeyenler	6.9	6	6.3	5.7	19	24.3	28

Şekil 3

Türkiye’de oturan konutlarda, oda sayılarına göre ailelerin yüzdesi

“Ruhsatlı konut büyüklükleri Türkiye’de 1979’a kadar ortalama bir konut birimi için 100 m² olduğu halde 1980’den sonra 100 m²’nin üzerine çıkmıştır. 100 m² konut büyüklüklerinin yaygın olmasında 1960’larda uygulanan ve kredi tavanı olarak da kabul edilen orta nitelikli konut tanımının etkisi vardır” (Bayazıt ve Dülgeroğlu, 1991). Diğer görülen konut tipi ise, toplu konutlardır. Toplu Konutlar, uygun konut edinme kolaylıkları sundukları için, alt-orta ve orta tabakanın problemine çözüm arayabilmektedir.

Günümüzde oluşturulan toplu konutlar ise, kentlinin kaçtığı kent yaşamından uzakta (fakat kentle bağlantısını da kurabilme isteği ve gereksinimiyle) her türlü faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri, bir uydu kentler niteliğine bürünmüşlerdir (Bahçeşehir gibi). Belli standartları içeren bu tip yerleşimler, orta ve üst tabakanın hizmetindedirler. Bu tip faaliyetler ise, kent dışı toprak rantını doğurmakta ve giderek alt-orta gelir grubuna hizmet eden toplu konutları da çekmektedir. Dolayısıyla kentte artık iş yerleri, dışında ise konut grupları oluşmakta ve bu gelişim ulaşım sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bütün bu gelişim, konut talebini sona erdirememiştir. Zaman zaman affa uğrayabilen gecekondu, ülke konut ölçeğinde önemli bir boyuta ulaşmışlardır. Fiziksel yapılanmanın aksine gelişen bu tutum, diğer olumsuzlukları da devamında getirmektedir.

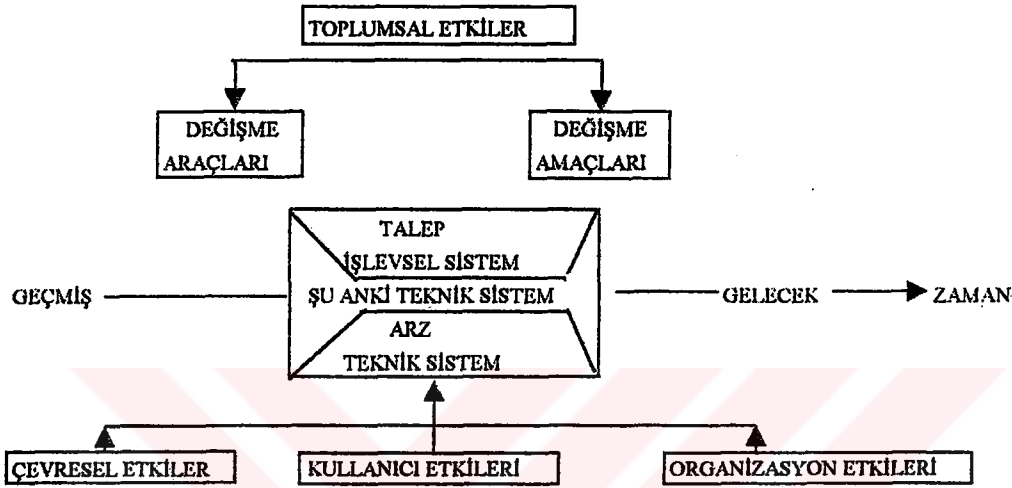
Yukarıda anlatılanlar bağlamında, tarihsel gelişim içinde, Türkiye’de mevcut; konut tipleri; evler, apartmanlar, gecekondu, toplu konutlar, uydu kentler çerçevesinde toparlanabilir. Bu gelişim içinde, varlığını sürdürebilen Geleneksel Sivil Mimari, hem konut stoku, hem de kültürel devamlılık açısından önemlidir. Fakat görülmektedir ki; Türkiye bütününde, konut ihtiyacı, yeni konut yapımına yönlendirilmiştir. Geleneksel Sivil Mimari, özellikle kentlerde

köhneleşme sürecine girip, bugün alt gelir grubuna hizmet etmekte, yarın ise ne olacakları bilinmemektedir. Türkiye’de bugüne kadar, Geleneksel Sivil Mimariye, konut stoku açısından bakılmamıştır... Ya da öyle bir politika güdülmemiştir... Geleneksel Sivil Mimarinin korunmalarında ise gerek yasal, gerekse sosyo-ekonomik alanda ülkenin politikası yetersizdir.

3. TÜRKİYE'DE GELENEKSEL KONUT DOKUSUNUN ESKİME NEDENLERİ

Her yapı, zamanla değişim sürecine girebilir. Henket'e (1992) göre; bir süreç içinde yapının değişimi, toplumsal etkilerle değişen amaç ve araç sistemine yönelik çevresel, kullanıcı ve organizasyonel etkilerle işlevsel sistem üzerindeki değişen talepleri, mevcut teknik sistemle karşılama olanaklarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kavramlar şekil 4'de açıklanmaktadır.

Şekil 4 Yapı Değişimi
(kaynak: Henket, 1992)

Genel olarak konut değişim unsurları, Geleneksel Konut Dokusunun eskimelerindeki analiz için de kullanılabilir. Örneğin bir konutun eskimesini; I.S.Lowry (1960), konutun dış ve iç değişkenlerine bağlı tutmuş ve bunları;

1. Dış Değişkenler (Aile Büyüklük ve tipleri, Aile Gelir ve zevkleri, Yeni konut üretimi maliyetleri);
2. İç değişkenler (Fiziksel yıpranma ve bozulma, Biçimsel eskime, Teknolojik eskime) olarak belirlemiştir.

W. Grigsby (1963) ise eskimeyi, gelir gruplarında aramaktadır. Hasan Şener (1977), genel olarak konutların belirli bir süre sonunda fiziksel ve fonksiyonel etkinliklerini kaybettiklerinden ve toplumsal ihtiyaçların değişmesi/mevcut konutların kullanıcı ihtiyaçlarına cevap veremez duruma gelmelerinden bahsetmektedir. Mutlu Başakman (1986a) ise; "Özellikle gelişmekte olan ve bir dönüşüm (transformation) aşamasında olan toplumlarda ve toplumumuzda:

- Aile yapısındaki ve hane-halkı formasyonundaki değişimler;

- Değişen yaşam tarzları ve sakinlerin değişen gereksinimleri;
- Zevklerdeki değişiklikler;
- Yeni teknolojik gelişmeler;
- Kullanım amacının değişmesi;
- Fiziksel yıpranmadan ötürü değişmeler;
- İşlevsel kullanışsızlık;
- Artan konut gereksinimi;
- Gayrimenkul değerlerindeki değişiklikler vb

karşısında, mimari mekanların değişen işlevsel, sosyo-ekonomik gereksinmelere uyum sağlayabilme potansiyeline sahip olmaları düşünülebilir.” demektedir. Cudi Tuncer Gürsoy (1979), bir bina ya da bina gurubunun eskime nedenlerini; fiziksel, fonksiyonel, bölgesel ya da yerel, çevresel ve ekonomik eskime olmak üzere beş alt başlıkta değerlendirmektedir. Burada diğerlerinden farklı olarak, bölgesel ya da yerel ve çevresel ve ekonomik eskime kavramlarıyla karşılaşılmaktadır.

A. Akı (1988), eskime nedenlerini genel olarak; fiziksel, fonksiyonel ve sosyal değişimler olarak koymaktadır. Bu bilgilerin sonucunda, Geleneksel Konutların eskime sebeplerinin fiziksel, işlevsel (fonksiyonel) ve sosyal değişim olarak incelenmesi, tekrar konut olarak korunabilmeleri için modelin oluşturulmasında alt veri tabanını kuvvetlendirmek üzere, kullanıcının ekonomik durumu ile devletin konu hakkındaki ekonomik politikasının da irdelenmesi gerekmektedir.

3.1. Sosyal Değişim

Sosyal kavramlar ve değişimlerinde rol oynayan etmenler, insan eylemlerinin türevleridir. İnsanlar, birbirleriyle kalıcı ilişkilere girdiklerinde oluşturdukları gruplardan her birinin ortak kültür ve ürünleriyle meydana gelen olay, sosyal yapılaşmadır. Sosyal yapılaşma, sürekliliği olan bir olgudur, etki-tepki sistemi içinde zamanla doğru orantılı olarak yoğrulan bir gelişim içindedir. Burada, insan-birey ayrımının gerekliliği kaçınılmazdır. Çünkü birey, kişilik ve toplum üyesi kişilikten oluşur.

Kültür, toplumun sosyal doğasının kendisini ifade etmektedir (Eriç vd., 1986). Kültür olaylar ve inançların, tarih ve şimdiki zamanın, maddi gerçekler ve zihinsel durumların varoluşudur (Pallasmaa, 1988). Paul Olivier’e (1977) göre ise; özel yaşam, kültürel bir olgudur. Kültür; insanın doğadan koparıp aldığı, doğa üstüne eklediği ve kendi kendine verdiği yapay ortamdır

(Gökovalı, 1987). E.B.Tylor'a (1871) göre kültür; bilgiyi, imanı, sanatı, ahlâkı, örf ve adetleri, ferdin mensup olduğu cemiyetin bir uzvu olması itibarı ile kazandığı itiyatlarını ve bütün diğer maharetlerini ihtiva eden bir bütündür. C.Wissler (1916) ise kültürü, belli bir düşünceler sistemi, bir halkın yaşam tarzı şeklinde ifadelendirmektedir. "Kültür Politikaları Üzerine Dünya Konferansı"nın Temmuz-Ağustos 1982 tarihlerinde Meksiko'da yapılan platformunda; kültür; toplumun ya da toplumsal bir grubun karakterine damgasını vuran tinsel ve maddi, düşünsel ve kollektif ayırt edici özelliklerinin bütünlüğüdür. Mümtaz Turhan'a (1951) göre kültür; bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi mevcut her nevi bilgiyi, alakaları, itiyatları, görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerini içine alır. Bütün bunlar birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hususi bir hayat tarzı temin eder. Kültür, aletlerden ve tüketim mallarından çeşitli gruplaşmalar için yapılan anayasal belgelerden, insana özgü düşün ve becerilerden, inanç ve törelerden oluşan bütünsel bir toplamdır (Molinowski, 1990). Kültürün olgunlaşması, yavaşça olur ve böylece geleneksel süreklilik ve ortama uyum sağlanır. "Kültür birikiminin sürekliliği ve çeşitlilik içinde bir bütünü oluşturması, toplumların geçmişle gelecek arasında kimlik arayışında yönlendirici çerçevelerdir" (Sözen, 1990). Toplumlardaki mimari çevreler, başka deyişle kentler, toplumların kültürel yorumunu sergilemektedir (Özek, 1991). Her mimari mekan, döneminin toplumuna ait kültürel bir göstergedir. Şengül Öymen Gür'e (1995) göre kültür bilinçli tasarım olgusudur. Kültür, başta üretim ve tüketim ilişkileri olmak üzere, inanç, değer, norm, algı, örf ve adetlerin oluşturduğu bir birikimler bütünü olup, tüm toplumsal ve bireysel davranışları yönlendiren bir yapıdır.

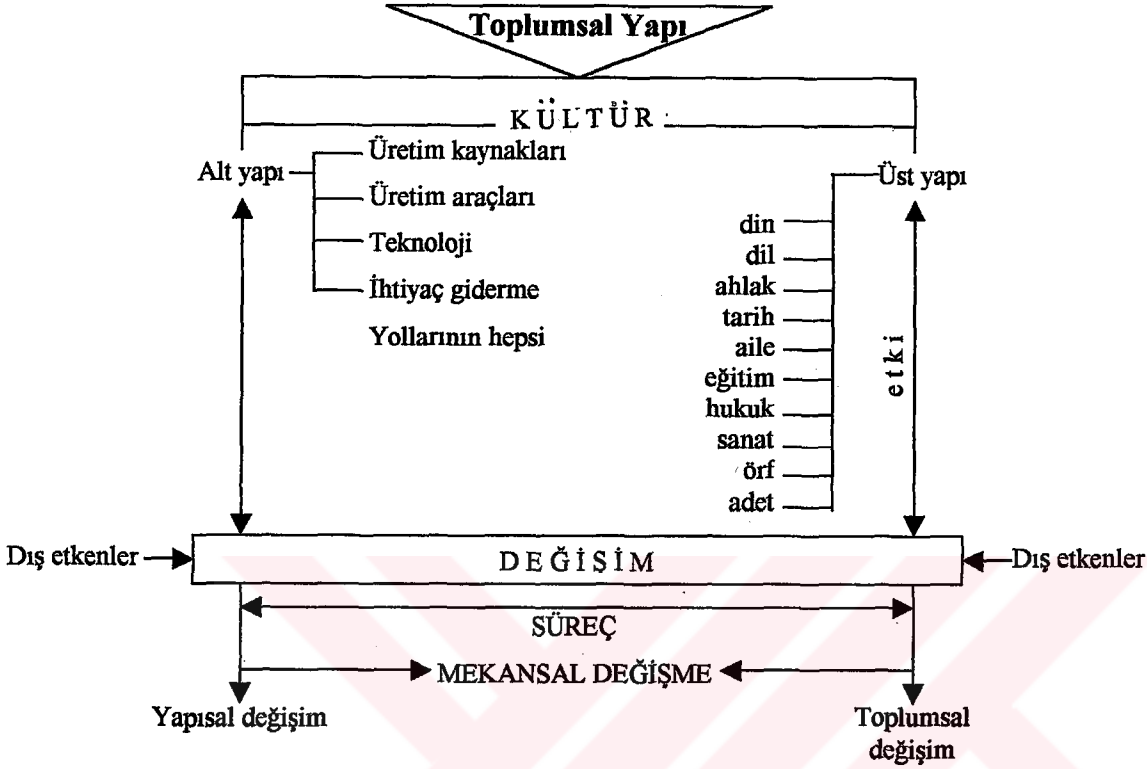
Toplumsal yapı; bireyler arası ilişkiler ve topluluk arası ilişkileri kapsar. Radcliffe-Brown'a göre "Kişi kişiye olan ilişkilerin tümü toplumsal yapının bir parçasıdır" (Alkan, 1981). İbrahim Yasa'ya (1970) göre "Toplumsal yapı, bir topluluğun toplumsal düzeni, kuruluşu, kuruluşun işleyişi ve bir takım görevleri yerine getiriş biçimidir." Toplumsal yapı; toplum içi ilişkileri getirdiği gibi, ilişkileri yönlendiren ideolojileri de içeren karmaşık bir bütündür. Bu bütün içinde, toplumsal değer yargıları da söz konusudur. Toplumsal değer yargıları, toplumun ortak olarak benimsedikleri tavırlar/anlayışlardır. Bu durum; her bireyin toplum içindeki görevlerini yerine getirirken, bireylerin birbirlerini etkilemeleri sonucu ortaya çıkan toplumsal sistemdir. Toplumsal yapıyı "alt yapı - üst yapı" olarak ayıranlar olduğu gibi "toplumsal yapı - kültürel yapı" ayrımını yapanlar da vardır (Sorokin, 1966). Alt yapı, ekonomik öğelerden oluşmaktadır. Başka bir deyişle, üretim ve mülkiyet alanındaki ilişkileri ifade etmektedir. Üst yapı ise, ekonomik öğelerin ve ilişkilerin dışında kalan din, ahlâk, siyaset gibi ilişkileri kapsamaktadır (Arslan, 1980). André Wogenscky (1972) "Toplumun biçimini görmeden

kentin biçimini göremem” sözleriyle, toplum-yaşam birimi arasındaki ilişkiye açıklık getirmektedir. Üst ve alt yapıda yaşanan değişim, toplumsal ve yapısal değişimdir. Alt yapı ya da üst yapı öğelerindeki herhangi bir öğenin değişimi, diğer öğeleri ve dolayısıyla toplumsal sistemi değiştirir. Toplumsal değişme; toplumu oluşturan kurumlar ve bireylerin karşılıklı ilişkilerindeki değişimleri kapsadığı gibi, kurumlar arası, bireyler arası ilişkilerdeki değişimleri de içermektedir. Mübeccel Kıray (1968), toplumsal değişimin yer aldığı toplumsal yapıyı, sosyal yapı başlığı altında “Sosyal yapı, yapıyı meydana getiren sosyal müesseselerin, insan ilintilerinin ve bunların karşılıklı ilişkilerinden doğan sosyal değerlerin karşılıklı olarak etkilendikleri bir bütündür” şeklinde ifadelendirmektedir. Levy Strauss’a göre; yapı bir sistem özelliği gösterir. Çeşitli öğelerden meydana gelir ve bir tip öğesi değiştiğinde öteki öğelerini de etkiler ve bu etki ölçülebilir (Moore, 1970).

Berelson ve Steiner (1964) ise toplumu “kendi kendini devam ettiren, belli bir fiziksel yeri olan, varlığını uzun süre sürdüren ve bir hayat şeklini paylaşan insanların topluluğu” olarak tanımlamaktadır. Sorakin’e (1966) göre toplum, “belli anlam, değer ve kurallara sahip olan, belli bir çevrede bu anlam, değer ve kuralları, birbiriyle yaptıkları etkileşimde kullanan bilinçli kişi ve gruplardan oluşur.” Parsons (1951) ise toplumu “uzun süreli var olmanın temel fonksiyonel gereklerini kendi kaynaklarından alan bir toplumsal sistem” olarak tanımlamaktadır. Toplum; başta kendi kendini korumak ve sürdürmek olmak üzere birçok temel çıkarlarını gerçekleştirmek için işbirliği yapan bireylerden oluşan, göreceli bir sürekliliği olan, genellikle belli bir coğrafi yeri ve ortak kültürü bulunan bir karmaşık ilişkiler bütünüdür. Toplum olmanın koşulları; örgütlenme düzeni veya yapısı, kültürü, işbirliği ve işbölümü, yaşama sürekliliği, coğrafi yer, göreceli bir uyum (bütünün dengesini bozmayacak çatışmalar olabilir), göreceli değişme (toplumda değişme esastır) unsurlarına bağlıdır (Ozankaya, 1975). Bir toplumdaki kültürel üst yapı değişimleri, toplumsal değişmeye neden olurken, kültürel alt yapı değişimleri ise, yapısal değişime neden olmaktadır. Bunların birbirlerine etkileri ise kaçınılmazdır.

İbrahim Yasa (1970); Türk toplum yapısını incelerken, alt yapı ve üst yapı ayrımını getirmiştir. Buna göre; özdeksel öğeler alt yapı olup, üretim kaynak ve araçları, teknoloji ve ihtiyaçların giderilme yollarının hepsini kapsamaktadır. Tinsel öğeleri ise, üst yapı olarak tanımlayıp; din, dil, ahlâk, tarih, aile, eğitim, hukuk, sanat altında toplamaktadır. Bu ayrımın neticesinde; Türk toplum yapısının değişmesi sonucuna vararak, değişimin izlerini alt yapının üst yapıya egemen oluşunda aramaktadır. Netice olarak bir ülke, kent ya da herhangi bir

küçük yaşam birimi olsun buralarda yaşanan değişim; toplumsal değişim ve yapısal değişim sürecine girmektedir (Şekil 5).

Şekil 5 Toplumsal Değişim ve Yapısal Değişim

Ortaya çıkan etkileşimin, bütün toplumlarda aynı olduğu, ancak üst yapı verileriyle (aile, din, dil vb.) şekillendiği sonucuna ulaşılabilir. Bu nokta ise, alt ve üst yapı verilerinin, konut ile ilgili olanlarında yoğunlaşılmasını gerektirmektedir. Toplumsal değişimin, mimariyle yakından ilgisinin olma sebebi ise, değişimin fizik mekâna yansımasıdır. “Kültürümüz, yaşayışımız ve alışkanlıklarımız, sürekli bir gelişme halindedir. Bu gelişme ve teknik imkânların artırılması ile birlikte ikâmetgahtan istenen ve beklenen şeyler de çoğalmaktadır” (Schütte, 1994). Aynı zamanda mimari, insana ilişkin bir gerektir ve giderek toplumsal gerekleri de içine almıştır.

Bütün bunlardan yola çıkarak, Türkiye’de sosyal değişmeyi belli sistem dahilinde açabilmek için kültürün alt ve üst yapı bileşenlerinden yola çıkılmıştır. Kültürel üst yapının değişimi, bileşenleri altında daha iyi yorumlanacağından, tezin bu kısmında farklı bir bakış açısı getirilerek Kültürel Üst Yapı Değişimi ve Kültürel Alt Yapı Değişimi başlıklarına yer verilmiştir.

3.1.1. Kültürel üst yapının değişimi

Yukarıdaki bölümlerde ele alınan üst yapı; aile, din, dil, ahlak, tarih, sanat, örf-adet, eğitim ve hukuk bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu bileşenlerden konu ile ilgili olarak aile, din, örf-adet, eğitim ve hukuk bileşenlerine yer verilmiştir. Ahlak bileşenine ise örf-adet ve din bileşenleri ile bağlantılı olduğundan ayrıca değinilmemektedir. Her bileşen, geniş bir alanı kapsadığından, Geleneksel Türk Evleri ve yer yer de günün konut anlayışlarına göre değerlendirilmektedir.

3.1.1.1. Aile

Aile, her toplumun vazgeçilmez bir nüvesidir. Toplum ile birey arasında geçişi oluşturan bu sosyal kurumun, topluma ve bireye karşı birtakım sorumlulukları vardır. Ailenin görevlerine değinmeden önce, kelimenin sözlük anlamına bakıldığında, birbirinden farklı üç tanımla karşılaşılmaktadır:

- ”1. Aynı soydan birbirini izleyerek gelen kuşaklar bütünü, sülale;
2. Evlilik ya da akrabalık bağıyla birleşmiş kimselerden oluşan topluluk; amcalar, yengeler, yeğenlerden oluşan geniş bir aile;
3. Anne, baba ve çocuklardan oluşan bütün” (Anon, 14).

Aile kavramı; yakından ilintili olduğu sosyolojide, sözlük anlamına göre daha geniş boyutta tanımlanmıştır. Terim anlamında; bireylerden oluşan bir bütün olarak nitelendirilen aile, sosyolojide; sadece niteliksel verilerle sınırlandırılmamaktadır. Herşeyden önce ailede, bireyler arası kelimelerle ifadelendirilemeyen yoğun duygusal ilişkiler söz konusudur. Sosyoloji alanında aile, “sosyal yapıların en küçük birimi” (Arslan, 1980) olarak ifadelendirilir ve bireyin topluma hazırlanmasındaki ilk bağı oluşturmaktadır. Aile, “üyelerinin kendilerini özdeşleştirdikleri ve duygusal olarak bağlandıkları bir grup anlamında, manevi bir topluluktur” (Casey, 1989). Başka bir tanıma göre “aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlama sürecinin belli bir ölçüde, ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve ana babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında, belli bir ölçüde içten, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok, bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur (Ozankaya, 1975).

Aile tanımlarının oldukça çok olduğu bilinen bir gerçektir.*

Aile; farklı cins ve yaştaki bireylerin duygusal bağlarla birbirlerine bağlandığı, bireyine ve toplumuna karşı bir takım sorumlulukları olan, bireyler arasında kan bağı olduğu gibi, tersine durumlarında yer aldığı, ortak düşünce sisteminde birleşen bireylerin fiziksel ihtiyaçları için aynı mekanı kullandıkları, toplumun en küçük sosyal organizasyonudur. Aile en dar anlamda; anne, baba, çocuk üçgeninde oluşmaktadır. Ailenin, bireyine ve toplumuna karşı üstlendiği görevlere açıklık getirilirse, tanımlama daha da açılmış olacaktır.

Ailenin görevleri; toplumsal ve psikolojik olmak üzere iki şekilde ele alınabilir. Bunlardan toplumsal görevler içine, üreme ve eğitim girmektedir. Psikolojik görevler ise; aile içersinde bireye güven, huzur veren ve duygusal bağların kuvvetlenmesini sağlayan her şey olarak nitelendirilebilir. Kingsley Davis ise, ailenin toplumsal görevlerini; çoğaltma, bakım, yerleştirme, sosyalizasyon olarak dört ana bölümde toplamaktadır (Alkan, 1981).

Sosyalizasyon; toplumun bireye, bireyin topluma etkilerinin ifadesidir ki aile, zaten bundan dolayı bir sosyal kurumdur.

Bütün bu görevlerle aile; bireyini, topluma kazandırmaktadır. Bu durumda, aile-toplum ilişkisi kaçınılmazdır. Farklı yaşam tarzlarından dolayı, toplumlarda değişik biçimde ortaya çıkan aile tiplerinin özelliklerinde, benzerlikleri yakalamak mümkündür. Maciver ve Page, Cemiyet (Society) adlı eserinde bütün bu toplumlarda, evrensel bir nitelik taşıyan ailelerin özelliklerini şöyle sıralamışlardır (Maciver ve Page, 1971):

- 1) Aile evrensel bir müessesedir;
- 2) Ailenin temelinde duygusallık vardır;
- 3) Aile ferdi şekillendirme özelliğine sahiptir;
- 4) Cemiyet içinde kapsamı sınırlıdır;

* Aile tanımları için bkz:

- 1) R.M. Maciver, C. Page, "Cemiyet" Çeviren; Amiran Kurtkan, İst, 1971, sf: 149
- 2) Atilla Hancıoğlu "1978' de Türkiye' de Aile Biçimleri ve Aile Büyüklüğü" Bilim Uzmanlığı tezi (basılmamış), Ankara, 1985 sf: 10
- 3) Deniz Kandiyoti "Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik, Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım" Türkiye' de Ailenin Değişimi - Toplumbilimsel İncelemeler, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını 1984, İst, sf:27
- 4) Mehmet Eröz "İktisat Sosyolojisine Giriş" İst. Üniv. İktisat Fakültesi Yayını, İst, Tarihsiz
- 5) Gerald R. Leslie "The Family Social Context" Oxford University Press, Oxford, 1982 sf:6
- 6) Ali Erkul "Prens Sabahattin" Türk Toplumbilimcileri 1, Remzi Kitabevi, İst, 1982 sf: 110-111
- 7) Ferhunde Özbay, "Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişimleri" Türkiye' de Ailenin Değişimi, Toplumbilimsel incelemeler / Türk Sosyal Bilimler Derneği, sf:36 1984, İst.
- 8) Rezzan Şahinkaya "Türk Aileleri Hangi Yönlerden Birbirlerine Farklılıklar Gösterirler" Türk Yurdu Mecmuası, cilt:8 sayı:290 Kasım 1960 sf:14

- 5) Sosyal yapı içinde çekirdek özelliğine sahiptir;
- 6) Aileyi meydana getiren her üyenin belirli sorumluluğu vardır;
- 7) Aile diğer müesseselere oranla daha fazla sosyal normlarla çevrilidir;
- 8) Aile sürekli ve aynı zamanda da geçici bir tabiata sahip müessesedir.

Toplumsal süreklilik içinde, birtakım koşulların etkisi sonucu yaşanan değişimler, konunun diğer bir boyutudur. Örneğin “Kapitalizm öncesi toplumlar da aile, bireylerin, fizyolojik, toplumsal ve psikolojik tüm gereksinimlerini karşılayan, toplum açısından, üretim, üreme, ailenin ve toplumun yeniden üretilmesini sağlayan tek ve bağımsız bir kurumdur” (Özbay, 1984). Kapitalizm öncesi toplumlar da aile, tarım vb ile uğraştığı için kendi besinini üretebiliyordu. Üretime dönük ailelerde, bireylerinin tümü işe katılmaktadır. Ailede artan birey sayısı, üretimi çoğaltacak, dolayısıyla, birey sayısında bir artış gözlenecektir. Kapitalizm sonrası, gerekli olan gıda maddelerini satın almaya başlayan tüketici aile tipleri oluşmuştur. Tüketim için gerekli olan kapital ise, aile bireylerinin emeğini satmasından karşılanıyordu. Ailedeki birey sayısı fazla değildir. Önemli olan, aile bireylerinin, ekonomik kazanç değerleridir. Ekonomik kazanç değeri düşük olan bir ailede, bireylerin tümü, toplam değeri yükseltebilmek için çalışmaktadırlar. Bu tip ailelerde de birey artışı gözlenecektir. Kapitalizm sonrası aile birey sayısındaki küçülme, ülkenin ekonomik durumu ile toplumsal yapısının olumlu gelişimiyle yakından ilgilidir. Bu, toplumsal değişimin yaşandığı toplumlar da, aile olgusu hiç kuşkusuz devamlılığını yitirmemiştir. M. Kıray’a göre “aile; toplumsal değişimde tampon kurum işlevi görmekte, yapısal değişimin getirebileceği kopuklukları şekil ve işlev değiştirerek karşılamakta, bireylerin güvenlik gereksinimlerini değişik biçimlerde yerine getirmektedir” (Kandiyoti, 1984). Dolayısıyla her toplumun belli aile tipleri olduğu, fakat değişen topluma göre ailelerin de farklılaştığını bilmek en önemli noktadır. Aile, toplumsal değişmeye göre “esnek” olabilmektedir. Kapitalizm öncesi ve sonrası şeklinde açıklanan aile tipleri aslında bir değişimin sonucudur. Sosyologlar, aile tiplerini genel olarak belli kıstaslara göre ayırmışlardır.*

* Aile tipleri için bakınız;

-Neşat Güngör “Kentleşme ve Aile Yapısında Değişme-Köy ve Kent aile yapısındaki değişmeler açısından Rize’li aileler üzerinde bir araştırma denemesi, Y.Lisans tezi, İst. Üniv. Sosyal Bilimler Ens. İst, 1993

-Peter Burke “Tarih ve Toplumsal Kuram” Çeviren: Mete Tunçay Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. - Ekim 1994

-A.M. van der Woude, “The Household in the United Provinces” sf:299-318 Household and Family in Past Time, P.Laslett (editor), 1972, Cambridge

-Ali Acar “Türk Aile Yapı ve Kızılcahamam Aile yapısı Üzerine Bir Araştırma” İst. Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İst, 1990

-B.Gökçe, “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme” Hacettepe Üniv. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, C.8., Mart-Ekim 1976 Aralık 1976 İst.

Bu ayrımlardan yola çıkılarak aile tipleri; Geniş aile, Birleşik aile, Kök aile, Çekirdek aile başlıklarında ele alınabilmektedir.

Geniş Aile: Geniş aile, aile bireylerinin sayısal fazlalığından meydana gelmektedir. Bu aile iki şekilde gözlenmektedir. Bunlar; Ataerkil veya Anaerkil aile sistemi ve Dikey veya Yatay kuşakları sistemi'dir. Ö. Sayın (1990), geniş ailenin "dikey veya yatay kuşaklar, anne veya baba soy zinciri boyunca yayılım gösterdiğini ifade etmektedir.

Ataerkil aile sisteminde, erkek hakimiyeti, Anaerkil aile sisteminde ise, kadın hakimiyeti söz konusudur. Dikey kuşak sisteminin yayılımı; baba-oğullar ve torunlar şeklinde, yatay kuşak sisteminin yayılımı ise evli kardeş ve kuzen ailelerini içermektedir. Geniş ailede, mülkiyet ortaktır ve bölünemez. Mal birliği korunur. Akrabalar arası evlenme, bunun bir göstergesidir (Arslan, 1980). "Geniş ailenin ortak mülkiyeti özelliği, en geleneksel mülk olan toprakla birleştiğinden, geniş ailenin, köysel aile, endüstri öncesi aile olarak tanımlanmasına da yol açmıştır" (Timur, 1972). Dolayısıyla geniş aile üretken bir ailedir, geniş ailenin bu tanımlanmasına dayanarak, sanayi öncesi toplumlarda görülebileceği sonucuna ulaşılabilir. Ailede gelişen genç eğitimi, aileden aldığı baba mesleğini sürdürmektedir. Geniş ailede, evlenme yaşı genç olup, eş seçimi aile tarafından yapılmaktadır. Üyeler, toplum içindeki konumlarını ve prestijlerini ailelerinden almaktadırlar. Ailenin diğer bir görevi ise, bireylerini dış etkenlere karşı korumak ve dini eğitimi vermektir. Ailede cinsiyet ayrımına göre iş dağılımı söz konusudur. "Soyun devamı için çocuk önemlidir" (Arslan, 1980). Geniş ailenin bu özellikleri; örf, adet, gelenek, görenek vb unsurlarına göre toplumdan topluma farklılık göstermektedir (Acar, 1990).

Birleşik Aile: Kuşakların hem yatay hem de dikey genişlemesine imkân veren birleşik aile, tüm erkek kardeşler ve eşlerini, bunların evli erkek çocuklarını ve torunlarını kapsamaktadır. Birleşik aileyi sürdüren kardeşlik bağıdır (Timur, 1972). Dolayısıyla bu aile tipi, erkek evlat yönünde yayılım göstermektedir. "Birleşik aile tiplerine daha çok ilkel toplumlarda rastlanmaktadır. Bu tip aileye günümüzde ancak sanayileşmemiş ya da sanayileşme sürecini tamamlamamış olan toplumlarda rastlanmaktadır. Genel anlamıyla birleşik aile; ebeveyn, yetişkin olan ve olmayan çocuklar, evli çocuklarla yakın akrabalar (amca, hala, büyükanne, büyükbaba vb.) meydana gelen aile tipidir" (Alkan, 1981).

Kök Aile: Kök Aile, dikey genişleyen bir aile türüdür. Kök ailenin devamını sağlayan baba-oğul yayılımıdır. Dolayısıyla kök aile; baba-anne; evlenmiş çocuklardan biri, eşi ve çocukları

olmak üzere üç kuşağı içine almaktadır. Aile çatısı altında kalacak olan evlat; baba tarafından seçilen erkek evlattır. Baba tarafından seçilen oğul ve ailesinin aynı evde oturması, evin devamlılığını da gündeme getirmektedir. Kök aile, toplumsal düzenin sürmesine ve toplumsal gelişmelere ön ayak olmuştur. Buna örnek olarak Japonya verilmektedir (Alkaç, 1992). Diğer oğullar evden ancak evlendiğinde ayrılabilmekte ve böylece, eşiyle ayrı mekanda yuva kurmaktadır. Bu aile, ilk başta çekirdek aile sisteminde olup zamanla kök aile sistemine dönüşmektedir. “Bir kuşak sonra çekirdek aileler kök aile ve çekirdek aileler olarak ayrılmaktadırlar” (Timur, 1972).

Çekirdek Aile; Çekirdek aile; anne, baba ve çocuklarından oluşan bir sistemdir. Modern sanayi toplumlarının belirgin özelliklerinden biri olan çekirdek aile, toplumun temel birimi olmasından dolayı evrenseldir.

“Toplumlarda çekirdek aile türünün yaygınlaşması; mülkiyet, hukuk, kişisel mutluluk, herkesin kendi kendine yaşama isteği gibi genel toplumsal ideallere ve coğrafi, toplumsal hareketlilik alanlarına yansıyan ferdiyetçi felsefenin gelişmesine dayanmaktadır” (Alkan, 1981). Anne-babanın yetiştireceği çocuk, toplumun bütünü içinde rol alacaktır. Toplum içinde eğitiminin sağlanması, çalışma hayatına girmesi gibi durumlar, yetişkini, aile içi yaşamından farklı bir dünyaya itecektir.

Çekirdek aile sisteminde, yetişkin evlendikten sonra ayrı bir konutta yaşamakta, oluşturdukları aile, çekirdek aile olmaktadır ve aynı zamanda oturmak için konut yeri seçiminde özgürdürler. Eşler, birbirini seçebildikleri gibi çocuk edinme baskısı yoktur. Toplum tarafından boşanmaya da bir tepki yoktur (Arslan, 1980). Ailedeki bireyin, yeteneği doğrultusunda iş bulduğu toplumda, çok geniş iş imkanlarının olduğu da bir gerçektir. Farklı iş imkanları ise toplumsal tabakalaşmayı gündeme getirecektir.

Genel olarak aile, aile tipleri ve görevlerinin tanıtılmasından sonra Türklerdeki aile yapılanması, yer yer tarihsel gelişimlerle açıklanacaktır.

İslamiyetten önce Türkler, göçebe yaşam şeklini benimsediklerinden dolayı küçük aile kurgusunda görülmektedir (Kafesoğlu, 1983). İslamiyetle birlikte yerleşik düzene geçen Türk ailesinde, tarım faaliyetleri başlamıştır. “Yerleşmeyle birlikte, toprağın işlenmesi, insan gücünün kullanılması ve günlük yaşantı içinde kişilerin birbiriyle olan ilişkilerinde değişimler oluşmuştur” (Küçükerman, 1991). Üretimi arttırmak için, birey sayısının fazla olması

gerektiğinden, aile birey sayılarında buna paralel olarak bir artış gözlenmektedir. İslam ailesinin temel özellikleri “andagami, kuzenlerde tercihli evlilik, mirasta erkek kardeşler arasında eşitlik, evli oğullarla ebeveynin birarada oturması, evlilik yaşındaki ergenlik, çok çocuklu ve poligami evliliğe ruhsat verilmesi şeklindedir” (Meriç, 1990). Osmanlı aile sisteminde, islâmiyetin etkileri şüphesiz görülmektedir. Osmanlının genelindeki aile tipi, geniş ailedir (Ortaylı, 1984). “Osmanlılarda aile ve hane büyüklüğü konusunda veri bulunmadığından, toplam nüfus sayıları büyük ölçüde tahmine dayanmaktadır” (Faroghi, 1993).

Tanzimat Fermanı ile batılılaşma fikirlerinin başladığı zamanda Osmanlı, ailede daha demokrat ve özgür bir rejim istemektedir (Ortaylı, 1987). Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküş dönemine rastlayan batılılaşma fikri etkisiyle, aile yapısı değişmiş ve toplum demokrat bir rejime geçiş ile farklı döneme girmiştir. Bu dönem; Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğiyle 1923 yılında Cumhuriyetin ilân edilmesiyle başlamıştır. Değişen aile kurgusu “1923-28 arasında yapılan devrimlerle ve Medeni Kamunun kabulüyle çok evlilik yasal olarak da kaldırılmış conjugal aile sistemi kabul edilmiştir” (Ünal, 1979). Bunun paralelinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun batılılaşma rejimi, Cumhuriyet Türkiye’sinde çağdaşlaşma kavramına yönelmiştir. “Cumhuriyetin ilânından sonra bir ölçüde din, aile hayatı üzerindeki etki gücünü kaybetmiştir. Fakat asırlar boyunca edinilmiş olan alışkanlık ve gelenekler insanlar tarafından kolay kolay bırakılmamaktadır” (Bayazıt vd., 1976). Kentlerde aileler; üretimden tüketime geçişleri ile geleneksel aileden çekirdek aileye dönüşü daha hızlı yaşamışlardır. Fakat kırsal alanlarda ve tarım etkilerinin görüldüğü yerlerde ailelerdeki birey sayısında küçülme henüz yoktur. Dolayısıyla Cumhuriyetin ilânından sonra sosyal yaşamda kabul edilen ilkelerin, Türkiye genelinde oluşması zaman almıştır. “1927 yılında ulusal gelirin %67’si tarım, %10’u inşaat ve konut dahil sanayii, hizmetler ise %23 yer tutmakta, (Aslanoğlu, 1980) “13.648.888 olan toplam nüfusun %83.7’si nüfusu onbinden az kırsal yerleşmelerde, %16.3’ü onbinden fazla olan kentlerde yaşamakta idi” (Aslanoğlu, 1980). Kırsal yerleşmelerde tarımsal etkinliğin fazla oluşu, geleneksel aile sisteminin varlığını göstermektedir.

1938’de nüfusun %48’i tarımda, %16’sı inşaat ve konut dahil sanayiden, %36’sı ise hizmetler sektörlerinden geçiniyorlardı (Aslanoğlu, 1980). Tarımla uğraşan geleneksel geniş ailenin yüzdesinde düşüş olmakta, bunun tersine çekirdek aile yapılanmasında ise bir artış gözlenmektedir.

Teknolojinin gelişimiyle ortaya belirgin bir şekilde çıkan sanayileşme, Türk toplumundaki nüfus artışıyla da beslenmiştir. Tarımı desteklemek amacıyla makinayı bu alana sokmak, aile bireylerinin fazlalığını gerek iş potansiyeli, gerekse ekonomik boyutta ortaya çıkarmıştır. Kentlerde oluşan sanayileşme ile ortaya çıkan iş imkanlarından, kırsal kesimdeki işsiz kesimin yararlanabilmesi için göç hareketi gündeme gelmiş ve bunun gereği sonucu, gerek ailesiyle gerekse yalnız olarak şehirlere göç başlamıştır. Sonuçta geleneksel aile yapılanması azalmış, çekirdek aile sistemi çoğalmış, kentlerde bir gecekondü ailesi yapılanmaları görülmeye başlanmıştır.

Nüfus sayımı istatistiklerine göre (Şekil 6) (Anon, 25); çok bireyli (8,9,10+) hanelerde zamanla düşüş, 4 ve 5 kişilik hane sayısında artış olduğu, gözlenmektedir. Böylelikle günümüz aile yapılanmaları, genellikle çekirdek aile boyutundadır.

Hane halkı büyüklüğü										
Hanehalkı Nüfus toplam	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+
9.730.018 1985	453.064	990.121	1.234.875	1.793.212	1.574.204	1.176.467	825.687	566.906	418.386	697.096
11.188.636 1990	503.830	1.258.359	1.592.701	2.297.500	1.809.112	1.265.910	936.375	502.791	334.263	687.795

Şekil 6

Türkiye’de aile tanımını açtıktan sonra günümüzdeki tiplerine girmek Türkiye’deki farklı aile kurgusunun özelliklerini daha iyi açıklayacaktır. Emre Kongar ise aile yapılanmasını, köy, gecekondü, kent ailesi şeklinde oluşturmaktadır (Anon, 20). Serim Timur (1972) Türkiye’de dört aile yapısı saptamıştır. Bunlar; Çekirdek aile, Ataerkil geniş aile, Geçici geniş aile, Parçalanmış aile’dir.

Çekirdek aile ile ataerkil geniş aile tiplerine yukarıda değinildiği için ayrıca ele alınmamıştır. Bu bağlamda; *Geçici geniş aile*; aile başkanı, eşi ve çocuklarından başka, kendisinin ya da eşinin anababası, evlenmemiş kardeşleri ya da diğer akrabaların oluşturduğu bir tiptir. *Parçalanmış / eksik aile*; ölüm, boşanma gibi nedenlerle karı-koca ya da birinin bulunmadığı bir tiptir. Aralarında evlilik bağı bulunmayanlar da bu gruba girer (Timur, 1972). Eksik aile, kırsal bölgelerden göçen kişilerin aileleriyle birlikte göçmedikleri durumda söz konusu olmaktadır. Örneğin aile reisi, önce kente gelmekte ve ekonomik durumu iyi olunca, ailesini kente almakta ya da kentte mal mülk edinip işletmeye geçirmesiyle köye dönmektedir. İşte bu sırada, kırsal bölgede eksik bir aile sistemi gözlenir. Emre Kongar’a göre, Türkiye’de

kentlerde görülen diğer bir aile tipi ise gecekondü ailesi'dir. *Gecekondü ailesi*; sanayi devriminin etkisiyle, kentlere yerleşen fakat henüz kent toplumu ile bütünleşememiş, bütünüyle ne köy ailesinin, ne de kent ailesinin özelliklerini taşımayan, geçiş halinde bir aile türüdür (Arslan, 1980). Gecekondü aileleri, imar planı bilinmeyen, ferdin kendine ait olmayan araziler üzerinde, plansız, ruhsatsız, asgari fen ve sağlık kurallarına uymayan konutlarda kalmaktadırlar (Alkaç, 1992). Bu ailelerin tercih ettikleri konut tipleri, kırsal alanlarda sahip oldukları müstakil evleri ile benzerlik taşımaktadır. Gecekondü aileleri, geldikleri kırsal bölgelerdeki aileleriyle bağlarını koparmamaktadır. Ancak, gecekondü ailesinin gelişme potansiyeli köy ailesine göre daha fazladır (Alkaç, 1992).

İbrahim Yasa'nın Ankara'da gecekondü aileleri üzerine yaptığı bir araştırmada, ailelerin hemen hemen hiçbir köylerine geri dönmeyi istememektedirler. Gecekondü ailelerinin prestij sağlayan tüketim mallarını (televizyon, buzdolabı vb.), alma eğilimleri çok yüksektir (Arslan, 1980).

3.1.1.2. Örf ve adetler

Örf, yasalarla belirlenmiş olan, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek olarak tanımlanmaktadır. Adet ise, bir kimsenin yapmaya alışmış olduğu şey, topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre olarak belirtilmiştir.* Toplumsal gelişme ile örf ve adetler değişim içindedir. Değişime örnek olarak, teknolojik gelişim ile değişen araç ve gereçlerin, alışagelmışten farklı bir eylem tarzına yöneltmesi verilebilir. Ayrıca, değişen değer yargıları da (tevazu, konukseverlik, mahremiyet, eğlence tarzları gibi) örf ve adetleri değiştirmektedir. Bir toplumun örf ve adetlerini; kullanılan araç ve gereçler, inanç sistemi (Bölüm 3.1.1.3.'de açıklanmıştır) ve sosyal değerler yansıtmaktadır. Bunların değişimi, örf ve adetlerin değişimidir.

Göçebe yaşam örf-adetlerine göre şekillenen ilk Türk toplumu, islamiyeti kabul etmesiyle değişime uğramıştır. En önemli değişim, yerleşik hayatın getirdiği yaşam tarzıdır. Osmanlıda geleneksel geniş ailenin getirdiği örf ve adetler, gerek mekan oluşumunda gerekse toplumsal ilişkiler açısından çok önemlidir (bkz; Bölüm 3.1.1.1). Geleneksel Evlerde konut içi eylemler de örf-adetler doğrultusundadır. Yıkama eylemi, Avrupa'da su ile doldurulan bir gereçte gerçekleştirilirken Osmanlıda suyu dökme prensibine göre gerçekleşmektedir. Bu, toplumdaki akarsuyun pislik tutmama kavramıyla çıkan geleneksel düşünce yorumudur. Yemek yeme

* Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, İstanbul, 1992

eylemi ise, yerde gerçekleşmektedir. Buradaki geleneksel düşünce tarzı, göçebe tarzından çıkmış ve rahat yemek yiyebilme alışkanlığıyla da pekiştirilmiştir. Aslında göçebe yaşam anlayışından kaynaklanan pratik düşünce tarzının devamlılığı, burada da görülmektedir.

Bütün bunların dışında, Osmanlı toplumunda, büyüğe saygı, toplum içindeki statüye önem verme, konukseverlik, güvenlik, mütevazilik gibi kavramlar da önemli olmaktadır. Özellikle konukseverlik, statüye önem verme, mütevazilik, insana saygı, örf ve adetlerin bir uzantısıdır.

Osmanlı toplumundan Türkiye toplumuna geçişte, tamamıyla farklı bir yaşayış tarzına yönelinmiştir. Türkiye’de yaygınlaşan çekirdek aile zihniyeti ile örf-adetlerde de değişimler başlamıştır. Toplum içinde yabancılaşan birey, büyüğe saygıyı yitirmektedir. Geçmişte evlenmeden birlikte oturmak olağan dışıyken, bugün yaşanmaktadır. Dolayısıyla iki kişinin yaşayabileceği konut gereksinimleri de artmaktadır. Mütevaziliği kısmen yaşayan kesimin yanında, tam tersi bilinçler de oluşmuştur. Çekirdek aile yapılanmasında, kadın erkekle toplum içinde aynı haklara sahiptir. Bu, Türk toplumunun cumhuriyetten sonra kazandığı bir tutumdur. Artık kadın, hayatının büyük bir kısmını, evinde değil işinde geçirmektedir. Bu da konutun eylem alanlarına yansımaktadır. Örneğin; kadın, evde, yemek için daha pratik uğraşlar araması ile mutfak mekanının çok da büyük olması gereğini ortadan kaldırmaktadır. Konutta yaşanan bu farklılık, kentsel bağlamda da yaşanmaktadır. Osmanlı toplumundaki ailenin sosyal hayatı, örf adetler gereği konut içinde geçmekteydi. Ailenin toplum ile ilişkisi, erkek vasıtası ile kurulmaktaydı. Fakat bugün bu durum, demokrat zihniyetin de sonucu olarak kalkmıştır. Artık aile; sinema, tiyatro, park, eğlence merkezleri vb alanlara giderek sosyal hayatlarına değişiklik getirmektedir. Dolayısıyla değişen aile kurgusu ve düşünceler, ailelerin toplum içinde rekreasyonel alanların oluşması gereğini çıkarmaktadır. Türkiye’de kentlerde oluşan rekreasyonel alanlar, kırsal alanlarda yer yer yok ya da yetersiz boyuttadır. Ayrıca kadın/anne için en önemli olan gereksinim, çocuklarını dışarı çıkarabilecekleri parklardır. Parkların, konutlara yakın olması kentsel planlamada aranan bir özelliktir. Fakat bu özellik kentlerde sadece toplu konut alanlarında çıkmaktadır. Bunun yanında kent merkezlerinde oluşan yüksek yoğunluklu apartmanlar için park alanları, yer yer yetersiz, yer yer de söz konusu olmadığı gibi geleneksel alanlarda da yoktur. Osmanlıda din ve örf-adetler gereği içe dönük olarak oluşturulan evlerin bulunduğu semtlerde, yeşil alanlar yoktu. Her evin içe dönük oluşturulan bahçeleri, yeşil alan duygusunu aile ölçeğinde yaşatmaktaydı. Fakat günümüzde çocukların, topluma kazandırılmasındaki en büyük psikolojik etkenlerden biri yetiştirilme koşullarıdır. Çocuk yetiştirilirken, ev dışında toplumla, zaman zaman parklarda buluşturulmalı ve sosyalleşmesi sağlanmalıdır. Bu, çocuğun sosyalleşmesi ve psikolojik

olarak olumluluğu için bilim adamlarınca gerekli görülmektedir. Dolayısıyla Geleneksel Sivil Mimarinin tekrar konut olarak kazanımlarında gerekli olan ilk kentsel gereksinim yakın mahallerde parkların oluşturulmasıdır. Ayrıca kırsal alanlarda da sosyal aktiviteler oluşturulmalıdır.

Osmanlı toplumunda bir mahalle, gelir grubu gözetilmeden oluşturulurken günümüzde aynı gelir grubuna hitap eden semtler çıkmıştır. Kırsal toplumlarında kısmen örf ve adetler yerini korurken, kent toplumunda yitirmeye başlanmıştır. Çünkü birey, kentte toplumca kontrol edilememektedir. Nüfus çoğaldıkça, toplumun birey üzerindeki baskısı kalkmaktadır. Örf-adet değişimleri, aynı zamanda konut içi eylem alanlarına da yansımıştır. Örneğin yıkanma eylemi geleneksel evlerde aşağı yukarı her odada bulunurken (gusulhane), bugün ailenin küçülmesiyle sadece bir tek mekanda çözümlenmeye (banyo) çalışılmıştır. Mevcut banyodan başka odada banyo, bugün üst gelir seviyesine hitap eden konutlarda sadece ebeveyn odalarında oluşturulmaya başlanmıştır.

Sonuçta; ülkede üç farklı yaşam tarzından söz edilebilir. Bunlar:

1. Kentsel yaşantı;
2. Kırsal yaşantı;
3. Ne kentli ne de köylü olamayan kesim (Bu kesim kentlere göç eden ailelerin bir nesil sonra kentte oluşturdukları yaşam tarzıyla meydana çıkmıştır).

Bu üç yaşam tarzının, örf ve adetleri de birbirinden ayrı olacaktır. Ne kentli ne de kırsal kesimden olmayanlar, yörelerinden kentlere göç edip kentte yaşamlarını devam ettirmeye çalışan kesimdir. Bir yandan, yörelerinin örf ve adetleriyle etkileşim içindeyken, diğer yandan kentsel yaşam tarzından etkilenmektedirler.

3.1.1.3. Din

İslam'ın etkisiyle "Türk toplumunun yaşadığı iki önemli değişiklik şunlardır:

1. Göçebe yaşayışa ve hayvancılığa dayanan ekonomik düzen, yerini yerleşik yaşayışa ve toprak tanımına dayanan ekonomik düzene terketmiştir;
2. İslam dini, toplumsal ilişkiler içinde aile yaşantısını soyutlayıcı olmuştur" (Özek, 1991).

Osmanlı toplumu, dini açıdan müslüman ve azınlıklar şeklinde ayrılmaktaydı. Fakat İslam dini hoşgörü dini olmasından dolayı, bu fark toplumda kendini belirtmemiştir. Azınlıklar da dinlerinde özgür kalmışlardır. Fakat aynı toplumun insanları olmalarından dolayı,

birbirlerinden etkilenmeleri ise aşikardır. Müslümanlığın etkisiyle sade yaşam şeklini sürdüren aile, gelirinin üstünlüğünü sanata katkının ifadesi olarak, evlerinde yorumlamaktaydılar ki bunların evlerinde çeşitli süslemeler ve oda sayısının fazlalığı göze çarpmaktadır. Dolayısıyla Osmanlı toplumu, bünyesinde barındırdığı azınlıklardan dolayı (rum, ermeni, yahudi vb.) çok farklı aile yaşam tarzlarını içermektedir.

Farklı din büyükleri; islâmın geniş hoşgörü dini olmasından dolayı, Osmanlı toplumu içinde rahatça kitlelerine etkilerini gösterebildiklerinden, azınlıklar kendi aile yaşam tarzlarını (gelenek, görenek, vb.) sürdürebilmişlerdir. İslâm dininin, Osmanlı aile sistemine en büyük etkisi, mahremiyet konusunda olmuştur. Toplum içinde ailenin, aile içinde bireyin mahremiyeti önemlidir. Aile, toplum içinde, dışa dönük bir yaşam göstermeyerek mahremiyetini sergilemektedir. Geleneksel Türk Evlerinin dış cephe karakteri buna örnektir. Aile içindeyse kadın, gelen erkek misafirlere görünmeyerek mahremiyetini sağlamaktadır. Evde oluşturulan haremlik-selamlık ise bunun bir sonucudur.* Geleneksel Türk Evlerinde, oluşturulan gusulhaneler de islam dini gereği, yıkanma eyleminin diğer aile bireylerine göre gizliliğini vurgulamaktadır (Gür, 1996).

Dönemin islamiyet zihniyeti ile oluşan mahremiyet olgusu, aile ile toplum arasında kesin çizgilerini koymaktadır. “Mahremiyetin tipi ve arzu edilen derecesi, mevcut davranış örüntüsüne, kültürel öze ve kişinin içinde bulunduğu kimlik ve arzularına bağlıdır” (Ülken, 1997). Bu durumda, Osmanlı toplumunda dini etkiler ile yorumlanan kültürel değerler, mahremiyet konusunda gerek kişisel gerek toplumsal bazda olsun, önemli bir boyuta geçmektedir. Çünkü islam dini aile içi yaşamı gizlilik prensibi içinde tuttuğu gibi, kadın erkek ayrımını da bu prensip içine dahil etmektedir.

Osmanlı toplumunda müslümanlığa, ev hayatında kadınların erkeklerden ayrı tutulması şeklinde bakılıyordu. Evleri ne kadar küçük, dini inançları ne kadar zayıf olursa olsun kimse bu adeti bozamazdı” (Lewis, 1973).

İslam dinine göre oluşturulan Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye Cumhuriyeti döneminde demokrasi zihniyeti ile islam dini kavramını ikinci plana atmıştır. İnsanlar, inançlarında hürdür. Dini etkenlere göre konutların oluşturulması, artık beklenen bir davranış değildir. Dolayısıyla din, konutların oluşumunda etkisini kaybetmiştir. Bunlardan en önemlileri arasında, kadının gizliliği gelmektedir. Bugün ile geçmişin tek uzlaştığı nokta ise mahremiyet

* Daha sonraki bölümlerde bu konuya değinilecektir. (mahremiyetin fizik mekana yansması)

olgusudur. Mahremiyet daha da kendini vurgulatarak, bireysel mahremiyetin tatminine kadar konut yapımlarında kendini hissettirmiştir. Bugün toplumda üç tür mahremiyet ortaya çıkmaktadır:

1. “Yabancılar arasındaki geçici beraberlikten oluşan ‘Kamusal Mahremiyet’;
2. Aile bireyleri, misafirler ve aile bireyleri arasındaki sosyal ilişkiler gibi yakın sosyal ilişkilerin düzenlendiği ‘Toplumsal/Sosyal Mahremiyet’;
3. Eşler arasında ya da ebeveyn ve çocukları arasındaki çok samimi ilişkilerde ortaya çıkan ‘Kişisel Mahremiyet’ “ (Ülken, 1997) tir.

Dolayısıyla artık dine dayalı bir mahremiyet olayı söz konusu değildir. Bireyin bağımsızlığını sağlama, duygularının rahatlamasını sağlama, kişisel gelişmeye yardım etme, iletişimi sınırlama ve koruma amaçlarını sağlayan mahremiyet; birey ile toplum arasındaki ilişkide son derece önemlidir (Lang, 1987). Bugünün konutlarından beklenen mahremiyet de budur. Konutlar, toplumsal ve kişisel mahremiyetlere göre oluşturulmaktadır. Geleneksel Türk Evlerinde yaşayan aile yapılanmaları, oluşturdukları kendi fiziksel ortamlarındaki mahremiyet olgularını, tam gerçekleştirememektedirler. Birden fazla aile tarafından kullanılan Geleneksel Türk Evleri fiziksel olarak alt yapı dönüşümüne sahip olmadıkları gibi, ailelerin mahrem duyguları (bilinçsizce oluşturdukları mekansal bölünmelere karşın) da geri plana itilmiştir. Bu durumun, sağlıklı bireylerin yetiştirilmesi ve topluma kazandırılması açısından değiştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca dinin etkisiyle oluşturulan Geleneksel Türk Evindeki yapı bileşenlerin de bugün, kültürel zenginlik açısından korunabileceği gerçeğine ulaşmak, bir yanlış olmamaktadır. Mahremiyet olgusunun ağır bastığı günümüz konut beklentilerinin, Geleneksel Türk Evlerine adaptasyonu; ancak görsel ve işitsel gizliliği sağlayacak birimler (küçülen aileler için oluşturulacak konutlar) olarak ayrımlanmasında yatmaktadır.

Neticede Geleneksel Türk Evlerinin tekrar konut olarak kullanımlarında dinin etkisiyle oluşan unsurlar günümüzde aşağıdaki şekilde ele alınmalıdır:

1. Geleneksel Türk Evlerinde dini etkilerle oluşan yapı bileşenleri, bugün gerek olmasa da kültürel değerler hazinesi bağlamında değerlendirilebilecekleri için korunmaları gerekmektedir;
2. Dinin etkisi aile yaşantısında ikinci plana itilse de bu kültürün devamı olarak görülebilen ve tüm toplumlarda da var olan aile içi yaşamının diğer ailelerden ayrı tutulması isteğidir;
3. Geleneksel Türk Evlerinin farklı ailelerce paylaşılması ancak mahremiyetlerini sağlayacak şekilde oluşturulan birimlerce karşılanabilir;

4. Geleneksel Türk Evlerinde oluşturulacak olan her ayrı konut alanı, mahremiyeti sağlayabilmek açısından, diğerlerinden işitsel ve görsel olarak ayrılmalı ve bu ülke çapında ele alınan planlama kararlarında, uzmanlarınca ayrıca değerlendirilmelidir.

3.1.1.4. Eğitim

Eğitimle ilgili olarak en önemli dilim, kişinin gelişme sürecidir. Kişi, çevresinden algıladıkları ile gelişim sürecine girebilmektedir. Fiziksel ortamı tasarlayan kişinin bilgeliğinin artırılması ile yeni anlayışların oluşumunu getirerek çevredeki diğer kişilerin bilgilenmesini sağlayacaktır (Gür, 1995). Kültür, bireye, eğitim ile sonradan aşılacağı gibi, bireyin o kültürde büyümesi ile doğal yolla da verilebilmektedir. Eğitim, bu yolda ele alınmalıdır.

Osmanlı toplumunda eğitim, önemli bir noktada yer almaktaydı. Ülke genelinde kırdaki eğitim olanakları gelişmemişken, kentlerde üst seviyedeki olanaklarla karşılaşmaktadır. Z. Yenen (1987) toplumun işlevsel bölünme açısından; askerler, kentliler, köylüler olarak farklılaştığını ifade ederek, kent topluluklarının ise:

- yönetici grup (askeri sınıf);
 - üst kademe yöneticileri (vezir, beylerbeyi, sancakbeyi vb.)
 - alt kademe yöneticiler (subaşı, devlet görevlileri)
- ilmiye sınıfı;
- esnaf ve zanaatkarlar, tüccarlar;
- küçük işlik ve toprak sahipleri, çıraklar şeklinde gruplaştığını vurgulamaktadır.

Osmanlıda üretimi gerçekleştiren aileler, zanaatkarlar ve tarım ile uğraşan kesimdir. İslamiyetin etkisi ile Osmanlı toplumunda yerleşik hayat tarzı bulunmaktadır. Bu, toplumda bir üretici bir de tüketici şeklinde iki sınıf oluşturmuştur.

Ayrıca Osmanlı sosyal yapısı; ailelerin maddi imkanları açısından bir ayrım gözetmemektedir. Zengin, fakir ailelerin bölge ayrımları yoktur. Tam tersi, ulema olarak adlandırılan okuyan kesim, toplumda oldukça prestijli bir konumdadır. Fakat ulema kesimin oturduğu bir semtte, alt eğitim seviyeli bir aile de görülebilmektedir. Ancak kırsal alanlarda, üst derecede eğitim vermek mümkün olmadığından, toplum genelinde eğitim seviyesi düşüktür. Tanzimat fermanına kadar Osmanlı toplumunda eğitimin içinde kadını görmek mümkün değildi. Fakat sonraları batı ile etkileşimlerin ışığında, kadın bazı haklar almaya başlamıştır. Asıl değişim Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile yaşanmıştır. Cumhuriyet ile ülkede baş gösteren

değişimler eğitimde de oluşmuştur. Kırsal alanlarda oluşturulan köy enstitüleri, en azından kırsal alanlarda yaşayan kesime hitap ederek, yaptıkları iş konusunda daha ileriye gitmelerine faydalı olmuştur. Fakat bu enstitüler, daha sonra kaldırılmış, eğitim merkezileştirilmiştir. Kentlerde olan üniversiteler, kırsal alanda okumak isteyenler için tek olanak olmaktadır. Bu, ya gençlerin okumasına engel olmaktadır ya da gençlerin kentlere göç ederek okumasına neden olmaktadır. Okumaya engel olmak bir sorunken, kentlere eğitimden dolayı oluşan göç hareketi de kentlerdeki nüfusu arttırdığından, negatif bir unsur taşımaktadır. Ayrıca birey eğitimi aldıktan sonra, memleketine geri dönmekte, kentte kalarak hayatını sürdürmektedir. Bütün bunların yanında, kırsal alanlarda hala kadının okuma kültüründen uzak tutulma zihniyeti yaşanmaktadır. Kanunlar gereği mecbur tutulan ilkokul eğitimi alan bayan daha sonra eğitimden alınmaktadır. Kentlerde de yer yer kırsal alanlardan gelen kesimin bu kültürü devam ettirdiği gözlemlenmektedir. Fakat bunun dışında kentlerde okumak isteyen her bireye, özgürce bu olanaklar sunulmaktadır. Bütün bunlara rağmen, Türkiye’de eğitim oranının yüksek olduğu söylenememektedir. Bu da bireyin kültürünü ve onun oluşturacağı aile kültürünü yakından ilgilendirmektedir.

3.1.1.5. Hukuk

Osmanlı yaşam tarzında din, örf-adetlerin öneminin yanında hukukun da yeri büyüktür. İslam hukukuna göre, kadı sistemiyle yargılama söz konusudur. Mevcut kanunlar, toplumun sosyal güvenliği içindir. Örneğin konut bölgelerinde, sadece aileler yer almaktadır. Bu, çalışmak için kentlere gelen bekarların, konut bölgelerinde oturmalarını önleyici tedbirlerin alınması ile sağlanmaktadır. Bekarlar, merkezi iş bölgesindeki hanlarda barındırılarak, bir tür gözetim altında tutulmaktadır (Ortaylı, 1987).

Tanzimat Fermanı sonucunda, Osmanlı aile sistemi değişmiştir. “Aile konusunda ailenin ilişkilerini düzenleyen aile hukukuyla birlikte, diğer hukuki alanlarda bir sistemin oluşturulmasının ülkemizde Tanzimat’la başladığı görülmektedir” (Veldet, 1940). Tanzimat Fermanı ile batılılaşmanın sonucu toplumsal yapıda birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Tanzimat fermanına kadar toplum içinde ayrıcalıkları olmayan azınlık grupları, ülkenin ekonomik yaşantısında ve batılılaşma yolunda önem kazanmaya başlamıştır. (Turhan, 1972)

Osmanlı İmparatorluğu’nda kadınların Tanzimat Fermanı sonrası, devlet programı çerçevesinde eğitilmeleri mümkün olmuştur (Oktay ve Öztürk, 1991). Arkasından kadınlar, 1908 yılında parlamentoya dinleyici olarak katılma imkânı bulmuşlar (Fındıkoğlu, 1940) ve

1917’de ise “Hukuk-i Aile Kararnamesi” ne evlenme ve boşanma hükümleri getirilmiştir (Ünal, 1987). Tanzimat Dönemi, üst ve orta tabakadaki kadınların toplum hayatına girmelerini sağlamıştır. Alt gelir grubunda ise kadının gelişimi, bu kadar hızlı olmamıştır. Bu dönüşüm, azınlıklar ile iletişim kuran ailelerde olmuştur. Kentlerde bu dönüşüm yaşanırken, kırsal alanlar geri kalmıştır.

Ardından gelen 1858 Arazi Kanunnamesi ise kırsal kesimdeki büyük aileyi parçalayacak süreci başlatmıştır. Bu kanun, toprağın tapulandırılması ve miras yoluyla bölünmesini içermektedir. Bu nedenle geniş aile çözülerek, geçimini sağlayamaz duruma gelmiş, sonuçta da geçim sağlayacak olanakları bulmak için emeğin paraya dönüşebileceği /kasaba ve kentlere göç başlamıştır.

Cumhuriyetin ilânıyla ailede yaşanan en büyük değişim, kadın ve erkeğin eşit olmasının kabulüdür. İsviçre Medeni Yasası’na dayanan, 1926 Medeni kanunda, Türk kadınlarının devletin çeşitli kademelerinde yer alması, tek eşle evlenme, boşanma ve miras konularında, erkeklerle eşit haklara sahip olmaları yer almaktadır (Abadan, 1982).

“Türk aile hukukunu, Osmanlı-İslâm aile hukukundan ayıran özellikler şöyle sıralanabilir:

- 1) Kadınla erkek arasında salt eşitlik ilkesi kabul edilmiştir;
- 2) Evlenme “medeni nikâh” denen ve evlendirme memuru önünde yapılan bir resmi işlem olarak düzenlenmiştir;
- 3) Evlenme kişilerin serbest iradesine bağlı bir işlem durumuna getirilmiştir;
- 4) Evlenmede bir yaş sınırı getirilmiştir;
- 5) Karı-koca arasında kan ayrılığı yanında sözleşmeye dayalı bir sistem olarak mal birliği ve mal ortaklığı ön görülmüş, eşlere bu konuda seçenekler sunulmuştur” (Anon, 13).

Kadınlara oldukça farklı yaşam anlayışını sunan Türkiye Cumhuriyeti, iş hayatında da aynı anlayışı göstermektedir. Kadınlar önceleri, eşlerinden izin alarak çalışma hayatına başlamışlardır. Çalışan kadın dolayısıyla anne, ev işlerinde de farklı bir kültürü sunacaktır.

Kentlerde Geleneksel Türk Evleri, hukuksal bazda koruma kapsamı içine alınsa da yok oldukları gerçeğini herkes bilmektedir. Kanunların yetersiz kaldığı durumda, koruma modelinin yeniden ele alınması gereği ortaya çıkmaktadır. Tez bağlamında oluşturulacak olan model, bu durumu göz ardı etmemelidir.

3.1.2. Kültürel alt yapının değişimi

Toplumdaki kültürel alt yapı bileşenleri; üretim kaynakları, üretim araçları, teknoloji ve ihtiyaç giderme yollarının hepsi olmaktadır. Geleneksel Türk Evlerinin yıpranma nedenleri, Prof. Altan Akı'nın (1988) sınıflandırmasından yararlanılarak; Sosyal, Fiziksel, Fonksiyonel olarak açılmıştı. Buna ek olarak zaman sürecinde ortaya çıkabilecek ekonomik nedenlerin de ele alınması gerekliliği belirtilmişti. Bu noktada; sosyal değişim, toplumsal yapıyı şekillendiren kültürün üst yapı bileşenleri ile açılması, konuya daha ayrıntılı olarak yaklaşılması açısından gerekli görülmüştür. Fakat kültürel alt yapı bileşenleri olan üretim araçları, kaynakları ve teknolojinin ise; fonksiyonel, fiziksel değişme bağlamında değerlendirilmesiyle daha iyi açılacağı yargısı güdülmekte ayrıca, ekonomik eskime ele alınmaktadır.

3.2. İşlevsel (Fonksiyonel) Değişim

“İşlev, bir bütünün her bir parçasının kendine düşen görevi yerine getirmesi ve kendi üstündeki sistemin görevini yapmasına ve böylece bütünün işlemesine yardımcı olmasıdır” (Gür, 1996). Bir eylemin ya da bir görevin oluşmasında bir takım hedefler söz konusudur. T. Cronberg'e göre bu hedefler; kullanışlılık, güvenlik, konfor ve sosyal uyum bileşenlerinden oluşmaktadır (Cronberg, 1972). Mekan içinde nesnelerin işleve uygun olarak düzenlenmesi de söz konusudur. Bu bağlamda işlevsel değişimde ön planda yer alan kullanışlılıktır. Geleneksel Türk Evlerindeki kullanışlılık olmadığı sürece işlevsel dönüşümler oluşacaktır. Kullanışlılık ise:

1. İnsanın fizyolojik yapısına uygun ortamın oluşturulması;
 2. İnsan eylem alanlarına uygun ortamın sağlanması;
- açısından ele alınmaktadır. İnsan eylemlerini belirleyen unsurlar ise tamamen sosyal yapıdan kaynaklanmaktadır. Rapoport, Geleneksel Türk Evinin iki işlevi olduğunu ileri sürmektedir. Biri edilgen, diğeri etkindir. Edilgen işlevi barındırma, etkin işlevi ise toplumun yaşam biçimi ve alışkanlıklarına uygun bir ortamın yaratılması, bu yaşama biçiminin temellendiği değerlerin mekanda somut olarak sürdürülmesidir. Bu işlevlerden ötürü Geleneksel Türk Evi, günlük yaşama yansıyan biçimiyle halk kültürünün temsilcisidir (Rapoport, 1972). Geleneksel Türk Evlerinde yaşam tarzlarını farklılaştıran sosyal değerlerin değişimi ile evler kullanışlılığını kaybedecektir ki, bu değişen sosyal değerler, bölüm 3.1. de açıklanmıştır.

Değişen yaşam tarzları (ekonomik, teknolojik, sosyal, psikolojik değişmeler paralelindeki) Aile, ya da Hane halkı formasyonlarını, bireylerarası ilişkileri, birey-iş ilişkilerini eskiye oranla büyük bir hızla değiştirmektedir (Başakman, 1986). İlk zamanlar, doğal çevre koşullarına tepki olarak oluşturdukları zamanla da geliştirdikleri mekan, bugün toplumsal yapılanmanın gereği olarak, barınma işlevinden daha da farklı eylemleri içermektedir

Bütün bu değerler ışığında (metabolik ve fizyolojik açıdan ve diğer sosyal değerler açısından değişimler) Geleneksel Türk Evleri günümüzün istenilen konutunu sunamamaktadır.

İslamiyetin etkisiyle yerleşik düzene geçen Türkler, konut içi işlevlerinde değişik yaklaşımları getirmiştir. Aileler; islam dininin ve mahremiyetin etkisiyle, iki türlü yaşam sergilemektedirler. Bunlar:

- 1) Ailenin ev içindeki hayatı (iç dünya);
- 2) Ailenin ev dışındaki hayatı (dış dünya) olarak betimlenebilir.

İç dünya ve dış dünya birbirlerinden somut olarak kesin çizgilerle ayrılmışlardır. Bunun örnekleri, Geleneksel Türk Evlerinin, gerek bütüncül yaklaşımında gerekse iç mekan düzenlemelerinde aranabilir. Bu sosyal ayrım, evlerin cephe ve planlarına yansiyarak yapısal kurguya etki etmektedir. Genellikle iki ya da üç katlı oluşturulan evlerin giriş katlarındaki cepheye ait pencereler, daha küçük boyutta oluşturulduğu gibi önüne de kafes sistemi getirilmiştir. Cepheye yansıyan, giriş katlarda dışa kapanma özelliği, üst katlarda dışa açılma şeklinde kendini hissettirmektedir. Üst kat cephelerindeki pencerelerin daha büyük oranlarda oluşturulması ve cumba unsurlarının yaratılması gibi etkenler dış dünya ile iletişim isteğinin bir göstergesidir. “Üst kat kadının dış dünya ile ilişki kurduğu yerdir” (Altunay, 1992).

Cephe anlayışındaki diğer bir kapalılık ise, bahçe duvarlarının bakış yüksekliği üzerinde oluşturulmasından kaynaklanmaktadır. Bu somut veriler, aile yaşantısını dış dünyadan koparmak içindir. Bunun yanında ev içinde oluşturulan mahremiyet problemi daha vardır. Bu problem, aynı şekilde islam dininin gereği olup, haremlik-selamlık mekanlarını yaratarak çözümüne kavuşmuştur. Selamlık; evin reisi olan erkek tarafından misafir vb. durumlar için kullandıkları ayrı bir mekandır. Aileye gelen beyler, eşleriyle gelseler de onlardan ayrı bir biçimde selamlıkta ağırlanırlar. Kadınlar ise, harem kısmında bir araya gelebilirler. “Haremlik ile selamlık arasında yemek alışverişini sağlayan dönme dolapların oluşturulması” (Kızıl, 1978) mahremiyetin, mekan kurgusuna yansıyan diğer bir şeklidir. Sadece bu geçiş şekliyle birbirine bağlanabilen haremlik ve selamlık odaları; evin içinde, sosyal bir olgu olarak

birbirinden farklı iki ayrı anlayışın sonucu, mekan farklılaşması yaratmıştır. Raphaella Lewis (1973), her müslüman evinde bu ayrımın olduğunu vurgulamaktadır. Haremlik-selamlık ayrımını S.H. Eldem (1968) ise, şu şekilde dile getirir: “Bu ayırma, küçük binalarda bölüm şeklinde yapılıyor, sadece muayyen odaların ‘harici’ veya selamlık odaları sayılmasıyla sağlanıyorsa da, biraz daha büyük evlerde bölüm yerine birleşme usulü uygulanıyor. Yani ev selamlık ve haremlik gibi iki veya fazla evin birleşmesinden oluşuyor...” S.H. Eldem; bu ayrımı belirtmesinin yanında, kullanıcıların sosyal statüsüne göre mekan büyüklüklerinin de değişebileceğini ifade etmiştir. Örf ve adetler sonucu, toplum içinde statüye önem verme ve büyüğe saygı gibi değerler; mekan içinde oturma düzenine etki ettiği gibi (Lewis, 1973) plan bütününde köşk oda, baş oda, vb. mekanların oluşturulduğu ve bunların ev içinde en değerli bölgesine yerleştirilerek (Kızıl, 1978) iç mekan düzenlenmesine de ayrı bir özen gösterilmiştir. Yemek yeme eylemlerinin, yemeğin yerde kurulan sofrada yenmesi ve bittikten sonra kaldırılması, donatıların sabit tutulmadığına bir örnektir. Mutfakta yemek yenilmemesinin nedeni, ısıtma sistemine bağlanabilir. Soba sistemiyle ısıtılan evlerin, sadece bir ya da iki odasında ısısal konfor sağlanabilmektedir. Ailelerin kendi özel ilişkilerinde/özel hayatlarında oluşturdukları, mahrem duyguları da mekana yansıtmaktadır. Örneğin İslam dinin bir gereği olan, yıkanma, abdest alma, oda içlerinde ayrıca oluşturulan yıkanma yeri/gusülhane ile sağlanmıştır. Geleneksel Türk Evlerinde, gerekli görülen odalarda evin başka bir alanından girilemeyen gusülhane yer alır. Yıkanmanın dökünme prensibine göre gerçekleştiği gusülhanelerde, suyun mekan içinde birikmemesi için bir gider (delik) mevcuttur. Gusülhanenin, odadaki dolap yapısı içinde çözümlendiği örnekleri de söz konusudur (Kızıl, 1978). Ayrıca, yaşam anlayışında konukseverliğin önemi, plan şemasında konuk odalarını ve konuklar için yorganların konacağı yüklük alanlarını oluşturmaktadır (Kızıl, 1978).

Geleneksel Türk Evi içinde, aile bireylerinin ortak oturma yeri olarak tanımlanan sofa, (Mutlu, 1975) odaların sirkülasyon kesişiminde yer almasıyla da bireyler arasındaki yoğun duygusal ilişkilerin sağlanmasında (sohbet vb.), fonksiyonel çözüm olarak görülebilir.

Geleneksel Türk Evi plan kurgusunda, önemli bir yeri olan diğer etken ise ‘güvenlik’ tir. Güvenlik nedeniyle, evlerin giriş kat kısımlarındaki pencerelerde kafesin yanı sıra demir parmaklıklar kullanılmış (Kızıl, 1978), yüksek bahçe duvarları oluşturulmuştur.

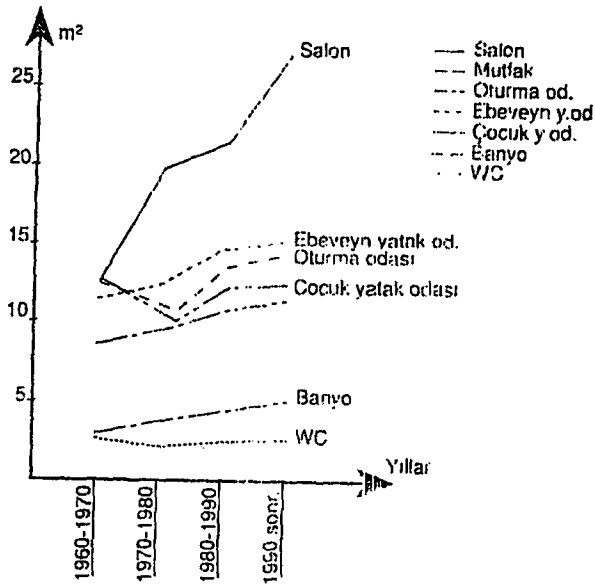
“Türkler yapıları gereği içe dönük, mütevazı, gösterişten uzak ve dünya görüşü itibarıyla dünya malının geçiciliğine inanmış bir kişiliğe sahiptirler. Bu karakterleri mimariyi

oluştururken yapı felsefesine adeta sinmiştir. İç avlulu, geçici malzeme olan ahşaptan, rasyonel ve sade detaylandırma ilkeleriyle yapılmış Geleneksel Türk Evleri, bunun en açık örnekleridir. Özellikle o günlerden kalan bilgilere göre, konutun tamamen bitirilmediği ve sonraki kuşakların da bazı katkılarda bulunmasının arzu edildiği bilinmektedir” (Eriç, 1986). İslam dininin namaz şartının gereği olarak ortaya çıkan ayakkabı ile evin içinde dolaşılmaması alışkanlığı, döşemelerde kot farklarını oluşturmuş, sosyal yaşam tarzı olan yerde yatma, yeme, oturma vb. eylemlerden dolayı insan ile zemin arasındaki yakın ilişki sonucuyla da birleşince bu fark kesinlikle yapılması gereken bir olgu olmuştur. Geleneksel Türk Evinin asıl olarak giriş kısmında oluşturulan bu kurgunun odalarda oluşturulmasının nedeni, ev insanının bahçeyle ilişkisini kurmasından dolayı, düşey sirkülasyon (merdiven) ve sofa ile odalara bahçe tozlarının yayılabileceği düşüncesidir (Altunay, 1992). Konutun girişinde ve odalarında oluşturulan bu kısım seki altı (pabuçluk) olarak adlandırılıp, odanın diğer kısmının döşemesinden daha aşağı kotta, genellikle bir rıht yüksekliğinde tasarlanmıştır.

Toplumdaki yaşam tarzının bir uzantısı olarak, kışlık ve yazlık oda kavramları karşımıza çıkmaktadır. Evlerde yaratılmak istenen Kışlık oda; küçük ve az sayıda açılan pencerelerin bulunduğu, taş duvar anlayışıyla sınırlandırılmış, alan olarak daha küçük, “plan olarak zemin katta bulunup batıya doğru yöneltilmiş” (Aksoy, 1963) ve dolayısıyla ısınmasının rahat olabileceği mekanlardır. Yazlık odalar ise, bunun tam tersi amacı gütmektedir.

Günümüzde, ev ve toplum içinde kadının statü durumunun farklılaştığı ve insanlarda cinsiyet ayrımı güdülmediği toplumsal anlayış sonucunda, günümüz plan şemalarında statüye göre; oturma yerleri ya da oda konumları, haremlik-selamlık ayrımı oluşturulmamaktadır. Teknolojinin gelişimi, aynı zamanda, mekanlarda işlevsel özerkliliği de getirmektedir. Yeni konut anlayışına göre, işlevler odalarca bölüşülmüş, yatak odası, oturma odası, mutfak, banyo vb. isimlerle adlandırılmıştır. Hane sayısı küçülünce, konut içi özel alanlar artmıştır. Bireye ait özerk mekanlar kavramı oluşmuştur. Çocuk odası, bunun bir yansımasıdır.

Teknolojinin gelişimi ile çeşitlenen mobilite mekanların iç ölçülerinin belirlenmesinde de etkin bir hal almıştır. Örneğin salon ölçüleri; yemek yeme mobilyası ve oturma ünitesi ölçülerine göre şekillenmektedir. Oturma, yatma, banyo ünitelerinin ayrımının yanında çocuk odaları da ebeveyn odasından ayrılmıştır. Mekan içindeki donatılar günümüzde standart boyutlara ulaşmıştır (Örnek: Dolap genişliği 60 cm., mutfak tezgah genişliği 60 cm. vb). Bu iç düzenleme çeşitliliğini yaratmadığı gibi, plan anlayışına da yansiyarak tekdüze bir gidiş sunmaktadır (3 oda, 1 salon kavramı, vb).

Şekil 7 10 yıllık dilimlere göre mekan büyüklüklerinin evrimi

(kaynak; Gür ve Geçkin, 1996)

Ev içinde ayakkabıyla dolaşmama geleneği kısmen sürmekte, bunun mekana yansıması, giriş kısmında; antre, giriş holü gibi adlandırılan bir alanın yer alması şeklinde gerçekleşmektedir. Döşemede, Geleneksel Türk Evindeki gibi kot farkının oluşturulması genellikle söz konusu değildir.

Günümüz konut anlayışında yer alan salonlar, daire girişine daha yakın planlanarak, ailenin özel hayatına misafir sokulmamaktadır. Bu, geleneksel yaşamdaki içedönüklüğün, mahremiyetin bir uzantısı olarak görülebilir.

Bütün bu değişimlerin yanında, günümüz aile yapılanmalarının tercih ettikleri yeni konut anlayışlarında da beklentilerini bulamadıkları gözlenmektedir. Bunun sonucunda konut iç düzeninde yapılan değişiklikler ortaya çıkmaktadır. “Örneğin balkonlar kapatılmakta, mutfak yan odalarla birleştirilmekte veya mevcut tuvaletler depo, kiler haline dönüştürülmektedir. Bu tür değişimler Türk aile yapısının tam olarak etüd edilmemesi ve standart plan çözümlerinin uygulanmaması halinde karşımıza daima çıkacaktır” (Eriç, vd., 1986).

Geleneksel Türk Evinin ana unsurlarından biri olan Sofa*, tamamen kalkmış, yerine mekanları sadece birleştirme amacını güden, sirkülasyon için yaratılan koridor kavramı oluşmuştur. Geleneksel yaşam anlayışına tek benzeyen taraf ise, yatak odalarının (ailenin mahrem olgusunda yer aldığı için) daire giriş holünden diğer bir terimle antreden uzakta tasarlanmış

* bkz. Sofaya; tez kapsamı içinde yer alan ‘Türkiye’de Konutun Tarihsel Gelişi İçinde Mekansal Değişimin İrdelenmesi ve Geleneksel Konut’un Yeri’ adlı kısımda değinilmektedir.

olmasıdır. Fakat bunun tersi örnekler de yok değildir. Donatılardaki değişiklikler de mekan içine yansımıştır. Geleneksel Türk Evlerinde her odanın boyutu aşağı yukarı aynıyken, günümüz konutlarında ise işlevi gereği büyüyüp küçülmektedir.

Günümüzün fonksiyonel değişimi ile Geleneksel Türk Evleri eskime sürecine girmiştir. Bunlar özetle, aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1. Değişen insan eylemlerine bağlı olarak mekan geometrilerinde ve boyutlarında farklılaşma isteğinin doğması;
2. Değişen kullanıcı eylemlerine ilişkin yeni donatıların oluşması ve mekana yansımaları;
3. Teknolojinin gelişimi ile değişen ve gelişen donatılar ile kullanıcı eylemlerinin farklılaşması;
4. Çok işlevli odanın yerini özelleşen mekanların alması ile geleneksel evin odalarında gereksiz büyüklüklerin veya yetersizliklerin oluşması;
5. Çok işlevli oda zihniyeti unsurunun yok olması ile her odada bulunan yükler kalkması, çekirdek aile tipinin yaygınlaşması sonucunda gusulhaneye gerek duyulmaması;
6. İslam dini gereği olan haremlik-selamlık mekanlarına ve dönme dolap çözümüne gerek duyulmaması;
7. Banyo kültürünün değişimi ile mekanına işlevsel olarak yansımaları;
8. Mutfak kültürünün değişimi ile mekanına işlevsel olarak yansımaları.

3.3. Fiziksel Değişim

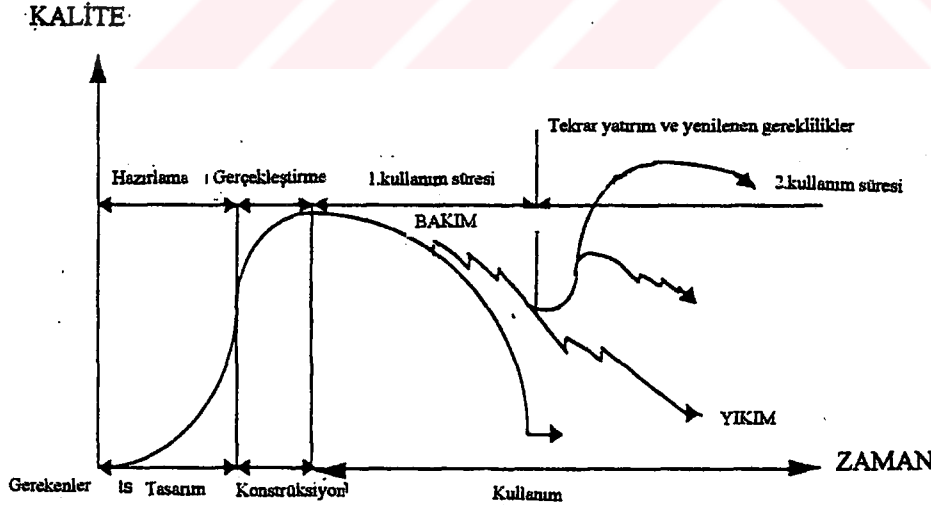
Mimaride fiziksel değişim, mevcut yapı bileşenlerin çeşitli nedenlerle değişime uğramasıdır. Yapıyı değişime iten nedenlerin başında, toplumsal olaylar gelmektedir. Toplumun kültürel üst yapıdaki bileşenlerine bağlı olarak belirlenen mimari mekanlar, kültürel alt yapı ile değişime uğrarlar. “Rapoport, evin biçimsel ve mekansal oluşumunda belirleyicilerin toplumsal ve kültürel etmenler olduğunu, buna karşılık iklim, malzeme, yapım yöntemleri ve teknoloji gibi fiziksel etmenlerin ise sadece değiştirici bir rol oynadığı sonucuna varır” (Arel, 1982).

“İlkel toplumlarda 19. yy.’a kadar insan gücüyle üretim dönemi, 19. yy. makine gücüyle üretim dönemi, 20. yy. fabrika gücüyle üretim dönemi” (Küçükerman, 1978) ayrımları teknolojinin gelişimindeki dönüm noktaları göstermektedir. Görüldüğü gibi insan ile teknoloji ilişkisi, tam anlamıyla 19. yy’dan günümüze dek olan süreyi kapsamaktadır. Sürekli olarak gelişen bilim, teknoloji alanında mimariye yeni ve daha uygun malzemeler sunmaktadır.

Mevcut yapıda yaşanan fiziksel değişim, teknolojinin gelişimiyle olduğu gibi doğal etkiler sonucunda eskime şeklinde de oluşmaktadır. Eskiye yapı bileşenlerinin yerine kullanılanlar da fiziksel değişimin bir diğer yorumudur. Fiziksel eskime “Yapının strüktürünü oluşturan esas elemanların zamanla yıpranarak bu özelliklerini kaybetmesi durumudur” (Okyay, 1992). “J. Turner (1967), yapıyı oluşturan yapı elemanlarının eskime süreleri ve ömürleri farklı olacağından fiziksel eskimeyi şu şekilde sınıflandırmaktadır:

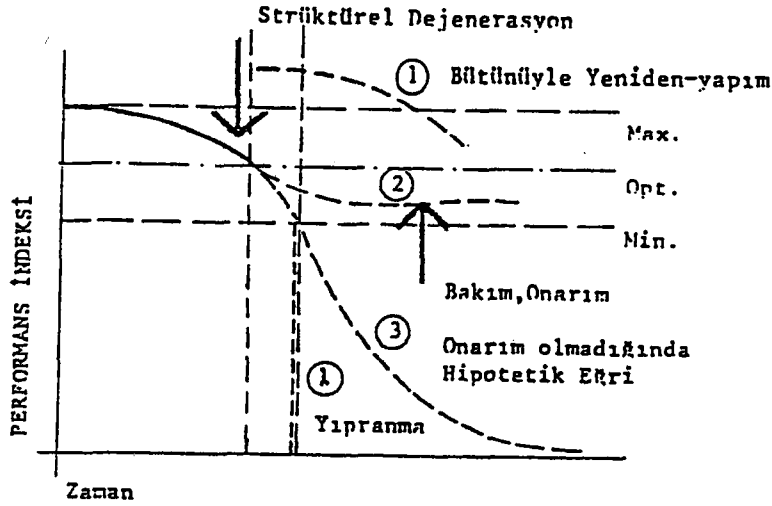
- Esas yapı (Döşemeler, duvarlar, çatı vb.);
- Kullanıcı ekipmanı (Mutfak, banyo vb. gibi mahallerdeki sabit donanımlar);
- Fiziksel çevre koşullarını kontrol elemanları (ısıtma, aydınlatma elemanları vb.);
- Bitirmeler (kaplamalar, sıvalar, boyalar vb.).”

Konuttaki yapı elemanlarının, eskime unsurları da yukarıdaki şekilde düşünülmelidir. Eskimenin, bakım yapılmadıkça azaldığını da unutmamak gerekmektedir. Teknik sistemin performansı, eğer bakım yapılmazsa her zaman azalır. Performans azalmasının nedenleri ise aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (Şekil 8).

Şekil 8
Zamanla Yapı Kalitesinin Değişimi
(Kaynak; Henket, 1992)

Aşağıdaki şekil, bir yapıdaki fiziksel eskime, bakım ve yıpranma arasındaki performans indeksindeki değişimi zamana bağlı olarak göstermektedir (Şekil 9).

Şekil 9
Fiziksel Eskime (Strüktürel Dejenerasyon)
(Kaynak; Cowan, 1962-63)

Fiziksel değişim ya da fiziksel eskimenin giderilme nedenlerinin başında, fiziksel konforun sağlanması gelmektedir. Fiziksel konfor; İnsan konfor eğrisinin sınırları içinde kalan ortam özelliklerinin sağlanması, Sağlıklı yapı detaylarının tasarlanması, uygulanması, uygun malzeme seçiminde kesişmektedir (Gür, 1996).

“Barınak temel biyolojik ve fizyolojik insan gereksinmelerini sağlıklı bir biçimde doğal yollardan sağlamalıdır. Sağlık açısından bir barınakta uygun tuvalet koşulları, yeterli ve sağlıklı bir miktarda su, yeterli hava hacmi bulunmalıdır. Eğer dış ortam koşulları insanın tanımlanmış konfor eğrisinden çok farklı iklimatik özelliklere sahipse binada özel önlemlerin alınması da kaçınılmazdır” (Güler, 1994). Dolayısıyla fiziksel konfor:

1. Isıtma;
2. Havalandırma;
3. Aydınlatma;
4. Gürültü;
5. Güvenlik

kavramlarında yatmaktadır. Tümü, teknolojinin değişimi ile insan için daha iyinin seçimini yönlendirmektedir. İnsana uygun olarak ısıtılmış, havadar, doğal ve yapay aydınlatması iyi çözülmüş, gürültüden arındırılmış, gerek dış yabancı gözlemlere karşı güvenli olduğu gibi gerekse ıslak hacimlerde güvenliğin sağlandığı mekanlar daha iyi konutları oluşturmaktadır. Dış gürültüden kurtarılan sessiz mekanlarda yapılan iletişimlerin ılımlı ilişkilerle neden

olmaktadır (Le Compte, 1979). Geleneksel Türk Evleri, fiziksel yıpranma derecelerine göre farklı restorasyon tekniklerine göre onarılabilmektedirler. “Restorasyon teknikleri doğrultusunda yapı tümünden yıkılıp aynı şekilde yeniden inşa edilebilir ya da kısmen yıkılır, taşıyıcı stürüktürü değiştirilir veya yenileri ile takviye edilir” (Okyay, 1992). Bu teknikler uzmanlık alanlarında; konservasyon, liberasyon, renovasyon, rehabilitasyon, rekonstrüksiyon, restütisyon ve restorasyon olarak çeşitlenmektedir. Bu teknikler de gelişen teknolojinin uzantısıdır.

Sağlıklı ve güvenilir ortamlar için elektrik, temiz ve pis su tesisatlarının iyi olması istenen diğer bir durumdur. Bütün bu unsurların, zamanla daha iyiye doğru değişeceği/gelişeceği aşıkardır. Fakat her yapı bileşeninin eskime süreci de bilinmesi gereken ayrı bir gerekliliktir.

Türkiye’de de yaşanan teknolojinin gelişimine bağlı değişimler, konut alanında, daha çok kentlerde algılanmaktadır. Betonarmenin bir yapı malzemesi olarak ortaya çıkması ve beraberinde çok geniş bir yelpaze içinde gelişen strüktürel olanakla, Türkiye’de konut (özellikle kentlerde) sektörünü, tamamıyla farklı bir fiziksel değişime uğratmıştır. Buna karşın, kırsal alanlardaki Geleneksel Türk Evleri, henüz hizmet verebilmektedir. Bu anlamdaki fiziksel değişime ket vurabilecek olan model, Geleneksel Türk Evlerinin tekrar konut olarak kullanılabilirlikleri için, mevcut yapı bileşenlerinin fiziksel eskimesi hakkında veri toplamalıdır. Bunun için fiziksel alanda; günün teknolojisi ile değişen yapı bileşenlerinin Geleneksel Türk Evlerine ne kadar adapte edilebileceği ile yapıda var olan ile kullanılacak yapı bileşenlerinin ömür profilleri oluşturulmalıdır. Yapı bileşenlerinin ömür profili, zaman içinde fiziksel yıpranmaya uğrayabilecek olanları, önceden tespit edilerek belli sisteme oturtabilecektir. Aynı zamanda “yöresel malzemenin çeşitli nedenlerle güç elde edilmesi veya diğer yapı malzemelerinin ortaya çıkması, uzun süre yöresel malzemenin kullanımıyla gerçekleşen ve belirli bir olgunluğa, zarafete erişen yapım ustalığının yok olmasına da neden olmaktadır” (Eruzun, 1972). Dolayısıyla devletin planlama kararlarındaki desteği büyük olmalıdır.

Bütün bunlara paralel olarak Geleneksel Türk Evlerindeki fiziksel değişim:

1. Değişen ve ilerleyen teknoloji olanakları hakkındaki veriler;
2. Yıpranan yapı bileşenlerinin, nedenleri ve çözümleri açısından veriler bağlamında ele alınmalıdır.

Mevcut bir yapılanmanın, değişen kullanıcının yeni isteklerine uygun hale getirilmesi gerekir. Mevcut bir yapının (örneğin Geleneksel Türk Evi'nin) değişen kullanıcı gereksinimlerine teknolojinin yardımıyla adapte olabileceği gerçeğine erişmek, bugün yanlıgı olmaz. Farklı uzmanların biraraya gelip bu konular üzerine etüdler yapabilmeleri gerekmektedir.

Türkiye'de Geleneksel Türk Evlerinin fiziksel değişimleri yukarıdaki veriler bağlamında değerlendirileceği gibi, kentsel ve kırsal ölçekteki fiziksel değişim durumları ve farkları da tespit edilmelidir. Kentlerde tamamıyla farklı konut tiplerinin ortaya çıkması ve bunları benimseyen zihniyetin ve ülke politikasının bu yöndeki tutumu, büyük ölçekte fiziksel değişimi doğurmaktadır. Bunun yanında her mimari yapıt fiziksel değişime uğrar prensibi ile yaklaşıldığında, yapı bileşenlerinin ömrü ile teknolojinin gelişimine yenik düşmesi sonucu, yetersizlikler gibi konular gündeme gelmektedir.

Geleneksel Türk Evleri, soba sistemi ile ısıtıldığından her odanın ısıtılması ekonomik nedenlerle sağlanamamaktadır. Aynı zamanda bu evlerde, sıcak su temini sorunu bulunmaktadır. Geleneksel Türk Evlerinde termal konforun sağlanması (gerek ekonomik, gerekse kültürel özelliği geride bırakmayacak şekilde) değerlendirilmelidir.

Havalandırma açısından, günümüz konutlarından oldukça ferah düşünölen Geleneksel Türk Evleri, yüksek yapılan tavanları ile oldukça sağlıklı bir ortama yanıttır.

Aydınlatma gerek doğal, gerekse yapay açıdan, düşünölmesi gereken bir planlama kararıdır. Elektrik tesisatının olmadığı evlerde yapay aydınlatma amacıyla, tesisat sorununun yapının özgün durumunu olumsuz etkilemeden sisteme en iyi nasıl adapte edilebileceği konusunun araştırılması gerekmektedir. Geleneksel Türk Evlerinde, yapım sisteminden dolayı (kagir yapım sistemi vb.) geniş açıklıklı boşluklar oluşturulamamıştır. Bunun yerine, küçük, fakat gerekli olan yerlerde olabildiğince fazla pencereler oluşturulmuştur.

Geleneksel Türk Evlerinde gürültü sorunu ise, oldukça iyi bir biçimde çözümlenmiştir. Geleneksel Türk Evleri, gürültüyü yutan bir tarzda oluşturulmuştur (Vester, 1991).

Güvenlik sorunu ise, her toplumda olduğu gibi bugün de önemli bir unsur olarak tasarımlarda yer almaktadır. Aradaki fark ise, teknolojinin gelişimi ile güvenlik sorununa daha iyi cevap verecek olan sistemlerin gündeme gelmesidir. Geleneksel Türk Evi, geleneksel sokak dokusundan oluşan girift mahalle kurgusu dahilinde arzulanan güvenlik hissini verebilecek

mahremiyete sahiptir. Bu geleneksel mahalle dokusu dahilinde yaşayanların, sosyal güvenliği sağlayacak şekilde birbirini tanması ve konut öğelerinin bu mahremiyeti sağlayacak şekilde kullanılması ile sağlanmıştır. (pencere kafesleri, bahçe duvarları vs.) Geleneksel Türk Evlerindeki sağlıklı ıslak hacimler ise acilen düşünülmesi gereken boyuttur.

Geleneksel Türk Evindeki fiziksel değişimi belirleyebilmek için yapılacak değerlendirmeler; alt kabuk, yan kabuk, üst kabuk, yatay bölme, düşey bölme, düşey bağlantı, donatım, döşem, dış işler başlıklarında ele alınabilir. Yapı alt sistemi başlığında ele alınabilecek unsurlar ise aşağıdaki şekilde değerlendirilebilir:

- Strüktür;
- Döşeme;
- Duvar;
- Duvar dış kaplaması;
- Duvar iç kaplaması;
- Döşeme kaplaması;
- Tavan kaplaması;
- Çatı kaplaması;
- Kapı;
- Pencere;
- Parmaklık;
- Sabit donatı;
- Aydınlatma;
- Havalandırma;
- Isıtma;
- Sıhhileştirme.

Bu unsurlar, uzmanlarınca tekrar gözden geçirilerek gereğince daha çoğaltılması gerekmektedir.

Bütün bunların ışığında; devletçe benimsenen karar mekanizmalarıyla ilgili bilim adamlarının fiziksel değişim bağlamında Geleneksel Türk Evleri için aktif olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla Geleneksel Türk Evlerindeki fiziksel değişim ile işlevsel dönüşümler için cevaplar bulmak mümkündür. Geleneksel Türk Evlerinin eskimesinde kültürel ve ekonomik nedenler daha etkilidir (Kuban, 1987). Bu sistem içinde, ekonomik koşullardaki aksamalar da farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır.

3.4. Ekonomik Eskime

Ekonomi; “bir toplum ya da ülkedeki üretim, dağıtım ve servetlerin tüketim durumu ile ilgili olgularının tümü” (Anon, 7) olarak tanımlanmaktadır. Geniş ölçekte ele alınan bu tanımlama mimaride, binalardan elde edilebilecek kazanç olarak ele alınabilir. “Ekonomi bileşeni mimarlıkta yapım ve işletme maliyetlerini optimum düzeyde tutmanın koşullarını aramaktadır” (Aksoy, 1982). Bu duruma bina ile ilgili olarak, kullanım ve değişim değeri kavramları anahtar olacaktır. Binanın bulunduğu çevre de bu değerlere etki etmektedir. Dolayısıyla binalar, kentsel ve kırsal alanlarda farklı bir ekonomik değere sahiptir. J.Switzer’e (1963) göre bina yararlılığının en iyi göstergesi, binanın kazanç gücüdür. Binada eskime, çeşitli faktörler altında ortaya çıkarken, bina için yapılacak değişimdeki en önemli beklenti, ekonomik kazançtır. Binadaki ekonomik kazanç, azaldıkça ekonomik eskime süreci başlar. Ekonomik eskime kavramı ise, önlemleri alınmadığı takdirde binada zamanla ortaya çıkabilecek olan bir süreçtir. Gerek çevresel etkiler, gerekse binanın kendisinden kaynaklanan nedenlerle, ekonomik eskime süreci başlayabilir.

1930’larda L. Mumford (1953) ekonomik eskime olayına girmiş ve bunu; eskiyen binaların, yenileme, tamir ve bakım giderlerini karşılayamaz yapılar olarak tanımlamıştır. Bir başka tanıma göre; “Bakım, onarım ve kira için gerekli giderler, binadan beklenen gelir dönüşümünden fazla olduğu zaman ortaya finansal eskime çıkar” (Sahil, 1986). Aslında her bina, onarım yapılarak yeniden hayata kazandırılabilir. “Eskimenin nedenleri, para harcayarak ortadan kaldırılabilir. Bu harcamalar, yapının esas işlevini ya da başka bir işlevi sürdürmesiyle elde edilecek gelirlerle karşılandığı sürece yapılır. Eğer, beklenen gelir yeterli değilse, yapı aynı zamanda ekonomik olarak da eskimiş demektir” (Holod ve Khan, 1980).

Dolayısıyla bireylerin binaları ile ilgili rantsal beklentileri söz konusudur. Rant değerini arttıran unsurlar, tamamıyla binanın yerleşim birimindeki konumuna göre değişmektedir. Binalarda, ana caddeye ve yeşil alanlara olan yakınlık, alış-veriş merkezlerine ve imalat yerlerine olan mesafe gibi nedenlerle farklı değerler oluşmaktadır. Bu değerlendirmeyi yapacak olan bireyler ise, bulundukları toplumun değer yargılarına göre hareket etmektedirler. Dolayısıyla her topluma göre beklentilerin değişebileceği söylenebilir.

Bu bağlamda Geleneksel Türk Evleri konusunda, Türkiye genelinde farklı değerlendirmeler yapılabilmektedir. Kentte çoğunlukla Geleneksel Türk Evleri, konumlarına göre değerlendirilirken, kırsal alanlarda yaşam anlayışı içinde doğal olarak görülmektedir.

Örneğin, İstanbul Boğazı'nda bulunan yalılar, konut olarak çok değerli iken, Zeyrek bölgesi'ndeki bir ahşap ev, aynı değeri bulamamaktadır. Bu evler, girişimcileri de çekmemektedir. Çünkü evin onarılma maliyeti, 'düşük bölgesel ranttan' dolayı karşılanamamaktadır. Ancak toplumdaki birey, mülkü için harcamaları, ekonomik yarara dönüştürse yapmaktadır (Okyay, 1992). "...korumaya yönelik girişimlerde ekonomik fayda/maliyet analizleri karar alma sürecinde çoğu kez önemli bir faktör olarak gündemde yerini koruyacaktır" (Okyay, 1992). "Bakım-onarım, işletme gibi giderlerin (koruma maliyetleri) sağlanması, bir kaynak, işletme ve organizasyon sorunudur. Maliyetlerin karşılığı olan yarar ise; bir ölçüde kazandırılan veya sürdürülen işlevin geri ödeme büyüklüğü ve zaman ile sağlanan sosyal faydadır" (Arslan, 1987). Dolayısıyla sosyal fayda, kültürel değerlerde ön plana çıkmaktadır. Aksi taktirde Türkiye'de olduğu gibi, ranta yenik düşen Geleneksel Türk Evleri örnekleri yaşanmaktadır. Bunun için, ülke politikasında önemli bir sistem geliştirilmelidir. Herşeyden önce, ekonomik eskimenin bu yönü devletçe, gerek planlama, gerekse uygulama aşamasında önlenmelidir. Zamanla yıpranan yapının, fiziksel olarak eskimesinin önlenmesi için, bilinçli müdahalelere gerek vardır. Bireyin, ekonomik durumuyla da ilgili olan bina onarımı, model kapsamında bu yönde de ele alınmalıdır. Gerektiği yerde, uzman yardımı ve/veya finansal destek, tarihi evin eskimesi için bir önlem olacaktır.

Bugün Türkiye'de, Geleneksel Türk Evleri ekonomik eskime sürecine; kentlerde ya da arsa spekülasyonu nedeniyle arsa değeri artışının olduğu yerlerde girmektedir. Özellikle kent merkezlerinde yer alan tarihi doku, bulunduğu konum nedeniyle değerlidir. Bu durum bölgesel ölçekte planlama kararlarının yetersizliği, var olanların ise kontrol sisteminde yaşanan problemleriyle Geleneksel Türk Evlerinin yok olmasına neden olmaktadır. Önemli olan, tarihi bölgelerin kazanımlarında rantsal beklentiye yol açmayacak çözümleri bulmak ve tekrar konut olarak kullanılabilirlikleri için kentsel planlama etüdleri yapmaktır. Bütün bunların yanında, Geleneksel Türk Evlerinin, ekonomik eskime sürecine girmemesi için onarımları gerekmektedir. Onarım ise parasal değerle ilgili olarak, Ros eğrisinde açıklanmaktadır (Şekil 10). İlk evrede, maddi değeri fazla olan yapı dördüncü evrede köklü bir onarıma uğradığında yaşama süresinin arttığı vurgulanmaktadır. Fakat bu durumun, para faktörüne göre oluştuğu açıkça gösterilmektedir (Walter, 1991).

Bütün bu bilgiler doğrultusunda, Geleneksel Türk Evlerinin ekonomik açıdan olumsuz olmaları, aşağıdaki nedenlere bağlanabilir:

1. Fiziksel, fonksiyonel ve sosyal eskime süreçlerinden dolayı orta ve üst kesim tarafından oturulmayan geleneksel evler; slum bölgeleri oluşturmaktadır;
2. Alt gelir grubunun ekonomik durumu evlerin sıhhiyeleşmesine yeterli değildir;
3. Geleneksel evler slum bölgeleri oluşturduğu sürece, ekonomik olarak devamlı bir çöküşe yönelecektir;
4. Bölge rant artışlarına karşın geleneksel türk evleri ekonomik eskime sürecine bırakılmaktadır.

Geleneksel Türk Evlerinin rehabilitasyonu, tartışılmaz bir yaklaşım olup, modelde nasıl ve ne şekilde yapılacağına yön verilmelidir. İnsan beklentilerinin devamlı değişeceği düşünülmeli ve bunun Geleneksel Türk Evleri üzerindeki ekonomik yarar ve zararları, uzmanlarınca ele alınmalıdır. Hiçbir beklenti, toplumun kültürel değerlerini yitirmemelidir. Bunlar, ülke planlama kararlarıyla önlenabilirler.

4. AVRUPA VE KORUMA

4.1. Avrupa’da Koruma Anlayışı ve Tarihsel Gelişim

“Koruma Uygulamalarının tarihi çok gerilere gitmekle birlikte, onarımların bilimsel yöntemle yapılan bir uğraşa dönüşümü ancak 19.yy’da başlamıştır” (Ahunbay, 1996). Endüstrileşme ve modernizmin anıt ve yerleşmeleri tehdit eden yaklaşımı, koruma kaygısını ortaya çıkarmıştır. İlk olarak Avrupa’da beliren mimari mirası koruma anlayışı, önceleri tek yapı ölçeğinde korumaya yönelik iken, günümüzde bütüncül bir koruma anlayışına ulaşmıştır. Düşünsel kökeni Avrupa’da olan bu gelişmenin ilk aşamasında Fransa, İngiltere ve İtalya’da üslup birliğine varış kaygısıyla yapılan gelişigüzel onarımlar tartışmalara yol açmış; tepki olarak hiç restorasyon yapılmamasını öneren romantik görüş ileri sürülmüştür” (Ahunbay, 1996).

Romantik görüşü en iyi şekilde dile getiren Ruskin (1819-1900), restorasyonun olumsuzluğundan söz ederek, yapının değerinin yitirebileceği kaygısını duymaktadır. 1877’de SPAB (Society for the Protection of Ancient Buildings) Derneği’ni kuran William Morris, restorasyon çalışmalarını sert bir biçimde eleştirerek Ruskin’in görüşlerini savunmuştur. SPAB, İngiltere’de bugün koruma konusunda önemli bir kurum olup, bugün de etkinliğini sürdürmektedir (Ahunbay, 1996).

Günümüzün restorasyon anlayışını sergileyen Camillo Boito, tarihi yapıları, insanlık tarihinin belgeleri olarak görmekte ve bu yapıtlara saygıyı dile getirmektedir. Değiştirme kavramının tarihi yapı için yanlış olacağını vurgulamakta ancak, yapının ayakta kalabilmesi için bazı eklemelerin yapılması gerekliliğini kabul etmektedir. Boito’ya göre, anıta değişik dönemlerde eklenen unsurlar bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Yapı karakterleri, birbirini kapatmamalıdır. Gustavo Giovannoni ise, Boito’nun esaslarını geliştirmiştir. Bu esaslardan bazıları; her tarihi eser korunmalı, eser korunurken ilk yapıldığı döneme döndürülmemeli ve korumada yerleşmeler bütün olarak düşünülmeli biçiminde özetlenebilir (Erder, 1975).

Gustavo Giovannoni’nin çalışmaları, 1931 yılında Carta del Restauro Italiana (İtalyan Restorasyon Tüzüğü) ile yasallaşmıştır (Kuban, 1962). Carta del Restauro’ya göre oluşturulan ilkeler, tek yapı ölçeğindeki mimari mirasın uygulanmasındaki ölçütleri belirlemektedir. Bunlar genel olarak:

1. Anıt için sürekli bakım ve sağlamlaştırmanın yapılabileceği, stürüktürüne yönelik sağlamlaştırmada, yapının taşıyıcı sistemi ile çözümlenemiyorsa, yeni yöntemlerin (çağdaş tekniklerin) kullanılabilmesi;
2. Anıtta farklı dönemleri içeren öğelerin korunmaları gerekliliği, buna karşın hiçbir önemi olmayan unsurların kaldırılabilmesi;
3. Anıtın bütünlenmesinin anıta ait kesin verilerin sağlanmasıyla olabileceği;
4. Anıta gerektiğinde ek kullanımlar getirebileceği, bunu yaparken anıtta herhangi bir zarar oluşturulmaması, eklerin kesin ve açık olması, özgün malzemeden farklı yapılması gerekliliği,
5. Restorasyon aşamasında yapılan her adımın çizim ve fotoğraflarla belgelenmesi zorunluluğu

şeklinde. Çevre ölçeğini kapsayan madde ise, genel olarak, anıt çevresindeki yapıların renk, üslup, kütle gibi nitelikleriyle, anıta saygılı olmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır.

1904 yılında Madrid’de gerçekleştirilen VI. Uluslararası Mimarlar Kongresi’nde ise, anıt yapılar iki gruba ayrılmışlardır. Buna göre birinci gruptaki anıtlar (ölü anıtlar), artık kullanılmayan geçmiş dönemlerin bir parçası olan anıtlar olup, sağlamlaştırılarak korunmalıdır. İkinci grup olarak nitelenen anıtlar (yaşayan anıtlar) ise, kullanırlıklarını sürekli sağlayacak şekilde yapı karakterine uygun olarak onarılmalıdır. Kongredeki farklı anlayışlardan biri de, her devletin kendi bünyesinde, kültürel mirası koruyan bir derneğin kurulmasıdır. Bu derneklerin, ortak hedefler için biraraya gelebilmeleri ve ulusal hazinelerin envanterinin oluşturulmasında, iş birliği yapabilmeleri önerilmektedir (Erder, 1975).

Koruma çalışmaları, ilk kez uluslararası ölçekte 1931 yılında Uluslararası Müzeler Örgütü tarafından Atina Konferansı’nda gerçekleştirilmiştir (Ahunbay, 1996). Bu konferansta üzerinde önemle durulan asıl konu, tarihi yapıtlara olan saygının oluşturulmasıdır. Her devlete bu konuda yükümlülükler düşmektedir. Mal sahibine ait bir tarihi yapı için, koruyucu önlemlerin devlet tarafından alınması öngörülmektedir. Restorasyon sırasında, modern malzemenin kullanılabilmesi (betonarme vb.), fakat bu kullanımın göze görünür olmaması, eskiyen tarihi yapıtların onarılmasında, temel ilkeler ön planda tutulmak koşuluyla, her ülkenin kendi yöntemini oluşturması kabul edilmiştir. Bütün bunların yanında, anıtların korunması için uluslararası işbirliğine ve anıtlara duyulacak saygının kazanılmasında eğitimin önemine değinilmiş, çalışmaların Uluslararası Müzeler Örgütü’nde derlenmesi ve ayrıca tarihi yapıtların korunmalarında, her devletin tescilleme işlemine geçmesi gereği vurgulanmıştır (Erder, 1975).

“Türkiye’nin de taraf olduğu Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi’nin 1963 yılında yapılan toplantısında, 1969 yılında Brüksel’de ilk Tarihi Doku ve Kültürel Mirastan Sorumlu Bakanlar Avrupa Konferansı’nın düzenlenmesi kararlaştırılmıştır” (Eke ve Özcan, 1987).

Tarihi yapıların korunmalarında ve onarılmalarında belli uluslararası ilkeleri oluşturmak amacıyla 25-31 Mayıs 1964 tarihleri arasında II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi’nde ise, bugüne dek sık sık tartışılmakla birlikte, korumanın esasını oluşturan Venedik Tüzüğü ortaya çıkmıştır (Erder, 1975). Buna göre; tek yapı ölçeğinde ele alınan kültürel miras, artık tarihi bir olayın tanıklığını yapan kırsal, kentsel boyutta da değerlendirilmelidir. Tüzükteki başlıca ilkeler ise; korumada bilimsel tekniklerin uygulanması (geleneksel teknikler yeterli değilse, modern tekniklerin kullanılması), devamlılığın olması, anıtın çevresiyle birlikte korunmasıdır. Anıtların tekrar kullanımında toplum yararı için işlevsel değişiklik yapılabilir, fakat bu tarihi yapının gerek planında gerekse de bezemelerinde tahribata yol açmayacak şekilde olmalıdır. Tarihi yapının, farklı dönemlerine ait müdahaleler söz konusu ise, onların da koruma kapsamı içinde ele alınmaları gerekir. Ayrıca anıtın eksik olan kısımları, yapıt için yanlış oluşturmayacak şekilde orijinalinden farklı bir malzeme ile tamamlanabilir. Bütün tarihi yerlerle ilgili çalışmalarda, yapılan işlerin fotoğraflanması ve çizilmesi, aynı zamanda raporlar halinde sunulması gerekmektedir (Erder, 1975). 1965 yılında, Kültür Varlıklarına ilişkin araştırma, dökümantasyon ve teknik yardımla ilgili olarak ICOMOS Vakfı kurulmuştur (Eke ve Özcan, 1987).

Venedik Tüzüğü’nün ardından, 25-27 Kasım 1969 tarihinde Brüksel’de yapılan Avrupa Konseyi Tarihi Doku ve Kültürel Mirastan Sorumlu Bakanlar Konferansı’nın sonuçlarından biri; Avrupa kültürel mirasının dökümantasyonunun yapılmasıdır. Bu konferansta “entegre koruma” kavramı oluşturulmuş ve koruma ve planlamadan sorumlu kuruluşlar arasında genel politikalar açısından koordinasyonun sağlanması, finans kaynaklarının bu konuda arttırılması gerekliliği, kişisel istemleri koruma olgusuna çekebilmek için teşviklerin arttırılması ve güçlendirilmesi, konuyla ilgili personelin yetiştirilmesi, yapılan çalışmalar hakkında medyadan yararlanarak halkın bilgilendirilmesi, dolayısıyla da halkın katılımının sağlanması, kültürel değerler konusunda eğitimin gerekliliği gibi kararlar gündeme gelmiştir. Bu konferans sonucunda 1975 yılı, “Avrupa Mimari Miras Yılı” olarak ilan edilmiştir (Eke ve Özcan, 1987). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı 17 Ekim-21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris’te toplanarak, konferans sonunda ‘Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’ imzalanmıştır. Bu sözleşme uyarınca, Kültür Varlıklarının önemi vurgulanmış ve giderek bozuldukları, bu yüzden de koruma için işbirliği

5. Uzun vadeli, düşük faizli veya faizsiz finans katkıları;
 6. İstisnai durumlarda hibeler
- şeklinde tanımlanabilmektedir (Anon, 26).

26 Eylül 1975’de, Avrupa Konseyi Bakanları tarafından ‘Avrupa Mimarlık Mirası Kartası’ adı ile bir birlikteliğe daha imza atılmıştır. Buna göre, anıt eserlerin yanında sivil mimari de korunmalıdır. Mimari miras özgün benliğiyle gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Mimari mirasın eğitimde önemli bir rolü vardır. Mimari mirasta zaman aşımından dolayı oluşacak tehlikelerin önlenmesi için bütüncül bir koruma anlayışı olmalıdır. Bu koruma ise yasal, yönetsel, parasal ve teknik desteğe bağlıdır. Avrupa Mimarlık mirası Avrupa kıtasının ortak malıdır. Bu kartanın ardından, 24 Ekim 1975 tarihinde düzenlenen Avrupa Mimarlık Mirası Kongresi sonucunda “Amsterdam Bildirisi” oluşturulmuştur. Bu kongrenin en önemli özelliği, Avrupa’nın tüm ülkelerinin delegelerinin katılmasıdır (Anon, 26).

Avrupa Birliğinin aldığı kararlardan daha geniş kapsamlı olan “Amsterdam Bildirisi”nde şu temel düşünceler vurgulanmaktadır:

- a. Avrupa mimarlık mirası, üstün nitelikli tek yapı ve çevrelerinin yanı sıra, tüm kent ve köy alanlarını kapsayan kültürel bir değer olarak yaşatılmalı ve her düzeyde eğitim programları yardımıyla koruma bilinci oluşturulmalıdır;
- b. Tüm Avrupa halklarının ortak varlığı olan bu mirasın ihmal, çürüme, kasıtlı yıkım, düzensiz yeni yapılaşma ve aşırı trafik gibi gittikçe büyüyen tehlikelere karşı korunmasında sorumlulukları bulunmaktadır;
- c. Mimarlık ürünlerinin korunması, kent ve ülke planlamasının ana hedefi olarak ele alınmalı, yerel yetkililer sorumluluklarını yerine getirmelidir;
- d. Gerekli yasal ve yönetsel önlemler tüm ülkelerde güçlendirilmeli ve uluslararası, ulusal ve yerel bağımsız örgütler daha etkin kılınmalıdırlar;
- e. Eski alanların iyileştirilmesi olanak ölçüsünde, bölge sakinlerinin toplumsal kompozisyonunda esaslı bir değişiklik gerektirmeyecek şekilde ele alınmalı ve uygulanmalıdır. Kamu kaynaklarınca giderleri ödenen restorasyon çalışmalarının sağladığı yararlar tüm toplum kesimlerince paylaşılmalıdır;
- f. Mimarlık ve tarih açısından önemli yapıların ve bölgelerin restorasyon, uygulama ve bakım giderlerinin karşılanmasına katkıda bulunmak için, yerel yetkililere parasal yardım sağlanmalı, aynı biçimde özel mülk sahiplerine de parasal destek ve devletten yardım sunulmalıdır;

g. Bugünün yeni yapıları yarının mirası olacağından, çağdaş mimarlığın yüksek kaliteye sahip olmasını garanti altına alacak her türlü çaba gösterilmelidir (Anon,26).

Bildiride, yerel yetkililerin görev ve sorumlulukları da açıkça belirtilmiştir. Buna göre yerel yetkililer:

- Kentsel ve kırsal alanların mimarlık ve mekansal özelliklerini konu alan bir çalışmayı temel olarak kullanmalı;
- Yapılara karakterlerini bozmadan, çağdaş yaşamın gereklerine uyan işlevler vermeli;
- Bütçelerin uygun bir bölümünü ayırmalı, kaynak yaratmalı, kadro oluşturmali;
- Yapıların o sıradaki kullanıcılarıyla esas sahipleri arasında, doğrudan doğruya bağlar kurulmasını sağlayacak özel, ticari-olmayan acenteler kurmalı;
- Restorasyon ve iyileştirme çalışmaları için gönüllü kuruluşların oluşumunu ve etkin işleyişini kolaylaştırmalıdır (Anon, 26).

Bu bildiriyle, aynı zamanda mimarlık mirasının ve bütünleşik koruma hedeflerinin yeni bir anlayışı gündeme gelmiştir. Buna göre:

- Mimari komplekslerin saptanıp, çizimlerinin yapılması;
- Koruyucu dış bölgelerin ve bunların içinde geçerli olan ve halkı ilgilendiren kısıtlamaların belirlenmesi, bütünleşik koruma şemalarının hazırlanması ve bunların gerektirdiklerinin planlama politikaları içine alınması;
- Projelerin onaylanması ve işi yürütmek için yetki alınması (Anon, 26), önerilmektedir.

1976 yılında yapılan Berlin Sempozyumu'nda büyük kentlerde karşılaşılan koruma sorunları, 1977'de Granada'da kırsal mirasın korunma sorunları, 1978'de Ferrara Sempozyumu'nda tarihi binaların yaşanabilirliğinin kır ile kent arasındaki dengeli gelişme ile sağlanabilirliği, gene 1978'de Ravello'da kent plancıları, inşaat mühendisleri ve mimarlar için entegre koruma kavramı konulu eğitim seminerleri düzenlenmiştir. 1980-81 yılları arasında Avrupa Konseyi, Kentsel Yenileşme Kampanyası'nı başlatmıştı. 1982 de Berlin'de, sözkonusu kampanyanın kapanış konuşmasında tarihi merkezlerin yeniden üretim merkezi olarak rehabilitasyonu ve bu konuda daha fazla para, zaman ve yardım sağlanması gerektiği sonuçlarına varılmıştır. 1981-86 yıllarında Avrupa Konseyi'nin "Orta Vadeli Çalışma Planı için Mimari Miras ve Kentsel Planlama Komitesi" çalışmalarını sürdürmüş, bu konudaki ortak faaliyet alanlarını ve ülke, bölge, kent planlama politikalarında uygulanması gerekli ilkeleri oluşturmuştur. Devletlerin istemi durumunda Avrupa Konseyi, rehabilitasyon vb. çalışmalar için teknik yardımda bulunabilecektir. 3-5 Ekim 1985 tarihleri arasında ise

Granada’da “2. Mimari Mirastan Sorumlu Bakanlar Avrupa Konferansı” gerçekleştirilmiştir (Eke ve zcan, 1987).

Sonuç olarak Avrupa Konseyi, Mimari Miras konusunda bir takım kararlar almıştır. Bu kararlara göre, ülkelerce oluşturulması gereken yasal prosedürler söz konusudur. Prosedrlerdeki genel prensipler ise şunlar olmalıdır:

- Kültürel mirasın bozulmaları ve yıkılmaları her devlet tarafından önlenmeli;
- Kültürel mirasın korunması için gerekecek projeler yetkili makamlarca gerçekleştirilmeli.
- Kamu gleri tarafından mal sahibi onarım yapmaya özendirilmeli ve g yetmiyorsa bu işi kendisi üstlenmeli;
- Gerektiğinde kültür varlığı kamulaştırılabilmeli;
- Ulusal, bölgesel ve yerel yetkililer, bakım ve onarım çalışmalarına mali destekte bulunabilmeliler;
- Devlet, mirasın korunmasında özel girişimcileri de bu konuya yönlendirmeli, destek olmalı ve onları zendirmeli;
- Mirasın yıpranmasına neden olan etkenlerin (evre kirliliği gibi) kaldırılması yolları bilimsel olarak aranmalı ve uygulanmalı;
- şehircilik ölçeğinde bölgesel planlama anlayışları oluşturulmalı ve geliştirilmeli;
- Mimari miras gerektiğinde ağdaş yaşama göre adapte edilmeli;
- Mimari mirasın onarımlarında geleneksel tekniklerin uygulanması ve bu anlayışın geliştirilmesi sağlanmalı;
- Karar süreçlerinde yerel yönetim, ilgili dernekler, halk ve vb birlikler arasında bilgi alış-verişini sağlayacak bir sistem oluşturulmalı;
- Devlet, kar amacı gütmeyen dernek vb. kuruluşların bu konularda oluşmalarını sağlamalı ve oluşanlara destek olmalı;
- Mimari mirasın korunmasında medya yolu ile halka yapılanlar aktarılmalı, halkın katılımı sağlanmalı;
- Okullarda eğitim aşamasında birey, konuyla ilgili olarak bilinçlendirilmeli;
- Mirasın korunmasında yerel ustaların, zanaatın vb gelişimi sağlanmalı;
- Sözleşmeyi kabul eden Avrupa devletleri, bu alandaki çalışmalarda birbirlerine uzmanlarla yardım etmelidir. Gerekirse teknik yardımlaşma yapılabilmelidir.

Avrupa Konseyi’nce mimari mirasın bilincinde olan ülkelerde, mali desteğin sağlanması amacıyla, restorasyon harcamalarındaki vergilerin azaltılması, kamu fonlarının oluşturulması

ve işletilmesi, bireysel girişimler- özel fonların kurulması ve işletilmesi önerilmektedir (Eke ve Özcan, 1987).

Bütün bu ana kararların Avrupa Konseyi tarafından denetimi söz konusudur. Bu denetim, Avrupa Konseyi'ne üye olan her ülkenin yukarıdaki genel prensipler doğrultusunda oluşturduğu, onarım ve koruma politikalarının raporlar halinde sunulması suretiyle yapılmaktadır. Aynı politikayı hedefleyen bu sözleşmeyi her üye ülke, kendi yerelliğine göre uygulamaktadır. Buna göre, her devlet kültürel mirasının envanterini oluşturacak ve bunlar devletlerin kendi koşulları içinde değerlendirilecektir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi'ne üye olmayan devletleri de bu sözleşmeye katılmaya davet etmektedir (Anon, 26).

Özet olarak, Avrupa sınırları içinde mimari mirasın bütün olarak değerlendirildiği, evrensel boyutta da aynı anlayışın yaygın olduğu söylenebilir. Bu alanda oluşturulan birlikler, komiteler, fonlar olumlu uygulamalar ve gelişmeler için gereklidir. Gerekli ana kararların ortak görüşlerle benimsendiği ortam, güncel çalışmalar ile devamlı gelişim halinde olmakta ve sistem canlılığını korumaktadır.

4.2. Avrupa'dan Koruma Yaklaşımlarına Örnekler

Avrupa, kültürel değerler açısından zenginliği ve koruma bilincindeki engin geçmişinden dolayı, tez konusu için örnek teşkil etmektedir. Avrupa'nın başarılı koruma çalışmaları yapan ülkeleri; konuyla ilgili yasaların 19.yy.da oluşması, halkın çok daha bilinçli ve koruma yanlısı olması, devletin korumaya katılımı gibi nedenlerden dolayı örnek yaklaşım sergilemektedirler. Avrupa Konseyi'nce koruma konusunda kabul edilen ana kararları, her Avrupa ülkesi, kendi gelenek ve göreneklerine göre olumlu bir biçimde uygulamıştır.

Tez örneklemini içinde yer alan İtalya, Yunanistan ve Belçika ülkelerindeki koruma yöntemleri, genel olarak incelenmiş, Hollanda, Almanya, İngiltere, Fransa ülkeleri ise, günümüzde geçerli olan ve sonuçları açısından olumlu örnekler teşkil eden koruma yöntemlerinde yer alan kurum ve kuruluşları, finans olanakları açısından detaylı şekilde irdelenmiştir. Bu ülkelerdeki olumlu yaklaşımlar, tez sonucunda oluşturulacak olan koruma modeli için dayanak noktaları yaratmaktadır.

4.2.1. Hollanda*

4.2.1.1. Korumada tarihsel gelişim ve anlayışlar

Tarihi anıtların, devletçe tespit ve tescil edilmesine 1903 yılından itibaren başlanmış ve 'Hollanda tarihi anıtları geçici liste'si oluşturulmuştur. Liste sürekli olarak yenilenmektedir. Korunması gereken kent ve kasabaların kaydedildiği özel bir kütük daha vardır. Hollanda'nın koruma politikasındaki en önemli yaklaşımı, gerek tekil, gerekse de bölgesel ölçekte tescillenen yapıların çıkarılan yasalarla finansal olarak desteklenmesidir. Hollanda'nın halen yürürlükte olan koruma yasası, 1961 tarihli'dir. Tekil yapı ölçeği ile bölgesel ölçekte koruma kararlarını, ülke koruma politikasındaki ana veriler olarak gören anıt koruma kanunu, anıt ve çevresi arasındaki ilişkiyi tanımlamakta, anıt üzerine yoğunlaşmaktadır. Ayrıca korumayı, konutlarla ilgili yasalar da desteklemektedir. Yasalar, gerekli durumlarda ceza verme yetkisini getirmektedir. Koruma alanına getirilen aktiviteler, çevreye zarar vermek yerine, onu korumaya ve daha iyileştirmeye yöneliktir. Ayrıca, tarihi eserler yasasını tamamlayan ve uygulanması sırasında oluşan problemleri etkili olarak çözmeye yarayacak özel düzenlemeler vardır. Bu bağlamda, rehabilitasyona yardım amacıyla 1972 yılında ortaya çıkan bir yasadaki sözedilebilir. Bu yasa ve yönetmelikler, korumaya alınmış bir sitenin rehabilitasyonu sırasında finansal kaynak sağlamaya yönelik yardım konusunda da önemli rol oynamaktadır. Böylece, kamu bütün konutları restore etmek ve iyileştirmek için bir rehabilitasyon planı hazırlayabilmektedir. Merkezi alanları ve tarihi yerleri koruma amacıyla hazırlanmış önemli bir yasal düzenleme de "Şehircilik Yenileştirme Yasası" olup 1977 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yeni yasanın uygulanmasıyla kamu, yenileştirme bölgeleri ortaya koyabilmektedir. Temel ilke olarak, ilk etapta şehircilik problemlerinin çözülmesi daha sonra ise ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlar üzerinde durulması ele alınmaktadır. Bugün tarihi anıtları, kent merkezine uyumlu bir biçimde adapte etmeye çalışılmaktadır. Bu veri, anıt koruma kavramının giderek katı koruma kavramından uzaklaştığını ortaya koymaktadır. Ancak bütün bunların yanında, söz konusu mevcut yasal düzenlemelerin olumsuz yanları da bulunmaktadır. İlk olarak, sıhhileştirme bölgelerinde, devlet tarafından taşınmazın yıkıntı fiyatının %80'inin

* Hollanda Devleti, Koruma Modeli aşağıdaki kaynaklardan yararlanılarak çıkarılmıştır;

- "Protection et animation culturelle des monuments, sites et villes historiques en Europe", Commission allemande pour l'UNESCO, 1980, Bonn

subvansiyon amacıyla yapılan yardım kararından söz etmek gerekmektedir. Bu, birçok tarihi yapının restore edilebilecekleri halde yıkıntı haline gelmesine yol açmıştır. Bu nedenle de, binaların yıkılmaması ve restore edilebilmeleri için değişikliğe uğramıştır. Diğer yasal düzenleme ise, uygulama sırasında yerel otoritelerin zararlı etkilerinin doğmasına yol açmıştır. Belediye tarafından verilen konstrüksiyon kararı, temizlik gözetimi ve lojmanların konstrüksiyonlarının politik kontrol mekanizmaları tarafından uygulama biçimleri, birçok anıtın yıkılmasına, tahribine veya değerinin düşmesine neden olmuştur.

4.2.1.2. Korumada devletin ve halkın yeri

Tarihi Anıtları Koruma Kanuna göre, anıtların korunmasından, koruma politikasının hazırlanması ve uygulanmasından birinci derecede sorumlu kuruluş Kültür Bakanlığı'dır. Devlet yasaların uygulanmasını denetler ve anıtların restorasyonu için manevi teşvik verir. Anıtlarla ilgilenen kurumlara da teşviklerde bulunur. Her anıt, yasaya göre devlet tarafından tescillenir. Anıt listesini oluşturma yetkisi Anıtlar Konseyi'ne^{*} verilmiştir. Devlet, sahibi oldukları tarihi eserleri restore etmekten başka, fotoğraflarını çıkarmak ve belgelemek isteyenlere de yardımda bulunur. Listelerin oluşturulmasındaki hazırlık çalışmaları, Ulusal Tarihi Anıtlar Servisi'ne verilmiştir. Anıtlar Konseyi tarafından oluşturulan liste, Kültür Bakanlığı'na sunulur. Bakanlık bu listeyi, eyalet otoritelerine ve kamu ilgililerine iletir. Liste kesin değildir ve gereksinmelere göre değiştirilebilir. Kanunlar, eyalete veya belediyeye, listeye eklemeksiltme yapmaları için Bakanlığa tavsiye etme yetkisi vermektedir. Listeye alınan her tescilli yapının sahibi, bir mektupla durumdan haberdar edilir.

Mal sahibinin duruma itiraz hakkı vardır. Bu itiraz karar mektubundan sonra en geç iki ay içinde yapılmalıdır. Sonuç beklenirken, anıt koruma altında kalır. Sınıflandırılmış anıtların kaydının dışında, kanun tarafından korunan kentlerin ve kasabaların görünümünün işlendiği özel bir kütük (sicil) bulunmaktadır.

* Koruma sisteminde en önemli üst danışmanlık organı, Anıtlar Konseyi'dir. Anıtlar Konseyi, tarihi anıtlar yasasına göre kurulmuştur, bakanlık tarafından belirlenen 20-40 arası sayıda üyeye sahiptir. Anıtlar Konseyi'nin 5 komisyonu vardır. Bunlar; Arkeolojik Araştırmalar Ulusal Komisyonu, Anıtları Koruma Ulusal Komisyonu, Ulusal Müzeler Komisyonu, Anıtların Tanımlanması ile İlgili Ulusal Komisyon, Kazalara ve Savaş Tehlikelerine Karşı Anıtların Himaye Edilmesi ile ilgili Ulusal Komisyondur.

Ulusal Tarihi Anıtlar Servisi", kent veya kasabaların görünümlerini belirleyen, bir öneri hazırlayarak, Anıtlar Konseyi'ne sunar. Anıtlar Konseyi de konuyla ilgili görüşünü Kültür Bakanlığı'na bildirir. Kültür Bakanlığı ve Konut Yerleşim Düzenleme Bakanlığı arasında karşılıklı görüşme yapılır ve ikisi de korumanın gerekli olduğu konusunda birleşirse durumdan, ilgili belediyeyi, eyaleti, Anıtlar Konseyi'ni ve Devlet Toprak Düzenleme Komisyonu'nu bilgilendirir. Ayrıca Kültür Bakanlığı kararı, Hollanda Resmi Gazetesi'nde yayınlanır. Şayet bir itiraz olmaz ise, Anıtlar Konseyi tarafından tutulan özel bir sicile (kütüğe) kayıt yapılır. Değişiklik durumunda ise, aynı prosedür izlenir. Tescil edilmiş bir anıta zarar vermek veya ortadan kaldırmak, anıta izin verilmediği halde müdahale etmek, başka bir yere taşımak, değişikliğe uğratmak, onu tehlikeye atacak biçimde onarmak veya kullanmak yasaklanmıştır. Eğer bu duruma uyulmazsa, yasa gereği hapis ve para cezası öngörülmektedir. Yasal korumada en önemli sorun ise, bu düzenlemelerin denetlenmesidir. Devlet yeterli personele sahip olmadığından ve yeterli derecede ağır bir para cezası verilmediğinden, yasalar önleyicilikten uzaktır. Denetlemenin kontrolü ilk olarak kamudan beklenmektedir. Kamunun etkili olabilmesi için, kamu arazisinin kullanımı ile ilgili bir plan oluşturulmaktadır. Bu plan, Anıtlar Konseyi'nce sonuca bağlandıktan sonra, üst yetkililer (eyalet veya devlet yetkilileri) tarafından tasdik edilir. Fakat bu arazi kullanım planı, yasallaşana kadar birkaç yıl geçebilmektedir. Arazi kullanım planı onaylanıncaya kadar kamu, bazı kararları saklı tutabilir.

Korumada kamu, ilk olarak anıtları satın alabilir, sonra yenileyebilir veya restore edilebilir. Ayrıca kamu politikası gereği, kişileri sahip oldukları tarihi yapıları restore edebilmeleri konusunda cesaretlendirmek için onlara maddi katkıda bulunabilir. Hollanda'da koruma politikası anıtlar konusunda, bütününde merkezcidir. Kültür Bakanlığı'na, müzeler, anıtlar ve arşiv yönetimleri ile pratik çalışmaların birçoğunu

** Bu servis, 1946 yılında kurulmuş ve 1918 yılında kurulmuş olan Ulusal Büronun yerini almıştır. Ulusal Tarihi Anıtlar Servisi şu fonksiyonları üstlenmektedir; Tarihi yapıtların denetimi ve bakımı görevini yerine getirebilmek için, mimar, şehirci, inşaat mühendisi, desinatör ve diğer personelleri istihdam eder. Ulusal Tarihi Anıtlar Servisi'nin ilk görevi, kontrol ve düzeltmedir. Mal sahibine gerekli mimari çalışmalar konusunda ve mimar seçiminde yardımcı olur. Restorasyon projelerini inceler, konuyla ilgili fikrini bakanlığa iletir. Mütcahhit firmanın seçiminde mimar ve mal sahibi ile görüşür. Restorasyon sırasında, servis mimarı, düzenli bir şekilde çalışmayı denetler, çalışma sırasında projenin adaptasyonu ve gerekli değişiklikler üzerine fikirlerini beyan eder. Sanat tarihi bölümü ise korunmaya elverişli olan anıtların envanterini hazırlamaktadır. Bundan başka, kütüphane, şehircilik arşivi, Hollanda dökümantasyon çalışmalarını yönetmektedir.

gerçekleştiren “Ulusal Tarihi Anıtları Koruma Servisi” yardımcı olmaktadır. Kültür Bakanlığı’nın yanı sıra, anıtların korunması ile doğrudan veya dolaylı olarak Konut, Maliye, Savunma ve Sosyal İşler Bakanlıkları da ilgilenmektedirler. Eyalet bölgelerinin belirli alanları, bölgesel planlar veya eyalet düzenleme planları adı altında, bölgelerinin bölümleri için gelişme planları hazırlayabilmektedir. Eyalet otoriteleri, düzenleme planlarını onaylamakta, anıtların restorasyonu ile ilgili maddi katkıları düzenlemekte ve anıtların belediye listelerine yazılmasıyla ilgili prosedürde etkili olmaktadır. Koruma politikası, tarihi yapıların işlev değişikliğini öngören onarım ve yenilemelerini, kapsamaktadır. Bir anıtın tescili, yapının yenilenmesini ve etkili bir kullanım için koşullara uygun bir biçimde adaptasyonunu engellememektedir. Onarım ve yenileme işlemlerinde özellikle konutlarda adaptasyon problemleri çok fazla olmamaktadır. Tarihi eserlerin restorasyonu, mal sahiplerinin, özel kişi ve kuruluşların ve belediyelerin inisiyatifine bırakılmıştır. Mal sahibi veya kiracı bir tarihi eseri değiştirmek isterse, iki yetkiliye baş vurmak durumundadır. Birincisi belediye, diğeri ise kültür işlerinden sorumlu bakanlıktır. Anıta eklenecek güncel bölümler için izin zorunludur. Plan, Tarihi Anıtlar Koruma Servisindeki mimardan geçmektedir. Bu servis aynı zamanda, eyalet ve kamunun fikrini sormaktadır. Bu fikirlerin kabulünden itibaren, Ulusal Servis Bakanlığa oluşturduğu görüşü sunmaktadır. Bu aşamalardan sonra, başvuruyu yapan kişiye ret ya da kabul cevabı verilmekte. Sonuçta olabildiğince mal sahibi, kiracı ve Tarihi Anıtları Koruma Servisinin ortak bir zeminde anlaşmalarına çalışılmaktadır. Tarihi eserlerin restorasyonunda Devlet, sadece ulusal değeri olan ve restorasyonu başka özel kurum ve kişilerce yapılamayacak durumdaki tarihi anıtları satın alabilmektedir. Restorasyon projelerine hem maddi, hem manevi destek veren devletin bu konuda farklı bir amacı daha vardır. O da, koruma çalışmalarının işsizliğe de katkıda bulunabileceği yönündedir. Devlet, her restorasyon projesinin, aynı zamanda işsizliğe anahtar da olabileceği düşüncesindedir.

4.2.1.3. Kurum ve kuruluşlar

Hollanda’da birçok enstitü ve organizasyon, tarihi eserlerin korunması için çalışmaktadır. Bunların bir kısmı ulusal, bir kısma ise bölgesel ölçekte yayılım gösterirler. Örneğin; “De Bond Heemschut Federasyonu”: 1911 yılında kurulmuş ve Hollanda’nın güzelliklerini korumayı amaç edinmiştir. Federasyon korumayla ilgilenen herkese, bilgi vermekte ve aynı zamanda aylık bir dergi çıkarmakta ve teknik ve hukuki

danışmanlık hizmetlerini ücretsiz olarak yapmaktadır. Bu bağlamda, örneğin bir vatandaş belediyenin bir tarihi eseri ya da dokuyu tahrip edecek bir plan hazırladığını düşündüğünde, Heemschut'a başvurabilmekte ve kuruluşun gönüllü teknik personeli ve avukatları konuyla ilgili araştırma yaparak, gerekiyorsa resmi soruşturma başlatabilmektedirler. Ayrıca belediye de, aynı şekilde Heemschut'un hizmetlerinden yararlanabilmektedir" (Aygen, 1996). Federasyonun 1973 yılında 8000 üyesi ve 600 tane bağış yapımı olduğu bilinmektedir. Kurumun aktiviteleri, bölgesel ve yerel seviyededir. Mal sahipleri bu organizasyona üye olabilmektedirler. "Monumentenwacht" adını taşıyan sivil toplum örgütü kuruluşu ise, tarihi yapıların fiziki durumunun sürekli olarak denetlenmesini sağlamaktadır. Kurumun yarı resmi bir niteliği vardır (Aygen, 1996). Hollanda Arkeoloji Federasyonu, 1899 yılında kurulmuştur. Tarihi mimari ile ilgilenmekte, uygulanmakta olan restorasyon yöntemlerine eleştirel bir gözle bakmakta ve restorasyon konusunda, temel genel ilkeler koymaya çalışmaktadır. Devamlı yayınlanan bir bülteni mevcuttur. 1200 civarında olan üye sayısı, arkeolog, arşivist, sanat tarihçisi ve mimardan oluşur. "Hendrick Derneği" 1918 yılında, önemli anıtları restore etmek ve korumak amacıyla kurulmuştur. Bütün ülkede aktif 2000 üyesi vardır. "Anıtların Korunması Kuruluşu", adından da anlaşılacağı gibi, tarihi anıtların korunması ile ilgilenmektedir. 1975 yılında kurulmuştur. 11 eyaletin 6'sında aktif durumdadır. Küçük çapta onarım faaliyetlerinde bulunmaktadır. "Anıtların Korunması için Ulusal Anıt Koruma İletişim Komisyonu (NCM)", 1972 yılında kurulmuş olup amacı, anıtların korunması ile ilgili konularda, koordinasyonu ve uyumu sağlamaktır. Bilimsel çalışmalar, yayınlar ile anıtların korunmasını teşvik etmektedir.

4.2.1.4. Koruma ve finans

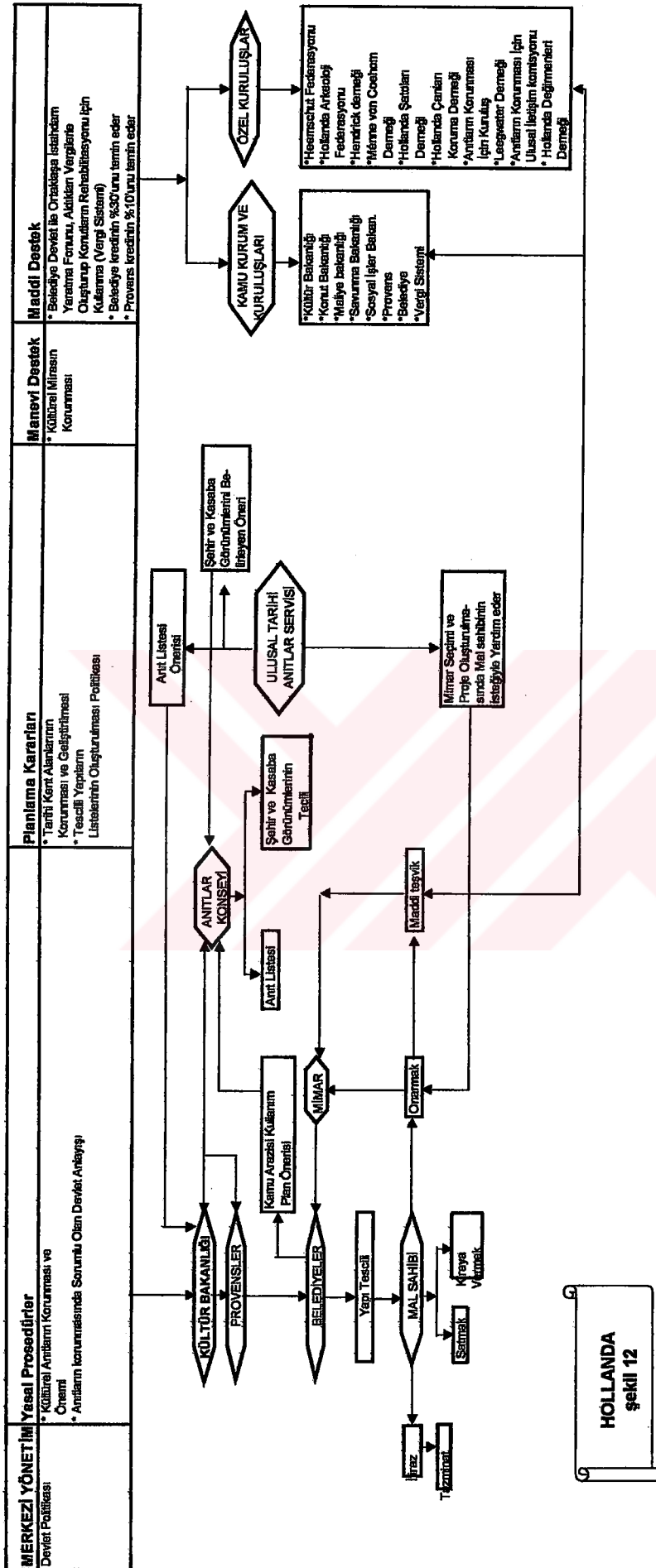
Anıtların korunmasında finans konusunda en büyük desteği devlet göstermektedir. Bölge yönetiminde yer alan Eyalet ve Belediye otoriteleri ilgili oldukları tarihi yapılar için gerek tekil, gerekse de bölgesel ölçekte maddi katkıda bulunabilmektedirler. "Tarihi dokunun korunması konusunda yerel yönetimlerin büyük sorumlulukları vardır. Belediyeler hem anıt koruma fonlarından yararlanabilirler, hem de bölgesel gelişme programları çerçevesinde kentsel gelişme kredileri alabilirler. Kentsel gelişme kredileri sosyal konut yapımı için kullanılmak durumundadır. Belediyeler sosyal konutları kent dışı yeni yerleşmelerde değil, kent içi tarihi dokuyu değerlendirerek yaptıklarında, hem

kentsel gelişme kredisi hem de anıt koruma fonundan restorasyon kredisi alabilecekleri için, gelirlerini iki katına çıkarabilme olanağını sağlayan onarım projelerini yeni inşaatlara tercih etmektedirler” (Aygen, 1996). Ancak bir tarihi esere para yardımı yapılabilmesi için, mimarın ve restorasyon projesinin uygulamasını üstlenicinin Kültür Bakanlığı tarafından onaylanması gereklidir. Mülklerin rehabilitasyonu için, Konut Bakanlığı’nın mali yardımı, özel şahıslara olduğu kadar, kamuya da olabilmektedir. Eyalet ve belediyenin, her yıl konutların restorasyonuna maddi katkıda bulunabilmesi amacıyla bir vergi sistemi getirilmiştir. Bu vergiden sağlanan gelirler, “Konutların Restorasyonu İçin Yardım Sandığı” adı altında toplanmaktadır. Bu sandıkta, devlet ve belediyelerin maddi katkı yüzdeleri eşittir. Bu düzenleme ile restorasyon anlayışına bir sistematik getirilmeye ve devamlılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Ancak sorun, devletin maddi katkı taleplerine yeterli kaynak bulunmakta zorlanmasıdır. Kamu tarafından sağlanan maddi katkılar şu şekilde sıralanabilir:

1. Konut Bakanlığı’nın subvansiyonu (%35, rehabilitasyon başına 150000 florin max subvansiyon);
2. Kültür Bakanlığı subvansiyonları (%30 özel mülkler için, %40 kamu mülkleri için, bu yardım sınıflandırılmış anıtlar için, sınırsızdır. Sınıflandırılmamışlar için ise, en fazla 150000 florindir;
3. Eyalet Subvansiyonları (Genel olarak rehabilitasyon tutarının yarısının %10’udur.);
4. Belediye subvansiyonları (Rehabilitasyon tutarının yarısının %30’udur.).

Belediye, restorasyona maddi katkı için tahsis edilen belediye fonlarından, tutarın büyük bir kısmını alır. Böylece birçok restorasyon, belediye için verimli olmaktadır.

Hollanda’da koruma, özetlenen bu veriler doğrultusunda yürütülmektedir. Şekil 12’de bu koruma düzeninin örgüt şeması ve tek yapı kararından itibaren, tescilli yapı sahibinin nasıl bir yol aldığı görülmektedir.

4.2.2. Almanya *

4.2.2.1. Korumada tarihsel gelişim ve anlayışlar

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde, eyalet yönetimlerinden oluşan bir devlet politikası mevcuttur. Her bölgenin/eyaletin kendi içinde oluşturduğu yasal düzenleri bulunmaktadır. Bu bölgeler: Baden-Württemberg, Bayern, Berlin, Brandenburg, Bremen, Hamburg, Hessen, Lübeck, Mecklenburg-Vorpommern, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz, Saarland, Sachsen, Sachsen-Anhalt, Schleswig-Holstein, Thüringen ' dir. Deutsche Stiftung Denkmalschutz (Alman Anıt Koruma Vakfı) ile yazışmalar sonucu, bu eyaletlerin özerk yasal düzenlemelerini oluşturdukları söylenebilir.

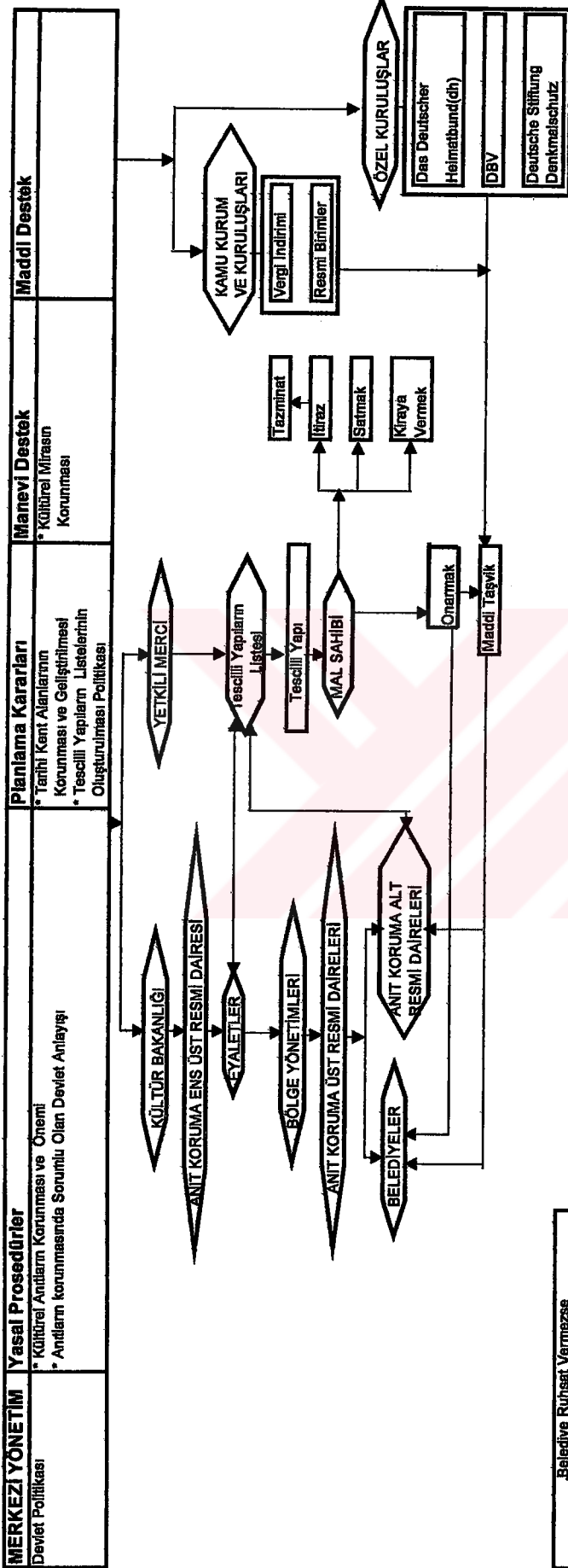
Almanya'da genel olarak sık bir yerleşim dokusu içinde bulunan tarihi eserler, zaman zaman spekülative olan değişimlerin bilinçsiz etkisi altına girmiştir. Bundan dolayı, 1970'li yılların ortalarında her Alman eyaletinde, konuyla ilgili yasalar yayınlanmıştır. Bütün eyaletlerde koruma önemslenmektedir. Halkın ilgisi binaların bir bütün olarak korunmasını sağlamakta ve tarihsel, sanatsal, bilimsel esaslar dikkate alınmaktadır. Almanya'da anıt koruma, anıtların şimdiki durumlarının dondurulması olarak anlaşılmamaktadır. Anıt koruma yasası, bu yapıların eski durumlarının aynen yeniden yapılmasının zorunluluğunu getirmemektedir. Restorasyon projesinin oluşması ve uygulanmasında, uygun ustanın seçiminde mal sahibine yardımcı olan deneyimli danışmanların olduğu resmi daireler oluşturulmuştur. Anıt koruma ve bakımı üzerine uzmanlaşan bu resmi daireler, mal sahibini anıt bakım önlemleri ve üretim masraflarıyla

* Almanya Devleti'nin koruma anlayışı aşağıdaki kaynakçakardan oluşturulmuştur;
 -Deutsche Stiftung Denkmalschutz, Koblenzer Strasse 75, 53177 Bonn, postfach 200426, 53134 Bonn, Deutschland.
 -Manfred F. Fischer, "Sieben Fragen an den Denkmalpfleger", MONUMENTE Magazin für Denkmalkultur in Deutschland, Monumente Verlagsgesellschaft, Deutsche Stiftung Denkmalschutz yayınıdır., sf.9-11
 -Juliane Kirschbaum, "Deutsche National Komitee: Grundlagen schaffen für Gemeinsames Handeln", MONUMENTE Magazin für Denkmalkultur in Deutschland, Monumente Verlagsgesellschaft, Deutsche Stiftung Denkmalschutz yayınıdır., sf.20
 -Busso von der Dollen, "Gewachsenes und Gebautes deutscher Heimatbund", "Streiter für Wehrbauten: Die Deutsche Burgenvereinigung", MONUMENTE Magazin für Denkmalkultur in Deutschland, Monumente Verlagsgesellschaft, Deutsche Stiftung Denkmalschutz yayınıdır., sf.24
 Deutsche Stiftung Denkmalschutz, "Gründung Auftrag Arbeitweise", Koblenzer Strasse 75 – 53177 Bonn, Deutschland, (Anon, 27)
 -Deutsche Stiftung Denkmalschutz, "Jahres-Bericht 1993", sf.2,3, Koblenzer Strasse 75 53177, Bonn, Deutschland, (Anon, 19)

ilgili olarak yönlendiren kurumlardır. Anıt resmi dairelerinden başka mal sahibine yardımcı olan vakıflar da mevcuttur. Devlet, korunacak olan kültürel değerlerin tespit ve tescilini yapar. Eyaletler ise, sınırları içinde olan kültürel değerlerden sorumludur.

4.2.2.2. Kurum ve kuruluşlar

Almanya Federal Cumhuriyeti ile eyaletler ve belediyeler arasındaki anlaşmaya göre, ülkede anıt bakım ve korunması isteğini teşvik etme görevini 1973 yılında kurulan “Anıt Koruma Ulusal Alman Komitesi” (Deutsche Nationalkomitee für Denkmalschutz) üstlenmiştir. Anıt koruma ve bakımıyla uğraşan organizasyonlar, dernekler, medya, işçi sendikaları, kiliseler, yerel yöneticiler birliği, Alman Meclisi, eyaletler, Almanya Federal Cumhuriyeti komitenin üyelerindendir. İçişleri Bakanlığı ve Eyaletler Kültür Bakanlıklarının arasında devamlı konferanslar yapılır. Komitenin çalışmaları; tarihi kentlerdeki ve ülkedeki anıtların bakımı, 50-30 yıllık kentsel yapılaşma ve mimariye yöneliktir. 1990 yılından beri komitenin ağırlık konusu, koruyarak yenileme için araştırma programlarına bilimsel olarak eşlik etmektir. Komitede yer alan ve farklı bilim adamlarından oluşan uzman gruplar, özel yayınlar, günlük dökümanlar ile ilk planda anıt koruma ve bakımının sorunları hakkında çalışma yaparlar. Halk ile resmi kurumların koruma konusunda birbirleriyle ilişkili var olduğu Almanya’da, başka özel girişimleri de görmek mümkündür. Bunlardan bir tanesi, “Das Deutscher Heimatbund (dh)” dur. 1903’de kurulan bu kurumun çalışma alanı, anıt bakımındır. Diğer bir kuruluş ise; 1899 tarihli “Die Deutsche Burgenvereinigung (DBV)” dur. Almanya’da anıt koruma için çalışan ve konuyla ilgili inisiyatif elinde tutan en eski kurumdur. DBV, meslek grupları ile diğer bütün sınıflardan anıt severler ve anıt korumak isteyenlerden oluşur. Bu sayede, sanat tarihçileri, mimarlar, restoratörler, müzeler topluluğu, mal sahipleri ve gönüllüler bir araya gelirler. DBV, bölgesel gruplara ayrılmıştır. Bu gruplar, anıt bakımı için eyaletlerdeki Anıt Koruma Resmi Daireleri ile bir arada çalışır. Üyeleri arasında yer alan uzmanlardan, önemli bulunan ve özel uzmanlık gerektiren alanlarda danışmanlıklar oluşturulmuştur. Bu danışmanlıklar, bilim ve araştırma, restorasyon, anıt bakım ve uygulaması, ekonomi ve hukuk, yayınlar ve gelecekte anıt korumanın stratejileri konularında çalışmaktadırlar. DBV’nin editörlüğünü üstlendiği dergiler de vardır. DBV, anıt

ALMANYA
şekil 13

Belediye Ruhsat Vermezse
Mal Sahibinin bağ vuraacağı birim

koruma ve bakımı için, ulusal ve uluslararası enstitülerle (EUROPA NOSTRA/Internationales Burgeninstitut, Arbeitsgemeinschaft Deutschsprachiger Burgenvereine (ADV), Deutscher Heimatbund, Deutsche Stiftung Denkmalschutz gibi) bir arada çalışır. DBV'nin görevleri ve hedefleri: kültürel, sanatsal tarihi anıtların korunması için çalışmak, özel dergiler ile bilimsel çalışmalar yapmak ve kitaplarda araştırma sonuçlarını yayınlamak, okul gezileri, bilimsel kollokyumlar, seminerler, konferanslar aracılığıyla yapı tarihi ve anıt koruma üzerine halk eğitimini özendirmek, iş birliği oluşturmak, tarihi eser sahiplerine danışmanlık hizmeti sunmaktır. Bütün bu kurumların içinde önemli olanlarından bir tanesi, "Deutsche Stiftung Denkmalschutz" vakfıdır. Vakıf, Nordrhein-Westfalen eyaletinin İçişleri Bakanı'nın onayı ile 11 Nisan 1985 de kurulmuştur. 3.4 milyon DM'a ulaşan Vakfın ana kapitalini, Alman ekonomisinin 23 firması sağlamaktadır. Yıllık bütçesi; piyango, şans oyunları, konser gelirleri, bağışlar, kredi geri dönüşleri, devlet bütçesinden pay ve faiz gelirlerinden oluşmaktadır. Vakıf tescil edilmiş yapıların projelerinin restorasyonunda, federal eyaletlerin uygun kanununa göre nakit yardım yapar veya anıt bakımı alanında el işçiliği bilgilerinin artırılması- geliştirilmesini sağlar. Vakıfa gelen öneriler, bilimsel komisyona sunulur. Yönetim kurulu tarafından kabul edilen talepler vakıf tarafından onaylanır.

4.2.2.3. Koruma ve finans

Almanya, maddi imkansızlıklar durumunda tescilli yapı sahibine, destek sağlamaktadır. Her eyaletin kendi yasal düzenlemeleri çerçevesinde, maddi yardımın oranı ve veriliş tarzı farklıdır. Yerel yönetimin desteği dışında, çeşitli vakıf ve dernekler de amaçları doğrultusunda koruma çalışmalarına maddi yardımda bulunmaktadırlar. Almanya'da koruma çalışmaları, yukarıdaki veriler doğrultusunda yürütülmektedir. Şekil 13'de, örgüt şeması ve tek yapı kararından itibaren, tescilli yapı sahibinin nasıl bir yol izlediği görülmektedir.

4.2.2.4. Eyaletlerde koruma anlayışı, kurum ve kuruluşlar ile finans

Almanya'da genelde mevcut olan anıt koruma bilincinin her eyalette, kanunlar çerçevesinde oluşturulmaya çalışıldığına, bölüm 4.2.2.1'de değinilmişti. Bu bağlamda,

konunun betimlenmesi ve gelişmesi açısından eyaletlerdeki durumları görmek üzere, tezde iki eyalet detaylı olarak incelenmiştir:

- **Niedersachsen Eyaleti**

Almanya'nın bağımsız yönetim birimlerinden biri olan bu eyalette, anıt-tarihi eser koruma kanunları 1978 tarihli dir.

Korumadaki Anlayışlar: Bölge yönetiminin, koruma alanındaki anlayışı, anıtlar korunmalı, bakımı yapılmalı ve bilimsel olarak araştırılmalı şeklindedir. Yönetimlerin görevi anıtların bakımını, korunmasını, mümkün olduğu kadar halka açık olmasını ve bilimsel olarak araştırılmasını sağlamaktır. Burada yönetimlerden kasıt, bölge yönetimleri, belediyeler, hak sahipleri ve bunlara bağlı diğer kuruluşlardır. Genel planlama ve imar kararları, anıtların bakımını, korunmasını ve çevresini olumsuz etkilemeyecek şekilde düzenlenmesini sağlamaktadır. Tarihi eserlerin muhafazası konusundaki anlayış ise, tarihi eserlerin faal durumda bulundurulması, bakımı ve korumasının yapılmasına yöneliktir. Bunu hak sahipleri, görevli yetkililer veya tarihi eserlerin üzerinde yönetim yetkisi bulunanlar, kültür özelliğini kaybettirecek değişiklikler yapmaksızın sağlamakla yükümlüdür.

Tarihi eserler, ömürlerini kısaltmayacak bir şekilde kullanılmalıdır. Bölge yönetimi, belediyeler ve buna bağlı kuruluşlar, bu konuda bakımla yükümlü olanları desteklemelidirler. Koruma kapsamında bir anıtı yıkmak, değiştirmek veya onarmak, bir anıtı tamamen veya kısmen bulunduğu yerden uzaklaştırmak, yazı ya da reklam panoları ile donatmak, bir yapı anıtının kullanımını değiştirmek ve yapı anıtının bulunduğu çevrede görüntüsünü tehlikeye düşürecek veya görünümü etkileyecek yapılar inşa etmek isteyen mal sahipleri ruhsat almak zorundadırlar. Anıt bakımı ile ilgili çalışmalarda bir tehlike olduğunda bu görev ile yükümlü olanlar durumu zaman kaybetmeden Anıtlar Koruma Dairesi'ne bildirmekle yükümlüdürler.

Korumada Devletin ve Halkın Yeri: Kültürel değerlerin korunmasında eyalet içinde farklı kademelerde eyalet daireleri görülmektedir. Niedersachsen Eyaleti'nde, anıt koruma ve bakımı ile yükümlü olan resmi daireler, alt ve üst daireler olarak açılım göstermektedir. Anıtlar Koruma Alt Resmi Daireleri, belediyeler ve kendilerine bağlı

olan alt yapı koruma daireleridir. Anıtlar Koruma Üst Resmi daireleri ise, bölge yönetimleridir. Bunların bağlı olduğu en üst resmi daire ise; Kültür ve Sanat Bakanlığı'dır. Kendilerine en alt koruma görevleri verilen, Anıt Resmi Daireleri; ilçelerde Anıtlar Koruma Alt Resmi Dairesi, illerde Anıtlar Koruma Üst Resmi Dairesi olarak adlandırılmakta olup, yetkili bakanlığa bağlıdır. Anıtlar Koruma Alt dairesinin görevleri, kendisine verilmiş çevre için geçerlidir. Anıtlar Koruma Üst Dairesi ise, Alt Koruma Dairesinin görevlerini takip eder ve kendi bölgesindeki düzenlemeleri yapar. Bu her iki mercinin görevleri ise, en üst merci yani bakanlık tarafından kontrol edilir. Anıtlar Koruma Üst Resmi Dairesi, gerektiğinde ilgili Anıtlar Koruma Alt Dairesinin görev bölgesinde müdahale hakkına sahiptir. Fakat bunu daha sonra Anıtlar Koruma Alt Dairesine bildirmek zorundadır. Anıt Koruma Dairesi, eğer bir yapının kullanımından dolayı zarar gördüğü kanısına varırsa, yapının kullanılmasını önlemek için yeni bir düzenleme çıkarabilir. Anıtlar Koruma Dairesi hizmetlileri ve görevlilerinin önceden haber vermek koşulu ile, gayrimenkul ve evlere girme hakkı vardır. Anıtlar Koruma Dairesi, mülk sahiplerinden veya hak sahiplerinden anıtın veya yapının koruma altında olduğunu belirten tabelalarla donatılmasını talep edebilir. Bu dairelerden başka bir de Anıtlar Bakımı Resmi Dairesi bulunmaktadır. Başlıca görevleri; Anıtlar Koruma Daireleri ve başkalarını, özellikle de mülk sahiplerini bilgilendirmek, kültür anıtlarını araştırmak, aydınlatmak ve sonuçlarını halka açıklamak, restorasyonları ve kazıları yürütmek, anıtların bakımı hakkında bilimsel esaslar geliştirmek, merkezi uzmanlık kütüphaneleri ve arşiv oluşturmaktır. Bu kurumun çalışmalarını görmek isteyenler, bağlı bulunduğu Üst Dairenden izin almak zorundadır. Anıtlar Koruma Üst Kurulu, Anıtlar Bakım Resmi Dairesi ile, Anıtlar Koruma Alt Dairesi ise, Anıtlar Bakım Enstitüsü ile ortaklaşa hareket etmektedir. Anıtlar Koruma Üst Kurulu, yapı ve sanat anıtı bakımı ve de arkeolojik anıt bakımı için görevli isteyebilmektedir. Görevlileri, görevin bulunduğu, Anıtlar Koruma Alt Dairesinden talep etmektedir. Bölge, bu görevlilerin masraflarını ve ücretlerini karşılamaktadır. Devlet tarafından, ülke bütünü için oluşturulan tespit ve tescil işlemlerinden, Niedersachsen eyaleti ile ilgili olanlar incelenir. Eyaletin Anıtlar Koruma Alt Daireleri ve belediyeleri, listeden kendi bölgelerine ait özet çıkarırlar. Yapısının tescillendiğini öğrenen mal sahibine, bakım yükümlülüğünün sınırlamaları açıklanır. Bu sınırlamalar uyarınca:

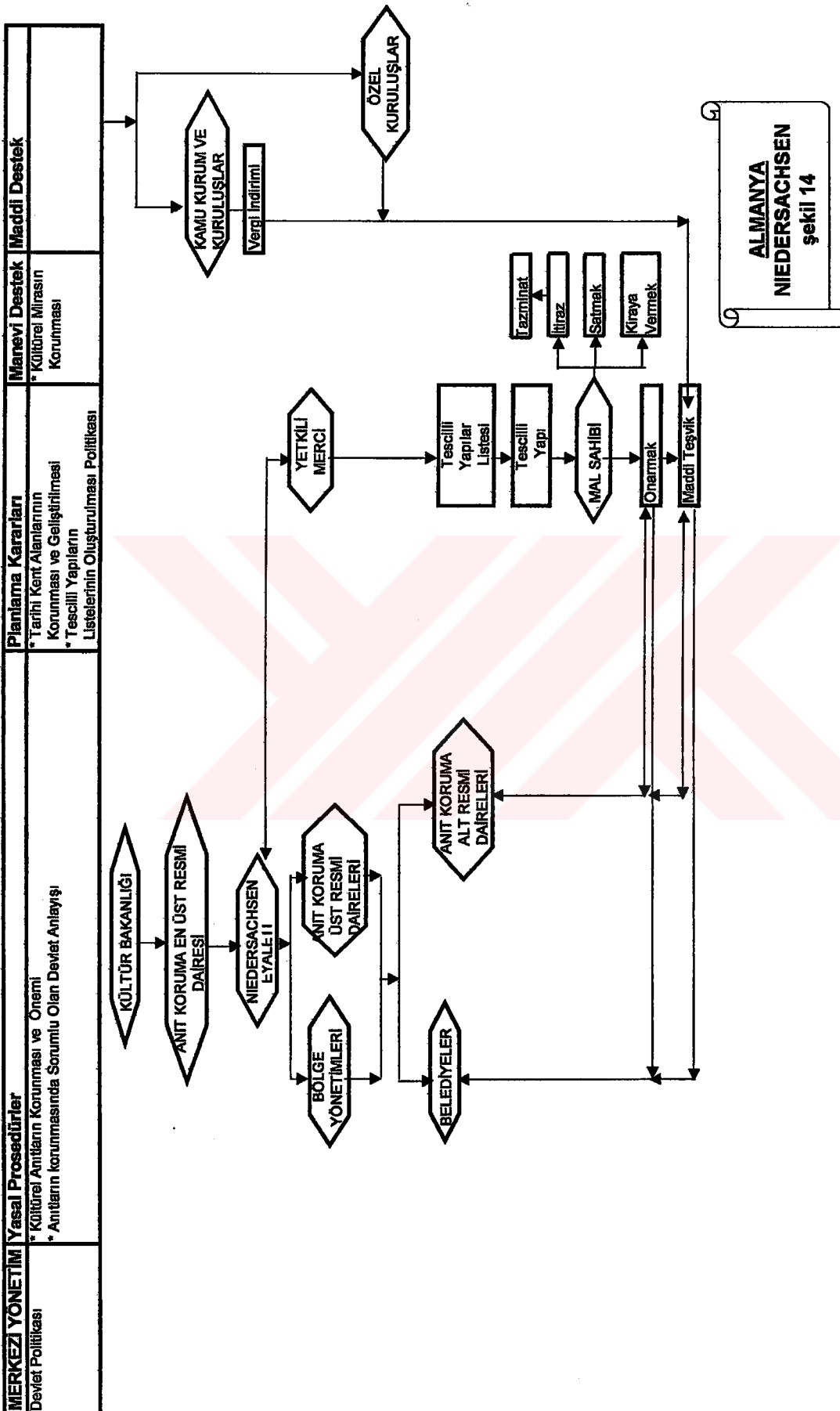
- Tarihi yapıların bakımlarıyla yükümlü olanların maddi durumu yetersiz ise bakım tedbirleri talep edilemez.

- Eğer müdahale bilimsel yönden yapılmakta ve yükümlü bakımını yapmakta maddi açıdan zorlanmakta ise anıtlara müdahale kabul edilebilir.
- Eğer bakımı/korunması yapılmakta olan bir kültür anıtının bakım masrafları, yükümlü olan kişi ve kuruluşları aşıyorsa resmi, sivil veya vergi şeklinde yardım talep edilebilir.

Mal sahibi tescillenen yapısına müdahale edecekse, ruhsat alması gerekmektedir. Ruhsat işlemleri şu şekilde olmaktadır;

- Bu kanuna göre, ruhsat işlemleri için yazılı olarak Belediyeye müracaat etmek gerekmektedir. Eğer, belediye bu dilekçeyi kendisi kabul etmez ise bunu, Anıtlar Koruma Alt Dairesi'ne gönderir.
- Eğer iki yıl içinde işe başlanmaz ise veya iki yıl ara verilir ise ruhsat iptal olur. Anıtlar Koruma Dairesi, bu süreyi uzatabilir.
- Bu kanuna göre ruhsattan para alınmaz.

Eğer ruhsatın gerektirdiği koşullar yerine getirilmez ise, ruhsat iptal olur. Özellikle çalışmaların ruhsatın gerektirdiği şekilde yapılıp yapılmadığı bir eksper tarafından kontrol altında tutulmaktadır. Bir anıtın veya eserin şeklinde değişiklik yapıldığı takdirde, Anıtlar Koruma Dairesi'nin talebi üzerine, onu, eski haline dönüştürmek zorundadır. Hakkı olmadığı halde, bir anıta veya esere bilerek veya bilmeyerek zarar verenler, Anıtlar Koruma Dairesinin talebi üzerine onun değerini karşılamak durumundadır. Bunlardan başka; izinsiz olarak bir kültür anıtını kısmen veya tamamen tahrip edenler, hapis, düzenlemelere karşı hareket edenler para cezasına çarptırılmaktadırlar. Ayrıca, mülk sahipleri veya hak sahipleri Anıtlar Koruma Dairesi görevlilerine, her türlü bilgiyi vermek zorundadırlar. Kanunların elverdiği çerçevede, mülkün değeri nispetinde istimlak için tazminat ödemesi yapılır. Belediye, tarihi eserleri, bulunduğu yerde ve görünümünde saklayabilmek, tarihi eserlerin kazılabilmesi veya bilimsel olarak incelenmesi gibi nedenlerle önemli bulduğu alanları da istimlak etme hakkına sahiptir. Eğer istimlak, Niedersachsen kanunlarıyla ters düşüyor ise, uygulanmaz. Bu durumda mahkeme daha sonra bir ay içerisinde tazminatı belirler. Belediye ve Bölgelerin tazminat vb. masrafları, belediyelere ait gelirlerden karşılanır. Şekil 14'de, Niedersachsen Eyaleti'nin organizasyon şeması gösterilmiştir.

• *Bremen Eyaleti*

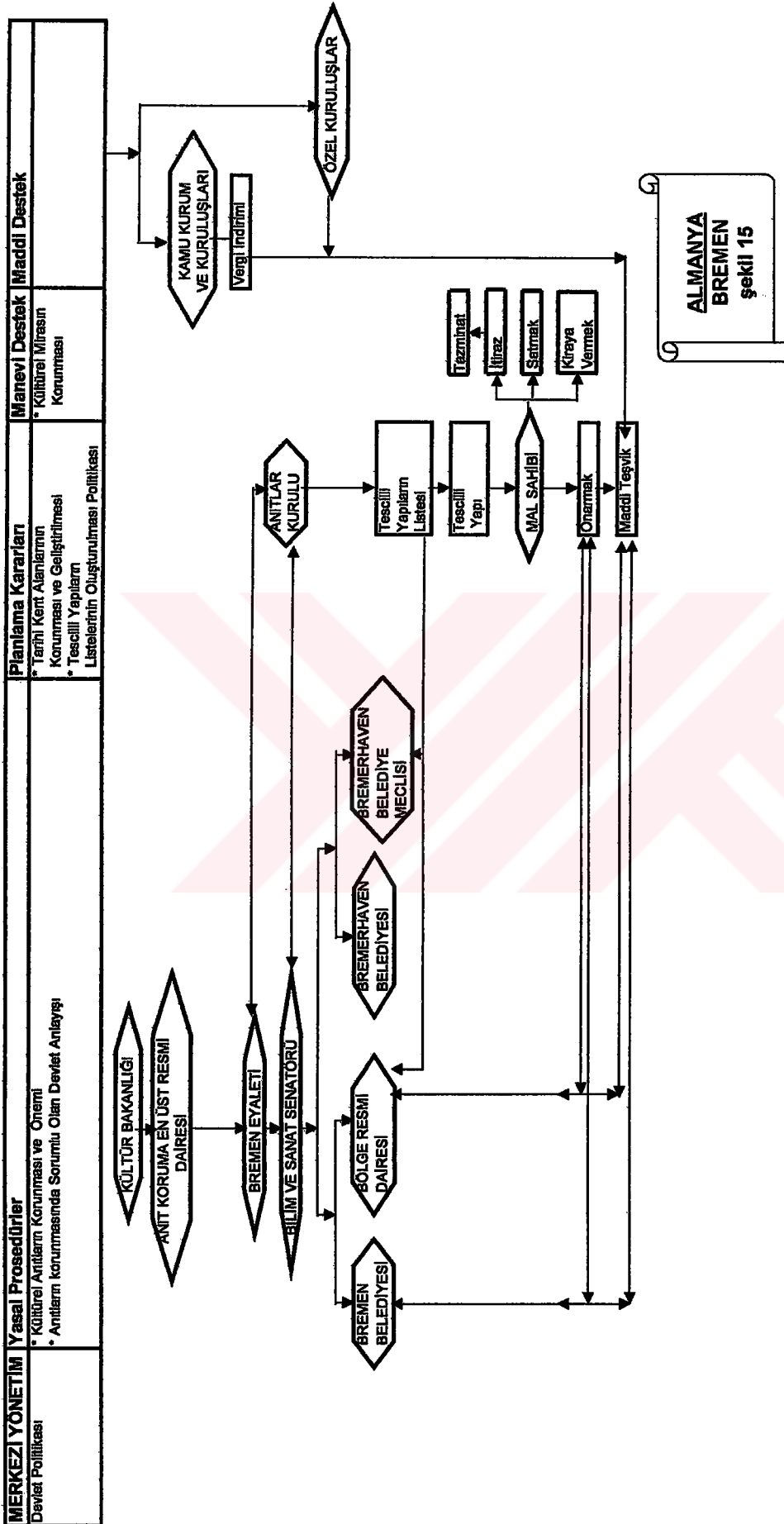
Bremen eyaleti için, tarihi eserlerin bakımı ve korunması ile ilgili yasa, 1975 tarihinde oluşturulmuştur.

Korumadaki Anlayışlar; Anıt koruma ve bakımıyla başlayan koruma anlayışına göre, kültür anıtlarını bilimsel olarak araştırmak, bakımını yapmak, korumak aynı zamanda şehir gelişimini ve saha düzenlemesini, bölge bakımını yapmak esastır. Anıt bakımı ve koruması, ulusal bir konudur. Ülkenin resmi makamları ve belediyeler, kültür anıtları sahipleri ve bazı hak sahipleri ile beraber çalışırlar. Tarihi eserlerin kapsamına, gayrimenkul ve onların içi, grup halindeki gayrimenkul anıtlar ve toplu tesisler, Bremen tarihi için özel anlam taşıyan gayrimenkul yapılar girmektedir. Bu kapsama göre, bölgesel tespit ve tescil işlemleri eyalet bünyesi içinde de yapılmaktadır. Tarihi eserlerin sahipleri, bakımını yapmak ve onları talep çerçevesi içersinde korumaya almak zorundadırlar. Ülke ve kent belediye meclislerinin koruma ve bakımla yükümlü olduğu tarihi eserlerle ilgili nakdi yardımlar, kanun ile saptanmıştır. Koruma yasasına göre, bir anıtı yıkmak, değiştirmek, yerinden uzaklaştırmak, görünüş ve şekline müdahale etmek veya değiştirmek, yeniden imar veya tamir etmek isteyen mal sahipleri ruhsat almak zorundadırlar. Eğer yıkma ve yeniden yapma işlemleri gerçekleştirilecek ise, bu durumun yazı ve gazete ile ilan edilmesi gerekmektedir.

Korumada Devletin ve Halkın Yeri; Bremen eyaleti incelendiğinde, Niedersachsen eyaletindeki gibi resmi mercilerle karşılaşmaktadır. Bremen eyaletinde, anıt bakımı ve korunmasıyla ilgili resmi makamlar; Alt Anıt Koruma Resmi Daireleri ve Üst Anıt Koruma Resmi Dairesi'dir. Bremen kenti için, Alt Anıt Koruma Resmi Dairesi, Bölge Resmi Dairesidir. Bremerhaven kenti için ise, Belediyedir. Üst Anıt Koruma Resmi Dairesi olarak, Bilim ve Sanat Senatörü yer almaktadır. Üst Anıt Koruma Resmi Dairesi, Alt Anıt Koruma Resmi Dairelerini görüşlerini aldıktan sonra, karar verir. Anlaşmazlık halinde, bu kararı vermek, Üst Anıt Koruma Resmi Dairesi'ne düşer. Bölge Anıt Resmi makamları; tarihi eserlerin bakımı, bilimsel olarak anlaşılması ve araştırılmasıyla görevlendirilmiş olup, bu makamlar, görevlerini yerine getirebilmek için, atölye düzenleyebilirler. Korumada söz sahibi olan, Anıtlar Kurulu; bilirkişiler ve Anıt Resmi Mekanlarından oluşmaktadır. Anıtlar listesinde koruma süreci aşağıdaki şekilde gelişir:

- Kültür anıtlarının korunmaya alınması resmi dairelerden başlar. Yetkili bölge anıt koruma resmi makamınca koruma altına alma kararı verilir. Karar mülk sahibine ve diğ r konulara yetkili kişilere tebliğ edilir;
- Anıtın koruma altına alınması ve yasal düzenleme yapılması hakkı senotaya verilmiştir. Koruma altına alınacak yapıların sahipleri, bir aylık süre zarfında yetkili mercilere itiraz etme hakkına sahiptirler;
- Korumaya alınan kültür anıtlarının, mülk sahiplerine ve diğ r konuyla ilişkili kişilere tanıtımı yapılacaktır;
- Mülk sahipleri, diğ r yetkili kişiler veya Bremenhaven şehri Belediye meclisi tarafından  nerilen Anıt listeleri, Bölge Anıt Resmi Makamlarınca yapılır. Arzu edildiğinde Bölge Anıt Resmi Mercileri ve Bremenhaven Belediye meclisi bir kültür anıtını koruma altına alma konusu ile ilgili fikir alış verişinde bulunabilir. Bir kültür anıtının koruma altına alınması,  zg r Hansestad Bremen gazetesinde yayınlanarak bildirilmektedir.

Makam, anıt listeleri, kültür anıtlarını tanıtan bilgileri içeren sokak, ev numarası ve gayrimenkul kadastro ve inşaatla ilgili kararlaştırmalar ve bundan başka mal sahiplerinin ve hak sahiplerinin isimlerini ve posta adreslerini içermektedir. Tarihi eser niteliğini kaybettiğ  takdirde koruma kararı kaldırılır, kayıttan silinir ve bu durumda  zg r Hansestadt Bremen gazetesinde yayınlanır. Tescillenen yapısı için mal sahibi, Anıt koruma Resmi Dairesinden geniş bilgi edinebilir. Koruma altına alınmış tarihi eserlerden zarar gören mülk sahipleri veya o yer üzerinde hak sahibi olan kimseler, Anıt Koruma Resmi Dairesi'ne müracaat edebilirler. Tescillenen yapıların mal veya hak sahipleri, Anıt Koruma Resmi Dairesi'ne gerekli olan bilgileri vermekle y k ml d rl r. Anıt Koruma Resmi Dairesi, haber vermek şartıyla gayrimenkulleri inceleyebilir. Eğ r mülk sahibi veya hak sahipleri, koruma altına alınmış olan anıtların bakımını yapmıyorsa, Anıt Koruma Resmi Dairesi, kendilerine belirli bir süre verir, bu süre sonunda bakımını kendisi üstlenir ve mülk sahibi bu bakımı onaylamak zorundadır. Mal veya hak sahipleri, masrafa ortak edilebilirler. Eğ r bir kişi ruhsatı dışında anıta müdahalede bulunursa, Anıt Koruma Resmi Daireleri tarafından, o anıtı eski haline döndürme veya herhangi bir şekilde geri iadesini talep edebilir.

Ayrıca, koruma altına alınmış olan gayrimenkullerin başkasına satılması halinde, eski sahibi en az bir ay önce bunu Anıtlar Koruma Resmi Dairesine bildirmelidir. İstimlak ise, eğer bir gayrimenkulün güvenlik altına alınması veya belediyenin yararına geçirilebilmesi için, başka bir yol kalmadığı zaman uygulanır. İstimlak için zarar tazmini gerekmektedir. İstimlak davası açma yetkisi ise, Anıt Koruma Üst Kurulu'ndadır. Kişilerin kanunlara aykırı gelmeleri cezalandırılmalarına yol açar. Bu ceza, durumuna göre, 50.000 veya 500.000 DM olarak belirlenmiştir. Şekil 15'de Bremen Eyaleti'nin organizasyonu gösterilmiştir.

4.2.3. İngiltere*

4.2.3.1. Korumada tarihsel gelişim ve anlayışlar

İngiltere'de koruma ile ilgili ilk yasa 1882 yılında Sir John Lubbock tarafından hazırlanmış olup, tarihi yapıların yıkılmasını önlemekte ve iyi bir durumda tutulmalarını da zorunlu kılmaktadır. Daha sonraki yıllarda, ülke çapında korunacak mimari ve tarihi açıdan önemli yapıların tespiti konusu gündeme gelmiştir. İlk liste 1944'de yapılmış, listeye dahil yapılar, 1989'dan bu yana hemen hemen tamamlanmış ve Britanya çapında 600000 kayıta ulaşmıştır. Sayı yüksek olmasına rağmen, bütün ülkede bulunan yapıların ancak %3'nü teşkil etmektedir. Alman göçmeni Gropius, Sir Owen Williams ve Sir Edwin Lutyens gibi II. Dünya Savaşı dönemi mimarlarının yapıları da listeye dahil edilmiştir. 1967'de çıkarılan bir kanunla bölgesel koruma anlayışı geliştirilmiş, listede koruma bölgeleri yer almıştır. 1989'lu yıllarda korunan bölge sayısı 6000 adete ulaşmıştır. Korunacak bölgeler; bir koyun bütünü, sokak, ağaçlar, manzara vb olabilmektedir. Listede korunacak yapılar olarak belirlenen tarihi yapıların korunmalarındaki önem dereceleri ise, üç sınıfa ayrılarak çözümlenmiştir. Sınıflama; İngiltere ve Galler'de I,II* ve II , İskoçya'da ise A,B, ve C olarak adlandırılır. İkisinde de ilkinden sonuncusuna doğru yapıların değeri azalmaktadır. Ayrıca korumada atılan diğer önemli bir adım ise, tarihi yapının eskime süreci içinde yıkılma durumuna karşı tedbirleri içeren kararların alınmasıdır. Genel olarak, mal sahipleri yıkım kararı almak için, binalarının tehlikeli olduğunu neden olarak göstermektedirler. Buna önlem olarak, 1971 yılında çıkarılan kanuna göre, yerel yetkililer ihmal edilen yapı sahiplerini

* İngiltere Devleti Koruma Modelitesi oluşturulurken aşağıdaki kaynakdan yararlanılmıştır; David Pearce, Conservation Today, Routledge, 1989, London

uyarmakta, gerekirse mecburi alımlara da gidebilmektedir. Fakat belediyeler bu kuralı çok az uygulamaktadırlar.Devletin yanı sıra, birçok özel kuruluşlar endüstri devriminden sonra ortaya çıkmıştır. Eserlerin korunması fikirlerini benimseyen ve bu konuda farklı görüşleri olan kurumlar, örgütler, dernekler anayasa tarafından seçilen bir komite tarafından yönetilmektedir. Bunlar fikirlerini yerel gazetelerde dile getirirler. Bu dernekler, koruma boyutundaki çeşitli anlayışların geliştirilmesinde dinamizm sağlamaktadır.

4.2.3.2. Korumada devletin ve halkın yeri

Devlet, korumada hem maddi, hem de manevi desteğini her zaman hissettirmektedir. Devlet; anıt eserlerin tescillenmesini ön görür. Oluşturulan liste belediyelerde, kütüphanelerde ve birçok ulusal kuruluşta duyurulur, listeye giren her yapının mal sahibine, durum bildirilir. Ayrıca listelerde yer alan yapıların tarihi özellikleri de tarif edilmektedir. Yeni farkedilen yerler listeye eklendiği gibi, yananlar ve yıkılanlar da listeden çıkartılabilmektedir. Listedeki yapının çıkması ancak yangın, sel veya benzer kazalarla olmaktadır. Yıpranma gibi nedenlerle yapı listeden çıkmamaktadır. Usulsüz yıkım ise, ağır şekilde cezalandırılmaktadır. Kanun, hapis cezasını da öngörmektedir. Dolayısıyla devlet, korumaya karşı tutumlarda yasaklayıcı tedbirleri artırıcı uygulamalara ciddi olarak bakmaktadır. Devlet korumacılığında üç anlayış söz konusu olup; yapı ve yapı gruplarının korunması, kentin bütünüyle korunması, gerekli görülen yeni yapıların korunması'dır. Korumada sadece devletin değil halkın gücü de görülmektedir. Mal sahibi tescillenen yapısında değişiklik yapmak istediği takdirde, yörenin planlama kurumuna başvuruda bulunur. Komşularını durumdan haberdar edilebilmesi için, yapısında 21 günlük bir ilanı asılı tutmak durumundadır. Ayrıca bölge gazetesine de ilan vermek zorunluluğundadır. Böylece, Belediye'de bu konu ile ilgili yetkililer, kararlarını verirken, halktan gelebilecek itirazları da göz önünde bulundurabilmektedirler. Karar verilmeden önce, beş gönüllü kuruluş ile Royal Commission on Historical Monuments (Tarihi Eserler Kraliyet Komisyonu)'ın da görüşleri alınmaktadır. Eğer yapı I veya II* sınıfa giriyorsa veya devletten yardım almışsa, Historic Building and Monuments Commission for England (HBMC) (İngiliz Tarihi Bina ve Eser Komisyonu) 'ın da bilgilendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca tescil edilen yapılar, Historic Building and Monuments Commission for England (HBMC) (İngiliz Tarihi Bina ve Eser Komisyonu)'nın denetimi altındadır. Normal olarak yerel

yetkililer, kararlarını 2 ay içinde vermek durumundadırlar. Mal sahibi karara itiraz ederse, Devlet Bakanına başvurmak durumundadır. Yerel yetkililerinin almış olduğu kararlar 5 yıl geçerli kalmaktadır. İzinsiz yapılan çalışmalar ise, çok yüksek para ve hapis cezası ile sonuçlanır.

4.2.3.3. Kurum ve kuruluşlar

Bölüm 4.2.3.1.'de belirtildiği gibi koruma alanında kuruluşlar başlıcaları olup, bu alanda özel amaçlı birçok vakıf, dernek bulunmakta olup, bunların en etkinleri HBMC, AHF dir. HBMC (Historic Building and Monuments Commission for England 'HBMC'=English Heritage/İngiliz Mirası) 1983 yılında oluşturulan Ulusal Miras Kanunu'na göre kurulmuş bağımsız bir komisyondur. English Heritage (Historic Building and Monuments Commission for England 'HBMC' = English Heritage 'İngiliz Mirası') 1988 yılında finans kaynaklarına ulaşılmasına yardım amacıyla Directory of Public Sources of Grants for the Repair and Conversion of Historic Buildings (Tarihi Binaların Onarımı için Kamu Yardımları Rehberi) adıyla bir rehber çıkarmıştır. HBMC, gelirinin çoğu devletten olmasına rağmen, bağımsız bir yapılanmaya sahiptir ve yerel yetkililerinin kararlarına itiraz etme hakkı vardır. Architectural Heritage Fund (Mimari Miras Vakfı); 1975 Avrupa Mimari Miras yılı sonucunda kurulmuştur.

4.2.3.4. Koruma ve finans

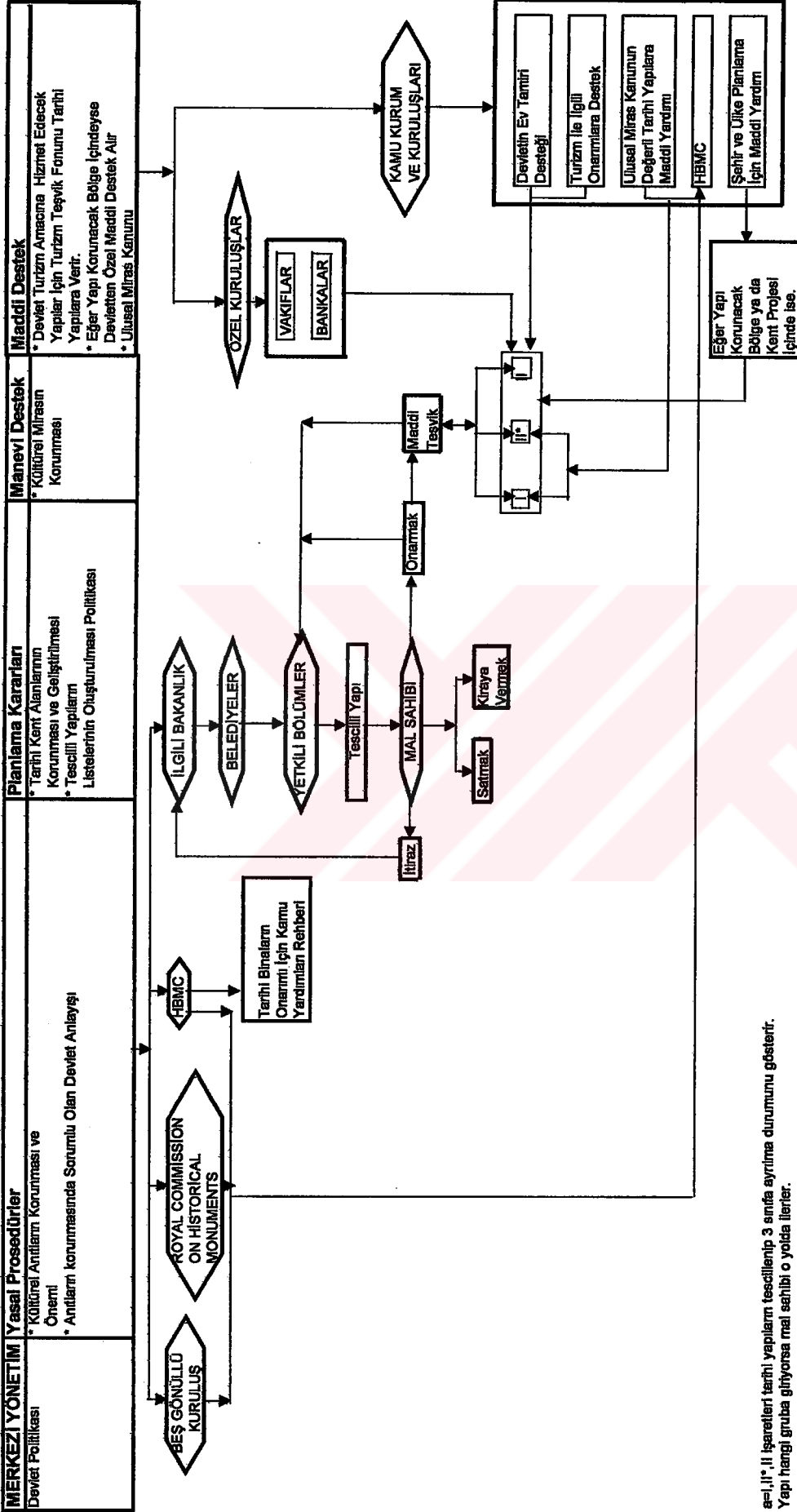
Tarihi yapıların yeniden değerlendirilmesinde en önemli sorun finans kaynağının sağlanabilmesidir. Tescillenmiş olan her yapının devletten maddi destek alması söz konusudur. Gerek devlet, gerekse belediye mal sahibine maddi katkıda bulunabilmektedir. Kamudan alınabilecek maddi yardım ise, bir takım koşullar gerektirmektedir. Bunlar:

1. Yapının tarihi ve mimari değeri olması;
2. Yapının kötü bir durumda bulunmasıdır.

Genel olarak, devlet desteği, I. veya II*. sınıfında bulunan yapılar için oluşmaktadır. II. sınıftaki yapılar için tarihi eser yardımı söz konusu değildir. Ancak, II. sınıfa giren bir yapı, 6000 adet olan koruma bölgelerinden biri içinde bulunuyorsa veya kent projelerine dahil ise devletten maddi destek alabilmektedir. Fakat bu durumda, mal sahibi masrafın yarısını ödemek zorunda kalmaktadır. Ayrıca karlı yatırımlar için başka yollar da söz

konusudur. Bankalardan kredi alınabilir veya girişimciler onarımı yaptıktan sonra binayı satıp kar edebilir.

Yukarıdaki şartları taşımayan yapılara yerel yetkililer yardım edebilmektedir. Yerel yetkililer, örneğin 1986-87 yılında, yardımlar ve aynı amaçlı borçlar için 9 milyon sterlin harcamışlardır. Ayrıca 1983 yılında çıkarılan Ulusal Miras Kanunu, değerli tarihi yapılara yardım verilmesini öngörmektedir. Başvuranlar, kişi, kamu veya özel şirket olabilmektedir. Maddi yardımın şartları arasında, genel olarak yapıya en az 4 yıl sahip olma şartı aranmakta, ayrıca başvuranların onarıma başlamamış olmaları gerekmektedir. Yardıma yapısal onarımlarla beraber araştırma ve danışma masrafları da dahil edilmektedir. Bu yardımlar I ve II* sınıfına giren yapılar için verilmektedir. Yardımın şartlarından biri de, yapıların kamuya bir şekilde açık olmasının sağlanmasıdır. Bunun için üç ayrı durumdan birinin kabul edilmesi gerekmektedir. Yapı; senede en az 28 gün halka açık olmalı, ancak randevu alınarak gezilebilmeli ya da halka açık tiyatro, market, hotel gibi işlevle değerlendirilmelidir. Bu yardım, çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Köy evleri, istasyonlar, değirmenler gibi). Eğer onarımdan sonra yapı hemen satılırsa, kar amaçlı girişimcileri caydırmak amacıyla yardım geri istenebilir. Yardımlar genel olarak yapı masrafının %40'ı şeklinde oluşturulmaktadır. Ama bu oran, yapının niteliğine göre arttırılabilmektedir. English Heritage (Historic Building and Monuments Commission for England 'HBMC'=English Heritage/İngiliz Mirası)'nın da finans konusunda destekleri bulunmaktadır. 1986-87 yılında HBMC'nin toplam geliri 66.5 milyon sterlindi. Bunun 62.5 milyon sterlini devletten almıştır. Geri kalanı ise, üye aidatları, giriş ücretleri ve satışlardan elde edilmiştir. Bu paranın 31 miyonu çalışma masraflarına, 19 milyonu yardımlara, 8 milyonu sorumluluk dahilindeki eserlerin bakımına harcanmıştır. English Heritage, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'da da Historic Buildings Councils (Tarihi Bina Konseyleri)'nin tavsiyeleri üzerine, Devlet Bakanlığı tarafından yardım yapılmaktadır. Architectural Heritage Fund (Mimari Miras Vakfı), bazı yapılar için düşük faizli borç vermektedir. Vakfın verdiği borçlar, kısa vadeli olmaktadır. Mart 1988'e kadar 144 proje için verilen 6.4 milyon sterlinden, 4.4 milyonu geri ödenmiştir. Bu kaynakların dışında özel vakıflardan da maddi destek sağlanabilmektedir.

a=I,II* II işaretleri tarihi yapıların tescillenip 3 sınıfa ayrılma durumunu gösterir.
Yapı hangi gruba giriyorsa mal sahibi o yolda ilerler.

İNGİLTERE
şekil 16

İngiltere'nin koruma anlayışı, yukarıdaki veriler doğrultusunda işlemektedir. Şekil 16'da, İngiltere koruma anlayışının organizasyon şeması ve tek yapı kararından sonra, tescilli yapı sahibinin nasıl bir yol aldığı görülmektedir.

4.2.4. Fransa *

4.2.4.1. Korumada tarihsel gelişim ve anlayışlar

Fransa'da tarihi bütünlerin korunması ve sağlıklılaştırılması için Kültür Bakanlığı'nı devreye sokan üç önemli yasa bulunmaktadır:

1. 31 Aralık 1913 tarihli “ Tarihi abidelerin ve onların çevrelerinin korunması” ile ilgili hüküm ve yaptırım getiren yasa;
2. 2 Mayıs 1930 tarihli “sitlerin korunması” ile ilgili hüküm ve yaptırımlar getiren yasa;
3. 4 Ağustos 1962 tarihli “korunmuş bölgeler/secteurs sauvegardés” ve “gayrimenkul restorasyonu yakın çevresi” ile ilgili hükümler ve yaptırımlar getiren yasa.

Tarihi bütünlerin korunması ve sağlıklılaştırılmasında kamu müdahalesi getiren 1913 yasası, yapıları korumak için iki önlem getirmiştir:

- a. Denetimi Tarihi Anıtlar Servisi tarafından yapılan ve bakım, değişim ve diğer çalışmaları gerektiren sınıflama önlemi;
- b. Aynı servisin gözetimine bırakılan tarihi anıtların envanteri ve tescili önlemi.

Bu yasa 1943 yılında başka bir yasa ile tamamlanmıştır. Sınıflandırılmış ve tescilleri yapılmış tarihi eserlerin çevreleri, anıt merkez olmak üzere, 500 m. yarıçap içinde kabul edilen alanlardır. Bu ölçü anıtın görülebilirlik boyutudur. Bu çevre; anıtlarla birlikte görülenler ve anıttan görülenler dikkate alınarak iki şekilde düşünülebilir (Çubuk vd., 1987). 1930 yasası tarihi bütünlerin korunması ve sağlıklılaştırılmasında Fransız kamu müdahalelerini devreye sokmuştur. Burada sitlerle ilgili sınıflandırma ve tescil aynen tarihi eserler için yapıldığı gibi** (Çubuk vd., 1987) olup, bürolar, danışma birimleri ve genel denetleme şeklinde hizmet organizasyonları oluşturulmuştur. 1962 yasası paralelinde, 1977'den itibaren koruma, içinde oturan konutlarda öncelikli hale getirilmiştir. Kentsel düzenleme fonu (F.A.U.=Fonds d'Aménagement Urbain) kentsel

* Fransa Devleti, Koruma Modeli metin içinde gösterilen kaynakların dışında aşağıdaki kaynaktan yararlanılmıştır;

- “Protection et animation culturelle des monuments, sites et villes historiques en Europe”, Commission allemande pour l'UNESCO, 1980, Bonn

** bkz; Fransa'da korumada devletin ve halkın yeri bölümüne.

alışmalar için finansal yardım sağlayan sosyal kent fonuna (F.S.U.=Fonds Social Urbain) dönüşmüştür. Bu alışmalar konut gelişimindeki programlanmış alışmalar (O.P.A.H.=Opérations Programmées d'Amélioration de l'Habitat) halini almıştır. Konutun modernizasyonu için; mal sahibi, devlet ve konutun gelişimini sağlayan kuruluşlar (A.N.A.H.= l'Agence Nationale pour l'Amélioration de l'Habitat) bir üçlü anlaşma içine girmiştir (Morand-Deville, 1992). 7.Ocak 1983 tarihli "Mimari ve Kentsel Kùltür Mirasının Korunması Yasası" Fransa'da yerel yönetimler ve devlet arasında yetki dağılımını ve kentsel desantralizasyonu daha da belirginleştirmiştir. 18 Temmuz 1985 Kanunu ise, mal sahiplerini korumak amacındadır (Morand-Deville, 1992). Bugün Fransa'da mimari ve kentsel kùltür mirasının korunması üç yasa ile sağlanmaktadır:

1. Tarihi Anıtlarla İlgili Yasa;
2. Sitelerle İlgili Yasa;
3. Şehircilik Hukuku ile İlgili Yasa (Çubuk vd., 1987).

Eski yapıların modernizasyonunun ana kararları, restorasyon, korunmuş sektörler, mal sahiplerinin bu konuya yönelik olarak teşvik edilmesi, yenileştirmede kira sözleşmesinin yürürlüğe konması gibi alt başlıklarında ele alınmaktadır. Nora (L'Amélioration de l'Habitat Ancien) raporuna göre, konutların tekrar kullanımı için uygulanan metodlar: modernize etmek (modernisation), yeniden sıhhiileştirmek (rehabilitation), yenileştirmek (rénovation) ve restorasyon (restauration) ilkeleriyle gerçekleştirilmektedir. Bu metodların uygulanması ile ilgili süreç ve ilkeler belirlenmiştir. Konutun mimari ve tarihi değerini kaybetmeden yenilenmesi çalışmalarında, mal sahibinin, devlet ve konutun gelişimini sağlayan kuruluşlarla (A.N.A.H.) antlaşma yapılması gerekmektedir (Morand-Deville, 1992). 1991'de Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu; ilgili hükümet üyelerinden, geleneksel mimarinin korunmasında gerekli olan finansın kolaylaştırılmasını kararlaştırmıştır. Bunun paralelinde Fransa, geleneksel yapıların korunmasında uygun şartların sağlanmasını, halk fonlarının, özel yatırımları ortaya çıkartmak için en etkili biçimde kullanılmasını ve risklerin azaltılmasını, toplumun kalitelerine ve güzel sanatların sunduğu tüm imkanlara değer verilmesini, korumanın sadece yenileme ve restorasyon çalışmalarını içermediğini aynı zamanda işletme, yönetme ve tekrar kullanma çalışmalarını da ifade ettiğini benimseyerek, finansmanın ise korumaya yönelik uygun kaynakların bulunması yönünde ele alınması (kamu ve özel kaynaklar) gerektiğini kabul etmiştir. Koruma

alanında devletin görev ve sorumlulukları, şehircilikle ilgili bir strateji belirlemek ve aktif finansörlerin ilgisini geleneksel yapılara ve bunların tekrar kullanımlarına çekmek, hukuki prosedürlerin sadeleştirilmesi, modern tekniklerin kullanıldığı restorasyon projeleri için gerekli finansın yer aldığı şemayı hazırlamak, yatırımcı aktivitelerini arttırmak, yeni koruma operasyonlarıyla tekrar yatırımdaki kârı ortaya çıkarmak ile, konut restorasyonlarındaki programı ön plana çıkarmak, işletme hakkı sahibinin bütün haklarını korumak için hukuksal formaliteler uygunlaştırmak ve hukuki ve finansal beklentiler aşıldıktan sonra, koruma amaçlı çalışmalar için gereken ekip çalışmasını sağlamaktır. Fransa’da yeni bir kira sözleşmesine (Rehabilitasyon Kontratı) göre, onarım bedeli gayri menkullerin bakımı kiralayan tarafından yapılmakta ve piyasaya yeniden kazandırılmaktadır. Belirlenen bir tarihten sonra, yenilenen yapının bütün gelirleri eski sahibine verilmektedir. Fakat bu süre zarfında yapı kiralayan tarafından kullanılmaktadır. Bu sözleşme ile tarihi yapıların mümkün olduğunca aktif kalmaları sağlanmaktadır.

4.2.4.2. Korumada devletin ve halkın yeri

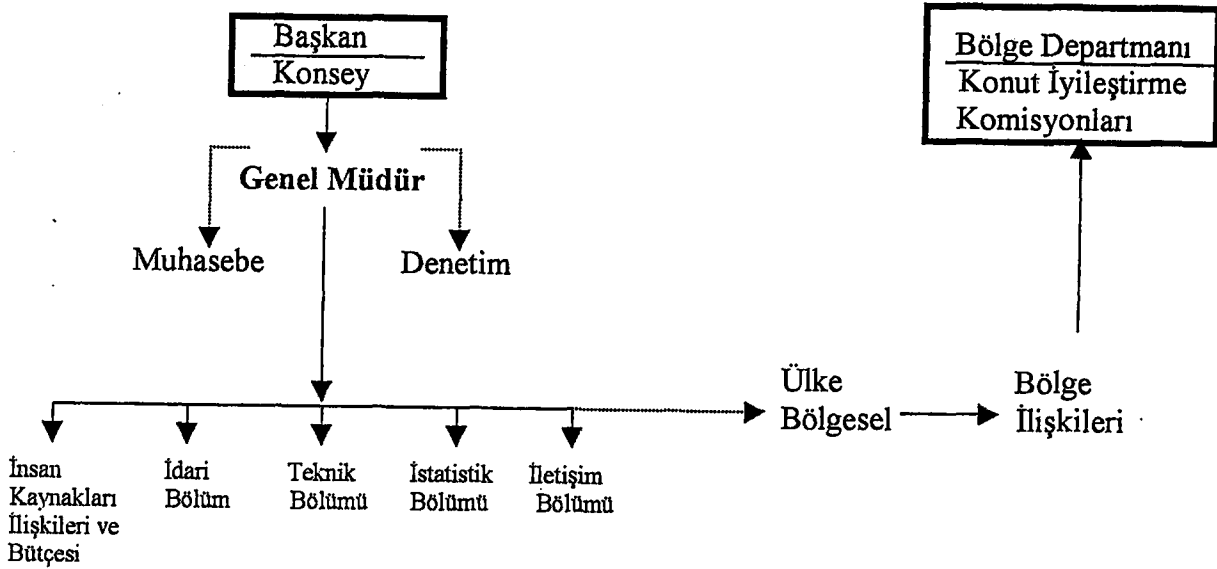
Anıtsal kültür mirasının korunmasındaki en önemli birimler yerel yönetimlerdir. Korunmuş Bölge Milli Komisyonu, önce korunacak kentlerin listesini çıkartmakta, ilgili belediye görüşü alındıktan sonra, bu kentler ilan edilmekte ve sınırları belirlenen “Korunmuş Bölge” önerilmektedir. Belediye olumlu görüş vermişse Bakanlıklar arası Kararname ile, Belediyenin itirazı varsa, Devlet Konseyi tarafından çıkartılan bir kararname ile belirlenmektedir. Devlet Konseyi’nin doğrudan karar vermesi, Belediyeler üzerinde bir baskı yaratmış olmaktadır. Koruma ve Değerlendirme Planı için bir mimar seçilmekte ve masraflar devlet tarafından görülmektedir. Etüd sırasında tüm inşaat izinleri, Devlet Bakanlığı kültür işleri görevlilerince yapılmaktadır. Bu izinlerin verilmesinde görevliler seçilmiş olan mimara danışmaktadırlar. Yapılan plan, belediye meclisine sunulmaktadır. Arazi kullanım planları halkla yapılan anketlerle gerçekleştirilmektedir. Daha sonra Plan, Korunmuş Bölge Milli Komitesi’ne sunulmakta ve komite, usulen bu planı onaylamaktadır. Milli komitenin onayını takiben Devlet Konseyi’ne sunulan plan, bir kararname ile onaylanmaktadır. Devlet Konseyi tarafından onaylanan plan artık bir “Şehircilik Belgesi” olmaktadır. Şayet bu planda bir değişiklik yapılmak istenirse, işlemleri aynı süreç içinde işlemleri sürdürmek gerekmektedir. Koruma Planı bitmeden ve onaylanmadan etüdlerin yeterince ilerlediği

sırada belirlenmiş bir yapı adası için hemen uygulanmaya geçebilecek şekilde bir “Operasyonel Yapı Adası” belirlenebilmektedir. Bundan amaç, restorasyon bittiğinde kentin (ya da semtin veya mahallenin bölgenin) görünümünü bir örnekle halka sunmaktır. “Operasyonel Yapı Adası” uygulanmasında, belediyenin büyük paya sahip olduğu karma bir şirket oluşturulmakta ve bu şirket bir operasyon bilançosu hazırlamaktadır. Bilançoda maddi katkı ve mevcut kaynaklar arasındaki farkı devlet kapatmaktadır.

Yapılan “Tarihi Anıt” olarak sınıflandırma, kültür işlerinden sorumlu Bakanlık kararnamesi ile ilan edilir. Bu karara mal sahibinin itirazı olursa, karar Devlet Konseyi tarafından ilan edilir. Mal sahibi isterse, sınıflandırmadan doğan tazminat yolu açık bulunmaktadır. Sınıflandırmayı takiben envantere tescil de aynı şekilde ilan edilir. Korunmuş sitlerle ilgili tüm değişimler kentsel sit komisyonuna sunulur. Tescil edilmiş sitler için bu komisyonun görüşü alınır ve kararı vali verir. Doğal ya da doğal olmayan sınıflandırılmış sitlerle ilgili kararlar, kültür işlerinden sorumlu Devlet Bakanı, ya da çevreden sorumlu Devlet Bakanı tarafından alınır. Bunun için Sitler Yüksek Kurulu’na, bölgesel konservatörlere ve görevli mimarlara danışılır (Çubuk vd., 1987). Kentsel bazda bir alan restore edilirken herhangi bir mülk sahibi bunu reddetme eğilimi gösterirse, kamulaştırmayla karşı karşıya kalır (Morand-Deville, 1992). Kentsel planlama ve koruma stratejilerini her yönden destekleyen devlet, uygulamalarıyla başarılı olduğunu göstermektedir.

4.2.4.3. Kurum ve kuruluşlar

Fransa’da konu ile ilgili kuruluşların başında ANAH (Agence Nationale pour l’Amélioration de l’Habitat) gelmektedir. ANAH’ın merkezinde 14 üye vardır. Başkanı, Konut ve Maliye Bakanı tayin eder. İki üye Lojman Bakanlığı, iki üye Maliye Bakanlığı, bir üye ise Merkez Bankası tarafından tayin edilmektedir. 5 üye mal sahipleri temsilcisi, 2 üye kirada oturanların temsilcisi, 1 üye ise uzman olarak belirlenmiştir. ANAH’ın çalışma şeması ise aşağıda belirtilmiştir (şekil 17). ANAH’ın içinde, OPAH ve PST programları da yer almaktadır. PST hali vakti yerinde olmayan kişilere lojman temini şeklinde bir programdır.

ANAH

Şekil 17

OPAH ise binaların, kentlerin korunması, güzelleştirilmesi; tek yapı ölçeğinden kent ölçeğine kadar sıhhileştirme üzerinde duran ve projeler üreten bir kuruluştur.* Konut gelişimine yönelik operasyonlar (OPAH) Fransa'da, hükümetin finansal yardımlarını, bölgesel otoriteleri ve sosyal yerleşmelerin kamusal kurumlarını birleştirerek konutların modernize edilmesini teşvik etmektedir. Aynı zamanda ev sahiplerine düşük kira bedelini korumayı garanti etmektedirler (Anon, 28). OPAH'ın görevleri, ön etüdları yapmak, 3 yıl vadeli işleri programlamak, 1 pilot alan seçmek, canlandırma projeleri oluşturmak, kentlerde ticaret, kamu sektörlerinin düzenlenmesi, taş binaların yıkanması/cephe temizliği, çalışmalara teknik yardım, devlete mal sahiplerinin oturdukları binalarla ilgili çalışmalarla yardımcı olmak, kamu binalarının lojmanlarını finanse etmektir. Fransa'da her kent bünyesinde oluşturulan sivil katılım örgütleri; profesyonel bir yönetim anlayışı sergilemektedirler. Yönetim, genel müdürden, teknik elemanlara, uzmanlara kadar gelişmiş bir kadroya sahiptir. Örgütiçi verimin denetlenmesi çok sıkı olup, aksaklık halinde ilgili personel yeni bir elemanla değiştirilir. Personelin oluşturulmasında, seçim anlayışı mekanizmanın diğer bir boyutudur. Belediye, kentin tarihi doku yenilenmesi gibi koruma amaçlı projelerini, bu sivil katılım örgütlerine yaptırmaktadır. Dolayısıyla bu örgütler gelirlerini belediyelerden elde etmiş olmaktadır. Bu sivil katılım örgütlerinin ürettikleri projelere de OPAH adı verilmektedir.* Kişi kendi imkanlarıyla konutunu modernize etmek istediğinde, projesini sivil katılım örgütlerine (Pact-Arım) yaptırabilmektedir. Bu örgütler aynı zamanda

* İsmet Okyay ile konuşma. 1.8.1997

* İsmet Okyay ile konuşma. 1.8.1997

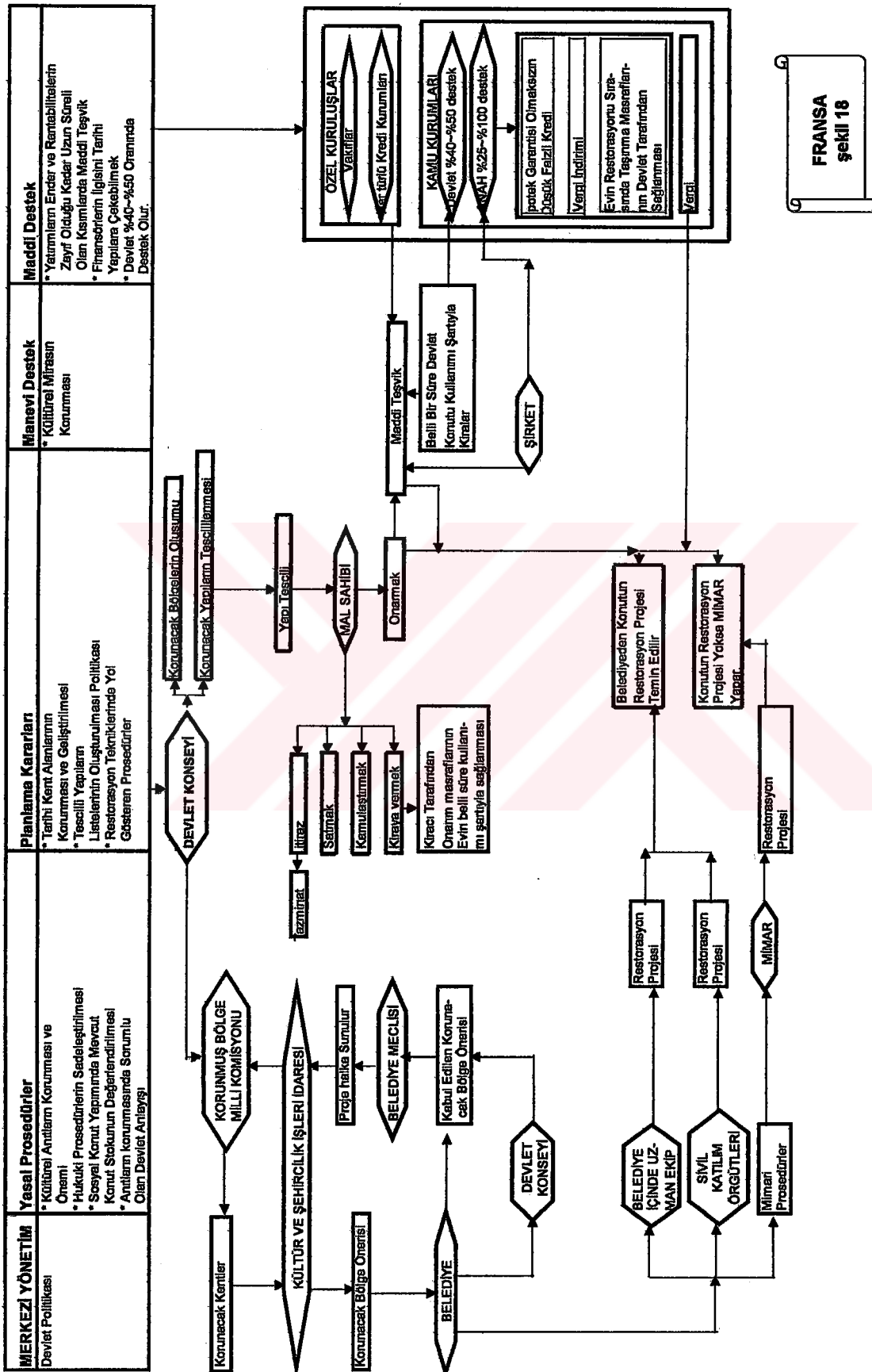
belediyelerden de iş alabilmektedirler. Kişi için oluşturulan bu projenin ücreti ise, o yerleşmenin belediye fonundan verilmektedir. Sivil katılım örgütlerinin görevleri, yönetim, teknik, finans konularında bilgi vermek, danışmanlık yapmak, inşaat halindeyken inşaatı denetlemek, bölgede kurtarılması gereken tarihi eserler hakkında araştırma yapıp belediyeye bilgi vermek, (Belediye, kuruluşa bunun için her sene bir fon tahsil etmektedir.), OPAH projelerini yapmak, genel kamu yararına projeler geliştirmek, yaşlı ve bakımsız binalarla ilgili araştırmalar yapmak, kenti ve tarihi binaları güzelleştirmek, kentin tarihini, potansiyelini, kaynaklarını incelemek ve zayıflıklarını tespit etmektir. Sivil katılım örgütlerinin yanında, konu ile ilgili olarak yer alan vakıflar da, hedefleri doğrultusunda, devletin koruma stratejisine katkıda bulunmaktadır.

4.2.4.4. Koruma ve finans

Devlet gelirleri, yatırımların ender ve rantabilitelerinin zayıf olduğu yerlerde teşvik olarak yönlendirilir. ANAH, kişilerin tarihi mülkleri için kredi talep edebilecekleri resmi bir kurumdur. Kişi evinin sıhhileştirilebilmesi için gereken keşifi, ANAH tarafından onaylanmış şirketlerin herhangi birinden aldıktan sonra, ANAH'a başvurabilmektedir. Kurum, tarihi eserin önemine göre %25 ile %100 arasında kredi verebilmektedir. Fakat karşılığında 10 yıllık bir kira sözleşmesi talebi yer almaktadır. Eğer %25 kredi temin edilmişse ANAH, mal sahibi geri kalan ihtiyacını Banka kuruluşlarından öncelikli alabilmesi için, referans da olabilmektedir. Böylece, hem tarihi eseri kültürel ortama kazandırıp, çevresine rant kazandırılmakta, hem de devletin lojman ihtiyacı bu konutlarca karşılanabilmektedir. ANAH kredi temininin devamlılığını, aşağıdaki olanaklarla sağlayabilmektedir:

1. Onarılan mülkün kira bedelinin %2.5 'unun, ANAH' a aktarılması;
2. Onarımı yapacak olan şirketten T.V.A. (Türkiye'deki karşılığı KDV dir.) nın alınmasının şart koşulması ve bu kaynağın yine devlet eliyle ANAH a aktarılması;
3. Onarılan mülk için gerekli olan malzemeden alınan vergi gelirinin ANAH' a aktarılması;
4. Onarım için hizmeti geçen her kesimden (mimar, mühendis vb.) alınan verginin ANAH'a aktarılması. Bu aynı zamanda işsizliğe de çözüm getirmektedir.

Yapılan araştırmalara göre bu iki yolla elde edilen gelir, kişiye verilen kredinin %80 ini karşılamaktadır. %20 lik pay ise, zarar olarak görülmemektedir.

Devlet anlayışında bu zararın yerine yüzbinlerce mülkün onarımı yer almaktadır. ANAH'ın kredi verebilmesi için konutta aradığı bir takım özellikler vardır:

1. 15 seneden eski yapılar;
2. Emniyet telkin etmeyen yapılar;
3. Sağlıksız yapılar;
4. Donanımı eski yapılar;
5. Fizik açısından güçlük çekilen yapılar;
6. Isı, enerji, ışık açısından mahsurlu olan yapılar ANAH'tan kredi temin edebilirler.

Kredi kurumlarının eski bir yapıya kredi vermesi devlet güvencesinde gerçekleştirilmektedir. Kredi, ipotek hakkı ile devlet güvencesi birleştirilerek sağlanmaktadır. Kredi kurumları, aynı zamanda, toplam bir limit için ipotek garantisi olmaksızın para vermeye teşvik edilebilirler. Restorasyon yatırımlarının desteklenmesi için vergilerin azaltılması gerekliliği de ön plana çıkmıştır. Eğer gerekli bir yatırım söz konusuysa verilecek ödünç paranın faizi piyasa değeri altında tutulabilecektir. Faiz indirimleri gerekli girişim ve işletmeler için yatırımlara olanak sağlamıştır. Aynı zamanda kültürel değeri olan yapılar için miras, servet ve yerel vergilerde indirim yapılabilir. Kültürel ve tarihsel değeri olan mülklerin kullanımı ekonomiktir. Bu mülklerde bakım masrafı uygun ekonomik bir işletmeye entegre edilebilir. Tek yapı bağlamındaki kararlar aşağıdaki şekilde ele alınmıştır:

- Restorasyonlar için ikazlar ve yerel vergilerden geçici muafiyet;
- Vergiye tabi gelirden restoratör, inşa eden ve alıcıya indirim;
- Gerçekleştirilmiş çalışmalarda TVA (vergi) muafiyeti;
- Yatırımcı girişimlerde vergilendirilen gelirin düşürülmesi;
- Özel vergi indirimleri tarihi anıtlar için uygulanır, fakat bunun için belirli koşullar söz konusudur.

Fransa'nın koruma anlayışı, yukarıdaki veriler doğrultusunda işlemektedir. Şekil 18'de, Fransa koruma anlayışının organizasyon şeması ve tek yapı tescil kararından sonra, tarihi eser sahibinin izlediği yol görülmektedir.

4.2.5. İtalya*

Tarihi eserlerin korunması kanunu, iki kanundan oluşmaktadır. Taşınabilir eserler için olan kanun 1 Haziran 1939, taşınmaz eserler için olan kanun ise 29 Haziran 1939'da yürürlüğe girmiştir. İtalya anayasasındaki bu kanunlar, kültürel mirasın korunması gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Bu doğrultuda, İtalya, tarihi mirasın korunmasında en önemli desteği hükümetten görmektedir. Tarihi mirasın korunması, Kültür ve Tabiat Varlıkları Bakanlığı'na ait olup, yetkisi mimari eserleri, bölgeleri ve arşivleri kapsamaktadır. Yerel belediyelerin yetkisi de oldukça geniştir. Yöresel güçlerin, şehircilik planlarını, uygulama ve oluşturma sorumlulukları vardır. Bu yasaların denetimini sağlayan birimler ise, Bölgesel Yönetimdir. Bölgesel yönetimlerin kanun yapma yetkileri vardır, fakat bu kanunlar ulusal kanunlara ters düşemez. Ülke çapında oluşturulan planlama kararları ise, 70'li yılların ilk yarısında yapılmıştır. Temelde İtalya'da iki ana hedef ön planda tutulmaktadır:

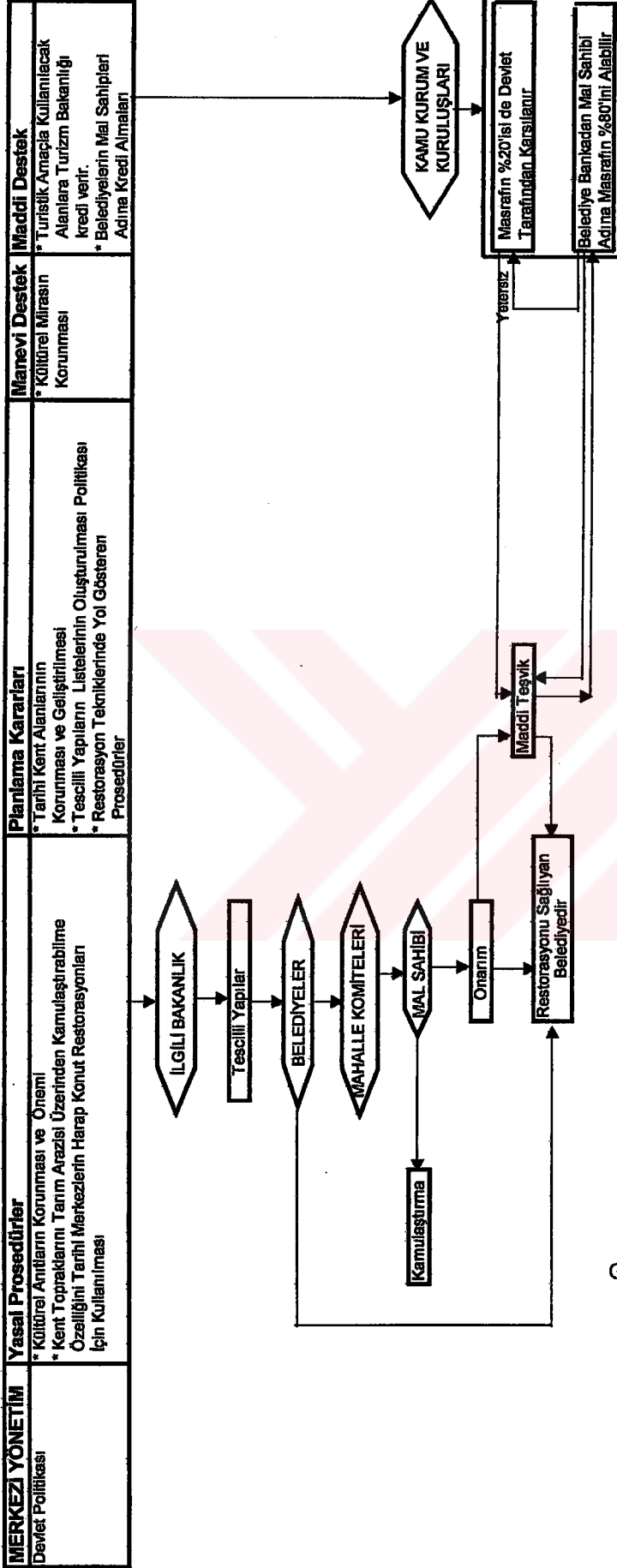
- a. Kentte tarihi merkezin canlılığını sağlamak. Bu da sosyal, kültürel ve ekonomik menfaatin korunmasıyla olur.
- b. Fiziki ve mimari stürüktürlere izin veren onarımları cesaretlendirmek. Kentsel planlar, yerleşmelerin nüfusuna bağlı olarak belediyeye ait teknik bürolarda, özel profesyonel bürolarda ya da yarışma yolu ile yapılmaktadır.

Tarihi bölgelerdeki planlama anlayışı üç ana grupta toplanabilir:

- *Bir nolu plan:* Tarihi bölgelerdeki bazı bilgileri içeren matematiksel tüm işlemleri yansıtan detaylı belediye planı.
- *İki nolu plan:* Belediyede 1 nolu plan anlayışından daha detaylı bir plan oluşumudur. Bu detaylı planların hazırlanmasında grafikler, değişik analizler ve araştırmalar gibi çok sayıda döküman kullanılmaktadır. Araştırmalar; kentle ilgili uygulamaların kronolojisi ve yapılış sırasına göre binaların sıralandırılması, koruma derecesi, mimari kalite, tipoloji, konutlar üzerine anket, kullanım, yapıların statik durumları ve sağlık koşulları, kentsel ekipman, biçimsel analiz, mal sahibiyle yapılan anketlerden oluşan 10 ana başlıkta yapılmaktadır.
- *Üç nolu plan:* Bu tip planlama 1. ve 2. Planlama anlayışlarında ortaya çıkan sorunları, kentsel planlarda değişiklikler yaparak çözümlemeye yöneliktir.

* İtalya Koruma Modeli aşağıdaki kaynaklardan yararlanılarak çıkarılmıştır:

- "Protection et animation culturelle des monuments, sites et villes historiques en Europe", Commission allemande pour l'UNESCO, 1980, Bonn

İTALYA
şekil 19

Model içinde halkın katılımı asıl etken olup, bu amaçla mahalle komiteleri oluşturulmaktadır. (Örneğin; Bologna, Venedik, Roma, Napoli) Böylece, yöresel sosyal kurumlara ait düzenlemeler arasında, koordinasyon sağlanmaktadır. Şehir planlama, tarihi merkezlerin korunması gibi konularda devlet ve yerel yönetimlerin tutumlarını izleyen, eleştiren entellektüel gruplar ulusal planları dahi etkileyebilecek güce sahip organizasyonlar oluşturmuşlardır. Bunların en etkinleri; Istituto Nazionale Di Urbanistica, Associazione Nazionale Dei Centri Storico-Artistici (ANCSA), Istituto Nazionale Di Architettura (INARCH)' dır. Bütün bu organizasyonlar basın yoluyla halkla iletişim kurmakta, basında, devletin karar mekanizmasında baskı, koruma konusunda tartışma ortamları yaratmaktadır.

Dolayısıyla İtalya'da, devlet ile halkın aktif katılımı sonucu oluşan bir modelden söz edilmesi yanlış olmaz. II. Dünya savaşıdan sonra koruma konusunda daha bilinçli adımlar atılmaya başlanmış ve bu konuda halktan ilgili kesimlerin, gönüllü gruplar halinde fikirlerini dile getirmeleri sağlanmıştır. Bu gruplar giderek resmi organizasyonlara dönüşmüşlerdir. İtalya'da korumanın finansmanı devlet tarafından sağlanabilmekte, restorasyon çalışmaları için, toplam fiyatın %70'i sübvans edilebilmektedir. Tarihi merkezlerde restorasyon ya da onarım yapacak olan mal sahibi, konutunu düşük fiyatla kiraya vermeyi kabullenirse, devlet kendisini maddi olarak desteklemektedir. Her bölge için belirlenen fonlar, bölge müdahalelerinde kullanılmaktadır ve her bölge müdahaleleri, ilgili bölge yönetimlerince kararlaştırılmaktadır.

İtalya'nın koruma anlayışı, yukarıdaki veriler doğrultusunda işlemektedir. Şekil 19'da, İtalya koruma anlayışının organizasyon şeması ve tek yapı kararından sonra, mal sahibinin izlediği yol görülmektedir.

4.2.6. Belçika*

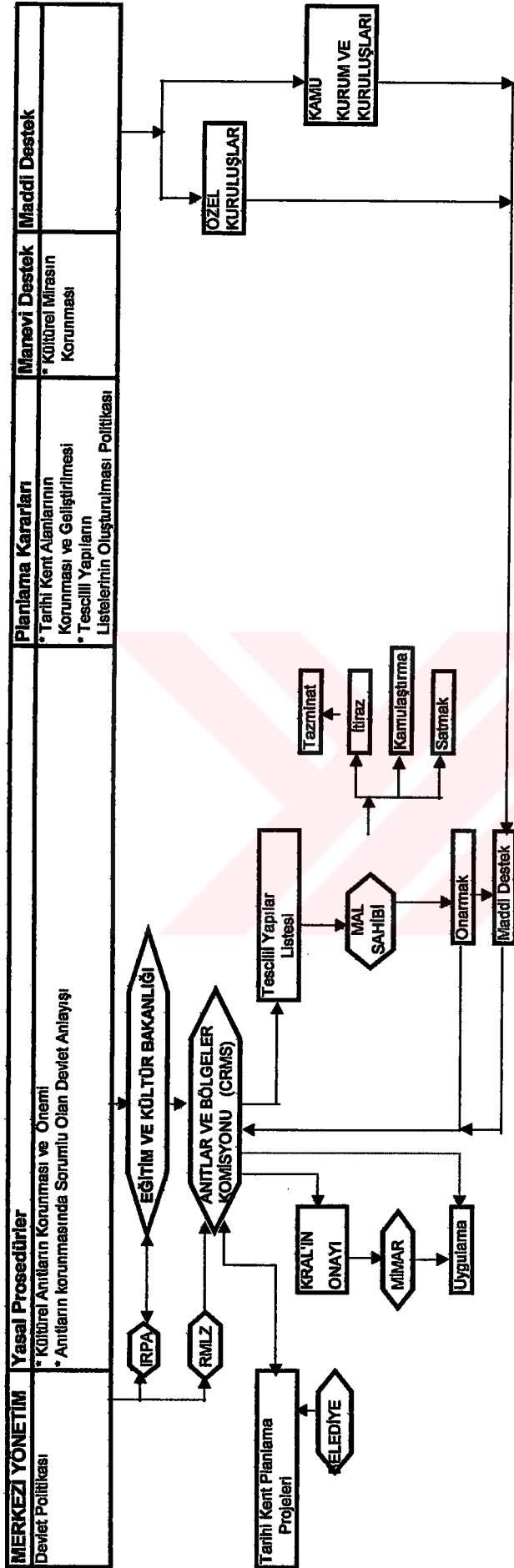
Belçika’da koruma çalışmaları, korunması gereken yapılar sanatsal değeri olan kamu binaları olarak kabul eden 7 Ocak 1835 tarihli yasa ile başlamıştır. 7 Ağustos 1931 yasası ise devletin korumaya bakış açısını daha da genişleterek; sanatsal değeri olan kamu ve özel yapılarını koruma kapsamı içine almakta, bu yapıların yok edilmelerini yasaklamakta, tescillenen yapıların devlet tarafından subvanse edilmesini öngörmekte, yapı sahiplerinin haklarını gözetmektedir. Ancak 1931 yasası, değişen koşullara, politik görüşlere ve bütçe yetersizliği gibi konulara bağlı olarak yetersiz kalmaya başlamıştır. 1971 –75 yıllarında Hollanda Kültür Konseyi koruma konusuna yeni prosedürler getirmiş ve bu durum Flemenk ülkelerden biri olan Belçika’ya da yansımıştır. Sonuç olarak koruma politikasına göre: Korunacak yapı kavramı genişlemiş ve kentsel-kırsal bölge ölçeği, koruma kapsamına girmiştir; Tarihi mirasın hızlı ve tam olarak korunması amacıyla, tescillenen tarihi yapı, kentsel ve kırsal bölge tanımlarının belirlenmesi, tescil edilmemiş bir tarihi yapı yıkımla karşı karşıya bırakıldığında, yapının ivedilikle korunacaklar listesine alınma işleminin yapılması; Kentsel ve kırsal alanda bulunan sınıflandırılmış tarihi eserlerin, mal sahipleri ya da kullanıcıları tarafından yetkili birimlere bildirilmesi; Özel kişilere girişimde bulunma fırsatının verilmesidir. Koruma alanında ilk kurulan organizasyon 1835 anayasasıyla oluşturulan ‘Commission Royale’ (Kraliyet Komisyonu) dur. Kraliyet Komisyonu’nun görevi; devlet sınır içinde olan kamu yapılarından, gerekli gördüklerini (sanat değeri olan yapıları) listeler halinde İçişleri Bakanlığı’na sunmaktır. Dolayısıyla, komisyon belgeleme/tespit görevini üstlenmektedir. 1931 yasası gereği, bu komisyon veya ilgili ‘Commune’ (Yerel Yönetim) tarafından tescil edilecek yapılar belirlendikten sonra, Kral’a liste halinde sunulur. Kraliyet Komisyonu’nun yanı sıra, bölgelerin korunması ve sınıflandırılmasında önemli bir rolü olan CRMS (Anıtlar ve Bölgeler Komisyonu) oluşturulmuştur. CRMS’nin, mal sahibi veya belediye tarafından yapılan çalışmalarda son karar verilmeden önce fikirlerini bildirme hakkı bulunmaktadır. 1972’de kurulan “Anıtlar ve Bölgelerin Devlet Servisiyle Korunması (RMLZ) Komisyonu” yapıların

* Belçika Koruma Modeli aşağıdaki kaynaklardan yararlanılarak çıkarılmıştır;

- Ela Tek, Koruma ve Uygulamada Brüksel Örneği, ODTÜ Mimarlık Fakültesi-Ulusal Koruma Planlaması Semineri II, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 29,30 Eylül, 1 Ekim 1993, YTÜ Oditoryum, Fakülte Yayın no: MF-94.067, YTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı İşliği, İstanbul-1994
- “Protection et animation culturelle des monuments, sites et villes historiques en Europe”, Commission allemande pour l’UNESCO, 1980, Bonn (Anon, 34)

listelenmesi, envanter oluşturulması, anıt ve bölgelerin korunmasındaki envanterlerin ve bilimsel konuların yayınlanması, onarım-koruma ve restorasyonun gözetimi görevlerini yapmaktadır. Tarihi mirastan sorumlu enstitü IRPA; tarihi mirasın korunması ve bilimsel çalışmaların yapılması görevlerini üstlenmiştir. Fotoğraflı bir envanter oluşturur. Savaştan bu yana enstitü, ulusal planlamada önemli rol oynar. Şehir yönetiminde tarihi merkezlerin yeniden canlandırılması görevinde de yer alır. Belçika'da devlet gerek vakıf, gerekse sivil toplum örgütleri şeklinde koruma alanında her türlü desteğini veren kuruluşlara olumlu bakmaktadır. Bunlar yasal ya da plansal bazda oluşturdukları bilgiler ile modele katkıda bulunabilmektedirler. Devletin farklı birimlerince gerçekleştirilen tespit/tescil ve koruma modelinde halkın da önemli bir payı bulunmaktadır. Devlet tarafından tescil edilen yapı mal sahibine bildirilir. Bu adımdan sonra, mal sahibinin karara itiraz ve tazminat hakkı olabilmektedir. Koruma konusunda halkın iletişim kurabildiği kamu birimi CRMS'dir. Devlet tarafından tescillenen her yapı, listeye alınmalarıyla maddi açıdan da desteklenmektedir. Ayrıca mal sahibi gerekli görülen durumlarda, korunması gerekli yapısı için özel girişimcilerden de maddi destek alabilmektedir.

Belçika'nın koruma anlayışı, yukarıdaki veriler doğrultusunda işlemektedir. Şekil 20'de, Belçika koruma anlayışının organizasyon şeması ve tek yapı kararından sonra, mal sahibinin izlediği yol görülmektedir.

BELÇİKA
şekil 20

4.2.7. Yunanistan*

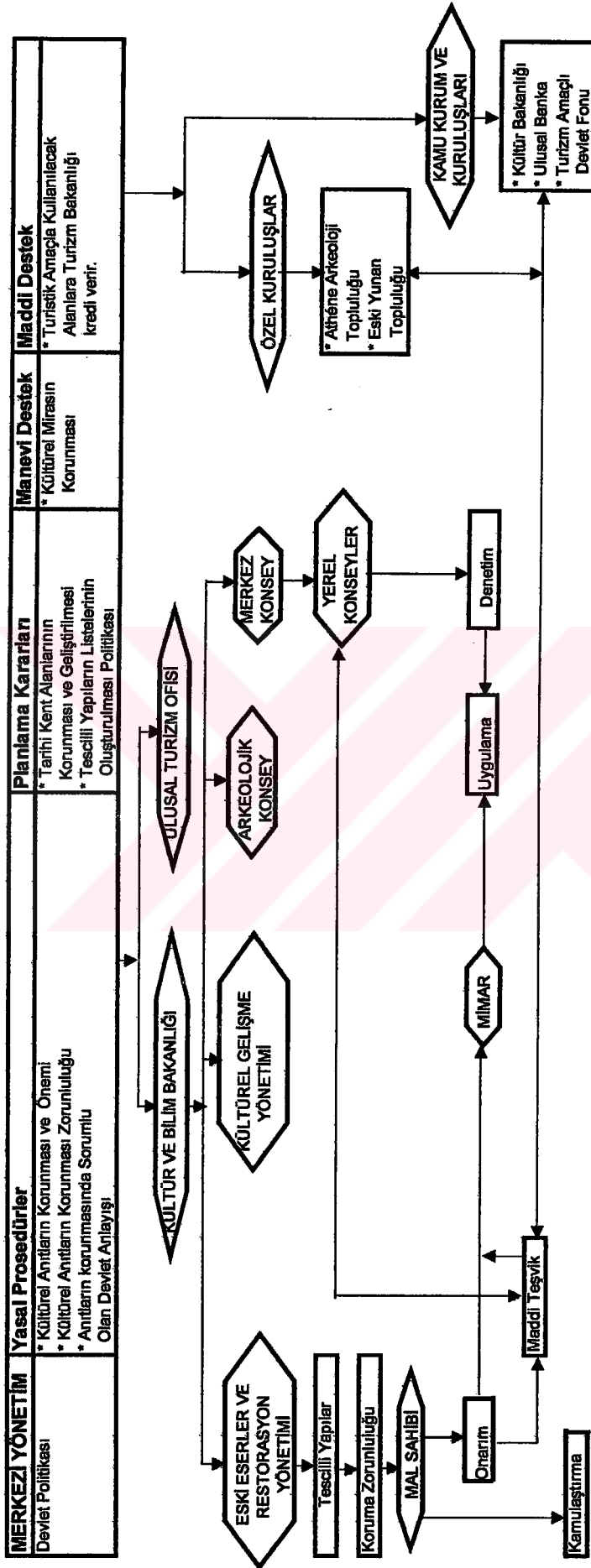
Ülkede yaşanan hızlı ekonomik ve endüstriyel gelişim, koruma konusuna etkili olmamaktadır. Bu konuyla, koruma ile ilgili kuruluşlar gerekli önlemleri almaktadır. Tehdit altında olan anıtlar için girişimler, sadece kent veya kasaba oturanlarıyla sınırlı kalmayıp, kilise, belediye ve devlet tarafından da yürütülmektedir.

Yunan Anayasası, doğal çevrenin ve kültürel varlıkların korunmalarında devletin bir zorunluluk getirmesini, koruyucu ve cezalandırıcı önlemler almasını öngörmüş, devlete tarihi bölgelerin korunmalarında garanti yükümlülüğü getirmiştir. Dolayısıyla, koruma Devlet tarafından benimsenen bir anlayıştır. Sorumlu olan bakanlık ise, Kültür ve Bilim Bakanlığı'dır. Avrupa Konseyi'nin isteği üzerine bu bakanlık, envanter çalışması yapmaya başlamıştır. Bakanlığın kararı üzerine, "Eski Eserler ve Restorasyon Yönetimi" kurulması öngörülmüştür. Koruma görevi, eski eserler ve restorasyon yönetmeliklerinin desteğiyle yerine getirilmektedir. Koruma çalışmalarında, Ulusal Turizm Ofisi de yer alır. Valiler, korumada merkez tarafından alınan kuralları uygular. Tarihi yapıların yıkımı, ancak Bakanlık kararıyla olabilmektedir. Özel mülkiyetteki eski ve tarihi yapıların onarımı, mal sahipleri tarafından yapılır. Gelir durumu yetersiz olan mal sahiplerine devlet, maddi destek sağlamaktadır. Ancak kamulaştırılan yapıların korunması otoriteler tarafından yapılır.

Yasalar mal sahiplerinin haklarını da gözetmektedir. Kamulaştırma, ancak çözümsüzlük durumunda devreye girer. Yapılan girişimlerin denetimi ve koruma için alınan önlemler Kültür ve Bilim Bakanlığı ve Yerel Servisler tarafından sağlanır.

Eski Eserler ve Restorasyon Yönetimi'nin görevleri arasında; girişim, restorasyon, düzenleme ve eserlerin rölövesinde etüd ve denetimlerin hazırlanması, tarihi eser sahipleri tarafından koruma ve onarım çalışmalarının yapılması, eserlerin kayıt işlemleri vardır. Korumadaki problemler için Arkeolojik Konsey, Merkez Konsey ve Yerel Konseyler kurulmuştur.

* Yunanistan Devleti, Koruma Modeli aşağıdaki kaynaklardan yararlanılarak çıkarılmıştır;
- "Protection et animation culturelle des monuments, sites et villes historiques en Europe", Commission allemande pour l'UNESCO, 1980, Bonn

YUNANİSTAN
şekil 21

Başbakanlık kararı 941 sayılı 1977 tarihli yasaya göre; Arkeolojik Konsey, 1830 tarihinden önce yapılmış tarihi eserlerden sorumludur. Merkez Konsey ise 1830'dan yeni olan eserler konusunda görevlendirilmiştir. 9 üyeden oluşur. Yerel Konseyler ise bölgesel ölçekte (yetkilidirler) hareket ederler. 5 kişiden oluşan 6 yerel konsey mevcuttur. Bu konseylere; Kültür ve Bilim Bakanlığı, Profesörler, Halk Organları ve Diğer Bakanların temsilcileri de katılır.

Devletin ilgili kurumlarından başka, Atina Arkeoloji Topluluğu, Eski Yunan Topluluğu ve Bilimsel Komisyon gibi kuruluşlar da sistem içinde yer almaktadır. Ancak, koordinasyon eksikliği nedeniyle profesör ve bilim adamlarından oluşan bilimsel komisyonun etkisi azdır. Kültür ve Bilim Bakanlığı yapıların onarımı için 1975'den itibaren, mal sahiplerine uygun görülen miktarda para ödemektedir. Ulusal Banka da tescilli konutlara uzun vadeli ve düşük faizli kredi vermektedir. Politik finans alanında yapıların onarımı için fon öngörülmektedir. Fakat bu fon, yapıların ancak turistik işlevlerle değerlendirilmeleri için kullanılmaktadır.

Devlet, eski eser kapsamına alınan yapıların mal sahiplerine, maddi yardım, ödünç para yardımı veya çalışmalar sırasında artan maliyeti karşılamak şeklinde maddi destek sağlamaktadır.

Yunanistan'ın koruma anlayışı, yukarıdaki veriler doğrultusunda işlemektedir. Şekil 21'de, Yunanistan koruma anlayışının organizasyon şeması ve tek yapı kararından sonra, mal sahibinin izlediği yol görülmektedir.

4.3. Avrupa'dan Seçilen Ülke Koruma Politikalarına Genel Bakış

Örnek olarak irdelenen Avrupa Ülkelerinde koruma politikalarında gözlemlenen ortak tutumlar, Avrupa Birliği'ne katılmaları sonucu aldıkları kararlarla çakışmaktadır. Her ülkenin koruma ve koruma politikalarının oluşumuna bakıldığında, bu ülkelerde korumanın oldukça eski bir geçmişe dayandığı gözlemlenmektedir. Avrupa ülkeleri, Avrupa Konseyi kararına göre ülke genelinden tarihsel yapıya kadar, gerek alt yapı gerekse üst yapı bağlamında bir takım kararlara sahiptirler. Bu kararlar, her ülkenin kendi kültürüne göre uyarlanmıştır. Devlet koruma anlayışlarında öncelikle üzerinde durulan konu, kültürel değerlerin korunması gerekliliğidir. Kültürel değerlerin önemi ise tartışılmaz bir tutumdur. Bundan dolayı her ülke tespit ve tescil işlemlerini büyük bir

titizlikle gerçekleştirmiştir. Tarihsel değerlerin korunmaları için; ülkece yasal, parasal, teknolojik, örgütsel, kültürel, sosyal ve coğrafik veriler oluşturulurken, ülke, bölge, kent ve sit ölçeğinden tek yapı ölçeğine kadar işlevsel tercih ve koruma yöntemleri belirtilmiştir. Yapılacak rölöve, restitüsyon ve restorasyon tekniklerinde izlenecek yollar gösterilmiştir. Bu durum, Fransa ve İtalya'da oldukça net bir biçimde işlenmiştir. Çoğunlukla ülkelerde hangi kültürel anıtın ne şekilde onarılması gerektiğini gösteren rehberler vardır. Uygulama sırasında denetime önem verilmektedir. Mal sahiplerinin gerek dolaylı gerekse dolaysız olarak tarihi evlerini onarma yükümlülükleri vardır. Bunlar yasalarla desteklenmiştir. Yasalara uyulmadığı takdirde, gerek para gerekse hapis cezaları uygulanmaktadır. Para cezalarının oldukça yüksek oluşu, kişilerin yasalara uymaları için bir strateji olarak belirlenmiştir. Ülke genelinde alınan kararlara göre örgütsel yapılanma, kullanıcı, sivil toplum örgütleri, yerel ve merkezi yönetim, mahalle komiteleri ile vakıflardan oluşmakta, aralarındaki ilişki düzenlenmektedir. Yerel yönetimler koruma anlayışında aktif bir durumdadır. Avrupa ülkelerinde kültürel değerlerin korunmasında, kullanıcının ve halkın katılımı en önemli unsurdur. Özellikle İtalya'da gözlenen Mahalle Komiteleri'nin olduğu anlayış, dünyaca benimsenen örneklerden biridir. Halkın katılımı sadece mal sahipliği ölçeğinde de kalmamaktadır. Konuya duyarlı kişilerin katılabileceği vakıf ve dernekler de koruma politikasında yer almaktadır. Çeşitli amaçlar altında oluşan vakıf ve dernekler gerektiğinde tanıtım, bilgi aktarımı gibi görevler de üstlenmektedirler. Aynı zamanda maddi destek de sağlayabilmektedirler. Ayrıca Avrupa bazında eğitime verilen önem de, bilinçli bir halk katılımını sağlayarak, koruma anlayışını desteklemektedir. Kararlar, belli bir süreç içinde oluşmaktadır. Bu süreç, sorun tespiti ve konu ile ilgili bilgileri toplamakla başlamakta, bu doğrultuda uzmanlar, bilimadamları ve yöneticiler tarafından, kararlar geliştirilerek uygulanmaktadır. Bütün bunların yanında, mal sahibinin ekonomik durumu tarihi yapısı için yetersiz ise; hem devlet, hem de özel destek devreye girmektedir. Özel desteklerin konu hakkındaki olumlu yaklaşımları, devlet politikasının bir uzantısıdır. Çünkü devlet özel kuruluşlara manevi destek olmaktadır. Maddi desteğin yanında, emlak vergisinden muafiyet / indirim ve yapılacak onarım çalışmalarından alınacak harçlardan muafiyet/indirim durumları da, mal sahiplerine destek olmaktadır.

Sonuç olarak, incelenen ülkelerdeki koruma anlayışları, olumlu devlet politikaları paralelinde sorunları çözmeye yönelik olarak bütüncül bir yaklaşımla, tespit ve tescilden uygulama aşamasına dek işlerlik kazanmıştır.

5. TÜRKİYE VE KORUMA

5.1. Korumada Tarihsel Gelişim ve Anlayışlar

Korumanın ilk tohumlarının atıldığı Osmanlı İmparatorluğu zamanında, tarihi eserlere, taşınabilir eşyalar şekliyle bakılmaktaydı. Mücevher, takı, çanak vb tarihi eserlerin yanında heykel, kazılarla ortaya çıkan bütün eşyalar da taşınabilmekteydi (Vidinlioğlu, 1994).

1846 yılı, Türkiye eski eser koruma başlangıç tarihi olarak sayılmaktadır (Mumcu, 1969). Tarihi eserlerle ilgili olarak ilk yasal tedbir 1858 yılında, kazılar yoluyla bulunacak eski eserler ile ilgili olarak ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi, 13 Şubat 1869 tarihinde oluşturulmuştur.

Bu nizamnameden sonra, 7 Nisan 1874 tarihinde hazırlanan II. Asar-I Atika Nizamnamesi gelmektedir. Otuzaltı maddeden oluşan bu nizamnamede, eski devirlerden kalmış ve insan eliyle yapılmış her türlü eşya, “asar-ı atika” olarak tanımlanmıştır (Mumcu, 1969).

Bu anlayışın paralelinde giden, III. Asar-ı Atika Nizamnamesi ise 21 Şubat 1884 tarihinde oluşturulmuştur. Bununla birlikte; eski eserlerin korunması sorununun, yalnız taşınabilir değerlerin müzelerde toplanması olmadığı, mimarlık değerlerinin de yerlerinde korunabilmesi için tedbirler gerektiği fikri doğmuştur (Akçura, 1972). İlk kez 1884’de Osman Hamdi Bey’in çabalarıyla taşınmaz eserlerin tahribi, değiştirilmesi, çevrelerine zarar verici faaliyette bulunulması yasaklanmıştır (Oğuz, 1990).

IV. Nizamname, 23 Nisan 1906 yılında oluşturulmuştur. 23 Nisan 1906 tarihli bu nizamname, eski eserler konusunun kabul edildiği, 1972’ye kadar yürürlükte kalarak, bu konudaki en uzun ömürlü düzenleme olmuştur (Anon, 13). Buna göre özel kişilerin ve toplulukların elindeki arazide bulunan, eski yapıların tahribi ve değişiklik yapılması yasaklanmış, sahibi olduğu eski yapıt niteliğindeki binayı koruyamayan özel kişinin mülkiyetinin kamulaştırılacağı, kazılarla bulunan eski yapıtların devlete geçeceği belirtilmiş, bunların yurt dışına çıkarılması yasaklanmıştır (Anon, 13). Osman Hamdi Bey tarafından kaleme alınan son Asar-ı Atika Nizamnamesi, Batı ülkelerin koruma anlayışından esinlenmiştir. Bu korumadaki amaç, burjuva yönetimini simgeleyen yapıların korunmasıydı. Bu durumda, sivil yapılar koruma kapsamı dışında bırakılmıştır. 1914 yılında çıkarılan Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi sadece taşınmaz kültür varlıklarını içeren, özellikle taşrada sık sık yıkılan anıtsal yapıların, bundan

böyle usulüne uygun olarak ve hiç olmazsa uzun süren bir izin alınma işleminden sonra ortadan kaldırılmalarını sağlayan ilk mevzuattır (Akat, 1990). 1917 yılında İstanbul'da Muhafaza-ı Asarı Atika Encümeni adı altında kurulan örgüt ise, pek çok eski eserin belgelenmesini sağlamıştır (Çubuk vd., 1987). Muhafaza-ı Asar-ı Atika Encümeni, İstanbul ile sınırlı kalsa da, getirdiği çalışma yöntemleri bakımından, özellikle tespit ve tescil konularında önemli hizmetler yapmıştır (Akat, 1990).

1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin koruma anlayışı, ilk yıllarda müzecilik şeklinde olmuştur (Vidinlioğlu, 1994).

1930'lardan sonra Atatürk, eski yapıtların korunmalarına daha bir ivme kazandırabilmek için *Eski Yapıtları Koruma Komisyonu ve Muhafaza Heyeti*'ni oluşturmuştur (Akçura, 1972). Bu heyet ile ilk bilimsel kurumsallaşma başlamıştır (Vidinlioğlu, 1994). 1930 yılında çıkarılan Belediye Kanunu, her belediyeye plan yapma zorunluluğunu getirirken, korunması gerekli yapıların korunmasında da belediyeyi görevlendirmektedir (Dinçer ve Akın, 1995). 1931 yılında eski eserlerin koruma önlemlerini belirlemek için kurulan komisyon 1933-35 yılları arasında 3500 kadar yapının tespit çalışmasını yapmış, onarım raporlarını hazırlamıştır (Akat, 1990). Eski Eserler konusunda ilk bilinçli ve bilimsel çalışma Güzel Sanatlar Akademisi'nde 1932 yılında "Milli Mimari Semineri" adı altında yapılmıştır (Akozan, 1977).

1940'larda izlenen mimarlık akımları, geçmiş kültür ile bugün arasındaki denge araştırması içinde, duyarlı ve başarılı denilebilecek örnekler sunmuştur (Akçura, 1973). 2 Temmuz 1951 tarihinde yürürlüğe giren 5805 sayılı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun (Zeren, 1984) ile yurt içinde korunması gereken mimari ve tarihsel özelliklere sahip anıtların ve diğer taşınmaz eski eserlerin korunma, bakım, onarım, restorasyon işlerinde uyulacak ilkeleri ve programların uygulanmasını izlemek ve denetlemek, anıtlar ve taşınmaz eski eserlerle ilgili olarak kendisine sunulacak her türlü konu ve uyuşmazlık üzerine görüş bildirmekle yükümlü Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuştur (Anon, 1). 16.7.1956 tarihinde yürürlüğe giren 6785 sayılı İmar kanunu, GEEAYK'nın sorumluluğunu arttırarak eserlerin hem tek tek, hem şehir ölçeğinde korunması için plan kapsamı içinde kararlar getirebilen en yetkili kuruluş olmasını sağlamıştır (Akçura, 1973).

Korumaya alınan yapıların mülkiyet durumları; Kamu, Hazine, Belediye, Vakıf ve Şahıs Mülkiyeti olabilmektedir (Anon, 17). Fakat alınan kararlar açısından, mülkiyet durumları etki etmemektedir.

28.11.1960 tarihinde yürürlüğe giren 7463 sayılı “Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Abidelerin İstimlaki Hakkındaki Kanun” ile özel kişilerin sahip oldukları taşınmaz eski eserler üzerindeki kullanım hakları sınırlandırılmıştır (Anon, 3). Bu kanun, özel kişilere ait taşınmaz eski eserlerin kullanım hakkının sınırlandırılması ve ilgililerinin, bunların bakım ve restorasyonu ile yükümlü kılınması, özel mülkiyetteki taşınmazların kullanımında da toplum yararı ile kısıtlama getirebileceğine bir örnek oluşturmuştur (Vidinlioğlu, 1994). 1960 yasasının 50. Maddesine göre ise devlet, tarih ve kültür değeri olan anıtları korumakla yükümlü tutulmaktadır.

1964 yılında ise GEEAYK, Venedik Tüzüğünü* benimsemiştir. Buna göre tarihi anıt, tek başına bir mimari eserle birlikte özellik taşıyan bir uygarlığın, belirli bir gelişmenin veya tarihsel bir olayın tanıklığını yapan kırsal ve kentsel siteleri de kapsayacak biçimde genişletilmiştir (Anon, 4).

1972 yılında İmar kanunu’na eklenen 6. Madde, korumayı bir bütün içinde ele almayı öngörmektedir. Yasanın öngördüğü bir diğer konu da, gerekli gördüğü takdirde korumanın gerçekleştirilmesi için bu yapıların istimlakı ya da sahibine bakım onarım için yardımcı olunması konusunda belediye ya da ilgili kuruluşlara görev vermesidir (Dinçer ve Akın, 1995). 17.7.1972 tarihli ve 1610 sayılı Emlak Vergisi Kanunu ile koruma belgeli Eski Eserlere 1/10 oranında vergi indirimi uygulanmıştır (Anon, 5). 1972 yılında , mimari değeri GEEAYK tarafından saptanan taşınmaz eski eserlerin koruma koşullarının, GEEAYK’nın da görüşü alınarak Milli Eğitim, Turizm ve Tanıtma, İmar ve İskan, Maliye Bakanlıkları ile Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından belirleneceği hükme bağlanmış, daha önce yalnız Milli Eğitim Bakanlığına ait olan, gerekli durumlarda eski eserin ve yakın çevresinin kamulaştırılması veya kamulaştırma yapmaksızın teknik yardım yapma yetkisi, diğer dört

* “Anıtların ve Sitlerin muhafazası ve restorasyonu hakkında 1964 yılında Venedik’te toplanan kongrenin milletlerarası temel kararlarında; anıtların topluma yararlı bir göreve ayrılması, bir anıtın muhafazası, kendi ölçüsü ile orantılı bir çevrenin de muhafazasını gerektirir, şeklinde beyanlar mevcuttur. Restorasyonun amacı ise; estetik, tarihi değerlerini koruma ve meydana çıkarmaktır. Tradisyonel tekniklerin yetersizliği görüldüğü hallerde, bir anıtın takviyesi, tesirliliğini bilimsel verilerle ispatlamış ve tecrübe ile garanti etmiş bütün modern koruma ve inşaat tekniklerine başvurulabilir. Yapılacak ilaveler ancak binanın bütün ilginç kısımlarına, geleneksel çerçevesine, kompozisyonun dengesine ve çevresi ile olan ilintilerine saygılı olduğu ölçüde hoş görülebilir.” (Anon, 16)

kuruluşa da verilmiştir (Anon, 6). Osmanlı Dönemi nizamnamelerini yürürlükten kaldıran, 6 Mayıs 1973 tarihinde oluşturulan, 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, Türkiye'ye getirdiği Kentsel Sit Koruması kavramı ile, halkın yaşantısını belgeleyen basit yapıların da korunmasına olanak sağlamıştır (Çeçener, 1995). Bu kanun ile korunması gereken unsurlar, sivil yapıları da içine alarak, gerekli boyuta ulaşmıştır. 1973 tarihinde Eski Eserler Yasası:

- 1.Eski eser devlet malıdır;
- 2.Korunması gerekli eser kavramı tek yapı ölçeğinin dışına çıkmış, yapıların bir araya gelerek oluşturdukları arazi parçalarının da koruma konusu olduğu benimsenmiştir;
- 3.Koruma olgusunun süreci oldukça netleşmiştir;
- 4.Kültür varlıklarının bakım ve onarımından sorumlu kuruluşlar net olarak belirlenmiştir;
- 5.Devlet yasaklayıcı görünümünün yanı sıra eski eser sahiplerine bazı ayrıcalıklar tanımakta ve çeşitli organlarıyla yardım yapmayı benimsemektedir (Madran, 1987). Yasa, İmar Kanunu'nun 6. Maddesinde de söz edilen koruma alanının tayini ve bu alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılamayacağı gibi yeni kavramları getirmiş olması açısından önemlidir (Dinçer ve Akın, 1995). "8. Madde ile taşınmaz eski eserlerin tesbitinin Milli Eğitim Bakanlığınca uzman kişilere yaptırılacağı, bu tespit edilen eserlerin Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından onaylandıktan sonra, tapu kütüğünün beyanlar hanesine (eski eser) kaydı yazılarak tescil ve ilan edileceği hükmü getirilmiş. Taşınmaz mallarla ilgili olarak çok önemli bir kural yasalarda yer almıştır" (Vidinlioğlu, 1994).

1965,1972,1973,1974,1975,1976,1977 kalkınma planlarının ana teması; eski eserlerin kültür ve turizm faaliyetlerinde daha yararlı olabilmesi amacıyla korunmaları ve geliştirilmeleri için, araştırma, planlama ve uygulama çalışmaları yapılması ve bu konularda eleman yetiştirilmesidir (Madran ve Özgönül, 1981). 8.2.1973 tarihinde uluslararası çalışmalara katılan *Avrupa Konseyi Milli Komitesi* kurulmuştur (Madran ve Özgönül, 1981). Doğal ve Kültürel değerlerin ele alınmasında, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının ışığı altında Kültür Bakanlığı'na saptanan ilkeler arasında, salt koruma yerine koruma ,değerlendirme ve geliştirme ya da bütünleşik koruma ilkesi; bütünleşik koruma uygulamasının toplumun sosyal,ekonomik ve kültürel gereksinmelerini de karşılayacak; yaşam koşullarını sağlıklılaştıracak biçimde yürütülmesinin sağlanması ilkesi, koruma-değerlendirme-geliştirme konusunun diğer sektör kullanımlar-özellikle turizm- ile uyumlu bir şekilde ele alınması ilkesi; ilgili uzmanların yeterli ve nitelikli bir seviyede yetiştirilmesi ilkesi ağırlık kazanmıştır (Zeren, 1984a). Bu ilkeler ışığında, sahiplerince onarılamayan tescilli eski eserlerin koruma ve bakımlarının sağlanması konusunda, parasal ve teknik yardım sağlama çabalarına koşut olarak Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Eski Eserlerin Turizm Amaçlı kullanımına yönelik

yatırımlara kredi vermeye başlamış (Anon, 8), 1979 yılında ise tarihsel çevrenin bulunduğu yerleşmelerde, çevre korunması ve değerlendirilmesi ilkeleri benimsenmiştir (Zeren, 1984). Kültür Bakanlığı 30 Mart 1979 tarihli Özel ve Tüzel Kişi Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Eski Eserlerin Onarımı İçin Yapılacak Aynı Parasal Teknik Yardım Yönetmeliğini hazırlamıştır (Anon, 9).

“2658 Numaralı, kabul tarihi 14.4.1982 olan, resmi gazete yayın sayısı 17670, tarihi 20.4.1982 olan kanuna göre; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO)’nun XVII nci Genel Kurulu tarafından 16 Kasım 1972 tarihinde kabul edilmiş bulunan ‘Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’ye Türkiye Cumhuriyetinin katılması uygun bulunmuştur” (Anon, 16).

Bu yeni kabullerden sonra 21.7.1983 de 2863 sayıyla bazı ayrıntılara açıklık getirilerek, sit kavramı yeniden tanımlanmış, kentsel sit koruma planlamasıyla ilgili olarak önemli bir adım daha atılarak, Koruma Amaçlı İmar Planı kavramı yeni bir planlama türü olarak kabul edilmiş, kullanarak koruma ifadesinden kaynaklanan etkin bir koruma öncelikle amaçlanmıştır (Zeren, 1988).^{*} ”1983’de çıkarılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu da, getirdiği yeni tanımlara karşın, koruma ile yenileştirme ve geliştirme politikalarını bağdaştıracak pratiklerden yoksundur” (Erdim, 1987). ”Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından koruma kararı alınmış tescilli yapı veya yapı grubu yanında parsel/adaya plancı yeni bir düzen getirirken, tasarımcı/uygulamacı mimar, tasarımını mal sahibinden aldığı imar çapının sınırları içinde düşünür ve uygular. Böylece, yapı ortaya çıktığında mevcut kentsel çirkinliğe yeni bir örnek katılırken bitişik tarihsel doku da, bir kere daha, yalnızlığa ve hazine sona itilmiştir. Bu sonuç, fiziksel çevrenin, kültürel çevrenin, planlamanın, mimarlığın, korumanın yanlış anlaşıldığını göstermektedir. Günümüzün Türkiye’inde kentsel yapılaşma, kültürel intihardır, geleceği yok etmektir” (Erdim, 1987). Bu durum, 1965’te çıkarılan “kat mülkiyeti kanunu”nun gözden geçirilerek koruma alanları için özel düzenlemelere olan

^{*} Bu kanuna göre, koruma ve korunma kavramları; muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri olarak nitelendirilir. İleride ortaya çıkacak olan taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları da bu kanun gereğince, Devlet malı niteliği kapsamındadır. (Anon, 16) Aynı kanun içinde, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları aşağıdaki şekilde ele alınmıştır;

1. Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19. Yy sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
2. Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,
3. Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,
4. Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler.” (Anon, 16) oldukça geniş bir ölçekte ele alınan koruma olgusu içinde ayrıca geleneksel evlerin korunmasına yer verilmemiştir.

gereksinmeyi göstermektedir. Çünkü, tarihsel dokunun insanlarıyla korunması ve dokuya uygun ölçülerde yapı yenilenmesini tehdit eden en önemli faktörlerden biri, Kat Mülkiyeti Kanununun kolaylaştırdığı yık-yap-sat düzenidir” (Erdim, 1987). 2863 sayılı yasa gereği taşınmaz kültür varlıkları; arkeolojik sit, tarihi sit, doğal sit, kentsel sit ve tek eser korunması kavramları içinde tesbit ve tescil edilerek korumaya alınmaktadır. Tesbit işlemleri Kültür ve Turizm Bakanlığı-Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün Rölöve ve Anıtlar Müdürlüklerince gerçekleştirilmektedir. Tescil işlemleri ise Cumhurbaşkanlığı kontenjanı, YÖK’ün görevlendirdiği beş bilim dalı temsilcisi ve yedi bürokrat tarafından oluşan onbeş kişilik Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu’nca gerçekleştirilmektedir. Koruma kararları ve uygulamalar ise YÖK’ün görevlendirdiği beş bilim dalı temsilcisi ve dört bürokrattan oluşan dokuz kişilik Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurullarınca gerçekleştirilmektedir...Taşınmaz kültür varlıklarının korunması ile ilgili kuruluşlar; Kültür Bakanlığı bünyesinde yer alan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü ve Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, T.B.B.M. Saraylar Dairesi Başkanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Karayolları Tarihi Köprüler Daire Başkanlığı, Orman Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, TAÇ Vakfı ve Bireysel olarak Vatandaş, yani eski eser sahibi özel kişilerdir. Bu kuruluşlar arasındaki iletişim eksikliği ve yetki kargaşası,taşınmaz kültür varlıklarının planlı bir biçimde korunmasını engellemektedir. 2863 sayılı yasaya göre Eski Eserlerin Onarımına Katkı Fonu, oluşturulması gereken bir fondur. Yasanın yürürlüğe girdiği 1983 yılından bu yana, fon’un kullanılışıyla ilgili yönetmelik E.E.M.G.M. tarafından yeterli açıklıkta ve düzeyde hazırlanıp yürürlüğe konmadığı için henüz işlerlik kazanmamıştır (Berkun, 1987). 24 Haziran 1985 tarihli özel Hukuka Tabii Gerçek ve Tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıkları Onarımına katkı Fonu Yönetmeliği ile 2863 sayılı yasa hükümlerine göre tescili yapılmış kültür varlıklarının bakım ve onarımları için Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılacak aynı, nakdi ve teknik yardımlar ile verilecek kredilerin usul ve esasları belirlenmiştir. 3194 Sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmeliklerine göre İller Bankası tarafından hazırlanan İmar Planlarının Düzenlenmesi ile İlgili Teknik Şartlaşma’da Koruma Amaçlı İmar Planı yapım ilkeleri tanımlanmıştır. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 4 Kasım 1987 tarihli ve Bakanlık onayı ile 2863 sayılı kanun gereğince kurulan Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurullarının faaliyetlerine son verilerek, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları çalışmalarına başlamış ve Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulu Bürolarının koruma kurullarının büro hizmetlerini yürütmek üzere Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları Büro Müdürlükleri oluşturulmuştur. 30 Ocak 1989 da Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile koruma kurullarının

yönetmeliği değiştirilmiştir (Sungur, 1989). “3534 numaralı, 13.4.1989 kabul tarihi ve 20145 sayılı, 20.4.1989 tarihli Resmi gazete de yayınlanan kanuna göre; 3 Ekim 1985 tarihinde Granada’da imzalanmış olan ‘Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi’ nin onaylanması uygun bulunmuştur”^{*} (Anon, 16). 1995 yılında 6889 sayılı kanuna göre toplu konut fonunun, mevcut konut stoğunun değerlendirilmesinde kullanılabilmesi sağlanmıştır. Buna göre “Ülkede mevcut konut stoğunun restorasyonu, rehabilitasyonu ve çevresel iyileştirilmesi amacıyla hazırlanan ve idarece uygun görülen konut, altyapı, sosyal ve benzeri tesislerle işyerlerini kapsayan projelere Fondan kredi verilebilir” (Anon, 24). Fakat bu yasa, gerekli düzenlemeler yapılamadığından işlerlik kazanamamıştır.

Mülkiyet bağlamında, koruma kararları oluşturulmuştur. Bugün Geleneksel Türk Evleri; Hazine, Vakıf ve Özel mülkiyet durumundadır. Tez kapsamında oluşturulacak model, mülkiyet durumlarına göre şekillenecektir. Dolayısıyla ülkece oluşturulacak olan tespit işlemlerinde, mülkiyet durumları da değerlendirilmeli ve buna göre sıhhiileştirmede yol alınmalıdır.

5.2. Korumada Devletin ve Halkın Yeri^{**}

Kültür ve Tabiat Varlıkları olarak tanımlanan ve devletin koruması altında olan kültürel değerlerden, Kültür Bakanlığı^{***} (Kültür Bakanlığı, 1989 tarihinde Turizm Bakanlığı’ndan ayrılmıştır.) sorumludur. Kültür Bakanlığı’nın görevleri şunlardır:

- a. Milli, manevi, tarihi ve kültürel değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, benimsetmek ve bu suretle milli bütünlüğün sağlanmasına yardımcı olmak;

^{*} “Taraflar, aşağıdaki konularda, koruma politikaları ile ilgili bilgi teati etmeyi taahhüt ederler:

1. Mimari Mirasın, tarihsel gelişmesi ve sayılarındaki artış gözönüne alınarak, söz konusu varlıkların incelenmesi, korunması ve muhafazası alanlarında kabul edilen metodlar,
2. Mimari miras Varlıklarının korunması zorunluluğunu bugünün ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetiyle en iyi şekilde bağdaştıracak önlemler,
3. Mimari Mirasın tespit ve kayıt edilmesi ve malzemelerin bozulması ile mücadelede olduğu kadar, bilimsel araştırma, restorasyon çalışmaları alanlarında mirasın yönetim ve teşvik yöntemleri ile de ilgili olarak yeni teknolojinin sunduğu imkanlar,
4. Mimari yaratıcılığın, çağımızın Avrupa Mirasına katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirmek için alınacak önlemler” (Anon, 16)

^{**} Bu bölüm altında yer alan bilgiler, kaynakçaları gösterilenler dışında, “Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı”, T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, yayın no: 1806, 2. Basım, Mart, 1996 / Ankara, kaynakçasından alınmıştır.

^{***} Kültür Bakanlığı; 24.01.1989 tarih ve 354 sayılı Kararname ile kurulmuş olup, teşkilat ve görevleri 17.03.1989 tarih ve 364 sayılı, 13.09.1989 tarih ve 379 sayılı, 13.12.1991 tarih ve 468 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle yeniden düzenlenmiştir. Bkz. <http://www.kultur.gov.tr/g-hakkinda.html>

- b. Kültür konuları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek, işbirliğinde bulunmak;
- c. Kültürel varlıkların tahribini ve yokedilmesini önlemek;
- d. Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak

Bir varlığın korunacak değer sayılabilmesi için KTVK kanununun ilgili maddelerine göre Kültür Bakanlığı'nda oluşturulan saptama kurulları tarafından belirlenmesi, sınıflandırılması, ilgili koruma kurulu tarafından onaylandıktan sonra tapuya kaydedilmesi ve ilgililere duyurulması gerekir" (Zeren, 1990). Dolayısıyla "Korumada ilk işlem saptama (tespit) ve belgelemedir (tescil). Kültür ve Turizm Bakanlığı taşınmaz kültür varlıklarına ait bilgi edinme, fotograf, röleve vb. yapabilir. Vakıf mallarının tespiti ise, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yapılır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve denetlenmesi, kendileri tarafından sağlanır.

Kültür Bakanlığı'nda, ilgili birim Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'dur. Koruma Yüksek Kurulu  yeleri; Bakanlık Müsteşarı, Başbakanlık Müsteşar yardımcısı, Bakanlığın ilgili Müsteşar Yardımcısı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü, Turizm Genel Müdürü, Bayındırlık ve İşkan Bakanlığının İlgili Genel Müdürü veya yardımcısı, Orman genel Müdürü veya yardımcısı, Vakıflar Genel Müdürü veya yardımcısı, Koruma Kurulları başkanlarından Bakanlıkça seçilecek altı  ye'dir. Koruma Yüksek Kurulu'nun başkanı, Bakanlık Müsteşarı'dır. Müsteşar bulunmadığı zaman, yardımcısı Kurul'a başkanlık eder. Temsilci  yeler ise; belirlenmiş bilim dallarından biri veya birkaçından tanınmış ve bu alanlarda çalışmalar yapmış, tercihan yurt içinde veya yurt dışında yayımlanmış eserler vermiş, yüksek öğrenim görmüş kişilerden seçilir. Kurulun görev ve yetkileri:

- a. Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu ile ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek;
- b. Koruma kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak;
- c. Daha  nceki kurullar tarafından alınmış sit alanları ve bu alanlara ait geçici dönem yapılanma koşulları kararlarına ilişkin koruma kurullarınca önerilen değişiklikleri değerlendirip, tavsiye kararı almak;
- d. Bakanlığın lüzum görmesi halinde, Kurullar tarafından değişik tarihlerde alınan çeşitli kararlar nedeniyle, uygulamada doğan sorunları giderici tavsiye kararı almak;
- e. Uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle, Bakanlığa yardımcı olmaktır.

Koruma Yüksek Kurulu'na bağlı olarak çalışan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları arkeoloji, sanat tarihi, müzecilik, mimari ve şehir plancılığı konularında uzmanlaşmış kişiler arasından Bakanlık'ça seçilecek üç temsilci, Yükseköğretim Kurulu'na, kurumlarının arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, şehircilik bilim dallarından aynı daldan olmamak üzere iki öğretim üyesi, görüşülecek konu, belediye sınırları içinde ise ilgili belediye başkanı veya teknik temsilcisi, dışında ise ilgili valilikçe seçilecek teknik temsilci, görüşülecek konu, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile ilgili ise Bayındırlık ve İskan Müdürlüğünden iki teknik temsilci, görüşülecek konu, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili ise, Vakıflar Bölge Müdürü veya teknik temsilcisi, görüşülecek konu, Orman Genel Müdürlüğü ile ilgili ise konuyla ilgili teknik temsilciden oluşur. Ayrıca kurula oy hakkı olmamak kaydıyla, danışman uzman çağırabilir. Görev ve yetkileri ise aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- a. Bakanlıkça tespit edilen veya ettirilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak;
- b. Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplandırılmasını* yapmak;
- c. Sit alanlarının tescilinden itibaren bir ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek;
- d. Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip onaylamak;
- e. Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak;
- f. Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarından özelliklerini kaybetmiş olanlarının tescil kaydını kaldırmak;
- g. Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanlarıyla ilgili uygulamaya yönelik kararlar almaktır.

Kamu kurum ve kuruluşları (belediyeler dahil) ile gerçek ve tüzel kişiler, koruma kurullarının kararlarına uymak zorundadırlar. Koruma kurullarının başkan ve başkan yardımcıları, üyeler arasından kurulca seçilir. Başkanın yokluğunda, kurula başkan yardımcısı başkanlık eder. Koruma Kurullarının çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar yönetmelikle belirlenmiş olup, buna ilişkin esaslar şöyle sıralanabilir:

* 1. Grup değer taşımaları ya da kentlerin tarihi kimliğini oluşturan kentsel sitler, sokaklar ve silüetlerin öğeleri olarak iki gruba ayrılmıştır: 1. Grup Yapılar; Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde (askeri ve dini yapıları da içermek üzere) tarihi, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılar; a) özgün işlevi konut olmayan yapılar, b) özgün işlevi konut olan yapılar olarak ikiye ayrılmıştır. 2. Grup yapılar; kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan, giderek yok olan geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır" (Anon, 21).

1. Koruma Kurulları, kendilerine gönderilen aşamaları öncelik ve ivedilikle gündeme alır ve görüşür. Gereken hallerde, Kurul Müdürleri, Koruma Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırabilir;
2. Koruma Kurulları, araştırma ve değerlendirme aşamalarına ilişkin olarak alacakları kararları Genel Müdürlüğe gönderirler. Genel Müdürlük, bu kararlar doğrultusunda, gereken yönlendirme ve değişikliklerin yapılmasını müelliften ister;
3. Koruma Kurullarının, planların tüm aşamalarını görüşmek için yaptıkları toplantılara, müellif, Genel Müdürlükçe, belirlenen kontrolörler ve ilgili Belediye temsilcisi katılmak zorundadırlar;
4. Koruma Kurulu, gerekli görürse, plan incelemesini, Genel Müdürlük kontrolörleri ile mahallinde yapabilir.

Bu birimlerden başka, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün görevleri:

- a. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve koruma kurullarına verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, araştırma, inceleme, tespit, değerlendirme ve planlamaya yönelik hizmetleri yapmak ve yaptırmak;
- b. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurulları kararların alınmasına ve uygulanmasına dair işlemlerin yürütülmesini ve koordinasyonunu sağlamak;
- c. Gerekli görülen yerlerde kültür ve tabiat varlıkları koruma kurulları ile büro müdürlükleri kurulmasını, Bakanlık Makamına teklif etmek ve bunların idare ve ihtisas işlerini düzenlemek ve yürütmek;
- d. Her türlü imkan ve araçtan faydalanarak, koruma kültürünün geliştirilmesini sağlamak;
- e. Bakanlıkça verilecek benzeri görevleri yapmaktır.

Kısmen veya tamamen gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetine geçmiş olan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanları, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na hazırlanacak programlara uygun olarak kamulaştırılır. Bu maksat için, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesine yeterli ödenek konur. Koruma amaçlı imar planında kültürel amaçlara ayrılan tescilli yapıların, bu amaçla onarılıp, değerlendirilmesi kaydıyla koruma kurullarının kararı ve Bakanlığın tasdiki ile belediyelerce kamulaştırılması yapılabilir. Maksadına uygun kamulaştırma yapılmadığı tespit edildiği takdirde, yetki geri alınır. Kamulaştırmalarda bedel takdirinde, taşınmaz kültür varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmaz. Mal

sahibi, anıtını kanunlar çerçevesinde koruduğu sürece hak iddia edebilir, aksi taktirde mülkleri usulüne uygun olarak kamulaştırılır.

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarında ruhsatsız olarak inşaat yapmak yasaktır. Kanunlara aykırı gelenler, zarar verenler ise, para ve hapis cezasına çarptırılır.

Koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, koruma kurulu tarafından bir ay içinde geçiş dönemi yapı şartları belirlenir. İlgili valilikler ve belediyeler anılan koruma amaçlı imar planını en geç bir yıl içinde, koruma kuruluna değerlendirmek üzere vermek zorundadırlar. Koruma kurulunca uygun görülerek, belediye veya valilikçe onaylanan koruma amaçlı imar planının yürürlüğe girmesi ile geçiş dönemi yapı şartları, ayrıca karar almaya gerek kalmadan kalkar. Belediyeler plan hazırlık safhasında, gerektiğinde, Bakanlıktan teknik yardım isteyebilirler.

Tescil işlemine, malik itiraz edebilir. Kişi, Kültür ve Turizm Bakanlığına başvurduğu takdirde, Bakanlıkça görevlendirilen uzmanlar, konuyu inceleyerek en geç üç ay içinde, Yüksek Kurul'a iletir. Yüksek Kurul, konuyu en geç altı ay içinde inceler ve karara bağlar.

Koruma Yüksek kurulunun büro ve raportörlük hizmetleri Genel Müdürlükçe, Koruma Kurullarının büro ve raportörlük hizmetleri ise Genel Müdürlüğe bağlı koruma kurulu büro müdürlüklerince yürütülür. Koruma Kurullarında, değerlendirilecek konular için başvurular, ilgili koruma kurulu büro müdürlüklerine yapılır. Koruma Kurullarına yapılan bu başvurular üzerine, konunun kapsamına giren en az iki uzmandan oluşan komisyonlarca konular mahallinde incelenir. Yapılan bu inceleme sonucu, hazırlanan rapor ve diğer belgeler değerlendirilmek üzere koruma kurullarına sunulur. Konuların, koruma kurullarında değerlendirilmesi sonucu alınan kararlar, yazışma usulüne göre Koruma Kurulu Büro Müdürlüklerince dağıtılır. Koruma kurullarına verilen, kurullarca incelenip karara bağlanan proje ve belgeler mühürlenir, imzalanır. Dosyalar; konu, kültür varlığı, semt vs. hususlar dikkate alınarak hazırlanacak arşiv yönergesine göre tasnif edilir ve arşivlenir.

Eski eserler ile koruma alanları ve sit bölgelerinin yeniden değerlendirilmesi; şimdiye kadar karar verilmiş eski eserler ile bunların koruma alanları ve sit bölgelerine ilişkin kararlar, 21.07.1983 tarih, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten başlamak üzere en geç 2 yıl içinde yeniden Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenir ve ilan edilir.

Bakanlık makamının 02.09.1992 tarihli ve 2396 sayılı olurları ile yürürlüğe giren, Koruma Planlarının İzlenmesi ve Denetlenmesine İlişkin Çalışma Esaslarını Belirleyen Yönerge'ye göre:

1. Genel Müdürlükçe yapılan veya yaptırılan planlar, plan revizyonlarının, çevre düzeni planlarının;
 2. Konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan incelenmek üzere Genel Müdürlüğe gönderilen her ölçekteki planların;
 3. Ören yerleri projesi kapsamında yapılan ya da yaptırılan planların incelenmesi
- hizmetlerini izlemek amacıyla her plan için en az iki kontrolörün* görevlendirilmesi esastır. Plan veya araştırmanın, ölçek ve niteliğine göre kontrolör sayı ve meslek grupları Genel Müdür (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü) tarafından belirlenir.

PİDK (Plan İnceleme Değerlendirme Kurulu) 'nın kurulu, Genel Müdür Başkanlığında kurulur. PİDK, 7 kişiden oluşur. PİDK'da; Genel Müdür, Tespit Arşiv ve Kurullar Daireleri Başkanlıklarının bağlı olduğu Genel Müdür Yardımcısı, Planlama Şube Müdürü ve Genel Müdürlük onayı ile uygun görülen 4 farklı meslek grubundan uzman yer alır. Ayrıca üç yedek üye seçilir. Bu kişiler, hizmetin gerektirdiği uzmanlık alanlarından dengeli bir sayıda seçilirler. PİDK'nun üyelerinden bir kısmı, PİDK'na getirilen plan veya araştırmanın kontrolörlüğünü yapıyorsa, o konu için Kurula katılamaz, yerine yedek üye alınır. PİDK, gündemindeki konuların görüşülmesi sırasında, bünyesinde bulunmayan uzmanlık alanlarından kişileri toplantıya çağırabilir, ancak bu kişilerin oy hakkı bulunmaz. PİDK Sekreteryaya hizmetlerini, planlama şubesi yürütür. Kurulun gündemi, kontrolörlerin talepleri üzerine bu şube tarafından belirlenir.

Plan İnceleme ve Değerlendirme Kurulunun Görevleri; Kontrolörler tarafından incelenen koruma planı yapılacak yere ilişkin hazırlanan ön rapor ve görüşleri, Plan İnceleme ve Değerlendirme Kurulunda değerlendirmek, Kontrolörlerce hazırlanan, yapılacak koruma planının sözleşme tasarısı ile ihale şartnamesi ve dosyanın hazırlanmasına ışık tutacak değerlendirme ve ilkeleri incelemek, Kontrolörler tarafından hazırlanan raporları ve planı inceleyerek Genel Müdürlüğün görüşünü müellif ve ilgili kurullara bildirmek ve Genel Müdürlükçe hazırlanacak koruma planı yapımı ve revizyonlarına ilişkin ilkeleri belirlemektir.

* Kontrolör: planların ve projelerin mahallinde incelenmesi, kontrollüğü, raportörlüğü vb. işlerden sorumlu Bakanlık uzmanı

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Büro Müdürlüklerinin, Çalışma Esaslarına İlişkin Yönerge'ye göre; müdürlükler merkeze bağlı taşra kuruluşları olduğundan, Genel Müdürlük ve konuyla ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla doğrudan yazışma yapabilirler. Müze Müdürlükleri ile yapılacak yazışmalar, ilgili Valilik kanalı ile gerçekleştirilir. Cumhurbaşkanlığı; Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, TBMM Başkanlığı, Başbakanlık, Bakanlıklar (Kültür Bakanlığı ve bağlı genel müdürlükler ile müstakil daire başkanlıkları dahil), Genel Kurmay Başkanlığı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği gibi makamlarla ilgili yazışmalar Genel Müdürlük kanalı ile yapılır. Müdürlüklere yapılan başvurulardan; dosya incelenmesi veya yerinde inceleme sonucunda uzman raporuyla koruma kurulunda değerlendirilmesine gerek olmadığı tespit edilenlere, müdürlükçe yazışma usulü esaslarına göre yanıt verilir. Dosya incelenmesi veya yerinde inceleme sonucu uzman raporuyla koruma kurulunda değerlendirilmesi gerektiği tespit edilen konular, koruma kurulunda değerlendirmeye alınır. Hazine ve kamu kurum, kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları ile sit alanı içinde kalan parsellere ilişkin satış, hibe, kiralama ve tahsis konularındaki başvurular, kurulda değerlendirilmeden, müdürlükçe yapılan araştırma sonucu hazırlanan belgeleriyle birlikte Genel Müdürlüğe iletilir. Gündem, başvuru sahiplerini bilgilendirmek amacıyla ayrıca müdürlük haber panosuna asılır.

Bütün bu anlayışların yanında, Türkiye genelinde imar planlarının onayı sırasında, Kültür Bakanlığı'nın görüşü alınmaktadır. Yerel Yönetimler (Belediyelerin), korumanın sağlanmasında etkili bir kuruluştur. Gerekli görülen yerlerde, kamulaştırma yapabilen Belediyeler, anıtların korunmasında para ve teknik yardım da verebilmektedir. Ayrıca korumanın gerçekleştirilmesinde, görevlerinden biri de, denetimdir. Maliye Bakanlığı ise, korumanın gerçekleştirilmesi için, bütçeden parasal kaynakların ayrılmasını ve vergi indirimlerinin uygulanmasındaki gerekli işlemleri yapmaktadır. Ülke genelinde stratejik planlamayı belirleyen Devlet Planlama Teşkilatı da; kültür siyasası içinde korumanın hedeflerini, ilkelerini belirlemek ve yatırım programlarını düzenlemekle görevlidir (Zeren, 1981).

5.3. Kurum ve Kuruluşlar*

Türkiye’de, gerek sivil toplum örgütleri, gerekse vakıfların bu konuyla ilgili olanları oldukça az sayıdadır. Bunların yanında, uluslararası ölçekte oluşturulan kuruluşlarla bağlantılar söz konusudur.

İstisnai evrensel değere sahip kültürel ve doğal mirasın korunması için 16 Kasım 1972 tarihinde, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü çerçevesinde, “Dünya Mirası Komitesi” adı altında bir hükümetlerarası komite kurulmuştur. Bu sözleşmeye taraf olan her devlet, kültürel ve doğal mirasının bir parçasını oluşturan, kendi topraklarında bulunan ve listeye girmesi uygun olan kültürel varlıklarının bir envanterini, mümkün olan en kısa sürede Dünya Kültür Mirası Komitesi’ne sunacak, komite ise, uygun bulduğu takdirde Dünya Kültür Mirası Listesi başlığı altında yayınlayacaktır.

Kararnamenin 22.04.1974 tarih, 7/8132 sayılı ve 18.5.1974 tarih, 14890 sayılı resmi gazete yayınında yer alan, ‘Milletlerarası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği’ ne göre, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi kurulmuştur.

ICOMOS, anıtların ve sitlerin incelenmesinde, korunmasında, restorasyonunda ve değerlendirilmesinde uygulanacak uluslararası önerilerin hazırlanmasına ve kabul edilmesine çalışır, anıtlar ve sitler ile ilgili dökümantasyon merkezleri kurulması ve geliştirilmesi için milli ve milletlerarası düzeyde işbirliği yapar ve bu belgeleri ICOMOS üyelerinin ve ilgili uzman ve kuruluşların yararına sunar, anıtlar ve sitler ile ilgili liste, envanter, plan, topografik harita, fotoğraf ve fotogrametri arşivlerinin hazırlanmasında ulusal ve uluslararası işbirliği yapar, anıtların ve sitlerin korunması, restorasyonu ve değerlendirilmesi için, en yeni teknik bilgileri inceler ve yayar. Anıtlar ve sitlerle ilgili yayınlar yapar, bu gibi yayınlara yardım eder ve korur. Bu alanda eleman yetiştirmek üzere çalışma yapar, teknik malzeme bakımından yardımcı olur.

ICOMOS bu çalışmaları gerçekleştirmek için sürekli veya geçici araştırma komisyonları ve uzman komiteleri kurar, bünyesinde içinde ve dışında kurulmuş ve kurulacak olanlarla

* Bu bölüm altında yer alan bilgiler, kaynakçaları gösterilenler dışında, “Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı”, T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, yayın no: 1806, 2. Basım, Mart, 1996 / Ankara, kaynakçasından alınmıştır.(Anon, 16)

işbirliği yapar. UNESCO'ya bağlı merkezi, Roma'daki Kültür Eserlerinin Korunması ve Restorasyonu Etüd Merkezi ile ICOM ve ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapar.

Türkiye'de sivil toplum örgütleri ve vakıflar sayıca ve etkinlik açısından oldukça yetersizdir. Bu kuruluşların en önemlilerden olan, Türkiye Anıt-Çevre-Turizm Değerlerini Koruma Vakfı (TAÇ)* çalışmalarını ağırlıklı olarak eski yapıların onarım ve yenileştirmesi üstünde yoğunlaştırmıştır. Bu amaçla kurulmuş olan teknik bürosu, genel sekretere bağlı olarak çalışmaktadır. Deneyimli mimar ve yenileştirmecilerden kurulu bu büroda, eski yapıların tıpkıçizimleri (rölöveleri) hazırlanır, tıpkıyapım (restitüsyon) ya da yenileştirme (restorasyon) önerileri geliştirilir, uygulamalar için gerekli ayrıntı tasarımları hazırlanır, uygulamaları denetler, hatta uygulamayı doğrudan kendi üstlenebilir. Bu işleri, ücret karşılığı yaptığı gibi bağış, teknik yardım, parasal destek sağlamak gibi biçimlerde de gerçekleştirmektedir. Vakıf, yenileştirme çalışmaları için gerekli tarihsel araştırmaları yapar, uygulamaların keşiflerini hazırlar, belegeleme çalışmalarını yürütür. Bu amaçlar için, kurulmuş bir kitaplığı, bir fotoğraf işliği, bir saydam ve siyah-beyaz fotoğraf belgeliği vardır. Teknik bürosunun belgeliğinde ise, kendi çalışmalarının yanı sıra ilginç olabilecek başka kişi ve kuruluşlar tarafından hazırlanmış harita, tıpkıçizim, tasarım çalışmaları da saklanır. Vakfın kuramsal alanda da çalışmaları vardır.

Türkiye Otomobil Kurumu, Tarih Vakfı, ÇEKÜL gibi kuruluşlar, tespit işlemlerinde, gerek arşiv, gerekse kütüphaneleri ile önemli hizmet vermektedirler. Özellikle, Türkiye Otomobil Kurumu'nun, Geleneksel Türk Evlerinin rehabilitasyonu için çalışmaları bulunmaktadır.

Koruma bilincini yaymak, eski eser sevgisini aşılama görevlerinin yanı sıra, bilimsel araştırmalarda yapan Türk Tarih Kurumu'nun yeri de büyüktür. Meslek odaları (Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası gibi) ise koruma konusundaki yayınları, toplantıları ile konuların meslektaşlarına ve halka yayılmasını sağlayan birimlerdir (Zeren, 1981).

5.4. Koruma ve Finans*

Kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bu kuruluşların bütçelerine her yıl bu amaçla konacak ödeneklerle yapılmaktadır.

* TAÇ Vakfı'na ilişkin bilgiler, ilgili bürosundan alınan tanıtım metninden yararlanılmıştır.

* Bu bölüm altında yer alan bilgiler, kaynakçaları gösterilenler dışında, "Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı", T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, yayın no: 1806, 2. Basım, Mart, 1996 / Ankara, kaynakçasından alınmıştır. (Anon, 16)

Bunların da yerine getirilebilmesi için, Kültür Bakanlığı'na yeterince ödenek konmaktadır. Kültür Bakanlığı'nca kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla, vakıf kurulabilir. Kültür Bakanlığı'nın uygun görmesi ile Vakıflar Genel Müdürlüğü, İl Özel İdareleri, belediyeler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, maliklere, koruma, bakım ve onarım için teknik eleman ve ödenekleri ile yardımda bulunabilirler. Özel hukuka Tabi Gerçek ve Tüzel Kişilerin Mülkiyetinde bulunan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Katkı Fonu Yönetmeliğinin, Resmi Gazete yayın tarihi 24.6.1985 ve sayısı 18791'dır. Buna göre yardımlar; ayni ve nakdi yardım, kredi, proje sağlanması ile onarım sırasında gereken hallerde hizmet yardımı şeklinde olabilir. Nakdi yardımın tamamı kredi, bir kısmı kredi bir kısmı yardım veya tamamı yardım olarak verilebilir. Kredi miktarı, hiçbir şekilde keşif bedellerinin %70'ini aşamaz. Verilecek kredinin faiz oranı, vadesi ve ne kadar sürede geri ödeneceği, Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının uygun görüşü alınarak Başkanlıkça belirlenir. Verilecek kredilerin ve yapılacak yardımların üst sınırları ile öncelik esasları ve koşulları her sene fon imkanları göz önüne alınarak Merkez Yardım Kurulunca belirlenir ve Bakanın onayı ile kesinleşerek, her yıl Bakanlıkça ilan edilir. Nakdi yardımlarda ise, karşılıksız yardımlar için yukarıda belirtilen esaslara ilave olarak, mal sahibinin maddi durumu da gözönüne alınır. Verilecek kredilerin ve yapılacak yardımların öncelik esasları ve koşulları fon imkanları gözönüne alınarak, her yıl ocak ayı sonuna kadar, Bakanlıkça belirlenerek ilan edilir. Fonun yönetimi; Fon Genel Müdürünün önerisi ve Bakanın onayı ile görevlendirilecek bir yetkili tarafından yönetilir. Fonun ita amiri Bakan karar organı Merkez Yardım Kurulu'dur. Fonun Saymanı ve gerektiğinde saymana vekalet edecek kişi Bakanlığın inhası üzerine Maliye ve Gümrük bakanlığınca atanır. Merkez Yardım Kurulunun teşkili, Merkez Yardım Kurulu Genel Müdürü'nün başkanlığında aşağıda belirlenen üyelerden oluşur:

- a. Genel Müdür yardımcıları;
- b. Fon yöneticisi;
- c. Genel Müdürlük bünyesinde bakım, onarım, restorasyon ve koruma ile ilgili bir birim yöneticisi;
- d. Genel Müdürün önerisi ve Bakanın onayı ile tespit edilecek olan Genel Müdürlükte görevli iki uzman.

Başvuruda istenen belgelerle oluşturulan başvuruların gerekli incelemeleri, Genel Müdürlükçe görevlendirilecek elemanlar veya kültür varlığının bulunduğu ildeki Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü yoksa Müze Müdürlüğü veya uygun görülecek diğer bir Müze Müdürlüğü vasıtasıyla yaptırır. İnceleme raporları açık ve tereddüt

doğurmayacak şekilde hazırlanır. Raporlar Genel Müdürlükçe değerlendirilerek, Merkez Yardım Kurulu'na sunulur. Kaynak mevcut olmadıkça, kredi ve yardım talepleri incelemeye alınmaz... Bir taşınmaz kültür varlığının bakım ve onarımına, yardımın karşılıksız olarak yapılabilmesi için:

- a. yardım alacak kişinin kendisinin, eşinin veya bakmakla yükümlü bulunduğu çocuklarının normal geçimini sağlayacak düzeyin üstünde bir gelirin bulunmaması;
- b. Oturduğu ev veya daire dışında gelir getirici taşınmazının bulunmaması;
- c. Gelir getirici taşınır değerlere sahip olmaması gerekir.

Türkiye'deki koruma ile ilgili çalışmalara finans ve bilgi yardımı açısından yardımcı olan, diğer kuruluşlar UNESCO ve ICOMOS'tur. Özel Evrensel değeri olan dünya kültürel ve doğal mirasını korumak için "Dünya Mirası Fonu" adı altında bir fon kurulmuştur. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Fonu, UNESCO'nun Mali tüzüğü hükümlerine uygun olarak vakıf şeklinde teşkil edilecektir. Bu fonun kaynakları, sözleşmeye taraf devletlerin yaptıkları zorunlu ve gönüllü katkılar, diğer devletlerin katkı, hibe ve bağışları, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, Birleşmiş Milletler sisteminin diğer örgütleri, özellikle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve diğer hükümetlerarası örgütlerin, resmi veya özel kurum ve kişilerin katkı, hibe ve bağışları, her türlü faiz gelirleri, fonun yararına düzenlenen faaliyetlerden sağlanan bağış ve gelirler ile Dünya Mirası Komitesi'nce hazırlanacak Fon Yönetmeliği'nde belirtilen diğer bütün kaynaklardır.

Fona yapılan katkılar ve komite için sağlanmış olan diğer tür yardımlar, ancak komitenin belirleyeceği amaçlar için kullanılabilir. Komite, yalnız belirli bir program veya projede kullanılmak üzere yapılan katkılar, bu program veya projenin yürütülmesinin komitece kararlaştırılmış olması şartıyla, kabul edebilir. Fona yapılan katkılar, hiçbir siyasal koşula bağlanamaz.

Dünya Kültür Mirası Komitesi'nce verilen yardımlar; kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesinden çıkan sorunlarla ilgili sanatsal, bilimsel ve teknik incelemeler, onaylanan çalışmanın doğru biçimde yürütülmesini sağlamak için uzmanların, teknisyenlerin ve nitelikli işgücünün temini, kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesi alanlarında her düzeydeki görevli ve uzmanların eğitimi, ilgili devletlerin sahip olmadığı veya elde edebilecek durumda olmadığı araçların sağlanması, uzun vadede ödenebilecek düşük faizli veya faizsiz borçlar, istisnai durumlarda ve özel nedenlerle, geri ödenmesi gerekmeyen hibeler biçiminde olabilir.

Milletlerarası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği' ne göre, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi'nin gelirleri: ilgili Bakanlığın bütçesine konulacak ödeneklerden, üyelerden toplanan aidatlardan, çeşitli bağışlardan, yayınlardan, kurumlarca yapılacak yardımlardan oluşur. Bütün bunların yanında, anıt eserlerin turizm amaçlı kullanılması durumunda, Turizm Bakanlığı'na verilen bir kredi de söz konusudur. Fakat bu krediye göre tarihi yapılar sadece turizm amacına hizmet etmelidir. Dolayısıyla bu kredi ilk bakışta, tez kapsamında yer alan "Geleneksel Türk Evleri"nin konut olarak restorsyon ve yeniden kullanımlarına uygun olmamaktadır.

I. ve II. Grup olan taşınmaz kültür varlıkları her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır. Yapılacak onarım vb. çalışmalar için kültür ve tabiat varlıklarından Belediye gelirleri kanunu gereğince alınacak vergi, harç ve harcamalara katılma paylarından müstesnadır.

5.5. Türkiye'de Anıt Eserlerin Korunmasına İlişkin Mevcut Model ve Eleştirisi

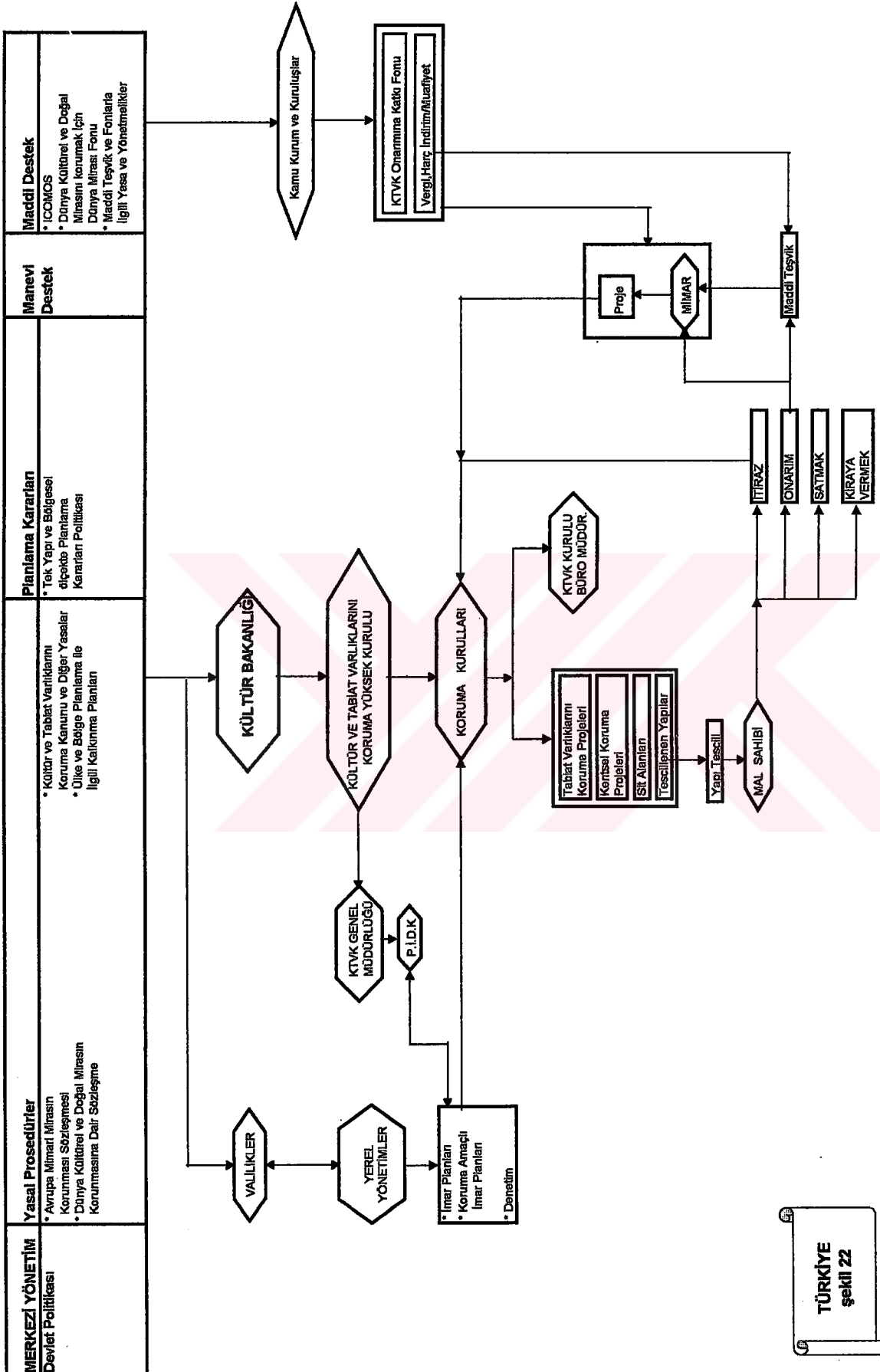
Türkiye'deki anıt eserlerin korunmaları için yetkili kurum ve kuruluşlar, maddi destek ve kullanıcı arasındaki iletişimi gösteren model, Şekil 22'de gösterilmiştir. Modelde iletişim akışı, oldukça net olmasına rağmen olumsuz yönler görülmektedir.

Modelde, tescillenen yapısını öğrenen mal sahibi için, koruma yaptırımı yoktur. Koruma yaptırımı için, yasal zorlayıcılar olmadığı gibi, finansal destek de güçlü değildir. Gerek ulusal gerekse uluslararası kaynaklar işletilmemektedir. Mal sahibi onarıma yöneldiğinde, bunu ancak kendi imkanları doğrultusunda yapabilmekte ve ne yazık ki, ilgili kurum ve kuruluşlardan manevi destek bile görememektedir. Ayrıca finans aktarımı, yerel kaynakların, vergi, harç muafiyeti nedeniyle bölgeyi beslemesi mümkün olamayacağı için, merkezi yönetimden küçük oranlarda ayrılan paylarla sağlanmaktadır. Bu durum, modeldeki maddi desteğin özellikle ele alınması gereğini doğurmaktadır. Mal sahibinin tescilli yapısı ile ilgili herhangi bir sorununda, kurum ve kuruluşlarla aktif bir iletişimi olamamaktadır. Önemli bir problemin, en üst yetkili kuruluşa iletilmesi sonucunda oldukça geç çözümlenerek mal sahibine bildirilmesi ile kişi caydırıcı yöne itilmektedir. Mevcut modelde, kullanıcı katılımı olmadığı gibi halkın katılımı da söz konusu değildir. Sivil toplum örgütleri ve konu ile ilgili vakıflar, Türkiye'de yeterli sayıda olmamakla beraber, bunların da sistem içinde aktif rol almadıkları görülmektedir. Sivil toplum örgütleri ve vakıfların sayılarının azlığı, devletin manevi desteğinin yetersizliğinin sonucu olarak da görülebilir. Modelin işleyişi, mevcut tespit ve tescilli yapılarla ilgili olarak, mal sahibinin başvurusu olduğunda devreye girmekte ve bu

da yeterli olmamaktadır. Koruma amaçlı imar planlarındaki veriler dışında, çeşitli ölçeklerde planlama yapılmamaktadır. Model içinde yer alan kurum ve kuruluşların aktiflikleri ve üretim içinde olmaları sağlanmalıdır. Örneğin ilk olarak yapılan tespit ve tescil işlemleri, tarihi evlerin, zaman sürecinde fiziksel durumlarını denetleyebilmek üzere belirli periyodlarla tekrarlanabilir.

Kullanıcı ve halkın model akışına katılması ve ilgili uzmanların arttırılması ile kurum ve kuruluşların aktif çalışmalarının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca çalışmaların önemli bir adımı olan finans desteği de yeniden gözden geçirilmelidir.

6.GELENEKSEL SİVİL MİMARİNİN SOSYO-KÜLTÜREL VE İŞLEVSEL SÜREKLİLİĞİ BAĞLAMINDA KORUMA MODELİ İÇİN ALAN ÇALIŞMASI

6.1. Amaç

Tezin amacı, geleneksel sivil mimarinin sosyo-kültürel ve işlevsellik bağlamında tarihsel sürekliliği için planlama-finance modeli oluşturmaktır. Bu bölüme kadar, tarihsel süreklilik bağlamında konutun gelişimi, eskime nedenleri, Avrupa ve Türkiye’de koruma ile ilgili yasal, organizasyonel koşullar ile koruma süreci literatürden araştırılmıştır. Avrupa ve korumanın incelendiği dördüncü bölümde, korumanın, sistematik bir bakış açısıyla, mal sahibi ve kullanıcı gereksinimlerini gözardı etmeksizin, ülke planlamadan, tek yapı ölçeğine dek planlandığı ve denetlendiğini; sistemin, tek yapı ölçeğinden, ülke planlamaya doğru bilgi toplama ve denetimi de sağladığı saptanmıştır. Tasarım sürecinin tüm safhalarının bilimsel anlayışla gerçekleştirildiği ve insan-çevre ilişkilerinin bütüncül bir değerlendirme ile korumaya yansıtıldığı görülmüştür. Uygulama safhasına dek, tüm aşamalarda, gerekli finans ve vergi kolaylıklarının korumanın gerçekleştirilmesinde önemli bir faktör olarak kabul edildiği anlaşılmıştır. Türkiye’de ise, 5. Bölümde incelenen mevcut modelde bazı aksaklıkların bulunduğu gözlenmektedir. Bu aksaklıkları saptamak ve oluşturulacak modele veri sağlamak üzere, geleneksel mimarinin işlevsel sürekliliğinin sağlanmış olduğu, koruma altına alınmış bölgelerde, mevcut geleneksel konutların değerlendirileceği alan çalışması yapılmıştır. Bu alan çalışması;

- Kullanıcıya ait verileri,
- Koruma altına alınan yapıya ait verileri,
- Mevcut koruma stratejisi, uygulama ve finansa ait verileri toplamak amacındadır.

Kullanıcıya ait veriler; kullanıcı özelliklerinin, sosyo-kültürel durumunun saptanması, kırsal ve kentsel kullanıcı arasında tutum, davranış farklılaşmaların belirlenmesi ve kullanıcının çevresine karşı tepkilerinin ölçülmesine (konut kullanımı, beğeni ve tercihleri) yönelik olarak araştırılmıştır.

Koruma altına alınan yapıya ait veriler;

- Geleneksel konutta, işlevsel ve fiziksel eskime sonucunda yapılan müdahalelerin ve değişikliklerin belirlenmesi suretiyle, kullanım farklılıklarının ve mekandan beklentilerin belirlenmesi ile işlevsel eskimenin etkilerin ölçülmesine,
- Konutta fiziksel eskimelerin saptanmasına,

- Farklı geleneksel konut yapım sistemlerinin, koruma çalışmalarında etkilerinin saptanmasına yönelik olarak araştırılmıştır.

Mevcut koruma stratejisi, uygulama ve finansa ait veriler;

- Koruma kararlarının uygulamada aksayan yönlerinin belirlenmesi, organizasyona yönelik olumsuzlukların saptanmasına,
- Mal sahibi-kullanıcının, korumaya ilişkin kurallar ve kurumlar konusundaki görüşlerinin saptanması, kurumlar arası ilişkinin ve sürecin olumsuzluklarının belirlenmesine,
- Finansa ilişkin sorunların ortaya konmasına yönelik olarak araştırılmıştır.

Bu amaçlar, insan- çevre ilişkisini daha olumlu yapabilme hedefini gütmekte ve dolayısıyla geleneksel sivil mimarinin sosyo-kültürel ve işlevsel sürekliliği bağlamında oluşturulacak koruma modeli için verileri oluşturacaktır.

6.2. Yöntem

İnsan-çevre değerlendirilmelerine yönelik olarak öznel ve nesnel değerlendirme teknikleri kullanılmaktadır. Ertürk (1987); *Nesnel (objektif) Değerlendirme Tekniklerini*; Denetim listeleri, Performans listeleri, Ağırlıklı listeler, Fayda-Değer analiz teknikleri, Eylem analiz teknikleri, İlişki matrisleri teknikleri; *Öznel (subjektif) Değerlendirme Tekniklerini ise*; İkili karşılaştırma teknikleri, sıralama tekniği, Jüri değerlendirme teknikleri, Gözlem ve görüşme türü teknikler, sorveyler olarak sıralamaktadır. Bu yöntemleri Gür (1985) tepkili ve tepkisiz yöntemler olarak ifadelendirmektedir.

1. Tepkili Yöntemler

1.1. Standart soru kağıdı teknikleri; Açık uçlu soru kağıdı teknikleri, Açık uçlu soruların kodlandırılması, Kodlama teknikleri, Karşılaştırmalı derecelendirme skalası, Farklılaşım skalası, Likert tutum skalası, Anlamsal farklılaşma skalası, Soru kağıdı yönteminde görsel teknikler, Biliş haritaları, Taban haritalama tekniği, Resim çizimleri, Fotoğraflar, Oyunlar

1.2. Görüşmeler

2. Tepkisiz Yöntemler

2.1. Fiziksel İzlerin gözlenmesi; Skeç ve diagramlar, Fotoğraf ve slaytlar, Sayısal saptama

2.2. Belgelere dayalı gözlemler

2.3. Çevresel davranışın gözlenmesi; Notasyon çizelgesi ve harita, Önceden kodlandırılmış denetim listeleri, Harita tekniği, Fotoğraf tekniği, Videoteyp ve filmler

Zeisel (1995) ise yöntemleri:

1. Soru sormaya dayalı yöntem ve teknikler;
2. Gözleme dayalı teknikler;
3. Hazır bilgiye (arşive) dayalı teknikler

olarak ayırmaktadır. Bu bağlamda, tez kapsamında yer alan literatür çalışması, arşiv yöntemi altında toplanabilir.

Bu bilgilere paralel olarak, çalışma; 6.1. bölümde açıklanan amaçlar altında, insan-çevre değerlendirilmesine yönelik, iki aşamalı olarak yapılmıştır. **1. aşama anket;** “Anket yöntemi değer, tutum ve davranış saptayan toplumbilim kaynaklı bir yöntemdir. İnsan grupları arasında aynı soru grubuna düzenli verilen yanıtları saptar” (Ş.Ö.Gür, 1996). Anket çok sayıda kişiye standart soru cetvelleriyle görüşme yapılmasına olanak tanımaktadır. Tam standartlaştırılmış ve yarı standartlaştırılmış şekli vardır. Tam standartlaştırılmışa göre; anketör aynen soru cetvelinde yazılmış olan dille soru sormak durumundadır. Yarı standartlaştırılmışda ise; farklı kültür ve eğitim düzeyine sahip kesimlerde sorunun gerçekteki manasının kavranamaması durumunda anketör soru dilinde özgür bırakılmaktadır. Bu durumda anketör, deneklerin cevabını yönlendirmeden, soruyu açıklayıcı izahlarda bulunabilir. Anketlerde soru çizelgesinin hazırlanması da ayrı bir önem taşımaktadır. Soru türleri açık uçlu ve kapalı uçlu olarak ikiye ayrılmaktadır. **Açık uçlu sorularda** amaç, deneğin cevabını yönlendirmemek, sınırlandırmamaktır. Bu yüzden soru çizelgesinde cevaplar sıralandıktan sonra bunların dışında vermek istediği yanıt için boş yer bırakılmaktadır. Bu sorularda, yanıtların standart olmamasından dolayı bilgilerin tasnifi oldukça zor gerçekleşir. **Kapalı uçlu sorularda** ise, cevaplar bellidir. Cevap şıklarının evet/hayır olarak düzenlendiği biçimleri de mevcuttur. Bu sorular, bilgi kaybına neden olmakla birlikte, değerlendirmenin hatasız ve hızlı olarak oluşmasını sağlamaktadırlar. Sorular, deneği yönlendirici olarak oluşturulmamalıdır. Bütün bunların yanında, oluşturulacak soruların; deneklerin bilgi ve olanakları ile uyumlu olması, çok uzun ve karmaşık olmaması sağlanmalıdır (R.Arslan,A. Ökten, 1994). **2. aşama gözlem;** araştırma yöntemlerinin en ilkel ve en modern olanıdır (R.Keleş, 1973). “Gözlem probleme ilişkin olguya bakmaktır. Düzenli ve basit gözlemler olarak ikiye ayrılmaktadır. Düzenli gözlem; periyodik yinelemenin sonucunda elde edilen saptamadır. Basit gözlem ise; tek ve rastgele gözlemlerdir (Ş.Ö.Gür, 1996). Bu gözlemler; sosyal gruplaşmalar arasında oluşturulabileceği gibi, kullanıcı ve yapı arasında da olabilmektedir. Mevcut bir yapının fiziksel durumunu belirlemek için kullanılan yöntem ise; gözlemin diğer bir şekli olan, fiziksel izlerin incelenmesidir Ş.Ö.Gür (1996). Fiziksel iz sürme çevreye daha önce gözlemci görsün diye bırakılmamış ancak kullanımdan arda kalmış yansımaların sistemli olarak saptanması demektir. Bunlara benzer ip uçlarından araştırmacı

bir fiziksel çevrenin gerçekte insanlar tarafından nasıl kullanıldığına ilişkin bir kanıya varabilir. Mimari bir yapıtta yapılacak iz sürmede belli konu sınırlamaları oluşturmak, araştırmacının ilgili alanına yöneliktir.

6.2.1. Anket

Araştırmada anket yöntemi; doğrudan kullanıcıya başvurma şeklinde bilgi toplamanın araştırmanın içeriğine uygunluğu nedeni ile seçilmiş ve kullanıcı verileri, işlevsel eskime ile koruma stratejisi, uygulama ve finansa ait verilere ulaşılması hedeflenmiştir. Kullanıcıların anket esnasında ayrıca sundukları görüşler de değerlendirmeye alınmıştır. Anket sorularında aynı hedefe yönelik birbirinden farklı sorulara da yer verilmiştir. Buradaki amaç ise, kullanıcı cevaplarının doğruluğundan emin olmaktır. Hazırlanan çalışmanın belge niteliği taşıması ve bina ölçeğinde oluşacak fiziki sosyal değişimlerin sürekli takibini sağlayacak verileri içermesi amaçlanmıştır; bu amaçla bina adres ve mülkiyet verileri bilgisayar ortamında diğer verileri yönlendirecek şekilde işlenmiştir. Anket içinde yer alan sorular; demografik bilgi soruları, kanı ve tutum soruları, enformasyon soruları şeklinde olup çoğunlukla sınırlı sorular şeklinde hazırlanmıştır. Eğitim düzeyi, hane büyüklüğü gibi verilerin demografik bilgi soruları ile kullanıcı duygu, inanç, ideal, tutum ve tepkileri gibi verilerin kanı ve tutum soruları ile kullanıcıların konuya ilişkin bilgi düzeylerinin belirlenmesinin ise enformasyon soruları ile sağlanması amaçlanmıştır. Sınırlı sorular, yöneltilen soruların seçenekler arasından cevaplanması şeklindedir. Bu soruların analizi daha kolay olmaktadır (Çakın, 1988). Ankette; mülkiyet durumu, kullanılan alan / kullanan kişi yoğunluğu, aile tipi, çocuk sayısı, meslek durumu, çalışma durumu, eğitim durumu, binaya ve bölgeye taşınma süresi, bölgeye niçin ve neden geldiği, bölgeden taşınma eğilimleri ve nedenleri, bölgeden taşınmak isteyenlerin nereye gidecekleri, konuttan memnuniyet durumu, bina korumaya dönük müdahale durumu, bulunduğu binanın tarihi eser olarak nitelenmesine karşı tutumuna ilişkin sorunlar, sınırlı sorular şeklinde oluşturulmuştur. Bu sorular kullanıcının sosyo-kültürel durumunu yansıtmaktadır. Ayrıca çalışma sonucunda hedeflenen modelite için baz olacak bilgileri (Bölge koruma stratejisi bilgileri) tamamlayıcı sorular da anket içinde oluşturulmuştur. Bunlar; aylık gelir, kira miktarı, mal sahiplerinin evlerini satın alırken kredi kullanıp kullanmadıkları, mal sahiplerinin ikinci eve sahiplik durumları, onarımda yararlanılan maddi manevi her türlü yardımlar, onarım sırasında kredi kullanılıp kullanılmadığı gibi sınırlı sorular ile kullanıcının ekonomik durumu ve genel bağlamda finansa yönelik bilgiler elde edilmektedir.

Ülkenin mevcut koruma stratejisi ise; müdahale sistematığı dahilinde kullanıcının aldığı teknik destekler, engellemeler, onarım sırasında gerekli işçi ve malzeme temin durumu, onarım sonrası memnuniyet, onarım ruhsatına ilişkin veriler, Belediye ve Anıtlar kuruluyla yaşanmış olan ilişkilerin ölçeği, onarım sırasında ve sonrasında denetim durumu gibi sınırlı sorularda yer almaktadır. Bölüm 3’de açıklanan geleneksel konut dokusunun eskime nedenleri anket çalışması için alt yapıyı oluşturmuştur. Dolayısıyla oluşturulan sorular; sosyo-kültürel, işlevsel ve fiziksel değişim ile ekonomi-finance bağlamında toparlanmaya çalışılmıştır. Bu sorulara ek olarak; ülke genel koruma stratejisi hedefi de eklenmiştir. Sınırlı soru olarak sorulan ‘yapılan onarımlar’ ise yapının fiziksel durumunu belirler. Bu verilere; deneğin sözlü cevaplarının, alan çalışması yapan tarafından anket formuna işlenmesi yöntemiyle ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma alanı için seçilen bölgelerde kültür seviyesinin genellikle düşük olmasından dolayı, araştırmacı tarafından gerçekleştirilen anket, yarı standartlaştırılmış bir şekilde uygulanmıştır.

6.2.2. Gözlem

Gözlem ise; koruma altına alınan yapıya ait verileri içerecektir. Evlerde kullanıcı tarafından yapılan değişiklikler ve işlevsel değişimler gözlem yolu ile belirlenebilmektedir. Gözlemler de sınırlı konularda oluşturulup, araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Kullanıcı ile yapılan sohbet sırasında gerekli görülen sorunlar ise görüşme şeklinde açılmıştır. Her binaya ait mekansal kullanım ve fiziksel duruma ilişkin bilgiler önce krokiler yardımıyla tespit edilmiş, araştırma için, gerekli görülen bilgileri içerecek sorun tespitleri sayısal değerlendirme çizelgelerine işlenmiştir. Çalışmada anketör, tez sahibi olduğundan; gözlem sonuçları sayısal değerlendirme çizelgelerinde yer alan kısma işaretlenerek belirlenmiştir. Yapıya ilişkin; fiziki verileri, kat sayısı, oda sayısı, olabilir bölünme durumu, olabilir yaşayan kişi sayısı, fiziksel eskime durumu, bakımı için gerekecek müdahale sisteminin derecesi sorunları gözlem yöntemine dayanılarak incelenmiştir. Bu veriler, yapıya ilişkin işlevsel ve fiziksel eskime sonuçlarını vermektedir. Evlerde özellikle tv gibi medya unsurunun yaygınlığını saptamak amacıyla elde edilecek veriler de gözlem metoduna dayanılarak gerçekleştirilmiştir. Buradaki amaç, korumaya yönelik eğitimin, medya yardımıyla yapılabilirliğinin araştırılmasıdır.

6.3. Araştırmanın Uygulanması

Araştırma tez sahibi tarafından uygulanmıştır. Araştırma yapılmadan evvel, deneklere, araştırmanın niçin yapıldığı açıklanmıştır. Konu ile ilgili açıklama her deneğe aynı şekilde

sözel olarak anlatılmıştır. Soru kağıtlarının doldurulması anketör tarafından gerçekleştirildiği için bu konuda detaylı bilgi aktarımına gerek olmamıştır. Soruların oluşturulmasında, pilot çalışmadan yararlanılmıştır. Aksayan sorular tekrar gözden geçirilerek, elde edilecek veriler daha iyi tanımlanmıştır. Soruların sıralanması pilot çalışma sonucuna göre tekrar düzenlenmiştir. Deneğin dikkatinin dağılmamasını sağlayacak şekilde sorular, kısa ve 30 dakikada bitecek şekilde oluşturulmuştur. İlk soruları, deneğin rahat algılayıp, cevaplayabileceği soru tipleri oluşturmaktadır. Karmaşık sorular soru kağıdının sonlarında yer almaktadır. Anketör tarafından sorular, anlamı bozulmayacak bir dille, monoton bir ses tonuyla sorulmuştur. Deneği yönlendirecek herhangi bir vurguda bulunulmamıştır. Sorularda tabilik ve akıcılık vardır. Soruların cevaplarının güvenliğini sağlamak amacıyla, çarpaz kontrol sistemi uygulanmıştır. Sorulan soru, diğer bir soruda gizli sorularak, verilen cevabın kontrolü sağlanmaktadır. Ayrıca, bölgelerde yapılan anket çalışmalarının yanında Safranbolu Bölgesi'nde, Belediye Başkanı ile görüşme yapılarak, elde edilen veriler 6.7. Bölümünde değerlendirilmiştir. Görüşme için herhangi bir yöntem kullanılmamıştır. Tez sahibi tarafından yapılan görüşme, konu kapsamı içinde kalmış, özellikle, yerel yönetimlerin konu kapsamındaki görüşleri elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın uygulanmasında; çalışmanın yapılacağı alanın ve örneklem sayısının belirlenmesi önemli bir adımı oluşturmaktadır.

6.3.1. Araştırma alanlarının belirlenmesi

Ülkede yaşanan toplumsal değişmeye paralel olarak gelişen konut içi eylemlerinin farklılaşması, teknoloji gelişimine bağlı olarak donanım ve donatımın artmasının geleneksel evlere yansması, gerek kırsal, gerekse kentsel alanlarda farklı uygulamalarını doğuracaktır. Bunların tespiti için çalışma alanının gerek kent, gerekse kır/küçük kent ölçeğinde ele alınması verilerin doğruluğunu daha iyi destekleyecektir. Her iki alan çalışmasında da, geleneksel sivil mimarinin yoğun olarak bulunduğu yerler tercih edilmiştir.

Araştırma alanlarının tespiti sırasında geleneksel konut nitel ve nicel verileri göz önüne alınmıştır. Çalışma alanının;

- Koruma alanı ilan edilen yerlerden örnek alınması ve dolayısıyla bu yörenin günümüzdeki mevcut durumlarını tespit edebilme ve koruma kararının neticesini görebilme hedeflerinin oluşturulması,
- Bölgede yaşanan değişimlerin tespitini sağlayacak şekilde, daha önceden aynı verilere ulaşma amaçlı alan çalışmalarının yapılmış olması,

- Türkiye geleneksel kentsel ve küçük kent/kırsal doku karakteristiklerini taşıması,
- Geliştirilecek modalitenin örnek uygulamasının yapılmasını sağlayacak altyapı özelliklerini taşıması,
- Bölge sosyal verilerinin, netlikle ortaya çıkarılmasını sağlayacak çalışma olanaklarına sahip olması,
- Yapım sistemi farklılığı (ahşap, kagir, kerpiç vb.),
- Vaziyet planındaki konumu (ayrık düzende ve bitişik düzende olması)

kriterleri aranmış ve bu kriterlere uygun; Safranbolu / Fener / Zeyrek bölgeleri çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Safranbolu Bölgesi, Türkiye için geleneksel evleri açısından, önemli bir potansiyel olarak görülmektedir. 1994 yılının Aralık ayında “UNESCO Dünya Miras Listesi”ne giren bölge; kültürel zenginliği ile literatürde yerini almaktadır. Bölgede; kamu-özel, yerel-sivil örgütleri ortak, uzun dönemli çaba göstermişlerdir (Anon, 29). Yöre; korumada, olumlu örnekler arasında yer aldığından tez örneklemini içinde düşünülmüştür. Ayrıca, Safranbolu; kırsal/küçük kent yerleşim karakteri açısından da bilgi verebilecektir. Safranbolu için yapılan planlama çalışmaları, 1965 de Gündüz Özdeş’in çalışmaları ile başlamıştır. 1/5000 ölçekli bu plan 1967’de onaylanmış ve 1970 yılında da uygulamasına geçilmiştir. 1967 planına göre Bağlar ve Çarşı arasındaki kısım Safranbolu’nun yeni gelişim bölgesi olmuştur. Eski dokuya ise herhangi birşey getirilmemiş ve aynen korunması ilkesi ile karara bağlanmıştır. Daha sonra Bölge için tekrar bir planlama anlayışına gidilmiş ve bu Baran İdil tarafından yapılarak, 1977’de yasallaştırılmıştır. İller Bankası’nca, belediyenin de zorlamalarıyla yeniden yapılan revizyon işi, bu kez plancının, yerinde sürekli denetimine olanak verecek bir danışmanlık görevi yapması biçiminde ele alınmıştır (İdil ve Bektaş, 1976). Tarihi bölgeler dışında yeni yerleşimleri hedefleyen bu planlama anlayışında amaç tarihi dokuda artan talebin engellenmesidir. Plan, yeni yapılanmalar için farklı bir yerleşimi gündeme getirmişti. Günümüz verilerine bakacak olursak bu yaklaşımın doğru olduğunu görmekteyiz. Çünkü tarihi bölge bütüncül olarak bugüne ulaşabilmiştir. Fakat bunların modernizasyonu ve rehabilitasyonu için ise aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Bugün tarihi yapılaşma gerek ekonomik-sosyal, gerek ise fiziksel nedenlerden dolayı ayakta kalma savaşı vermektedir. Safranbolu’da 18.yy, 19.yy ile 20yy. başlarında yapılmış olan bu evler yaklaşık olarak 2000 adedi bulunmaktadır. Bunların 800 kadarı ise yasal koruma altındadır (Anon, 29). Kültür ve Turizm Bakanlığı; Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu’nun 3.5.1985’te 997 numaralı kararı ile Safranbolu’yu resmen koruma altına almıştır. Koruma altına alınan bu bölge, ahşap karkas strüktüründeki evlerle donatılmıştır.

Tez örnekleme için seçilen diğer alan ise; İstanbul Tarihi Yarımadası'dır. İstanbul tarihi yarımadası kent içindeki tarihi yapılanmanın odak/merkezi olduğu gibi büyük ölçekte, her dönemde her türlü kesimden göç alan İstanbul; Türkiye'nin en belirgin kent merkezini de oluşturmaktadır. İstanbul'un sit alanları, 6 Aralık 1985 tarihinde UNESCO'nun dünya mirası listesine kaydedilmiştir. Bu bağlamda UNESCO desteğinin de olduğu bilinen bir gerçektir. Fakat alan açısından oldukça geniş olan yarımada; geleneksel sivil mimari örneklerinin daha yoğun olarak bulunduğu Fener ve Zeyrek bölgeleri seçilmiştir. 1933 yılında Herman Elgöztz ile 1936 yılında Henri Prost'un tarihi yarımadaadaki koruma amaçlı imar planlarında, tarihi dokunun araç trafiğine uygun hale getirilmesi ile sanayinin Haliç Bölgesi'nde oluşturacağı fikirleri, geleneksel dokunun farklı bir noktaya kayabileceğinin endişelerini verdiği sonucunu, günümüz İstanbul örneğinden çıkarmak pek de zor olmasa gereken bir noktadır.

Fener Bölgesi, geleneksel sivil mimariye genellikle kagir yapıları sunması açısından önemli olduğu gibi, Zeyrek Bölgesi de ahşap yapılanma açısından örnekleme alınmıştır. Gündemde yer alan; Avrupa'nın Fener Bölgesi'ne yapacağı katkı da semtin seçilmesinde etken olmuştur. Nitekim Fener Bölgesi bugün UNESCO ve Avrupa Birliği'nin yardımları altında koruma altına alınarak uygulama çalışmalarının yapılacağı bir bölgedir. Zeyrek Bölgesi ise bugün Fatih Belediyesi'nin koruma çalışmaları ile harekete geçirilen bir semttir. Zeyrek Bölgesi'nde ilk yapılan koruma çalışmaları ise 1968 yılında başlamıştır. Bölgede ilk olarak yapılar, 1975 yılında koruma altına alınmıştır. Bu çalışmaların yapılması anket alanlarının seçilmesinde etkili olmuştur.

Çalışma alanları tespitiinin ardından, bölge mevcut fiziki verilerinin incelenerek çalışma yapılacak alt alanlar, bölgelerin tespiti yapılmıştır. Bölgenin kendi, iç verilerinden hareketle bölge karakteristik özelliklerini taşıyan sokak, bina grubu, bina tespitleri yapılmıştır.

Bölge alt çalışma alanları –sokak ve bina grubu- tespitinden sonra, geleneksel konut dokusu özelliklerinin korunduğu binaların tespiti yapılmış ve tesadüfi örnekleme tekniği ile belirlenen binalarda alan çalışması uygulanmıştır. Tesadüfi örnekleme tekniği belli sayılarla atlayarak bölgenin ada ada ele alınmasıdır. Alan çalışması üç bölgeye yayıldığı ve sosyal anket özelliği taşıdığı için bina rölöve çalışmaları türü mimari tekniklerin kullanımına gidilmeyip, gözlemler ve krokilerle bina fiziki verileri oluşturulmuştur.

6.3.2. Örneklem sayısının belirlenmesi

Bölge değerlendirmesi yapılarak, örnekleme yöntemine göre bilimsel genelleme yapılmasına yeter denek miktarı tespit edilmiş ve bu sayı ile anket çalışması yapılmıştır. Plot çalışma sonucuna göre; güvenilirlik katsayısı da göz önüne alınarak, araştırmanın uygulandığı her bölgede, tesadüfi örneklem metoduna göre 50 aileye anket uygulanmıştır. Tesadüfi örnekleme yapılmadan önce, bölgeye ait her geleneksel sivil mimari örneği aynı kriterlere göre fişlenmiştir. Bu evlerde tesadüfi olarak seçilenlerden 3 tanesi (3 alan çalışması dahil) evinde olmadığından, yakınında bulunan evlerle görüşme yapılmıştır. Anket, evlerdeki aile reislerine uygulanmıştır. Safranbolu’da 50 aileden 15 aile, Fener’de 50 aileden 48 aile, Zeyrek’te ise 50 ailenin tamamı konutlarını, başka ailelerle birlikte kullanmaktadırlar. Bu durum, evlerin, birden fazla aile tarafından kullanıldığında ortaya çıkabilecek, fiziksel ve sosyal sorunların tespitini verebilmesi açısından önemli görülmektedir. Bu yüzden anket, ayrıca aynı evde yaşayan ailelere de uygulanmış, ancak değerlendirmede göz önüne alınmamış, tutum, tercih ve fiziksel-işlevsel eskime sorunlarının irdelenmesinde bilgi oluşturmuştur.

6.4. Safranbolu Bölgesi’ne ilişkin araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi

Bu bölümde öncelikle Safranbolu’ya ilişkin literatür çalışması ile tarihine ve korumaya ilişkin bilgiler kısaca derlenmiş, burada bulunan geleneksel sivil mimari örneklerinin genel özellikleri ve yapılan araştırmalardan bazı sonuçlar aktararak, anket ve gözlem sonuçlarına ilişkin veriler derlenmiştir.

6.4.1. Safranbolu Bölgesi’ne ilişkin veriler

Türkiye’nin Batı Karadeniz Bölgesi’nde bulunan Safranbolu, Karabük’ü Kastamonu’ya bağlayan yolun 10 km’si üzerinde yer almaktadır. Geleneksel mimarisıyla önemli tarihi yerleşim alanları içinde sıralanmaktadır. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan aileler 17. yüzyılda ticaret ürünü olan deri ile uğraşmışlardır. “Safranbolu 19. Yüzyılda daha çok ticaret ve daha büyük üretimle aynı toplumsal yapı içerisinde daha varlıklı bir dönem yaşamış ve bugünkü fizik yapısının zengin çarşı ve konut düzenine ulaşmıştır” (Kıray, 1979). 1937 yılında Karabük Demir Çelik Tesisleri’nin kuruluşu, Safranbolu’nun değişimine etken olmuş, işçi ihtiyacının artması ile Safranbolu yavaş yavaş fakat sürekli olarak tüccar ve zenaatkarlarını yitirmiştir” (Özdoğan, 1988).

Safranbolu evleri genel olarak zemin, ara ve üst katlardan oluşmaktadır. Giriş mekanları taş ise taşlık, toprak ise hayat adını almaktadır. Zemin katta giriş kısmından başka, mutfak ve

depo mekanları bulunmaktadır. 1. Katta yer alan mutfaklar da bulunmaktadır. Mutfaklar oldukça büyük olup ocak sistemi bulunmaktadır. Evlerin 1. Katlarında ise genellikle selamlık bulunur. Sofalar yaşama ve günlük hayatın geçtiği alanlardır. Odalar ise üst katlarda olup çıkmlarla alan olarak büyütülmüştür. Odalarda dolap, yüklük, ocak bulunmaktadır. 75-90 cm derinliğinde 120-150 cm enlerinde olan duvar içinde gömülü yüklükler, ahşap kanatları olan bir nevi günümüzün gömme dolaplarını andıran öğelerdir. Banyo ihtiyacı, odalarda genellikle yüklük içinde bulunan gusulhanelerle sağlanmaktadır. Gusulhanelerin su gideri oluşturulmuş, yıkanma ise dökme su prensibine göre olmaktadır. Alaturka sistemde olan wcler ayrı mekanda oldukça küçük olarak tasarlanmıştır.

Kat adetleri genel olarak 3 olan Safranbolu evlerinde yapım sistemi, giriş katlarda taş, üst katlarında ise ahşap konstrüksiyonun uygulanması ile çözümlenmiştir. Dolgu malzemesi olarak ise, kerpiç ya da küfeki taşı veya yeğdane taşı denilen küçük taşlardan oluşmakta, bağlayıcı harc kullanılmaktadır. Genellikle tüm evler son olarak çamur harcı ile sıvanmaktadır.

Safranbolu'da bulunan tarihi evlerde değişen unsurlar şu şekilde ortaya çıkarılmıştır (Özdoğan, 1988):

- sağlıklı koşullar bulunmamaktadır;
- sokakların dar olması vb. servis işleminin sağlanmasına engel olmaktadır;
- evlerin gerçek mal sahipleri değişmiştir. Evlerin kullanımlarından memnun değillilerdir,
 - cephede yapılacak değişiklikler;
 - banyo ve tuvalet ilaveleri;
 - mutfak ilavesi;
 - ısıtma sisteminde yapılacak değişiklikler istenmektedir.
- evlerde oturanların sayısı azalmış ve konut ihtiyacı sonucu evin diğer bölümleri daire zihniyeti bağlamında kiraya verilmiştir;
- Yapılan tamirlerde bilinçsiz bir malzeme seçimi söz konusudur (tuğla, kum, çimento, kireç vb).

Safranbolu'da bugün yaşanan en büyük sorun, yerli halkın ekonomik kaygılarla büyük şehirlere göç etmesi ve dolayısıyla evlerini kapatmak ya da satmak zorunda kalmalarıdır. Mevcut kullanıcıların yerli halkı temsil etmemesinin yanında, yapılan araştırmalar sonucu (Üstünok, 1973) televizyonun yaygınlığına rağmen, gazete okuyanların sayısı %80'i bulması ilgiye değer bir veridir. Bu değer, bölgenin medyaya olan duyarlılığını, ilgisini vermekte ve dolayısıyla bilinçli bir topluluğun oluştuğu ya da oluşturulabileceği ümidini vermektedir.

6.4.2. Safranbolu Bölgesi'ne ilişkin anket ve gözlem sonuçları

Anket, Yapılan anketlere verilen yanıtlara göre elde edilen ham veriler şöyledir: (Bkz: Ek:2)

- Mal sahibi oranı yüksektir (%90-45/50).
- Kiracıların çoğunluğu 1 ile 5 milyon TL arasında kira vermektedir (%80-4/5)(1998). Bölgedeki kira değeri düşüktür.
- Evlerin çoğunluğu bir hane halkı/aile tarafından kullanılmaktadır (%82-41/50).
- Evlerde bulunan hane halkı birey sayısı çoğunlukla 4-6 kişiden oluşmaktadır (%54-27/50).
- Çekirdek aile oranı fazladır (%72-36/50).
- Ailelerdeki çocuk sayısı 1 ile 3 arasında değişmektedir (%70-35/50).
- Aile reislerindeki eğitim seviyesi düşüktür. Çoğunluğu ilkokul mezunları oluşturmaktadır (%82-41/50). Okuma-yazma bilmeyen yoktur.
- Aile reislerinin çoğunluğunu emekli kesim oluşturmaktadır (%42-21/50). İşsiz ise sadece 1 kişidir (%2/50). Marjinal sektör ise yoktur.
- Ailelerin gelir seviyesi düşüktür. Çoğunluğunun geliri 25-50 milyon TL arasında değişmektedir (%36-18/50) (1998).
- Bölgede yerleşiklik durumu fazladır. 17 yıldan fazla bulunanlar örneklemin yarıya yakını oluşturmaktadır (%48-24/50).
- Bölgeye göçle gelenlerin çoğunluğu civar köylerdendir (%72-36/50).
- Ailelerin bölgeye geliş sebeplerinin çoğunluğunu çalışma olanağı oluşturmaktadır (%66-33/50).
- Geleceğe dönük olarak ailelerin çoğunluğu bölgeden taşınmak istememektedir (%60-30/50).
- Taşınmak isteyenlerin (%18-9/50) çoğunluğu bölge dışındaki yerleşim birimlerine gitmek istemektedirler (%78-7/9).
- Taşınmak isteyenlerin çoğunluğu neden olarak evin kötü durumundan bahsetmiştir (%55-5/9).
- Mal sahiplerinin evlerini satın alış zamanları çoğunlukla 17 yıldan fazla olmuştur (%60-27/45).
- Mal sahiplerinin çoğunluğu evlerini satın alırken kredi kullanmamıştır (%96-43/45).
- Mal sahiplerinin çoğunluğunun ikinci evleri yoktur (%67-30/45).
- Evlerini onaranlar çoğunluktadır (%82-41/50).
- Evlerini onaranların çoğunluğu kredi kullanmamıştır (%88-36/41).
- Evlerini onaranlardan cevap vermeyenler hariç (%12-5/41) yarıya yakını onarım sırasında yasal zorluklarla karşılaşmıştır (%44-18/41).

- Evlerini onaranların çoğunluğu masrafı kendisi karşılamıştır (%85-35/41).
- Evlerini onaranların çoğunluğu masrafın geri dönüşü beklentilerine sahip değildir (%90-37/41).
- Evlerini onaranların çoğunluğu işçilik hizmetlerini kendi yapmıştır (%51-21/41). Bunun yanında müteahhite verenler %32 (13/41)'dir. Çeşitli ustaların kullanılma oranı ise %15 (6/41)'dir.
- Onarımda çalışan işçilerin çoğunluğu bölgede bulunmaktadır (%93-38/41).
- Onarımda kullanılan malzemenin hepsi bölgeden sağlanmaktadır (%100-41/41).
- Onarım sonrası durumu yetersiz görenler çoğunluktadır (%63-26/41).
- Onarım sırasında ve sonrasında teknik destek çoğunlukla alınmamıştır (%85-35/41).
- Onarım yapanların çoğunluğu ruhsat almamıştır (%61-25/41).
- Anıtlar Kurulu ile problem yaşanlar söz konusudur (%32-16/50).
- Belediye ile problem yaşayanlar söz konusudur (%24-12/50).
- Onarım sonrası ruhsata uygunluk kontrolü çoğunlukla yapılmamıştır (%66-27/41).
- Bölgede sürekli kontrol sisteminin oranı düşüktür (%32-16/50).
- Tarihi binaların korunması fikrini taşıyanlar çoğunluktadır (%92-46/50).
- Tarihi yapısı ile ilgili olarak geleceğe dönük düşüncelerin çoğunluğu kredi verilirse onarım yapılabileceği yönündedir (%46-23/50). Bölgede kimse evlerin yıkılıp yerlerine yeni binaların yapılmasından yana değildir.
- Yöre sakinlerinin çoğunluğu evlerinin tarihi eser olarak nitelendirilmesinden memnundurlar (%72-36/50).
- Yapılan onarımların çoğunluğu uzmanlık gerektirecek biçimde önemlidir. Yapılan onarımların;
 - %12'si (5); mekansal,
 - %12'si (5) tesisat,
 - %2'si (1) taşıyıcı,
 - %29'u (12) cephe,
 - %44'ü (18) genel'dir.
- Bölge 2 ve 3 katlı evlerden oluşmaktadır.
- Yetersiz olan konut içi mekanlardan ıslak hacimlerin yetersizliği çoğunluğu oluşturmaktadır (%84-42/50). Yeni mobilya kullanamama sorunu azdır (%6-3/50).
- Yetersiz olan sosyal yönere cevap vermeyenlerin oranı yüksektir (%60-30/50). Fakat; Komşuluk ilişkilerini problemlili görenlerin oranı %22 (11/50), can güvenliği olmamasını savunanların oranı %8 (4/50), sosyal imaj düşüklüğünden bahsedenlerin oranı ise %6 (3/50)'dir.

- Bölgede duyulan sosyal ve çevresel donatı eksiklikleri hakkında yorumsuz kalıp herşeyin güzel olmasından bahsedenlerin oranı oldukça yüksek görülmüştür. (%90-43/50)

Gözlemler; Safranbolu Bölgesi'nde örnekleme giren konutlara ilişkin, krokilere ve sayısal değerlendirme çizelgelerine göre belirlenen gözlem sonuçları oransal olarak değerlendirilmiştir;

- Islak hacimlerinin çoğunluğu sıhhileştirilmelidir (%56-28/50). Evlerin mutfak ve banyo kısımlarının %20'sinde (10/50) yetersiz olduğu görülmüştür. Bu durum Geleneksel Sivil Mimarinin birden fazla aile yapılanmaları için bölünmesi sonucu sonradan oluşturulan ıslak hacimlerin yarattığı bir sorundur.
- Wc koşullarının çoğunluğu sıhhileştirilmelidir (%68-34/50). Wc'lerin %40'ı alaturka sisteminden oluşmaktadır. Birden fazla aileye hizmet edecek şekilde bölünen evlerden sadece 1 tanesinde bağımsız wc oluşturulamamıştır (%2-1/50). Genel olarak kullanıcılar, wc donatılarını günün anlayışına adapte etmeye çalışmışlardır. Uzman kontrolü olmadığından çözümleri, tarihi yapıyı zedeleyecek biçimde gerçekleştirmişlerdir.
- Dış cephe görünimleri çoğunlukla olumludur (%78-39/50). Kullanıcılar, maddi imkanları ölçüsünde cephelerinde de onarımlara gitmişlerdir. Bu evlerin cepheleri, basit bir onarımla düzelebilecek durumdadır.
- Evlerin iç durumları çoğunlukla olumludur (%82-41/50). Evlerin iç durumları dış durumlarına oranla daha iyidir. Çünkü kullanıcı, maddi olanaklarının yetersizliğinden dolayı, onarım isteğindeki önceliği ilk gereksinim duyduğu iç mekana yöneltmek durumundadır. Kullanılan mobilyalar, mekan boyutlarına uygun değildir. Özellikle mutfakta bulunması gereken buzdolabı oturma birimlerinde yer almaktadır. Salonlarda sedir, oturma grubu olarak kullanımını korumaktadır. Tv ise her salonda bulunmaktadır.
- Evlerin çoğunluğu bakım gerektirmektedir (%94-47/50). Bakımda evlerin sıhhileştirilmesi önemli bir adım olarak görülmektedir.
- Evlerin çoğunluğu düşeyde bölünebilir (%90-45/50). Bu bölünmede, merdiven kovası ile sofa ilişkisi ve bunların plandaki konumları etken olmuştur. Geleneksel sivil mimaride birden fazla aile için olabilecek bağımsız birimlerde, aile mahremiyeti ve sıhhatli koşulların olabilirliği de göz önüne alınmıştır.
- Alan büyüklüğü açısından evlerde 8 ve daha fazla bireyi barındırabilme olanağı yüksektir (%88-44/50).
- Evlerin 2 haneyi mahremiyetlerini sağlayabilecek şekilde barındırabilme oranı yüksektir (%80-40/50). 3 ve daha fazla haneyi barındırabilecek olanların oranı ise %10 (5/50)'dur.

6.5. Fener Bölgesi'ne ilişkin araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi

Bu bölümde öncelikle Fener'e ilişkin literatür çalışması ile tarihine ve korumaya ilişkin bilgiler kısaca derlenmiş, burada bulunan geleneksel sivil mimari örneklerinin genel özellikleri ve yapılan araştırmalardan bazı sonuçlar aktararak, anket ve gözlem sonuçlarına ilişkin veriler derlenmiştir.

6.5.1. Fener Bölgesi'ne ilişkin veriler

İstanbul Tarihi yarımadası'nda yer alan, Fener semti günümüze kadar gelebilmiş nadir tarihi yerleşimlerden biridir. Semt, Rum Patrikhanesi ve Ortodoks Kilisesi'nin merkezi olmasıyla önem kazanmaktadır. Bölgenin güney kısmında Haliç, kuzeyinde Balat, doğusunda ve güneydoğusunda Fatih ilçe merkezi ve güney batısında da Ayakapı semtleri bulunmaktadır. Bölgede; 17. yy.'da, zengin süslemeli, kesme taştan evler bulunmaktaydı. 18. ve 19 yy.'a bakıldığında ise evlerin ahşap ve taştan olduğu görülür. Birkaç zengin Musevi ailelerinin yanında, Aristokrat Rum aileleri çoğunlukta olup, zenginleri özel konaklarda ikamet ederlerdi. Bu konaklar, iki veya üç katlı, tuğla ve taştan oluşmuştu (Anon, 31).

Osmanlı dönemi zamanında bölge, azınlıklara mesken olduğu gibi, hareketli bir liman semtiydi. Fakat, Osmanlı Padişahlarından Abdülhamit zamanında yapılan Dolmabahçe Sarayı ile merkezin tarihi yarımadadan uzaklaşması, beraberinde, varlıklı aileleri de çekmiştir. Fener 1960'lı yıllara kadar Rum semti olarak kalmıştır.

Günümüzde bölge, kırdan kente göç eden kesimin ilk yerleştiği yerlerden biridir. Gerek iş imkanların yakın oluşu ve kolay ulaşım imkanının varlığı, aynı zamanda ucuz barınabilme olanağı sunduğundan bölge alt gelir grubundaki ailelerin yaşam alanıdır. Bölgenin slumlaşmasına neden olarak 19. yy.'da Haliç kıyılarında kurulan sanayiler de gösterilmektedir. Çünkü bölgedeki iş imkanları, etrafında ucuz konut bölgelerini yaratıyordu. Bu sanayi alanları, günümüzde büyük oranda kaldırılmıştır. Bölgede; konut oranı fazladır. Bu; bize, bölgenin işlevinde değişiklik olmadığını göstermektedir. Fener yerleşmelerindeki, dar cephe modülü, yapı teknolojisinin benzerliği, cephe bölünmelerinin ve çıkmaların orantılı ilişkileri, üç veya dört katlı, malzemenin taş ve sıva olması gibi özellikleri taşıyan yapı biçimleri, gerek oluşturdukları yol dokusu gerekse yapı görünümleri ile ahşap evlerin oluşturduğu organik yol dokusundan ve ahşap evlerden ayırım göstermektedir (Denel, 1982). Evler, genelde sıra ev şeklinde olup, plan olarak, ön ve arka kısımlarda yaşama mekanları,

ortak duvarlarda ise ıslak hacimler, ortak duvarların diğer yanında ise, merdiven kovası bulunmaktadır. Sofa ise, orta alanda yer almaktadır.

İstanbul Tarihi Yarımadası, 6 Aralık 1985 tarihinde UNESCO'nun dünya mirası listesine kaydedilmiştir. Bölge ile ilgili çeşitli araştırmalar ve tezler oluşturulmakla birlikte, 1998 yılında, Fatih Belediyesi, Avrupa Birliği, Unesco Dünya Mirası Merkezi ve Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü aracılığıyla ilk resmi çalışma gündeme gelmiştir. Bu çalışmalar ile Fener Bölgesi'nin rehabilitasyonu için Avrupa Birliği'nden maddi yardım sağlanmıştır. Bu yardım sonucunda bölgede, uygulama aşamasına geçilmesi beklenmektedir. Bu çalışmaya göre, genel olarak bölgede;

- bozulmuş bir yapı stoğunun bulunduğu;
 - kullanıcıların alt gelir seviyesinde oldukları;
 - kültür düzeylerinin düşüklüğü, sağlık tesislerinin yetersizliği;
 - eğitim eksikliği, gereksinimleri karşılamayan kamusal alan ve ulaşım ağının zayıf oluşu;
 - sıhhi koşulların gerek yapı içinde gerekse çevredeki olumsuzluğu;
 - ısıtma koşullarının yetersizliği
- gibi veriler tespit edilmiştir.

Fakat bölge herşeye rağmen, tarihi yapılarını günümüze ulaştırmıştır. Bu, 'koruma anlayışının' bir an önce ele alınması gerektiğinin işaretini vermektedir.

Koruma modeli için gerekli olan alt alan çalışmalarından biri olarak seçilen bölgenin günümüzdeki sayısal değerlendirme çizelgesi sonucu elde edilen veriler; kullanıcıya ait, koruma altına alınan yapıya ait ve mevcut koruma stratejisi, uygulama-finansa ait bilgiler olarak değerlendirilmektedir.

6.5.2. Fener Bölgesi'ne ilişkin anket ve gözlem sonuçları

Anket; Yapılan anketlere verilen yanıtlara göre elde edilen ham veriler şöyledir: (Bkz: Ek:3)

- Kiracı oranı yüksektir (%54-27/50).
- Kiracıların çoğunluğu 5 ile 10 milyon TL arasında kira vermektedir (%33-9/27) (1998). Bölgedeki kira değeri düşüktür.
- Evlerin çoğunluğu birden fazla hanehalkı/aile tarafından kullanılmaktadır (%72-46/50).
- Evlerde bulunan hane halkı birey sayısı çoğunlukla 4-6 kişiden oluşmaktadır (%48-24/50).
- Çekirdek aile oranı fazladır (%86-43/50).

- Ailelerdeki çocuk sayısı 1 ile 3 arasında değişmektedir (%50-25/50). Bunun yanında 4 ve daha fazla çocuğa sahip olan ailelerin oranı ise %26 (13/50)'dir.
- Aile reislerindeki eğitim seviyesi düşüktür. Çoğunluğu ilkokul mezunu oluşturmaktadır (%54-27/50). Okuma-yazma bilmeyen ise %6 (3/50)'dir.
- Aile reislerinin çoğunluğunu emekli kesim oluşturmaktadır (%38-19/50). İşsiz ise 3 kişidir (%6). Marjinal sektör %10 (5/50) oranındadır.
- Ailelerin gelir seviyesi düşüktür. Çoğunluğunun geliri 50-100 milyon TL arasında değişmektedir (%20-10/50) (1998).
- Bölgede yerleşiklik durumu fazladır. 17 yıldan fazla bulunanlar örneklemin yarıya yakını oluşturmaktadır (%40-20/50) (Cevap vermeyenler, %32-16/50).
- Bölgeye göçle gelenlerin çoğunluğu İstanbul dışından gelmiştir (%62-31/50).
- Ailelerin bölgeye geliş sebeplerinin çoğunluğunu çalışma durumu oluşturmaktadır (%84-42/50).
- Geleceğe dönük olarak ailelerin yarısına yakını bölgeden taşınmak istememektedir (%52-26/50).
- Taşınmak isteyenlerin (%22-11/50) çoğunluğu Fener Bölge'sinden başka yerleşimlere gitmek istemektedirler (%73-8/11). İstanbul dışına gitmeleri söz konusu değildir.
- Taşınmak isteyenlerin çoğunluğu neden olarak evin kötü durumundan bahsetmiştir (%55-6/11).
- Mal sahiplerinin evlerini satın alış zamanları çoğunlukla 17 yıldan fazla olmuştur (%70-16/50).
- Mal sahipleri evlerini satın alırken kredi kullanmamıştır (%68-15/23). Cevap vermeyenler ise %32 (7/23)'dir.
- Mal sahiplerinin çoğunluğunun ikinci evleri yoktur (%48-11/23).
- Evlerini onaranlar çoğunluktadır (%46-23/50).
- Evlerini onaranlar kredi kullanmamıştır (%87-20/23). Geriye kalan kısım soruyu yanıtsız bırakmıştır.
- Evlerini onaranlardan cevap vermeyenler hariç (%52-12/23) çoğunluğu yasal zorluklarla karşılaşmamıştır (%30-7/23).
- Evlerini onaranların çoğunluğu masrafı kendisi karşılamıştır. (%96-22/23) Geriye kalan 1 aile ise gerekli olan parayı akrabalarından aldığını ifade etmiştir.
- Evlerini onaranların hepsi masrafın geri dönüş beklentisine sahip değildir (%100-23/23).
- Evlerini onaranların çoğunluğu işçilik hizmetlerini çeşitli ustalara yaptırmıştır (%91-21/23).
- Onarımda çalışan işçilerin hepsi İstanbul'da bulunmaktadır (%100-21/21).

- Onarımda kullanılan malzemenin hepsi bölgeden sağlanmıştır (%100-23/23).
- Onarım sonrası durumu yetersiz görenler çoğunluktadır (%74-17/23).
- Onarım sırasında ve sonrasında teknik destek alınmamıştır (%100-23/23).
- Onarım yapanların çoğunluğu ruhsat almamıştır (%96-22/23). 1 aile Anıtlar Kurulu'ndan ruhsat almıştır.
- Anıtlar Kurulu ile çoğunluk problem yaşamamıştır (%96-48/50).
- Belediye ile çoğunluk problem yaşamamıştır (%94-47/50).
- Onarım sonrası ruhsata uygunluk kontrolü çoğunlukla yapılmamıştır (%83-19/23).
- Bölgede sürekli kontrol sistemi yoktur.
- Tarihi binaların yıkılması fikrini taşıyanlar %38'lik (19/50) bir dilimi oluşturmaktadır. Fikri olmayan kesim ise %30 (15/50)'dur.
- Tarihi yapısı ile ilgili olarak geleceğe dönük hiçbir fikri olmayanlar çoğunluktadır (%84-42/50).
- Yöre sakinlerinin çoğunluğu evlerinin tarihi eser olarak nitelendirilmesine fikri olmadıkları yanıtını vermiştir (%74-37/50).
- Yapılan onarımların çoğunluğu uzmanlık gerektirecek biçimde önemlidir. Yapılan onarımların;
%34'ü (17); mekansal,
%12'si (6) tesisat,
%12'si (6) mekansal ve taşıyıcı,
%24'ü (12) taşıyıcı,
%18'i (9) cephe'dir.
- Bölgede 4 ve 5 katlı evler çoğunluktadır (%60-30/50).
- Yetersiz olan konut içi mekanlardan ıslak hacimlerin yetersizliği çoğunluğu oluşturmaktadır (%60-30/50). Yeni mobilya kullanamama sorunu %22 (11/50)'dir.
- Yetersiz olan sosyal yönlerden komşuluk ilişkilerini problemlili görenlerin oranı %29 (15/50), can güvenliği olmamasını savunanların oranı %19 (10/50), sosyal imaj düşüklüğünden bahsedenlerin oranı ise %8 (4/50)'dir.
- Bölgede duyulan sosyal ve çevresel donatı eksiklikleri olarak çoğunluk; yeşil alan yetersizliği, otopark sorunu, güvenlik problemlerinden bahsetmiştir.

Gözlemler; Fener Bölgesi'nde örnekleme giren konutlara ilişkin krokilere ve sayısal değerlendirme çizelgelerine göre belirlenen gözlem sonuçları oransal olarak değerlendirilmiştir;

- Islak hacimlerinin çoğunluğu yetersizdir. (%72-36/50) Evlerde özellikle mutfakların boyutu, günün araç ve gereçlerine uygun ölçüde değildir. Islak hacimlerin zeminin çoğu, fayans gibi evlerin özgün niteliği dışındaki malzemelerle kaplanmıştır. Banyo ve mutfak donatıları, kullanıcı insiyatifine bırakıldığından, tarihi yapıyı zedeleyecek çözümler görülmektedir. Banyolarda özellikle duş tekneleri kullanılmaktadır.
- Wc koşullarının çoğunluğu yetersizdir (%38-19/50). Örneğin yetersiz olanlardan lavabosu olmayanlar da bulunmaktadır. 15 tanesi ise (%30) sıhhileştirilmelidir.
- Dış cephe görünümleri çoğunlukla orta düzeydedir (%78-39/50). Kagir yapılanma oldukları için, dış cephede sıva bazında tamirlara gerek vardır. Çoğu evlerde özellikle cephelerin köşelerinde bulunan heykeller harap durumdadır ya da yok edilmiştir. Giriş kapı kolları gibi unsurlar da yok olmakta, yerlerine özgünlüğüyle hiç uyum sağlamayacak piyasa çözümleri kullanılmaktadır.
- Evlerin iç durumları çoğunlukla orta düzeydedir (%88-44/50). Özellikle ahşap merdivenlerin, ciddi bir şekilde onarımları gerekmektedir. Evlerin çoğunda bodrum katlarında da olabilen ve olumlu olarak değerlendirilebilecek girişler, kullanım dışındadır. Özgün durumunda bodrum katlarında oluşturulan mutfak, kullanılmamaktadır. Ev içlerindeki süslemeler, bilişsiz boyama uslû ile özgünlüğünü yitirmeye başlamıştır. Kullanılan renk seçimi ise, genelde orijinalinden farklıdır.
- Evlerin çoğunluğu sıhhileştirilmesi için bakım gerektirmektedir (%88-44/50).
- Evlerin çoğunluğu düşeyde bölünemez (%54-27/50). Evlerin çoğunluğu alan olarak küçük olduğundan, bölündüğünde bir aileye uygun ev oluşturulamamaktadır.
- Alan büyüklüğü açısından evlerde 8 ve daha fazla bireyi barındırabilme olanağı yüksektir (%54-27/50).
- Evlerin çoğunluğu 1 hane içindir (%54-27/50).

6.6. Zeyrek Bölgesi'ne ilişkin araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi

Bu bölümde öncelikle Zeyrek'e ilişkin literatür çalışması ile tarihine ve korumaya ilişkin bilgiler kısaca derlenmiş, burada bulunan geleneksel sivil mimari örneklerinin genel özellikleri ve yapılan araştırmalardan bazı sonuçlar aktararak, anket ve gözlem sonuçlarına ilişkin veriler değerlendirilmiştir.

6.6.1. Zeyrek Bölgesi'ne ilişkin veriler*

Tarihi yarımada içinde bulunan bölgenin doğusunda Atatürk Bulvarı, kuzeyinde Çırcır semtini içine alarak Haliç, güneyinde Bozdoğan Kemer, batı kısmında ise Nevşehirli İbrahim paşa caddesi yer alır.

Bölgede günümüze kadar ulaşabilmiş olan 18. ve 19. yy.'a ait evler 'Tarihi Yarımada Konut Özelliklerine örnek teşkil etmektedir.

Bölgenin önemi I. Konstantin zamanıyla başlar. I. Konstantin tarafından kurulan Havariler Kilisesi bunun bir göstergesidir. Daha sonra 12. yy.'da İmparator Thedosyus'ca inşa ettirilmiş olan Pantokrator Manastırı, bölgenin çekim merkezlerinden biri olma özelliğini bir kez daha tekrarlamıştır. Bu manastır, Osmanlı zamanında camiye çevrilmiştir. 16. yy.'dan sonra, bölgede sadece müslüman halk yaşamıştır. Semt sakinleri ise genelde orta sınıfa mensup ailelerden oluşmaktaydı. Zengin aileler, bütünün çok az bir miktarını oluşturmaktadır. Bu unsur evlerine de yansımıştır. Dolayısıyla konak oldukça sınırlı sayıda olup, günümüzde iki tane görülebilmektedir. Konaklar, varlıklı aileler tarafından kullanılan bir konut biçimidir. Bölgedeki konaklar ortalama 100 m² taban alanı üzerine oturan, üç tam bir de çatı katı olan yapılardır. Yapıda hem dışta hem de içte zengin süslemeler mevcuttur. Plan şeması, sofa etrafında odalardan oluşmaktadır. Haremlik-selamlık kurgusu kullanılmıştır. Servis mekanları giriş ya da alçak bir ara katta yer alır. Konakların iki adet girişleri mevcuttur. Biri misafirler, diğeri ise hizmetkarlar ve ev sahipleri tarafından kullanılmaktaydı. Bölgede bulunan diğev biçimi ise sıra evlerdir. Genellikle sıra evler şeklinde oluşturulan ahşap evler, biçim ve uslup birliği sergilerler.

Bölgenin oldukça fazla olan eğimi, yer yer evlere de yansımıştır. Bu da yüksek giriş katlarını doğurmuştur. Sıra evlerin ahşap olanlarının çoğu 1900-1940 yılları arasında inşa edilmiştir. Sıra evlerin parsel genişliği 5 ile 6 m., uzunlukları ise 8 ile 10m. arasında değişmektedir. Evler 2 ya da 3 katlıdır. Ortalama 50 m² taban alanına oturan evler brüt alan olarak 100-150 m² arasında değişmektedir. Giriş katları da yaşam alanı olarak kullanılan sıra evlerin plan şeması konağın kısıtlanmış halidir. Haremlik-selamlık ayrımı ise yoktur. Servis mekanları genel olarak arka cephede olup, ön cephede yaşama mekanları bulunmaktadır. Orta halli kesim tarafından kullanılan bu evler, bölgede oldukça yoğun bir grubu oluşturmaktadır.

*Bu kısım aşağıdaki kaynakçadan oluşturulmuştur; N. F. Eryurtlu, Zeyrek Bölgesi'nde Çevre Analizi ve Koruma Modeli Örneği, YÜ. Fan bilimleri Enst., Y. Lisans tezi, 1993, İstanbul

Bölgede ahşap evlerin yanında kagir evler de bulunmaktadır. 1930-45 yılları arasında oluşturulmaya başlanan kagir evler; gerek ahşap malzeme darlığı, gerekse yangın talimatnameleri nedeniyle oluşturulmuşlardır. Kagir evlerdeki malzeme ve yapım tarzı değişmesine rağmen plan şeması ve form değişmemiştir. Bu evler ahşap evlerle her yönden uyumlu yapılar olmuştur. Türkiye, 1972 yılında Dünya Mirası Sözleşmesini imzalamasına rağmen, bölge dokusu asıl darbeyi 1960-75 yılları arasında almıştır. Yukarıdaki bölümlerde anlatılan İstanbul'a göç, bu darbenin bir sebebidir. O dönemlerde geleneksel evlerin yıkılıp yerlerine 4-5 katlı apartmanların yapıldığı, dolayısıyla bölgede, sosyo-ekonomik ve fiziksel dokunun değişime uğradığı söylenebilir.

Geleneksel dokunun değerlendirilmesi, kültürel zenginliğin korunması amacıyla, Zeyrek'te yapılan çalışmaların başında; 1968 yılında İTÜ'deki bir grup mimarın yaptığı araştırma gelir. Daha sonra 1982 yılında yayınlanmış olan W. Müller-Wiener ve J. Cramer'in "İstanbul-Zeyrek" adlı kitapları gelir. Bu kitapta, bölgenin sosyal ve fiziksel verileri tespit edilerek, sıhhileştirme planları ile yeni öneriler sunulmuştur. Bölge ilk olarak; İstanbul Tarihi Yarımadası'nın 1985'de Unesco dünya mirası listesine girmesi ile ilk önemli aşamayı kaydetmiştir. 1993 yılında ise Zeyrek Bölgesi için tez sahibi tarafından "Zeyrek Bölgesi'nde Çevre Analizi ve Koruma Modeli Örneği" adlı Yıldız Üniversitesi'nde yapılan yüksek Lisans çalışması gelir. Her iki çalışmanın karşılaştırılmasında (1982 ve 1993 çalışmaları);

- 1982 tarihinde bölgede üç katlı yapılar çoğunlukta iken, 1993 tespitinde dört ve daha fazla katlı yapıların çoğunluğu oluşturduğu;
- 1982 yılında 224 ahşap ev tespit edilirken, 1993 yılında 192 ahşap evin bulunduğu tespit edilmiştir.

Dolayısıyla bölgedeki sivil mimarının giderek yok olduğu oldukça açık bir şekilde gözlenmektedir. 1993 verilerine göre;

- Bölge halkının %67'si evlerinin korunmasını istememektedir.
- Evlerinin korunmasını isteyenlerden %21'i kendi çabalarıyla korumak istemektedir. Ancak %12'si devletten yardım beklemektedir.
- Evlerde oturan aile sayıları ise; 3 aileli evler %20, 2 aileli evler %29, 1 aileli evler %23, 4 aileli evler ise %28 oranındadır.
- Bölgedeki kiracı oranı %66'dır.
- Doğu Anadolu Bölgesinden gelenlerin sayısı ise; %36 olup en yüksek payı oluşturmaktadır.

Bölge için en önemli girişim ise Fatih Belediyesi'nin başlattığı çalışmadır. Bu bağlamda; bölgedeki her evin tespit ve tescili yapıp, her türlü plansal bazda çalışmalar bitirilmiştir. Fakat finans konusunda yerel kaynakların sınırlı olması ve devletin ülke genelinde bu konuda bir politikası olmadığı için proje, maddi yönden güçlükler çekmektedir.

Türlü bilimsel çalışmaların yapıldığı Zeyrek Bölgesi; tez bağlamında ele alınan koruma modeli sorununa anahtar olacak bölgelerden biridir. Çünkü bölge; günümüzde tarihi ev dokusu karakterini sunmaktadır.

6.6.2. Zeyrek Bölgesi'ne ilişkin anket ve gözlem sonuçları

Anket, Yapılan anketlere verilen yanıtlara göre elde edilen ham veriler şöyledir: (Bkz: Ek:4)

- Kiracı oranı yüksektir (%72-36/50). Bu sonuç, 1993 yılından bu yana mal sahiplerinin giderek bölgeden uzaklaştığını göstermektedir.
- Kiracıların çoğunluğu 5 ile 10 milyon TL arasında kira vermektedir (%28-10/36)(1998). Fakat cevap vermeyenlerin oranı yüksektir (%64-23/36). Bölgedeki kira değeri düşüktür.
- Evlerin çoğunluğu birden fazla hane halkı/aile tarafından kullanılmaktadır (%64-32/50).
- Evler de bulunan hane halkı birey sayısı çoğunlukla 4-6 kişiden oluşmaktadır (%48-24/50).
- Bölge çekirdek aile yapılanmasından oluşur (%100-50/50).
- Ailelerdeki çocuk sayısı 1 ile 3 arasında değişmektedir (%52-26/50). Bunun yanında 4 ve daha fazla çocuğa sahip olan ailelerin oranı ise %32 (16/50)'dir.
- Aile reislerindeki eğitim seviyesi düşüktür. Çoğunluğu ilkokul mezunları oluşturmaktadır (%52-26/50).
- Aile reislerinin çoğunluğunu ücretli kesim oluşturmaktadır (%28-14/50). Marjinal sektör %24 (12/50) oranındadır. İşverenlerin oranı da oldukça yüksektir (%24-12/50).
- Ailelerin gelir seviyesi düşüktür. Çoğunluğunun geliri 50-100 milyon TL arasında değişmektedir (%20-10/50) (1998).
- Bölgede yerleşiklik durumu fazla değildir. 17 yıldan fazla bulunanlar %26 (13/50) oranındadır. 5 ile 16 yıl arasında bölgede bulunanların toplamı 22/50 (%44)'dir.
- Bölgeye göçle gelenlerin çoğunluğu İstanbul dışından gelmiştir (%60-21/35).
- Ailelerin bölgeye geliş sebeplerinin çoğunluğunu çalışma olanağı oluşturmaktadır (%68-34/50).
- Geleceğe dönük olarak ailelerin çoğunluğu bölgeden taşınmak istemektedir (%56-28/50).

- Taşınmak isteyenlerin (28 aile) çoğunluğu Zeyrek Bölgesi'nden başka yerleşimlere gitmek istemektedirler (%96-27/28).
- Taşınmak isteyenlerin çoğunluğu neden olarak evin kötü durumundan bahsetmiştir (%71-20/28).
- Mal sahiplerinin (14 aile) evlerini satın alış zamanları çoğunlukla 10 ile 16 yıl arasındadır (%71-10/14). 25 yıldan fazla olan sadece 1 aile vardır.
- Mal sahipleri evlerini satın alırken kredi kullanmamıştır (%71-10/14). Cevap vermeyenler ise %29 (4/14)'dur.
- Mal sahiplerinin çoğunluğunun ikinci evleri yoktur (%57-8/14).
- Evlerini onarmayanlar çoğunluktadır (%58-29/50). Evlerini onaranlar ise 12 ailedir (%24).
- Evlerini onaranlar kredi kullanmamıştır (%100-12/12).
- Evlerini onaranlardan cevap vermeyenler hariç (%8-1/12) çoğunluğu yasal zorluklarla karşılaşmamıştır (%83-10/12).
- Evlerini onaranların çoğunluğu masrafı kendisi karşılamıştır (%83-10/12). Geriye kalan 2 aile ise gerekli olan parayı akrabalarından aldığını ifade etmiştir.
- Evlerini onaranların hepsi masrafın geri dönüşü beklentilerine sahip değildir (%100-12/12).
- Evlerini onaranların çoğunluğu işçilik hizmetlerini çeşitli ustalara yaptırmıştır (%92-11/12).
- Onarımda çalışan işçilerin hepsi İstanbul'da bulunmaktadır (%100-11/11).
- Onarımda kullanılan malzemenin hepsi bölgeden sağlanmıştır (%100-12/12).
- Onarım sonrası durumu yetersiz görenler çoğunluktadır (%75-9/12).
- Onarım sırasında ve sonrasında teknik destek sadece 12 aileden 2 aile (%17) almıştır.
- Onarım yapanların çoğunluğu ruhsat almamıştır (%83-10/12). 2 aile yerel yönetimden ruhsat almıştır.
- Anıtlar Kurulu ile çoğunluk problem yaşamamıştır (%90-45/50).
- Belediye ile problem yaşanmamıştır (%100-50/50).
- Onarım sonrası ruhsata uygunluk kontrolü sadece 1 aileye yapılmıştır (%8-1/12). Kontrolün yapılmasına gerek olmadığını savunanlar çoğunluktadır (%92-11/12).
- Bölgede sürekli kontrol sistemi yoktur (%66-33/50). Geriye kalanlar konuya yabancı kalmışlardır (%34-17/50).
- Tarihi binaların yıkılması fikrini taşıyanlar çoğunluktadır (%48-24/50).
- Tarihi yapısı ile ilgili olarak geleceğe dönük hiçbir fikri olmayanlar çoğunluktadır (%66-33/50).

- Yöre sakinlerinin çoğunluğu evlerinin tarihi eser olarak nitelendirilmesinden memnun değildir (%54-27/50).
- Yapılan onarımların çoğunluğu uzmanlık gerektirecek biçimde önemlidir. Yapılan onarımların;
%75'i (9); mekansal,
%17'si (2) tesisat,
%8'i (1) taşıyıcıdır.
- Bölgede 3 katlı evler çoğunluktadır (%42-21/50).
- Yetersiz olan konut içi mekanlardan ıslak hacimlerin yetersizliği çoğunluğu oluşturmaktadır (%66-33/50). Yeni mobilya kullanamama sorunu %24 (12/50)'dür.
- Yetersiz olan sosyal yönlerden komşuluk ilişkilerini problemli görenlerin oranı %46 (23/50), can güvenliği olmamasını savunanların oranı %40 (20/50), sosyal imaj düşüklüğünden bahsedenlerin oranı ise %10 (5/50)'dur.
- Bölgede duyulan sosyal ve çevresel donatı eksiklikleri olarak çoğunluk; yeşil alan yetersizliği, otopark sorunu, güvenlik problemlerinden, çöplerin alınmamasından bahsetmiştir.

Gözlemler; Zeyrek Bölgesi'nde örnekleme giren konutlara ilişkin krokilere ve sayısal değerlendirme çizelgelerine göre belirlenen gözlem sonuçları oransal olarak değerlendirilmiştir;

- Islak hacimlerinin çoğunluğu yetersizdir (%54-27/50). Geneli leğen içinde yıkanmaktadır. Bölgedeki alt yapı koşulları da yetersiz olup, bazı evlerin giderleri sokağa aktarılmaktadır.
- WC koşullarının çoğunluğu yetersizdir (%64-32/50). 18 tanesi ise (%36) sıhhileştirilmelidir. Evleri paylaşan aileleler tarafından, wc, ortak kullanılmaktadır.
- Dış cephe görünümleri çoğunlukla kötüdür (%56-28/50). Dış cephe, özellikle strüktür açısından onarım görmelidir. Çoğu evin çatısı, yağmur gibi dış etkenlere açık durumdadır. Bazı odalardaki pencereler de fonksiyonunu yitirmiştir. Kimi pencerelerin tahtalarla kapatıldığı görülmüştür.
- Evlerin iç durumları çoğunlukla olumludur (%54-27/50). Kötü olanların oranı da yadsınamayacak bir paydır (%46-23/50). Evler olması gerekenden fazla aileye hizmet ettiğinden mekansal açıdan yetersiz kalmakta ve bu durum fiziksel yapısına yansımaktadır. Mobilya çok az evde kullanılmaktadır (%10-5/50). Genelde döşek ve sedirler bulunmaktadır. Bazı aileler sadece tek odada konut gereksinimlerini karşılamaktadır.

- Evlerin çoğunluğu bakım gerektirmektedir (%88-44/50). Yapılacak bakım oldukça ciddi olup, iş programı çerçevesinde oluşturulmalıdır.
- Evlerin çoğunluğu düşeyde bölünemez (%70-35/50). Merdiven kovalarının farklı yerlerdeki konumlarından dolayı, evlerin çoğunluğu birden fazla aileye hizmet verebilecek duruma getirilmesi uygun görülmemektedir.
- Alan büyüklüğü açısından, evlerde 8 ve daha fazla bireyi barındırabilme olanağı yüksektir (%54-27/50).
- Evlerin çoğunluğu 1 hane içindir (%70-35/50).

6.7. Anket ve Gözlem Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Bu bölümde, her üç bölgede oluşturulan anket ve gözlem sonuçları, kullanıcıya, koruma altına alınan yapıya ve mevcut koruma stratejisi, uygulama ve finansla ait veriler başlıklarında değerlendirilmiştir.

Kullanıcıya ait veriler;

Safranbolu'da evlerin çoğunluğu bir hane halkı tarafından kullanılmaktadır. Evlerin çoğunluğunun bir aile tarafından kullanılması ve ailedeki birey sayısının en fazla 6 kişi olması hane başına düşen alanın fazla olduğunu gösterir. Dolayısıyla bölgedeki nüfus yoğunluğu azdır. Fener ve Zeyrek Bölgelerinde ise; evlerin çoğunluğu birden fazla hane halkı tarafından kullanılmaktadır. Fener'de, birden fazla aile yapılanmasına karşın evlerde kullanıcı sayılarının en fazla 6 kişi olması da bölgedeki yoğunluğun fazla olmadığını göstermektedir. Zeyrek'te ise; birden fazla hanenin kullanımındaki konutlarda (her hanenin 4-6 kişiden oluşmakta) yoğunluk söz konusudur. Her üç bölgede de ailelerin çoğunluğunu çekirdek aile tipi oluşturmaktadır. Fener ve Zeyrek Bölgelerinde, çocuk ve genç nüfus oranının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Geleneksel geniş aile kurgusuna göre tasarlanan geleneksel sivil mimarinin genellikle akrabalık ilişkisi olmayan birden çok çekirdek aileye hizmet etmesi, mekanların yeniden kurgulanmasını gerektirmektedir.

Safranbolu Bölgesi'nde eğitim seviyesinin düşük olması, kültürel bilinçliliği olumsuz yönde etkilememiştir. Kullanıcılar geleneksel evlerin korunmasını istemektedirler. Ayrıca bölge sakinlerinin çoğunluğu, evlerinin tarihi ev olarak nitelenmesinden hoşnutturlar. Safranbolu Bölgesinde yaşayanlar, evlerinin tarihi eser olmasından memnun olmaları ile bilinçliliklerini yansıtmaktadırlar. Fakat diğer bölgelerde, kullanıcı bilinçsizliği söz konusudur. Koruma kültürü bölge çapında yaygın değildir. Bu bölgelerdeki kiracı oranının fazla oluşuna da

bağlanabilir. Dolayısıyla, evlerin korunmasını isteyenlerin sayısı da azdır. Fener ve Zeyrek Bölgelerinde, belirlenen düşük eğitim seviyesi, çevrelerine de yansımıştır. Fener ve Zeyrek Bölgelerinde sosyal imaj düşüklüğünden bahsedilmiştir. Akşamları başıboş gençliğin usule uygun olmayan davranışları, çamaşırların dış gözlemlere açık bir şekilde kurutulması, komşuluk ilişkilerinin problemlili olması, can güvenliğinin olmaması gibi etkenler, bölge dışına göçü yaratmaktadır.

Safranbolu Bölgesi'nde, mal sahibi oranı fazladır. Mal sahibi oranının fazla oluşu, bölgeden göç durumunu engellemektedir. Bu durum bölgenin koruma stratejisi için olumlu görülebilir. Çünkü modalite oluşumunda, kullanıcıların kalıcılığı, dolayısıyla istekliliği prensibi esastır. Fener ve Zeyrek Bölgelerinde, kiraların düşük olması, bölgedeki kiracı sayısını arttırmış, bölge içi hareketlilik gözlenmiştir. Dolayısıyla evlerdeki kullanıcıların devamlı değişmesi, sağlıklı bir model için olumsuzdur. Fakat Fener Bölgesi'nde, yerleşiklik süresi fazladır. Ayrıca ailelerin çoğunluğu bölgeden taşınmak istememektedir. İstanbul merkezinde bulunan Fener ve Zeyrek Bölgelerinde kira oranının oldukça düşük olması ise, sağlıksız konut yapılanması durumundan kaynaklanmaktadır. Zeyrek Bölgesi ise; yakın işyerlerinde çalışanların kiracı olarak barındıkları ve göç edenlerin ilk konaklama alanı olarak kullandıkları bir nokta olmasından dolayı sürekli nüfus hareketliliği yaşamaktadır. Zeyrek Bölgesi'ne göç edenler Doğu Anadolu Bölgesi ağırlıklıdır, dolayısıyla tutum ve davranışları yöre kültürlerinden izler taşımaktadır. Bölgede kira oranları düşük olduğu için, mal sahipleri binalarını yatayda ve düşeyde maksimum bölerek gelirlerini arttırma yoluna gitmişlerdir.

Safranbolu Bölgesi'nde, ailelerin bölgeye geliş sebeplerinin çoğunluğunu çalışma durumu oluştururken, bölgede emeklilerin oranı yüksektir. Dolayısıyla çok önceleri bölgeye iş için göç eden kesim artık emeklidir. Nitekim bölgede yerleşiklik süresi de fazladır. Ailelerin çoğunluğu emekli olduğundan dolayı bölgeden taşınmak istememektedir. Fener ve Zeyrek'te ailelerin bölgeye geliş sebeplerinin çoğunluğunu çalışma durumu oluştururken, Fener bölgesinde emeklilerin oranı yüksektir. Her üç bölgede de ailelerin gelir seviyeleri düşüktür.

Koruma Altına Alınan Yapıya ait Veriler;

Safranbolu Bölgesi'nde, gelir seviyesi çoğunlukla düşük olmasına rağmen onarım yapanların oranı yüksektir. Fakat bu onarımlar, bilinçsizce olduğundan geleneksel sivil mimarinin fiziksel yapısını bozmaktadır. Fener Bölgesi'nde yapılan onarımların çoğunluğunu ise badana oluşturmaktadır. Zeyrek Bölgesi'nde ise onarım yapmayanların oranı yüksektir. Dolayısıyla, geleneksel sivil mimari yok olma sürecine terk edilmiştir. Fener ve Zeyrek bölgelerinde

evlerin birden fazla aile tarafından kullanılmasından doğan, konutun bilinçsizce bölünmesi sonucu bozulmalar söz konusudur. Ayrıca, her hane için ıslak hacim oluşturulamamıştır. Bu, sıhhsiz durumları ortaya çıkarmaktadır.

Safranbolu Bölgesi'nde aileler, ıslak hacimlerden yakınmakta, mekan açısından yeni mobilyaları kullanamamayı ise önemli bir sorun olarak görmemektedirler. Oturma mekanlarında bulunan sedirler, sosyal ve işlevsel değişimin çok etkin olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla bölgede, büyük ölçekte kültürel değişim yaşanmamakta, kırsal yaşantı devam etmekte, kültürel değerlere sahip çıkılmaktadır.

Fener Bölgesinde; Islak hacimlerden yakınan aileler; yeni mobilyaları kullanamama sorunundan da bahsetmişlerdir. Kullanıcıların yeni mobilyaları oldukça yoğun kullanması mekansal yapılanmada düzenlenmesi gereken bir durumdur. Çünkü çoğunlukla yeni mobilyalar geleneksel mekan ölçülerine uyumlu olmadığı için sorunlar çıkarmaktadır. Yatak odası takımlarının odalara genelde sığmaması örnek olarak verilebilir. Fener Bölgesi'nde, Ev içi gözlemlerinde ahşap merdivenlerin betonlaştığı, tarihi bileşenlerin yok olduğu, giriş kapıların satılıp yerlerine demir kapıların geldiği, zeminlerin düzgünleştirilmesi gerekçesiyle malta taşlarının üzerlerine beton vb dökülmesi gibi unsurlar yapıyı içerden çökertmeye başlamıştır. Zeyrek bölgesi'nde ise daha alt gelir grubuna ait kesimin mobilya kullanımında sorunu olmadığı, basit mobilya ve sedir kullanıldığı görülmüştür. Her üç bölgede de yapılan onarımlar, bölge sakinlerince yetersiz bulunmaktadır. Safranbolu'da evler Fener ve Zeyrek'tekine oranla daha iyi durumdadır. Ayrıca Fener Bölgesi'nde, kanalizasyonun bilinçsizce oluşturulması, bazı evlerde çatlamalara neden olmuştur. Genel olarak, geleneksel yol karakteristiğinden dolayı, sokakların dar olması, araba girişini engellediği gibi servis araçlarının girişine de engel olmaktadır. Bunun için ayrıca bir çözüm gerekmektedir. Geleneksel dokuda tasvir edilen evlerden sokaklara dökülen yeşili de bugün bulmak mümkün değildir. Fener ve Zeyrek Bölgelerinde kamu hizmetlerinin de yerine getirilememesi (çöplerin alınmaması gibi) sıhhsiz ortamları oluşturmaktadır.

Mevcut Koruma Stratejisi, Uygulama ve Finans Ait Veriler;

Her üç bölgede de, ailelerin gelir seviyeleri düşüktür. Safranbolu Bölgesinde; gelirini 20 kişi (%40) yanıtsız bırakmıştır. Bunun nedeninin bölgede yapılan koruma eylemleri vb hareketlerden dolayı kişilerin maddi olanaklarını belirtmekten kaçınmaları olduğu söylenebilir. Bölgedeki Kültür Bakanlığı'nca yapılmış olan koruma eylemleri ve bölgenin sit

alanı olması, kişilerde devlet tarafından maddi yardımın verilebileceği beklentisine neden olmuştur. Kredi kullananlar ise oldukça düşüktür. Bu kesimin evleri, Kültür Bakanlığı koruma çalışmalarına giren sınır kapsamında olduğu için kredi almışlardır. Buradaki kredi usulü ise, Kültür Bakanlığı'nın korumaya hareket getirmek ve bu konuda örnek olmak amacıyla maddi bağışta bulunması olayıdır. Her üç bölge halkı, kredi kavramını genelde bilmemektedir. Sadece Safranbolulu ailelerin çoğunluğu bölgede geleceğe dönük düşünceler olarak kredi sağlanabilirse onarım yapabileceklerini vurgulamışlardır. Fakat kredilerin düşük faizli olması gerektiğini de ifade etmektedirler. Safranbolu'da binalarını geleceğe dönük olarak kendi imkanlarıyla onarmak isteyen 11 aile ise, durumu Türkiye'de yaşanan enflasyonun verilecek krediye yansıtacağından ve dolayısıyla kredinin ödenmesinde zorluklar yaşanacağından bahsederek oldukça bilinçli bir noktaya değinmiştir. Her üç bölgede de evlerin bakımının devamlı yapılması gerektiği sorununu gündeme getiren aileler, maddi olarak yetersizliklerinden yakınmışlardır.

Safranbolu Bölgesi'nde onarım yaparken yasal zorluklarla karşılaşan 18 aileden 16'sı ruhsat almadan onarım yapmıştır. Bundan dolayı, resmi onarım yapanların uygulamada engellerle karşılaştıkları düşünülebilir. Fener Bölgesinde de onarım yapanların çoğu ruhsat almamıştır. Ayrıca bölgede Anıtlar Kurulu ve Belediye ile problemlerin çoğunlukla yaşanmaması da onarım yapanların genellikle onarımları yasal olmadan gerçekleştirdiğini göstermektedir. Kullanıcıların geleneksel eve duyarsızlıklarını uygulamaya dökmeleri olayın ciddiyetini daha da arttırmaktadır. Bölgelerde sürekli kontrol sisteminin olmaması da kullanıcıların olumsuz tavırlarına teşvik olmaktadır. Ayrıca Safranbolu Bölgesi'nde ruhsat alarak onarım yapanların çoğunluğu teknik destek almamıştır. Devlet tarafından teknik destek yardım teklifi de gelmemiştir. Ruhsat alımı sırasında gerek Anıtlar Kurulu, gerekse Belediye ile problemler yaşanmıştır. Ayrıca, devlet içi prosedürlerden yakınan aileler, bu durumun iyi niyetli olaya yaklaşmayı önlediğini belirtmişlerdir. Ayrıca Safranbolu'daki Geleneksel Evlerin onarım ruhsatı için Ankara'daki Anıtlar Kurulu'na gidilmesi gerekliliği de ailelerin yakındığı bir durumdur. Belediye başkanı da bu olayı desteklememekte ve bu konu için belediye içinde kurulun bir bölümünün açılmasını önermektedir. Ayrıca her onarım için Anıtlar Kurulundan izin alınması gerekmediğini savunan Belediye Başkanı, cephelerine badana yapacak olanlardan projesini isteyen bir koruma stratejisinin ne denli aksaklıkları doğurduğunu ifade etmektedir. Buna karşın denetleme sisteminin de daha iyi olması gerekmektedir.

Her üç bölgede de onarım yapanların malzeme ve işçiden yana sorunları yoktur, ancak gözlemlere göre, bilinçli bir malzeme kullanımı ve iyi bir işçilik olmadığı söylenebilir. Bunun

yanı sıra görüşme esnasında kullanıcılar pahalılıktan yakınmışlardır. Devletin de bu alanda teknik destek, malzeme temini gibi koordinasyonunun olmadığı görülmektedir. Bölgelerdeki evlerin çoğunluğu, büyük onarımlar (özellikle taşıyıcı sistemde) gerektirmektedir. Özellikle Safranbolu Bölgesi'nde ıslak hacimlerin günün koşullarına uyarlanması, devlet koruma prosedürü ya da danışmanlığı olmadığı için kullanıcı inisiyatifine bırakılmaktadır.

6.8. Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Modele Yönelik Sorunsalların Belirlenmesi

Gerek kent gerekse kırsal alanlarda 6.7. bölümde açıklanan değişimlere göre, Geleneksel Sivil Mimarideki kullanıcı profilinin dolayısıyla sosyal yapılanmanın değiştiği bir gerçektir. Ayrıca değişen sosyal yapılanma mekana kullanım farklılıklarını getirerek fiziksel ve fonksiyonel değişimi yaratmaktadır. Zamanla değişen mobilyalar da bu değişimin bir şeklidir. Alt gelir seviyesindeki kullanıcıların ise evlerini onarmaları mümkün olmamaktadır. Yıpranan evler zamanla bölge rantını düşürmekte, dolayısıyla ekonomik dengeler zamanla daha da yitirilmektedir. Bütün bunların sonucunda Geleneksel Sivil Mimari; sosyal, fiziksel, fonksiyonel değişim ve ekonomik eskime nedenleriyle yitirilmektedir. 6.7. Bölümdeki değerlendirmeye göre, kentsel ve kırsal alan çalışmalarının sonuçları, belirli başlıklarda birleşmekte, belirli başlıklarda ise ayrılmaktadır. Kesişen başlıklar; yapıların düşeyde bölümlenmesi, mekan kullanımındaki problemler şeklinde özetlenebilir. Ayrışan başlıklar ise; Unesco Kültürel Koruma programına giren Safranbolu'nun, iç ve dış turizm için kazanımları ile koruma sisteminin altyapısını taşımasına karşın, seçilen diğer çalışma alanları olan Zeyrek ve Fener Bölgelerinde kentsel gettolaşma eğilimi göstermesidir. Bu bölgeler, kırsal köken özelliklerini taşıyan alt gelir grubundaki yerleşik, marjinal kitlelerin, yerleşim alanı haline gelmiştir.

Safranbolu, değişen sosyo-kültürel yapısına rağmen kırk yıla yaklaşan bilinçlenme süreci ve coğrafi yerleşim özellikleri dolayısıyla korunabilirliği bünyesinde taşımaktadır. İstanbul'un genellikle yüksek rantına karşın, sur içi tarihi bölgeler bu özellikten oldukça uzak bulunmaktadır. Ekonomik, sosyal, kültürel düzey olarak daha üst noktada bulunan ve koruma konusunda tüm ülke geneline misyon taşıyan üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, dernekler, aydınlar İstanbul'da olduğu halde, yeterli bilinçlenme sağlanamamıştır.

Kırsal alanlar (küçük kent), çevre yerleşimlerden (köylerden) göç alan bir yapıda olmasına ve sürekli göç vermesine rağmen demografik açıdan kentsel alanlardan daha dengeli bir değişim

içerisindedir. Kırsal alanlarda ise, göç etme isteği yoğun olmadığından, bölgedeki yaşamlarında, hoşnutluklarından bahsedilebilir. Kullanıcılar ise evlerinin daha iyi olmasını yani korunmasını istemektedirler. Bunda, kırsal alanlardaki mal sahipliği oranının yüksek olması da sebep olarak gösterilebilir.

Kentsel alanlardaki tarihi semtler, bölgelerden göç eden en alt gelir düzeyindeki ailelerin yerleşim noktası durumundadır. Son yıllarda hızlanan iş yerlerinin kent dışına taşınması çalışmaları, tarihi bölgelerde barınan ücretli çalışanların büyük bir kısmında yeni işyerlerine yakın bölgelere taşınması sonucunu getirebilecektir. Dolayısıyla, kentsel alanlardaki tarihi semtler, göç aldıkları gibi göç de verecekler, yerleşiklik azalacaktır. Aynı zamanda ekonomik durumu iyi olanlar daha iyi semtlere gitme çabasıdadırlar. Genellikle kiracıların oturdukları evleri benimsemedikleri (alan çalışması sırasında evlerin fiziksel durumlarıyla ilgili gözlemlere göre) görülmektedir. Mal sahipleri ise, alt gelir düzeyinde olsa dahi yapabileceği onarımlara çekinmeden girmektedir. Dolayısıyla kiracıları, özellikle tarihi yerleşimlerde onarıma yönlendirici yasal prosedürlerin oluşturulması gerekir. Mal sahibi kiracı ilişkisinde yasal prosedürlerde boşluk olmamalıdır.

Ayrıca modelde ele alınması gereken, geleneksel evlerin öneminin medya ile devamlı gündemde tutulmasıdır. Ülke içinde önemli olan bu değerlerin dünya kültürel değerler listesine girmeleri sağlanarak dünyaca önemli olduklarının vurgulanması gereklidir. Dünyanın önem verdiği değerler kullanıcıların gururlarını daha da pekiştirecektir. Safranbolu Bölgesi bunun bir örneğidir.

Bölgelerdeki geleneksel evlerin korunmasındaki yetersizlik, Türkiye Koruma Modelinin işleminde yaşanan aksaklıklardan kaynaklanmaktadır. Herşeyden önce geleneksel evlerde onarım işleminde sistemin çalıştırılması gerekirken, bu gereklilik, denetim ve işleyiş zorluğu nedeniyle gerçekleştirilememektedir. Dolayısıyla sistem bir piramit olarak düşünülürse en alt kısmında tıkanmaktadır. Modelde denetim en önemli unsur olmalıdır. Konunun uzmanı kişilerce onarımların yapılması gereklidir. Oysa niteliksiz işçiler bilinçsiz kullanıcıların yönlendirmesiyle de değerlerin yok olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla konunun ehli işçilerin, ustaların yetiştirilmesi gereklidir. Bu arada Safranbolu Bölgesi'nde onarımların çoğunun kullanıcılar tarafından yapılması modelde farklı bir bakışı doğurabilir. Eğitilmiş kullanıcıların onarım sırasında çalışmaları suretiyle bilinçli hareketleri sağlanabilir. Bu işçilik masraflarının azalmasını sağlayarak maddi bir kazanç yaratır. Türkiye'deki geleneksel sivil mimari, genellikle alt gelir seviyelerindeki insanların meskeni olduğundan, onarım ve

yenileme çalışmaları oldukça alt düzeydedir. Bölüm 5’de açıklanan Türkiye’deki koruma yaklaşımında, teorik olarak maddi desteğin sağlandığı görülse de, uygulamada kullanıcılara bu konuda yardım yapılmamaktadır. Kullanıcıların ise kredi hakkında hiçbir bilgileri yoktur. Finans desteğinin sağlanamamasının yanında, kendi imkanları ile onarım yapanlara teknik destek yardımı yapılmamaktadır. Kısıtlı ekonomik gelirleri ile onaran kesim, bilinçsiz uygulamalar yapmakta ve dolayısıyla geleneksel sivil mimari fonksiyonel ve fiziksel değişime uğramakta, özgünlüğünü yitirmektedir. Kullanıcı istemlerini dışlayarak oluşturulan mevcut Türkiye koruma modeli, oldukça katı bir koruma anlayışındadır. Yapılmayacak olanların sıralandığı modelde, yol gösterici, yardımcı bir felsefe görülmemektedir. Nitekim kent ve kırsal alanlarda, onarım ruhsatının alınması için başvuru ile başlayan zorluklar, uygulama safhasında da sürmektedir. Dolayısıyla ruhsatsız onarım yapanların sayısı artmakta, mevcut sistem çalışmamaktadır. Bütün bunların yanında, yalı gibi, konumu itibariyle değer kazanmış bölgelerdeki geleneksel sivil mimarinin korunduğu göz önüne alınırsa, devletin tarihi semtlerin rantını arttıracak fiziksel ve sosyal alt yapıyı teşvik etmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Ülke çapında, oluşturulacak makro planlama aşamasından sonra, tez bağlamında oluşturulacak modelde kullanıcı katılımı esas alınmalıdır. Örneğin, anket verilerinde kullanıcıların geleneksel evleri bölümleyerek kullandıkları belirlenmiştir. Bu sonuç, planlamada kullanıcı istek ve gereksinimlerinin değerlendirilerek modelde yer almasını gerektirmektedir. Kullanıcının istekleriyle bağdaşmayan bir yapılanma zamanla kullanım dışı kalabilmektedir. Bu bağlamda kullanıcı istekleri doğrultusunda evlerin planlama kararları oluşturulmalıdır. Devlet tarafından gerçekleştirilen tespit, tescil gibi işlemlerin arşivlerde toplanması doğal bir süreç gibi görünse de, bu veriler, sistemli, ulaşılabilir, tümel olmadıklarından bilgi edinmede güçlük doğuran olumsuzluklar sergilemektedir. Mevcut koruma anlayışında, kullanıcıların yaptırdığı restorasyon projeleri, eleştirmen görevi gören az sayıdaki devlet koruma mekanizmasının bir kolu (KTVK kurulu) tarafından incelenmekte, projenin kabulü oldukça uzun sürede gerçekleşmekte, dolayısıyla sistemde işleyiş bozuklukları geleneksel sivil mimarinin yitirilmesine yol açmaktadır. Burada devlet, koruma altında yapılanları eleştirmekte, fakat yol göstermemektedir. Bu çelişki, tezde oluşturulacak olan modelde düşünülmesi gereken bir noktadır.

Bütün bunların paralelinde tez kapsamında oluşturulacak olan modelde aşağıdaki veriler ele alınmalıdır:

- ülke bazında, geleneksel sivil mimari eserlerinin belirlenmesi, koruma altına alınacak ülke, bölge, kent, ilçe, mahalle, yapı ve yapı bileşeni ölçeğine dek tespit ve tescillerin analizlerin yapılması ve makro planlama kararlarının oluşturulması;
- yapılan çalışmaların ortak bir arşiv altında toplanması;
- Mal sahiplerinin koruma anlayışı içinde alınan resmi kararlar hakkında, bilgilendirilmesi;
- Koruma amaçlı proje çalışmalarında, kullanıcı profili, gereksinimleri ve isteklerinin sürecin belirli aşamalarında girdi oluşturmaya olanak sağlanması;
- Devletin, koruma konusunda, yasal prosedürleri oluşturma yanısıra etkin olması;
- Devlet ile kullanıcı arasındaki prosedürlerin sadeleştirilmesi;
- Mal sahiplerine maddi, manevi ve teknik yardımın yapılması ve kullanıcının kredi konusunda bilinçlendirilmesi, teknoloji seçimi, malzeme ve işçi temininde kolaylık sağlanması;
- Koruma amaçlı çalışmaları gerçekleştirmek isteyen kullanıcılara teknik desteğin sağlanması;
- Halkın koruma anlayışına katılımı;
- Medyanın, koruma anlayışının topluma kazandırılmasında öneminin artırılması;
- Üniversitelerin planlama kararlarına katılımı;
- Üniversitelerde yapılan çalışmaların arşivlerde kalmayarak uygulamaya geçirilmeleri ile bilimsel bakış açılarının çıkan sorunlar ile daha iyi geliştirebilme fırsatını bulması, birbirinden habersiz yapılan çalışmalar sonucunda aynı bilgilerin gereksiz yere tekrarlanmasının önlenmesi;
- Üniversite katılımı ile planlamada uzmanlaşma anlayışının oluşturulması;
- Koruma altına alınan geleneksel sivil mimari eserlerinin sürekli denetiminin sağlanmasıdır (onarım öncesi, onarım, onarım sonrası).

Kırsal bölgelerde genellikle yeni mobilyaların kullanılmadığı, dolayısıyla sosyal yaşantının pek değişmediği gözlenmektedir. Bu tutum kentsel alanlardaki tarihi yerleşimlere göre farklılık göstermektedir. Geleneksel yaşantı kalıplarının henüz Safranbolu Bölgesi'nde devam etmesi evlerin planlama kurgusunda önemli değişiklik yaratmamıştır. Dolayısıyla evlerin değişmemesindeki nedenler:

1. kültürel bilinçliliğin fazla oluşu;
2. sosyal yaşantının devamlılığı;
3. mal sahiplerinin fazla oluşu

şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla kırsal bölge kullanıcı profili ile kentsel bölge kullanıcı profilleri ayrı ayrı değerlendirilerek, koruma stratejileri belirlenmelidir.

Kentsel alanlardaki tarihi yerleşimlere göç ederek gelen kullanıcılar ise geldikleri yörelerin kültürünü taşımaktadırlar. Ancak bir yandan da kentsel kültürün hızlı etkisi içindedir. Kentsel kültürün insana sunduğu konut sunumlarının daha renkli olması, kullanıcıları etkileyecektir. Dolayısıyla geleneksel evlerde yaşayan kullanıcılar kentsel yaşantıyı evlerinde arama isteği duyacaklardır ki bu gelişim doğaldır. Geleneksel evlerin ise mevcut fiziksel durumlarının iyi olmadığı yapılan gözlemlerle ortaya net olarak çıkmaktadır. Evlerin fiziksel durumlarının yetersizliği onarım gereksinimini getirmekte ve her yapılan onarımda da kullanıcı kentsel yaşantıya öykünerek yapmaya çalışmaktadır. Bu etkileşimin olması kaçınılmazdır. Fakat değişim yukarıda belirtildiği gibi tek yapı ölçeğinde de alınan kararlar ve uzmanlar boyutunda şekillenmelidir. Oysa Türkiye Koruma Sisteminde bu anlayış kararlar çerçevesinde yasakçı bir zihniyetle ele alındığı için kullanıcıları yasal olmayan girişimlere sürüklemektedir. Denetimin de yetersiz oluşu yasal olmayan yapıların çoğalmasını getirmektedir. Bu gelişim ise ülkedeki koruma politikasındaki yetersizliklerin ele alınmasını, sistemin günün koşullarına adaptasyonu getirecek şekilde ve devamlı zaman sürecinde kendini yenileyecek bir tutumda oluşturulmalıdır. Bundan dolayı ülke genelinde:

- planlama kararları;
- ilgili kurumların oluşumu ve kurumlararası ilişkiler;
- kullanıcıların profili ve istekleri;
- finans

konularının geliştirilmesi, tüm sorunsalların, geleneksel sivil mimarinin konut stoku açısından değerlendirilmesini sağlayacak kavramsal çerçevenin, sistematik bir bakış açısıyla irdelenmesi, sürecin tanımlanması gerekmektedir.

7. TÜRKİYE'DE GELENEKSEL SİVİL MİMARİNİN SOSYO-KÜLTÜREL VE İŞLEVSELLİK BAĞLAMINDA TARİHSEL SÜREKLİLİĞİ İÇİN PLANLAMA / FİNANS MODELİ

Türkiye’de kamu yönetimi, tüm yönetim ve uygulama, müdahale erkini tek merkezli sistemle, kendi uhdesinde toplamaktadır. Bu politika saptanması, strateji oluşturulması, planlama, uygulama, denetim mekanizmalarının tümünün, devlet/kamu yönetimi denetiminde olduğu bir modeldir. Belirli periyodlarla halkın tercihinin sunulan yasama, yürütme organları oluşumları dışında, tümüyle toplum katılımından uzak bir mekanizma işletilmektedir. Toplumsal yapıdaki değişimler, aynı ölçekte kamu hayatına yansıtılamamaktadır. Tüm alanlara nüfuz etmeye çalışan kamu yönetimi, belirli bir süre boyunca başardığı belirleyicilik otoritesini, değişen dinamikler nedeniyle yitirmektedir. Sınırların fiziki olarak mevcudiyetlerine rağmen kalktığı, iletişim teknolojilerinin geliştiği, toplumsal yapının belirleyicisi olarak bireyin ve beklentilerinin ön plana çıktığı günümüzde, kamunun müdahale alanları çok geniş bir alana yayılmaktadır. Merkezi yönetimin, bu kadar geniş bir hareket alanında aynı dinamizmle toplumsal değişime ayak uydurabilmesi için, eşdeğer değişim dinamiklerini kendi içinde barındırması gerekmektedir. Tüm müdahale alanlarından çekilmeyen, ama tümüyle etkisizleşen kamu yönetimi, fiili olarak yönetim erkini yitirmektedir. Burada, ikili açılım sosyal hayat tarafından dayatılmaktadır. Birincisi toplumsal değişime eşdeğer değişim dinamiğinin yakalanması, ikincisi kamu yönetiminin merkezi sistem dahilindeki görev tanımının değişmesidir.

Tarihi eserlerin tespitinden, korunmasına kadar tüm prosedürleri, kendi yapılanmasında toplayan kamu, bu görevini yerine getiremediği gibi karmaşık bürokratik işlemleriyle koruma faaliyetlerinin önünde, mevcut en büyük engel durumunda kalmaktadır. Tüm bu ve benzeri eleştiriler, 1990’lı yıllarda çeşitli platformlarda fazlasıyla gündeme getirilmektedir. Yaşanan hızlı değişimle bir bir yokolan tarihi dokuya karşılık, devletin ve organlarının ilgisiz tutumu, kentsel planlama ölçeğinde yokedici karar ve uygulamaları, bireysel koruma faaliyetlerine karşı yarattığı bürokratik engellemeler, artık medya gündeminde ve her bireyde önyargı oluşturacak kadar sıradanlaşmıştır. Koruma modelinin, mevcut yapılanmaya dönük eleştirilere belirgin bir alternatif oluşturacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu konuda Avrupa Topluluğu etkileşimi ve global dünya kültürü çerçevesinde Unesco belirleyiciliği örnek oluşturmaktadır. Bu etkileşimi, model önerisi haline getirecek yapılanmada; kullanıcı, sivil toplum örgütleri, meslek örgütleri, yerel yönetim, merkezi yönetim, üniversiteler, yatırımcı, yapımçı ve planlamacılar yer almalıdır. Bu konuda, üniversitelerin yüklendiği

misyon önem kazanmaktadır. Fakat gerek Safranbolu gerekse Zeyrek ve Fener Bölgeleri'nde yapılan araştırmalarda, Türkiye koruma anlayışı içinde üniversiteler etkin olarak yer almamaktadır. Bölgelerle ilgili olarak üniversitelerde yapılan çalışmalar, sadece literatürde kalmaktadır. Örneğin bölgelerdeki evlere ait restorasyon projelerinden habersiz mal sahipleri, duruma doğal olarak tepki vermektedirler. Yapılan çalışmaların değerlendirilmesi, Türkiye için hem ekonomik hem de zaman kazancı sağlayacaktır. Mevcut koruma anlayışında:

- kullanıcı- ilgili resmi birimler;
- kullanıcı- koruma prosedürleri;
- resmi birimler- özel kuruluşlar;
- resmi birimler- üniversiteler

arasında bağların kurulmadığı görülmektedir. Sistem içinde değişen dinamikler (özellikle sosyal değişim) göz ardı edilmiştir. Yukarıda bahsedildiği gibi yasakçı tutum, değişimlere göre geri besleme mekanizmasından yoksun olduğundan, yeni kararları sunamamaktadır.

Bu bakış doğrultusunda oluşturulan modeldeki genel hedefler:

- Dünya ölçeğinde koruma alanındaki değişimleri, toplumsal kültüre göre yorumlayan ve gelecek perspektifinde yeni eğilimleri bünyesinde toplayan bir kamusal örgütlenme oluşturulması ve görev tanımlarının yapılması, bu görevlerin uygulanabilirliğinin sağlanması için gerekli altyapının oluşturulabilmesi ve yasal prosedürlerin belirlenmesi için önerilerin geliştirilmesi;
- Koruma kültürünü toplumsal bir proje haline getiren kültürel altyapının oluşturulması;
- Merkezi kamu yönetim ve yerel yönetimlerin daha etkin hale gelmesini sağlayacak altyapının oluşturulması;
- Üniversitelerin, meslek örgütlerinin ve 21.yüzyılın gelişen dinamiği olan sivil toplum örgütlerinin, gelişim ve değişim dinamiklerinin, belirleyiciliği konusunda daha aktif olması için, gereken düzenlemelerin oluşturulması ve bu kuruluşların kamusal örgütlenmede görev alacakları sistematiğin oluşturulması;
- Yasal, finansal düzenlemelerin yapılması ve özel sektörün ilgisinin yönlendirilmesi için gerekli önlemlerin alınması;
- Korunan dokunun sürekliliğini sağlayacak tüm müdahale kaynaklarının ve denetim sistemiğinin kurulması, olarak belirlenmiştir.

7.1. Modeldeki Problem Alanının Belirlenmesi

Problem ile çözümü, ilişkili bir süreç dahilinde gerçekleşir. Tez sorunsal alanını belirlemeden,

çözümün gerçekleşmesi beklenen bir olay değildir.

Geleneksel konut stokunun sosyo-kültürel ve işlevsellik bağlamında tekrar konut olarak kullanımı, tez içinde ortaya atılan bir savdır. Burada, geleneksel konutların neden değerlendirilmesi gerekliliği ve niçin konut olarak kullanımı sorusuna verilecek cevap, tezin önemini ortaya koyacaktır ki bu birinci bölümde ele alınmıştır. Tez problemi, tekrar konut olarak kullanımının nasıl gerçekleşebileceği sorunudur. Geleneksel konutlar var olan bir çevre içinde yer aldıklarından dolayı, problemin belirlenmesinde çevresel tasarım araştırmaları problematiğinin belirlenmesinde de kullanılan (Ünlü, 1986) kavramsal çerçeve; ölçek, içerik, davranış ve zaman bileşenlerinden yararlanılmıştır. Türkiye’de geleneksel konutların yeniden aktif hale getirilmesinde, gerek mevcut çevrenin fiziksel ve sosyo-kültürel etmenlerinin gerekse yönetim mekanizması ile uygulama alanları, kullanıcı istekleri ve yatırımcı çabalarının ülke bütününde koordinasyon halinde ele alınmasını gerektiren sistem, problemin çok boyutlu yapısını göstermektedir.

7.1.1. Problemin ölçek boyutu

Geleneksel konutların kullanımı, farklı ölçeklerde ele alınabilir. Ölçek; kapsam ve uzam olmak üzere iki bileşenden oluşmaktadır. Kapsam; ülke, bölge, kent, sit, mahalle, sokak, bina, bina bileşeni, cephe, yapı elemanı, yapı malzemesi şeklinde açılım gösterirken, uzam; alt ve üst yapı ayrımı altında toplanmaktadır. Alt yapı; kanal, su, yol, iletişim, zemin vb.dir. Üst yapı ise; inşaat, bitki vb.dir.*

Model bağlamında ele alınan ölçeğin kapsamı, Türkiye için olduğundan, ülke bileşeninden başlayıp yapı malzemesine kadar inen bir yapılanmayı sunar. Her daralan ölçekte model bağlamında ele alınan planlama kararları söz konusudur. Bu planlama kararları; uzam bileşenlerinden alt ve üst yapı açısından da değerlendirilmektedir. Koruma modeli için alt yapı korunup üst yapı değiştirilebilir, geliştirilebilir veya ölçek bileşenlerine bağlı olarak tam tersi durumlar da söz konusu olabilir (Ülke bazında kanalizasyon, su, elektrik, yol gibi). Bunun yanında ölçek kapsamı içinde yer alan ve en alt bileşen olan yapı malzemesi konusu, üst yapı bağlamında değerlendirilmelidir. Yapı malzemeleri konusunda uzman olan kadro, modeldeki sürecin ilgili aşamalarında yararlanılacak bilgileri üretmeli ve doğru malzeme kullanımını sağlayacak önlemleri almalıdır. Fakat malzemenin temini, ekonomik olmasının

* M. Ünügür ile konuşma, Ağustos, 1998

sağlanması, ülke bazında bir planlama kararıdır. Aynı şekilde; yapı elemanı, cephe, bina bileşeni de modelde planlama kararları arasında yer almaktadır.

7.1.2. Problemin içerik boyutu

Problemin içerik boyutu, amaç ve koşullar altında ele alınmaktadır. Amaçlar, tek yapı ölçeğinde; rölöve (tıpkı çizim), restitüsyon (tıpkı yapım) ve restorasyon (yenileştirme) şeklinde açılım göstermektedir.* Restorasyon altında ele alınması gerekenler; sağlamlaştırma, bütünleme, yenileme, yeniden yapma, temizleme ve taşıma işlemleri olabilmektedir. Kentsel koruma ölçeğinde ise; sağlıklaştırma, onarım, yenileme, temizleme, mevcut dokuya yeni ekleme işlemlerinin yapılacağı ilçe, mahalle ve tek yapıların planlamada belirlenmesini kapsamaktadır. Dolayısıyla modeldeki amaçlar (hedefler) tek yapı ölçeğinde ve kentsel koruma bazında olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Fakat tek yapıya ilişkin hedefler ile kentsel koruma hedefleri arasındaki bağlantılar ile işlemlerin belirlenmesi ve gerçekleştirilmesi, konunun uzmanları tarafından bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gereklidir.

Yukarıda tanımlanan amaçlar aşağıdaki koşullar doğrultusunda gerçekleştirilir. Koşullar ise; yasal, parasal, teknolojik, örgütsel, kültürel, sosyal, coğrafik, jeolojik, topografik ve ekolojik olarak ayrımlanmaktadır.

Geleneksel konutların tekrar konut olarak kullanılabilirliği için oluşturulacak planlama mekanizması belli bir amaç içindir. Bu amaçlar ise; tarihi konutu sürdürmek-korumak ve/veya değiştirmek-yenilemek şeklinde tanımlanabilir. Bu amaçlara uygun çeşitli ölçeklerdeki planlama kararlarına göre seçeneklerin üretilmesi, ülkenin yasal, parasal, örgütsel durumuna göre değişebileceği gibi, yapının fiziksel, fonksiyonel durumuna, kullanıcının profiline, sosyo-ekonomik koşullarına, üretim teknolojisine ve malzemeye göre değişim gösterebilir.

* Kavramlarla ilgili geniş bilgiler için aşağıdaki kaynakçalara bakılabilir.

- N. Zeren, Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Türkiye’de Tarihsel Değerlerin Korunmasında Uygulanmakta Olan Yöntem Çerçevesinde Uygulayıcı Kuruluşların Görüşlerine Dayanan Bir Araştırma, Doktora Tezi, İTÜ Baskı Atölyesi, 1981, Temmuz, İstanbul, sf.8
- F. Akozan, Türkiye’de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar, İstanbul, DGSA, 1977, sf.35
- Zeynep Ahunbay, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM Yayın, Nisan 1996, sf.8, İstanbul
- H. Şener, Geleneksel Konutların Onarım Yenileme Çalışmalarına İhtiyaçsal Değerlendirme Yolu İle Yaklaşım, İTÜ Mim. Fak. Baskı Atölyesi, 1977, sf. 21
- M. Farka, Die Denkmalpflege und die Beziehungen Zwischen, Alt und Neu in Historischen Stadtkernen, Dissertation, 1967.

Modelin içerik boyutu belirlenirken; amaç ve koşul altında toplanan bileşenler çok yönlü olarak değerlendirilmiştir.

7.1.3. Problemin davranış boyutu

Problemin davranış boyutu; süreç ve süreçte rol alanlar şeklinde açılım göstermektedir. Süreç; sorun tespiti, veri toplama, analiz, kavram geliştirme, sentez, karar, uygulama bileşenlerinden oluşur. Süreç sonunda (uygulama sonunda/kullanım sırasında) kullanıcının zamanla değişen gereksinimleri kullanımı da değiştireceğinden geri beslemeli bir mekanizma söz konusudur. Türkiye’de dünden bugüne yaşanan aile kurgusunundaki değişim ve mekana yansıması bunun bir örneğidir (Geleneksel geniş ailenin çekirdek aileye dönüşü gibi). Rol alanlar ise; kullanıcı, sivil toplum örgütleri, meslek örgütleri, yerel yönetim, merkezi yönetim, üniversiteler, yatırımcı, yapımcı ve planlamacılar oluşmaktadır.

Modelde bilgi toplama, sürecin birinci adımını oluşturup, ülke genelinde olabildiğince tespitler ve belgelemeler ile yapılacak analizler sonucunda senteze ulaşılabilecektir. Sonuç olarak da karar verme sürecinde rol alacak kişilerle sistem zenginleşecek ve işleyecektir. Uygun seçeneğin belirlenmesinden sonra uygulama, denetim altında yapılmalıdır. Model bağlamında, farklı süreçlerde, rol alanlar değişim gösterebilmelidir.

7.1.4. Problemin zaman boyutu

Geleneksel evlerin tekrar konut olarak kullanılabilirliği sorunsalında da yaşandığı gibi, zaman aşımı sonucunda değişime uğrayan konutlar söz konusudur. Zamanında kullanılan evler, bugün gerek sosyo-ekonomik gerekse fiziksel yönden değişim içindedir. “...değişimler doğrusal, salınımsal, helezonik karakteristikler göstermektedir. Doğrusal dönüşümler geri dönüşü olmayan değişiklikleri; salınımsal dönüşümler, belli bir periyotla aynen tekrarlanan değişiklikleri; helezonik dönüşümler ise belli bir süre içinde farklı nitelikte tekrarlanan değişiklikleri betimlemektedir” (Eruzun ve Ünügür, 1996).

Geleneksel Türk Evlerinin tekrar konut olarak kullanılabilirliği sürecinde rol alanlar; doğrusal, salınımsal ve helezonik dönüşümleri de göz önüne alarak, model uygulanmalıdır. Kullanıcının beklentileri ile ters düşen bir uygulama, zamanla, Geleneksel Türk Evi için değişimi getireceğinden, kullanıcı istekleri her sene raporlar şeklinde belirlenmeli ve sonuçları da modele yansıtarak geri beslemeli bir sistem getirilmelidir. Kullanıcı istekleri yanında,

evdeki değişimler, kullanıcının sosyo-ekonomik durumu ve evin fiziksel yapısıyla da ilgili olduğundan, bu veriler belli periyodlarla yenilenmeli ve modele aktarılmalıdır.

7.2. Koruma Modelinin Oluşturulması

Koruma modeli, iki alt modelden oluşmuştur. Birinci alt modelde (sürece ilişkin model), problemin ölçek, içerik, davranış ve zaman boyutları, koruma modelinin oluşturulmasında birbirine girişimli olarak irdelenmiştir. Bu irdeme sonucunda, modelin davranış boyutu temel unsur olarak ele alınarak, ölçek ve içerik, ilgili aşamalarda açılmıştır. Yapılacak eylemler belirtildiği gibi, farklı aşamalarda rol alanlar da vurgulanmıştır. İkinci alt modelde (örgütlenme), Türkiye’de mevcut modelin geliştirilmesine yönelik olarak kamusal ve sivil örgütlenmenin sistemin işleyişinde mal sahibi ile ilişkilerinin ve finansmanın değişen ölçeklere göre, süreç bağlamında akışını düzenleyen örgütlenme şeması oluşturulmuştur. Rol alanların, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Dolayısıyla iki alt model birbirini bütönlömektedir.

7.2.1. Sürece İlişkin Model

Modeldeki sürece göre, yapılması gereken eylemler; sorun tespiti, veri toplama, analiz, kavram geliştirme, sentez, karar, uygulama ve değerlendirme (geri besleme) aşamalarında toplanmıştır (şekil 23, sürece ilişkin model ve rol alanlar).

7.2.1.1. Sorun tespiti

Alan çalışması sonuçlarına göre, mevcut koruma sisteminde belirgin bir strateji bulunmadığı, sorunların yeterince belirlenmediği ve işleyişte bazı aksaklıklar olduğu görölmüştür. Türkiye’de koruma kapsamına alınmış olan geleneksel sivil mimarinin giderek yok olması, ölkö genelinde, kültürel sürekliliği kesintiye uğrattığı gibi, nüfus artışı ile artan konut gereksiniminin, yapılan yeni konut birimleri ile çözümlenmesi yönündeki arayışlar, anlayışlardaki kararsızlıkları gündeme getirmektedir. Oysa ki, gereksinim duyulan konutların geleneksel sivil mimarinin korunması ile sağlanması, toplumsal yapı aısından kültürel sürekliliği getireceği gibi, ihtiyacların çözümlenmesine de cevap verecek, toplum kimliğinin yok olmasını da önleyecektir. Bu bağlamda modeldeki temel sorunlar; geleneksel sivil mimarinin yok olması, kültürel sürekliliğin kesintiye uğraması, ölkö nüfus artışı sonucu gereksinim duyulan konut talebi, ölkö kalıcılık bağlamında ihtiyaç duyulan kültürel

süreklilik şeklindedir. Bu sorunlara model, geleneksel evlerin korunması cevabıyla çözüm arayışına yönelmiştir. Bu temel sorunlar bağlamında, modelde rol alan kamu ve sivil toplum örgütleri, değişen koşullara bağlı olarak sorunları tespit etmeli, koruma stratejisine uygun politikalar geliştirmelidir.

7.2.1.2. Veri toplama

Kamu ve sivil toplum örgütlerince belirlenmiş olan sorunlar çerçevesinde, analiz çalışmalarına yönelik verilerin toplanması gerekmektedir. Bu amaçla, modelin veri toplama aşamasında, geleneksel sivil mimari ile ilgili olarak Türkiye’de mevcut literatür, tarihsel perspektifte incelenerek, fiziksel ve sosyal değişimler ortaya çıkarılmalı, mevcut geleneksel sivil mimarinin yıpranma nedenleri; fiziksel, fonksiyonel, sosyal değişimler ile ekonomik eskime başlıklarında oluşturulmalıdır. Türkiye’de konu ile ilgili olarak; fiziksel, yasal, sosyal, finansal verileri ortaya koyacak çalışmalar yapılmalı, eksik yanları tespit edilmeli ve literatürden elde edilmiş olan çalışmaların da doğruluğu saptanmalıdır.

Geleneksel sivil mimariye yönelik, her türlü bilgiyi toplayıp oluşturduktan sonra, konu ile ilgili olarak uluslararası deneyimler araştırılmalı ve başarılı örnekler hakkında veri toplama aşamasına gidilmelidir. Veri toplama aşamasında yapılması gerekli olan:

1. Türkiye’deki mevcut koruma politikası, uluslararası deneyimlerle kıyaslanarak çıkan farklar;
2. Geleneksel dokularda yapılan alan çalışmalarıyla mevcut Türkiye koruma politikasının işlemediği yönlerini çıkarmak

modelin dayanak noktalarını oluşturacaktır.

Veri toplama aşaması yapılırken; literatür, alan çalışmaları yanı sıra yurt dışı ile iletişimin kurulması ve internet ortamından faydalanılması gerekir. Uygulamadaki sorunlar ve uygulama sonrası kullanıcı sorunlarını tespit edebilecek ön çalışma olarak görülebilecek bu bilgi toplama aşaması, modelin geri besleme yolu ile işlerliğinin denenmesini ve sorunların yeniden tesbitini olanaklı kılmaktadır.

7.2.1.3. Analiz

Model için oluşturulan verilerin analizi aşamasında, farklı yorumlar/senaryolar oluşturulmalıdır. Türkiye için düşünülen modelde, ülkeden başlayarak yapı bileşenine kadar

inen ölçek ve kullanıcı nitelikleri, koşullar bağlamında değerlendirilir. Koşullar ise; parasal, teknolojik, yasal, sosyal, coğrafik, jeolojik, ekolojik alanları içermektedir. Türkiye'yi kapsayan model, koşullara göre kurgulanmalıdır. Ülke, bölge, kent, ilçe, mahalle, yapı, mekan, yapı bileşeni ve kullanıcı yönünden, ön kararlar belirlenmelidir. Herhangi bir koşul, farklı kapsamda, farklı boyutları çıkaracağından, kurgular çok boyutlu bir uzman kadro tarafından analiz edilmelidir. Örneğin, Türkiye'nin ekonomik durumu, Türkiye kapsamında geleneksel sivil mimarinin korunmasına etki edeceği gibi, bireysel gelirler de geleneksel sivil mimarinin korunmasını, yapı ölçeğinde etkileyecektir. Dolayısıyla alınan finansal kararların, bir yandan ülke geneli, diğer yandan kullanıcı için düşünülmesi gereklidir. Kurulacak finans modeli, alt gelir seviyesini yadsıyacak ülke kararlarını içermemelidir. Üst ölçekte alınan kararlar, alt yapılanmada yasakçı tutuma yol açmamalı, çözümleri, olabilirlikleri aranmalıdır.

Analiz aşamasında, toplanan veriler ile modelin, yasal, örgütsel, finansal, planlama ve eğitsel alanlarında performans tespitleri yapılmalıdır.

7.2.1.4. Kavram geliştirme

Analiz sonucunda ortaya çıkan performans tespitleri, geleneksel sivil mimarinin ülke genelinden en küçük kapsama kadar korunması ve yaşatılması hedefinde, Türkiye için olması gereken yasal, örgütsel, finansal ve eğitime yönelik düzenlemeler şeklinde değerlendirilir. Bu değerlendirmelere göre, uzmanlar ile yetkili kişiler kavram geliştirerek finansal, örgütsel, yasal ve eğitsel kararları oluşturmalarıdır. Bu alınan kararlar, planlama kararlarının alt yapısını oluşturacaktır. Modelin karar mekanizmasını oluşturan örgütsel birimlerin; ülke, bölge, kent ve ilçe bazında kollara ayrıldığı düzenlemeler yapılmalıdır. Özellikle nüfusun fazla olan kentlerde, ilçe bazında yetkili organların olması, kullanıcı ile oluşan işlemleri rahatlatacaktır. Mevcut koruma anlayışında, her tarihi yerleşimde olmayan Anıtlar Kurulu, anket çalışmaları sonucu olumsuz görülmüştür (Safranbolu örneğinde olduğu gibi).

Ülke, bölge, kent ölçeğinde koruma anlayışının önemi için, eğitimin irdelenmesi gerekir. Yapılan alan çalışmalarında eğitim seviyesinin düşük olması, bu anlayışı desteklemektedir. Öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı'na mevcut program, koruma bilinci yönünde geliştirilmelidir. Nitelikli usta ve işçilerin yetiştirilebileceği kurslar düzenlenmelidir. Evlerini kendi onaranlar için, kursların çoğaltılması, ülkece işsizlik sorununa çözüm olup, nitelikli uygulamaların yapılmasını sağlar. Ayrıca ülke ölçeğinde, kültürel değerler tanıtılmalıdır. Medya, koruma bilincinin geliştirilmesi amacıyla kullanılmalıdır. Koruma anlayışlarının

politik görüşlerden uzak tutulmasını sağlayacak ilkelerin belirlenmesi de, ülke genelinde alınan hedeflerle oluşturulacaktır. Ülke ölçeğinde alınan bu genel ilkeler, yetkili alt birimleri de yönlendirir. Eğitsel, örgütsel kararlardan sonra ülke geneli için, koruma ve yaşatma hedefi altında, yasaların oluşturulması ve mevcut yasaların ise geliştirilmesi gerekir. Ayrıca oluşturulan organizasyonun ve görev/sorumluluklarının yasalarla desteklenmesi gerekir. Finansal düzenlemelerin ise uzmanlarınca ele alınması gereklidir. Yapılan alan çalışmasına göre, ülke genelinde kamu ve özel kaynaklarının yaratılması şarttır.

7.2.1.5. Sentez ve karar

Yasal, örgütsel, finansal, eğitsel kararlara göre, fiziksel kararlar oluşturulmalı ve Anıt Eserler korunmasının somut şeklini almalıdır. Fiziksel kararların, geri besleme suretiyle finansal, eğitsel ve yasal kararları değiştireceği ise model kapsamında olabilecek bir tutum olarak görülmektedir. Genel olarak planlama kararları; ülke, bölge, kent, ilçe ve tek yapı ölçeğinde açılabilir.

Ülkesel ve bölgesel bazda planlama, aslında bir uzak görüş yeteneği olmayıp mevcut durum kriterlerinin ve bunların değişme eğilimlerinin tespit edilmesi mantığına dayanmaktadır. Kentsel planlama, stratejik planlamanın kentsel verilerle kesiştirilmesi anlamına gelmektedir. Geleneksel dokularının korunabilirliği için; ülke stratejik gelişim planlaması, bölgesel gelişim planlaması, kentsel gelişim planlaması, ilçe gelişim planlaması ve tek yapı ölçeğinde planlama kriterlerinin, her ölçekte senteze ilişkin seçeneklerin oluşturulması gerekmektedir. Bu seçenekler, uzmanlarca değerlendirilerek, en uygun seçenek belirlenmelidir.

Ülke Geneli Stratejik Planlama; Merkezi Yönetimin ana misyonu, dünyadaki denge ve gelişimleri baz alarak, ülke geneli planlama kararları oluşturmaktır. Bu stratejik planlamanın, kentlere ve korumaya dönük detaylandırılmasıyla ülke geneli kentsel gelişim, koruma politikası ve planlaması ortaya çıkacaktır.

Ülke geneli bağlamında stratejik planlama:

- Kalkınma planlarının oluşturulması, sanayii ve turizm öncelikli yörelerin belirlenmesi;
- Ülke geneli nüfus hareketlerinin planlanması (doğum, göç vs. tüm hareketliliklerinin tespit edilerek ülke alt bölgeleri ve bölge alt yerleşim nüfus verilerinin oluşturulması);
- Nüfus hareketlerine göre gerekli alt ve üst yapı verilerinin oluşturulması (kentsel tesisat –

temiz su, pis su, elektrik, haberleşme, ulaşım vs.-, bina, kentsel konfor koşulları –temiz çevre-sağlanması koşullarının oluşturulması);

- Ekonomik verilerin, nüfus hareketliliğini besleyecek şekilde düzenlenmesi;
- Gerekli nakti değerlerin ön bütçeler olarak hazırlanması;
- Yasal ve kurumsal boşlukların belirlenmesi ve giderilmesi;
- Eğitimin geliştirilmesi ve korumadaki bilinçliliği artırıcı programların eğitimde yer alması;
- Ülke için oluşturulacak modelde, kurum ve kuruluşların, örgütlerin yerlerinin belirlenmesidir.

Ülke geneli stratejik planlamasına yönelik olarak, koruma politikası ve planlanması ise:

- Kültür politikalarının ve stratejik planlamaların oluşturulması;
- Ülke geneli nüfus hareketlerinin korunması gereken bölgelerde yaratacağı baskıların veya boşlukların giderilmesine dönük hareketlerin planlanması;
- Nüfus hareketlerine göre alt ve üst yapı koşullarının korunması gereken bölgelerde oluşturulmasının sağlanması;
- Korunması gereken bölgelerin belirlenmesi için gerekli çalışmaların yapılması;
- Ekonomik verilerin, bu hareketliliği besleyecek şekilde düzenlenmesi ve bu işlemlerden doğacak artı değer, koruma çalışmaları finansmanına dönmesinin planlanması;
- Koruma çalışmaları için gereken finansman ön bütçelerinin oluşturulmasıdır.

Yukarıdaki başlıklar Türkiye'nin planlı kalkınma döneminde uygulamaya çalıştığı sistemle örtüşebilmektedir. Ülkesel Stratejik Planlama, bir yön gösterimi misyonunu taşımakta, öncelikler sıralamasını yapmaktadır. Ülke geneli stratejik planlama kararları ve planlaması, merkezi yönetim, ilgili bakanlıklar ve KTVK Yüksek Kurulu'nun koordinasyon halinde çalışmasını gerektirmektedir. Ülke geneli stratejik planlama kararları, KTVK Yüksek Kurulu'nca, ülke ölçeğinde sorun tespiti, veri toplama, analiz, kavram geliştirme ve sentez süreçlerinin sonuçlarının merkezi yönetime iletilmesi ile geliştirilmelidir.

Özel sektör, dünyanın farklı noktalarındaki enformasyonlara ulaşarak yapacağı yatırımın kalıcılığını ve karlılığını planlayabilme eğilimindedir. Fakat global bir dünya yapılanması, birleşik kaplar misali, ekonomik yapının akışkanlığı sonucuna ulaştığında, bu karlılık, devamlılık öngörülerini her zaman geçerli olamamaktadır. Bu riskleri azaltmak amacıyla özellikle finans bağlamında, üst ölçekte planlama kararları üreterek, yönlendiricilik misyonunu yüklenen bir kamu yönetimine ihtiyaç bulunmaktadır.

Bölgesel Planlama Kararları; Türkiye içinde coğrafi duruma göre ayrılmış olan bölge sınırları (Marmara, Karadeniz, İç Anadolu, Ege, Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri) modelde korunabilir. Ülke Geneli Stratejik Planlama kararları doğrultusunda, her bölge; kendi verilerini değerlendirerek Bölgesel Planlama Kararlarını oluşturmalıdır. Bölgesel gelişim dinamiklerinin tespit edilmesi ve bu gelişim dinamiklerinin korunabilirlik için aktif hale getirilmesi, planlamanın hedefidir. Burada değişmez birinci kriter, yakın ve uzak gelecekte geleneksel konut dokularının korunmasını sağlayacak fonksiyonlandırma ve planlama kararlarının oluşturulması ve yüksek yoğunluk dolayısıyla niteliksiz kullanım koşullarının oluşmasını engellemektir.

KTVK Kurulları tarafından oluşturulan Bölgesel Planlama Kararları, üniversite, uzmanlar, sivil toplum örgütleri, mahalle komiteleri ve meslek örgütlerinden temsilcilerle bilgi alış verişinde oluşurken, KTVK Yüksek Kurulu ile KTVK Alt Kurullarının aldığı planlama kriterleriyle de desteklenir. Geleneksel konut dokuların korunabilirliği için, bölgesel ölçekte yasal, finansal düzenlemelerin oluşturulması, Bölgesel Planlama Kararlarını kapsar. Bölgesel Planlama Kararları; bölgesel ölçekte sorun tespiti, veri toplama, analiz, kavram geliştirme, sentez süreçlerinden geçerek oluşur. Oluşturulan Bölgesel Planlama Kararlarında sorun tespiti, gerektiğinde en alt birim olan kullanıcıdan da gelebilmektedir.

Bu bağlamda, her bölgenin dinamiklerini gözönüne alacak şekilde ayrıntılandırılarak Bölgesel Planlama Kararları oluşturulmalı, ancak genel ilkeler:

1. Geleneksel konut dokularının bölgesel ölçekte korunduğu takdirde, estetik bütünü oluşturduğu gerçeğinden hareketle bölge korunabilirliğin sağlanması;
2. Bölge prototip yapısının korunması ve bu prototip başlığında müdahale ilkelerinin oluşturulması;
3. Bölgesel yoğunlaşmayı dengeleyici fonksiyonların yüklenmesi, konut olarak kullanımın özendirilmesi;
4. Bölge tüm altyapısında, büyük ölçekli değişimlerin olmamasıdır.

Kentsel Planlama Kararları; Kentsel Planlama Kararlarının, Türkiye’de her kent için ayrı ayrı, geleneksel dokunun korunabilirliği ve gelişimi için oluşturulması gereklidir. Bu kararlar, Bölge Planlama Kararları ve alt planlama kararlarından gelen veriler göz önüne alınarak oluşturulmalıdır. Alt planlama kararları; ilçe bazında oluşturulacak olan planlama kararlarıdır. Kentsel Planlama Kararları oluşturulurken izlenen süreç; kentsel ölçekte sorun tespiti, veri toplama, analiz, kavram geliştirme, sentez şeklinde olmaktadır.

Oluşturulan Kentsel Planlama Kararlarında sorun tespiti gerektiğinde en alt birim olan kullanıcıdan da gelebilmelidir. Dolayısıyla süreçte, geri beslemeli bir anlayış oluşturulmuştur. Eğer sorunun çözümü yeterli değil ise, sistem içinde alt ölçekten üst ölçeğe planlama kararlarının sorgulanarak çözümlenmesi durumuna gidilir.

Bu bağlamda, geleneksel konut dokuları kentsel planlama ilkeleri:

- Kentsel yoğunlaşmayı dengeleyici fonksiyonların yüklenmesi, konut olarak kullanımın özendirilmesi;
- Kent tüm altyapısında, büyük ölçekli değişimlerin olmaması;
- Kent prototip yapısının korunması ve bu prototip başlığında müdahale ilkelerinin oluşturulması;
- Geleneksel konut dokularının kentsel ölçekte korunması suretiyle estetik bütünün oluşturulmasıdır.

“Toplumsal değişme hızının artmasıyla fiziksel değişme ve eski-yeni birlikteliğinde hem fiziksel çevrede, hem de tarihi çevrede çok yönlü sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu durumda İmar ve Koruma Amaçlı İmar planları eski ile yeninin ilişkisini kurmak, devam ettirmek için devreye girmektedir. İmar Planlarının, Koruma Amaçlı İmar Planlarını da kapsayacak tümel çevre duyarlılığı içinde ele alınması gerekmektedir. Değişmenin hızını, yönünü ve niteliklerini de belirlemesi beklenen ve sadece bağlayıcı değil, yol gösterici olması gereken bu planların, eski ile yeninin verilerini dengede tutacak bir yaratmaya olanak tanınması gerekmektedir. Günümüzde bunun böyle olduğunu söylemek mümkün değildir” (Nalçakan, 1993). Bu nedenle, önerilen modelde kentsel planlama kararlarının, ilçe planlama kararlarıyla bir bütün olarak değerlendirilmesi; kent bazında, sağlıklılaştırma, onarım, yenileme, temizleme, mevcut dokuya yeni eklemelere ilişkin planlama kararlarının oluşturulması gerekmektedir. KTVK Alt Kurulları, KTVK kurulları (Bölge) ve KTVK İlçe Kurulları ile koordinasyon halinde çalışarak bu işlemleri gerçekleştirmelidir.

İlçe Planlama Kararları; İlçe Planlama Kararlarının, Türkiye’de her kent yapılanması içinde bulunan ilçeler için ayrı ayrı, geleneksel dokunun korunabilirliği ve gelişimi için oluşturulması gereklidir. Bu kararlar oluşturulurken, Kent Planlama Kararları baz alınmalıdır. İlçe Planlama Kararları, ilçe bazında oluşturulacak planlama kararlarıdır. Bu planlama kararlarının içinde, tek yapı ölçeğine ilişkin kararlar da söz konusudur. Tek Yapı Ölçeğine İlişkin Kararlar, Kentsel, Bölgesel ve Ülkesel Ölçekteki Planlama Kararlarının hedefleri doğrultusunda oluşmalıdır. Dolayısıyla doğrudan etkileşim kaçınılmazdır. İlçe Planlama

Kararları oluşturulurken izlenen süreç; kentsel ve tekil ölçekte sorun tespiti, veri toplama, analiz, kavram geliştirme, sentez şeklinde olmaktadır.

Oluşturulan İlçe Planlama Kararlarında sorun tespiti, kullanıcının doğrudan baş vurusu ile olabilir. Bu bağlamda ilçe planlama ilkeleri:

- İlçede yoğunlaşmayı dengeleyici fonksiyonların oluşturulması, konut olarak kullanımın özendirilmesi;
- İlçe tüm altyapısında büyük ölçekli değişimlerin olmaması;
- İlçe prototip yapısının korunması ve bu prototip başlığında müdahale ilkelerinin oluşturulması;
- Geleneksel konut dokularının ilçe ölçeğinde korunması suretiyle bütünün oluşturulmasıdır.

Ülkesel, Bölgesel, Kentsel ve İlçesel Planlama Kararları ışığında oluşturulan yapı ölçeğinde planlama kararlarında:

- Bina mevcut strüktür takviyesi ile korunabilirliğinin sağlanması;
- Bina fonksiyon değişimi zorlamalarının yaratacağı problemlerin, uzun süreçte yapı özelliklerinin yitilmesi anlamına geleceğinden, ilk fonksiyonun korunması veya benzer fonksiyonlar yüklenmesi;
- Binada, değişim sürecinde oluşan ilavelerin kaldırılması, binanın orijinal durumunda korunması;
- Bina konfor koşulları oluşturulurken yapılan ilavelerin, bina strüktürüne ve orijinalitesine zarar vermeyecek şekilde yapılması;
- Bina onarımının malzeme ve işçilik açısından bina orijinalitesine uygun olmasının sağlanması;
- Binanın sokak dokusu ile kurduğu ilişkilerin korunması ve bu ilişkilerin -cephe doluluk boşluk oranları, renklendirme vs.- güçlendirilmesi;
- Kullanıcı profili ve isteklerinin belirlenmesi;
- Bina dekorasyon detaylarının, kullanıcıların konfor ve sosyal tatminiyle birlikte düşünülerek tasarlanması gerekmektedir.

Bu nedenle, önerilen modelde ilçe planlama kararlarının, kent planlama kararlarıyla tek yapı ölçeğinde bir bütün olarak değerlendirilmesi; ilçe bazında, restorasyon (sağlamlaştırma, bütünleme, yenileme, yeniden yapma, temizleme, taşıma), restitüsyon, rölövelere ilişkin planlama kararlarının oluşturulması gerekmektedir. KTVK İlçe Kurulları; KTVK Alt

Kurulları, Mahalle Komiteleri, Sivil Toplum Örgütleri, Meslek Örgütleri ve mal sahipleri ile yakın ilişki içinde çalışarak, bu işlemleri gerçekleştirmelidir.

7.2.1.6. Uygulama ve değerlendirme (Geri Besleme)

Ülke ölçeğinden tek yapı ölçeğine kadar yapılan planların uygulanması sırasında, koşullara bağlı olarak uygun üretim seçenekleri oluşturulmalıdır. Ülke, bölge, kent ve ilçe ölçeğinde yapılan planlamaların uygulanması sürekli denetlenmelidir. Tek yapı ölçeğinde ise, yapılacak işlemlere uygun üretim teknolojisi belirlenmelidir. Uygulama, seçilen teknoloji ve malzeme olanakları ile konusunun uzmanı olan kalifiye elemanlar tarafından yapılmalıdır. Uygulamanın gerçekleştirilmesi esnasında, yapılan işlemlerin projeye uygunluğu sürekli olarak denetlenmelidir.

Ortaya çıkan ürün ya da ürünler ise her düzeyde anıt eserler kurulları, yerel yönetimler, üniversiteler, mesleki örgütler, sivil toplum örgütleri, kullanıcılar ve kamuoyunun görüşü altında değerlendirilmelidir. Olumsuz yönler/veriler, sürecin her aşamasını besleyecek şekilde modele girdi oluşturmalıdır. Mekanizma içinde sorunlar, geri besleme yolu ile sistemin güncelleştirilmesini sağlamalıdır. Uygulama sonucunda ortaya çıkacak olumsuz yönler, yasal, örgütsel, finansal ve eğitsel düzenlemelerin değerlendirilmesi ile ortaya çıkar. Planlama kararları da ülke ölçeğinden tek yapı ölçeğine kadar olumsuz olabilir. Bu olumsuz yargılar da model içinde tekrar ele alınmalıdır. Sorun tespiti, veri toplama, analiz, kavram geliştirme, sentez, karar verme aşamaları birbirine veri verme şeklinde bağlantılıdır. Bir aşamanın çıktısı, bir sonraki aşamanın girdisi durumundadır. Örneğin, uygulamanın değerlendirilmesi sonucunda, malzemeye yönelik sorunlar, malzeme üreticileri ve satıcıları için bir veri oluşturarak uygun malzeme ve teknoloji sağlama yönünde çözümler üretmelerini gerekli kılabilir.

7.2.2. Örgütlenme modeli (kurum ve kuruluşların ve finansmanın organizasyonu)

Sürece ilişkin modelde, organizasyonda rol alanlara genel anlamda yer verilmiştir. Bu aşamada, anıt eserlere dönük planlama, finansal, eğitsel ve örgütsel kararları oluşturanlar ile sistemin sorgulandığı bir yapılanmada ortaya konmuştur. Geri besleme verilerinin, sürecin tüm aşamalarında sisteme katılımı gerekmektedir. Alan çalışması sonuçları irdelendiğinde, finans konusunun mal sahipleri açısından en önemli sorunlardan biri olduğu, mevcut sistemin çalışmadığı görülmüştür. Avrupa'da koruma modelleri incelendiğinde ise, sistemin finansman

ile ilgili sorunlarını giderecek çeşitli yasal ve finansal önlemlerin alındığı, örgütlenmenin geliştiği görülmektedir. Bu nedenle örgütlenmeye ilişkin modelde, kurum ve kuruluşların görev ve sorumlulukları belirlenerek, modelin uygulanabilirliğini sağlayacak olan finans konusu da açılmaya çalışılmıştır. Oluşturulan örgütlenme modelinde, planlama ve uygulamaya yönelik sorun tespiti, veri toplama, denetim en küçük birimden (KTVK İlçe Kurulları, Mahalle Komiteleri gibi) merkezi yönetime doğru olabildiği gibi, merkezi yönetimden, en küçük birime doğru da olabilmektedir. Dolayısıyla model, merkezi yönetimden en küçük birime doğru, planlama ve uygulamanın düzenlenmesini sağlarken, bilgi akışını da ters yönde harekete geçirebilmektedir.

Modelde planlama, yasal, örgütsel, finansal ve eğitimsel tüm kararlar, merkezi yönetim içinde oluşturulmakta, sivil toplum kuruluşları, mesleki örgütlenmeler ile üniversitelerin ilgili uzmanlık alanlarından danışmanlara da belirli sorumluluklar ve yetkiler verilmektedir. Sürece ilişkin modelin kavram geliştirme aşamasında koruma ve yaşatma hedefine yönelik düzenlemeler arasında bulunan yasal prosedürler (örgütsel, finansal, eğitsel) merkezi yönetim tarafından; kültürel anıtların korunması ve önemi, mevcut hukuki prosedürlerin sadeleştirilmesi, anıtların korunmasında sorumlu olan devlet anlayışı temel alınarak oluşturulmalıdır. Sürecin sentez aşamasındaki fiziksel kararlara temel oluşturacak stratejik planlama kararları ise; tarihi kent alanlarının korunması ve geliştirilmesi, tescilli yapıların ve yerleşmelerin (sit alanlarının) listelerinin oluşturulması politikalarının geliştirilmesine yönelik olarak merkezi yönetimce (TBMM-DPT) ortaya konmalıdır. Eylemlerin gerçekleştirilebilmesi için, kamu kaynaklarının işlerliğinin ve geliştirilmesinin sağlanmasının yanında, özel kaynakların oluşumu için finansörlere destek olacak bir devlet anlayışı da gerekmektedir. Bu amaçla, örgütlenme modeli oluşturulurken planlama ve finansı kapsayan iki sistem birlikte ele alınmıştır:

1. İşlemleri gerçekleştirecek örgütlenme (kurum ve kuruluşların örgütlenmesi ve süreci kapsayan akış)

Modelde, merkezi yönetimce oluşturulacak yasal, finansal, örgütsel, eğitsel düzenlemeler, stratejik planlama kararları doğrultusunda, sürece ilişkin modelde ortaya konan planlama aşamalarını gerçekleştirmek üzere kurum ve kuruluşlar bazında yeniden bir yapılanma önerilmektedir. Mevcut koruma modelinde (bakınız şekil 22) Kültür Bakanlığı ve bakanlığa bağlı olarak çalışan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının planlama sürecinde görev tanımlarının önerilen sürece göre yetersiz kaldığı görülmektedir. Ayrıca yerel yönetimler, bu örgütlenmede etkin olamamakta, dolaylı bir ilişki ile korumada yer almaktadır. Tescilli geleneksel sivil mimari eserlerin mal sahipleri, yapılan alan çalışmasında da

saptandığına göre (Bölüm 6) ulaşılabilirlik, işlemlerin süresi, teknik yardım, planlamada güncel gereksinimler gibi konularda KTVK Kurullarını yetersiz bulmaktadır. Bu nedenle modeldeki örgütlenmede, KTVK İlçe Kurullarına dek inen bir yapılanma yanısıra, Mahalle Komiteleri, Sivil Toplum Örgütleri ve Meslek Örgütleri kanalıyla mal sahibinin ilişki kurmasını kolaylaştıran bir sistem oluşturulmuş, ayrıca, onarım sırasında yerel ilçe yönetimlerine bağlı bürolar ile serbest teknik büroların teknik yardımları sağlanmıştır.

2. İşlemleri gerçekleştirmeyi sağlayacak olan finans faktörünün örgütlenmedeki yeri ve olası finans kaynakları

Modelde, merkezi yönetimce oluşturulacak finansal ve yasal düzenlemelere göre finans kaynaklarının yaratılması öngörülmektedir. Mevcut koruma modelinde (bakınız şekil 22) maddi destek olduğu halde, sistemin çalışmadığı alan çalışmasında saptanmıştır. (Bakınız Bölüm 6) Bu nedenle, modelde finansın örgütlenmede yeri ve özel-kamu finans kaynaklarının yaratılması gereği vurgulanmıştır.

7.2.2.1. Kurum ve kuruluşlar

Modelin süreç boyutunda yer alan; sorun tespiti, veri toplama, analiz, kavram geliştirme, sentez, karar ve uygulama aşamalarında rol alanlar detaylıca şekil 24’de gösterilmiştir. Mevcut mekanizmanın, geliştirilmesi yönünde oluşturulan organizasyon, uygulama sonucu problemlerin ilgili karar mekanizmaları besleyerek çözümlenmesini sağlamaktadır. Toplum dinamiklerinden kaynaklanan sorunları göz ardı etmeyecek olan bu organizasyon şemasında, sivil toplum kuruluşları ile mesleki örgütlerin kararlara katılımları durumu aydınlatmaktadır. Ayrıca, mahalle komiteleri, karar organları ile ilişki kurarak, kullanıcının sorunlarını yetkili mercilere bildirmek durumundadır. Dolayısıyla ülke, bölge, kent ve ilçe ölçeğinde oluşturulan kararların geliştirilmesi, geri besleme yolu ile yenilenmesi mümkün olmaktadır. Her karar, konunun uzmanınca (üniversiteden danışmanlar ve mevcut teknik kadro) çözümlemesini gerektirdiğinden, modelde uzman kadroya yer verilmiştir. Ülke ölçeğinde verilen kararlar, ülkenin diğer konularıyla ilgili olduğundan, ilgili bakanlıkların iletişimi ile oluşturulur. Her ölçekte verilen kararlar; modelin ilk aşaması olan süreç içinde değerlendirilir. Kararların birbirleri ile etkileşimi doğaldır.

Bütün kararlar sonucu, Türkiye’de yapı ve sit alanları, tespit ve tescil edilmelidir. Örgütlenmede yer alan kurum ve kuruluşlar devamlı olarak somut çalışmalar üreten organlar olmalı, yapılan çalışmalar bilgi bankalarında toplanmalı, halkın ilgisine açık tutulmalıdır.

Tescilli yapıların mal sahipleri, çeşitli ölçeklerde üretilmiş olan planlamalardan, kendi binalarına ilişkin bilgileri, bilgi bankalarından alabilmelidir. İletişim, doğrudan KTVK İlçe Kurulları veya Mahalle Komiteleri aracılığıyla kurulabilmelidir. Mahalle Komiteleri, yapıların mevcut bilgileri hakkında kullanıcıları uyarmakla yükümlüdür. Kullanıcı sorunları, şayet KTVK İlçe Kurullarınca çözülmez ise sorun; Sivil Toplum Örgütleri ve Mesleki Örgütler tarafından en üst karar mekanizmasına iletilebilmelidir. Dolayısıyla sistem, aynı zamanda toplumsal denetim içindedir.

Mal sahibi, proje ve uygulamayı her mimara yaptırabilmelidir, ancak, modelde, bu konuda yol gösteren Serbest Teknik Büroların kurulması önerilmektedir. Serbest Teknik Bürolar, uygulamanın fizibilitesini ücretsiz oluşturmalı, mal sahibine İlçe Yerel Yönetimi Sağlıklaştırma Büroları aracılığıyla iletmelidir. Yapılan çalışma doğrultusunda mal sahibi, uygulamayı istediği birime yaptırabilir. Fakat, mimarlar ile Serbest Teknik Bürolar arasında iletişim söz konusu olmalıdır (Fransa koruma modelinde olduğu gibi). Dolayısıyla her uygulama yapan firma denetlenir. Şayet, sorunlarla karşılanırsa, uygulayıcı firmaya geleneksel sivil mimarının korunması yönünde, çalışma yapma olanağı verilmelidir. Aynı durum, Serbest Teknik Bürolar için de geçerlidir. Önerilen sistem içinde önemli olan, uygulamaların alınan kararlar doğrultusunda yapılmasının ve denetiminin sağlanmasıdır. Yapılan uygulamalar; KTVK İlçe Kurulları, Mahalle Komiteleri, İlçe Yerel Yönetimi Sağlıklaştırma Büroları, Sivil Toplum Kuruluşları ve Mesleki Örgütler tarafından yasal olarak denetlenmelidir.

Mal sahibinin yapısının tescillenmesi kararına itirazı söz konusu olabilir. Karar, yetkili kurumlarda, değerlendirilerek sonuca bağlanmalıdır. Kullanıcı itiraz ve onarım yapma hakkından başka, satma ve kiraya verme haklarına sahiptir. Ancak, kiracıya yasal olarak onarım yapma yükümlülüğü getirmelidir. Bu duruma karşın, mal sahibi, yapısını belli bir süre için kiracıya verme zorunluluğunda olmalıdır. Dolayısıyla kiracı hakları da yasal olarak sağlanmış olacaktır. Şekil 24’de oluşturulan örgütlenme şeması, kurum ve kurullar arası iletişimi sistematik olarak göstermektedir. Örgütlenmede önerilen kurum ve kuruluşların görev, sorumluk ve yetkileri ile kadrolarına ilişkin bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

7.2.2.1.1. KTVK yüksek kurulu

Mevcut modelde KTVK Yüksek Kurulu’nun karşılığı olmakla birlikte, önerilen modelde, Türkiye ölçeğinde anıt eser ve korunması konusunda planlama ilke kararlarının alındığı ve

ülke koruma politikalarının saptandığı, uygulama çalışma birimlerine gereken yönlendirmelerin ve belirlenen politikalara uygun çalışmaların denetiminin yapıldığı, uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi hizmetlerinin takip edildiği birimdir. Politika üstü bir teknik oluşumdur. Yüksek Kurulda, stratejik planlama kararlarının projeler bazında uygulamaya dönük planlaması yapılmalı, bölgesel koruma kararlarına onay verilmeli ve koruma altına alınan, alınması gereken eserler hakkında bilgi bankası oluşturulmalıdır.

KTVK Yüksek Kurulu'nda, teknik formasyona sahip kişiler bulunmalıdır. Bunlar; mimarlar, şehirciler, arkeologlar, sanat tarihçileri, inşaat mühendisleri, sosyologlar, jeofizikçiler, jeodezi ve fotogrametri uzmanları, ekonomistler, istatistikçilerdir. Mimarlar ve şehircilerin sayısı diğerlerine göre daha fazla olmalıdır. Bu sabit teknik kadronun yanında; Kültür Bakanlığı temsilcileri, Devlet Planlama Teşkilatı temsilcisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü temsilcisi, Milli Emlak Dairesi temsilcisi, İlgili Bakanlıkların temsilcileri bulunmalıdır. KTVK Kurulları Başkanları (bölge) ise, KTVK Kurulları ile koordinasyonu sağlamak için Yüksek Kurul toplandığı zaman, toplantılara katılmalıdırlar. Diğer temsilciler ile teknik kadro kurulun sabit üyeleridir. Teknik kadro alt birimlerden üst kurula terfi şeklinde çıkmaktadır. Böylece en alt birimdeki sorunlara yabancı kalmamış olur. Bütün bunlardan başka, Yüksek Kurulda bulunan sabit teknik kadrodan başka, her uzmanlık alanında üniversite öğretim elemanları, karar aşamalarında kurul toplantılarına katılarak danışmanlık görevi üstlenmelidirler. Sivil Toplum Örgütleri, Meslek Örgütlerinden birer temsilci Yüksek Kurulun karar aşamasında sorunlarını dile getirmeleri için toplantıya katılabilmelidirler. Ayrıca Yüksek Kurulda, işlemlerin yürütülebilmesi için, yeter sayıda ilave personel istihdam edilmelidir.

KTVK Yüksek Kurulu, ülke ölçeğinde geleneksel dokunun korunabilirliği için yasal, örgütsel, finansal kararları oluşturduğu gibi yapılan çalışmalar, Anıt Eserler Bilgi Bankası (tescil bilgilerini içerir) ile Araştırma ve Proje Üretim Merkezi altında toplanmalıdır. Bu birimler, Yüksek Kurulda yer alan teknik kadronun somut çalışmalarını içermelidir. Ayrıca Yüksek Kurula bağlı olarak, Anıt Eserler Koruma Eğitim Birimi ve Anıt Eserler Tanıtım Birimi yer almalıdır. Anıt Eserler Koruma Eğitim Birimi, geleneksel dokunun önemi ve korunması gerekliliği için eğitici her türlü çalışmaları yapmalı, bölgelerde konunun uzmanı işçi ve ustaların yetiştirilmesi gibi kursların düzenlenmesini sağlamalıdır. Eğitim biriminde çalışan sabit teknik kadro olduğu gibi, üniversite bilim adamlarından da danışmanlık alınabilmelidir. Anıt Eserler Tanıtım Birimi ise geleneksel dokunun önemi bağlamında, kamuoyu yaratma misyonunu yerine getirmelidir. Burada çalışanlar Yüksek Kuruldan farklı kişiler olup basın, yayın gibi uzmanlık alanlarında sabit kadro altında yer alırlar.

7.2.2.1.2. KTVK kurulları (Bölge)

Mevcut koruma modelinde, bölge bazında KTVK Koruma kurullarının karşılığı olan bu Kurullar, geleneksel dokuların korunması, yetki ve sorumlulukların bölünmesi için, mevcut bölge sayıları ile sınırlıdır. Ülke ölçeğinde oluşturulan koruma politikalarının, bölge ölçeğinde uygulanmasının denetimi ve organizasyonunu yapmak için oluşturulan kurullardır.

KTVK Kurulları; mimarlar, şehirciler, arkeologlar, sanat tarihçileri, inşaat mühendisleri, sosyologlar, jeofizikçiler, jeodezi ve fotogrametri uzmanları, ekonomistler ve istatistikçilerden oluşmalıdır. Mimarlar ve şehircilerin sayıca çoğunluğu daha fazla olmalıdır. Bunun yanında Kültür Bakanlığı temsilcileri, Vakıflar Genel Müdürlüğü temsilcileri, Milli Emlak Dairesi temsilcileri de yer almalıdır. Bütün bu kadro, sabit bir yapılanma içindedir. Teknik kadro en alt birimden terfi ile gelmelidir. Bu sabit kadro yanı sıra Sivil Toplum Örgütlerinin ve Meslek Örgütlerinin temsilcileri, sorun tespitinde bölge kurullarında görev alabilmelidirler. Kurul toplantılarında her uzmanlık alanı ile ilgili üniversite bilim adamları da danışmanlık görevini üstlenebilmelidirler. İletişim ve koordinasyon sağlamak amacıyla Yerel Yönetimler Bölge Kurulları ile KTVK Kurullarının aldıkları kararlar birbirlerine iletilmelidir. Bölge kurullarında yapılan çalışmaların Yüksek Kurul ile koordinasyonunu sağlamak amacıyla toplantılara Yüksek Kurul temsilcisi de katılmalıdır.

Bu kurullar, bölgesel ölçekte koordinasyonu sağlamak ve bölge verilerini süreklilik dahilinde KTVK Yüksek Kurulu'na iletilmekle görevlidirler. Bölgesel ölçekte planlama, yasal, finansal sorun tespitleri belirlenerek, veri toplama, analiz, kavram geliştirme, sentez ve karar süreçlerini gerçekleştirirler. Yeni gelen sorunlar ile verilen kararlar devamlı güncelleştirilmelidir. Gerekli çalışmalar bölge ölçeğinde oluşturulan Bilgi Bankalarında ve Araştırma ve Proje Üretim Merkezlerinde yapılmalıdır. KTVK Yüksek Kurulu'nun önerileri doğrultusunda, bölgesel ölçekte kurslar, eğitsel faaliyetler düzenleyerek, gereken bilinçlendirmenin oluşturulmasını ve uzman kadro ile işçilerin yetişmesini sağlamalıdır.

7.2.2.1.3. KTVK alt kurulları

Mevcut koruma modelinde bulunmayan, ancak, bazı büyük illerde faaliyet gösteren KTVK Kurullarının karşılığında olmakla birlikte, önerilen modelde Türkiye'de, KTVK Alt Kurullarının her kentte oluşturulması gerekmektedir. Ülke ölçeğinde oluşturulan koruma

politikalarına uygun detaylandırılan bölgesel koruma kararlarının kent ölçeğinde, uygulama kararını belirler ve uygulamaları denetler.

KTVK Alt Kurulları; mimarlar, şehirciler, arkeologlar, sanat tarihçileri, inşaat mühendisleri, sosyologlar, jeofizikçiler, jeodezi ve fotogrametri uzmanları, ekonomistler ve istatistikçilerden oluşmalıdır. Mimarlar ve şehircilerin sayıca çoğunluğu daha fazla olmalıdır. Teknik kadronun yanında, Kültür Bakanlığı temsilcileri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Temsilcileri, Milli Emlak Dairesi Temsilcileri sabit kadro olarak kurullarda çalışmalı, üniversitelerden uzmanlık alanlarından gelen bilim adamları ise, kurul toplantılarında danışmanlık görevini üstlenmelidirler. Ayrıca yerel yönetimlerle temsilcilikler vasıtasıyla koordinasyon sağlanmalıdır.

KTVK Alt Kurulları; kent ölçeğinde sürdürülen koruma işlemlerinin denetimi ve KTVK Kurullarına gereken bilgilendirmenin yapılması ve KTVK Kurulları temsilcileri vasıtasıyla koordine edilmesi görevini yerine getirir. Bundan başka KTVK İlçe Kurullarının temsilcileri, KTVK Alt Kurullarının toplantılarına katılarak koordinasyonu sağlamalıdır. Kent ölçeğinde planlama çalışmaları ile yasal ve finansal kararların işleyişinin sağlanmasını KTVK Alt Kurulları gerçekleştirmelidir. Kurulda yapılan çalışmalar; sorun tespiti, veri toplama, analiz, kavram geliştirme, sentez ve karar aşamalarından oluşur. Yapılan çalışmalar Araştırma ve Proje Üretim merkezlerinde geliştirilmeli; alınan kararlar, Anıt Eserler Bilgi Bankası Bürolarında toplanmalıdır. Yerleşim birimi ölçeğinde gereken eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarını yapmalıdır.

7.2.2.1.4. KTVK ilçe kurulları

KTVK İlçe Kurulları; KTVK Alt Kurullarının tespitlerine göre, geleneksel doku ve tarihi eserlerin bulunduğu her ilçe için oluşturulmalıdır. İlçe ölçeğinde planlama ve finansal kararlarının alındığı, yasal sorunların belirlendiği bir kuruldur. Bu çalışmalar; sorun tespiti, veri toplama, analiz, kavram geliştirme, sentez ve karar süreçlerine dayanılarak yapılır.

KTVK İlçe Kurullarında; mimarlar, şehirciler, arkeologlar, sanat tarihçileri, inşaat mühendisleri, sosyologlar, jeofizikçiler, jeodezi ve fotogrametri uzmanları, ekonomistler ve istatistikçiler bulunur. Mimarlar ve şehirciler sayıca çoğunluktadırlar. Ayrıca tekil ölçekte planlama kararlarına da yer verildiği için restorasyon, mimarlık tarihi konularında uzmanlaşmış kişiler de bulunmalıdır. Bu teknik kadrodan başka sabit olarak çalışan; Vakıflar

Genel Müdürlüğü Temsilcisi, Milli Emlak Dairesi Temsilcisi, Kültür Bakanlığı temsilcisi de vardır. KTVK Alt Kurulları temsilcisi, koordinasyonu sağlamak amacıyla kurul toplantılarına katılmalıdır. Kurul toplantılarında, üniversitelerden uzman kişiler de danışmanlık görevi üstlenebilmelidir. Ayrıca sivil toplum ve meslek örgütleri temsilcileri, sorun tespiti aşamasında çalışmalara katılabilmelidirler. Yerel İlçe Belediyelerinden temsilciler de koordinasyonu sağlamak amacıyla, karar aşamasındaki toplantılara katılmalıdırlar.

İlçe, yapı ve yapı bileşeni ölçeklerinde kararların alındığı çalışmalar Araştırma ve Proje Üretim Merkezlerinde yapılmalıdır. Tek yapı ölçeğinde tespitler ise, Bilgi Bankası birimlerinde bulunmalıdır.

KTVK İlçe Kurulları; doğrudan ya da Mahalle Komiteleri aracılığıyla da baş vurabilen mal sahiplerinin binaları ile ilgili kararları öğrendiği kurumdur. Onarım yapmak isteyen tescilli yapının mal sahibine ruhsat veren kurum, KTVK İlçe Kurullarıdır. İlçe Yerel Yönetimi Sağlıklaştırma Büroları ise; mal sahibine onarım için onay verir.

7.2.2.1.5. Mahalle komiteleri

KTVK İlçe Kurulları altında faaliyet gösteren birimlerdir. Bu komitede; Kültür Bakanlığı temsilcisi ile KTVK İlçe Kurulu temsilcisi koordinasyonu sağlamak amacıyla görevlendirilmelidir.

Modelde, anket çalışmalarına göre kullanıcıların bilinçsizliği ve eğitimsizlikleri belirlendiğinden dolayı mahalle komiteleri oluşturulmuş karar mekanizmaları ile kullanıcı-mal sahibi arasında iletişim kurması öngörülmüştür. Yapısı tescillenmiş mal sahibi, yapısı ile ilgili her türlü bilgiyi, bu komitelerden alabileceği gibi, başvuru işlemlerinde yardım da alabilir. Mahalle bazında, her tescilli yapının sahibi mahalle komitesinin doğal üyesi olarak kabul edilmelidir. Eğer isterse çalışmalara gönüllü olarak katılabilir. Mahalle komiteleri; KTVK İlçe Kurullarının verdiği kararları uygulamak ve görevleri yapmakla yükümlüdür. Gerektiğinde mahalle sakinlerinin isteklerini belirleyecek anket formlarının düzenlenmesi ve uygulanmasını gerçekleştirirler. Dolayısıyla sorunların sisteme katılması görevini üstlenerek, sorun tespiti, veri toplama aşamalarını gerçekleştirerek, kararların doğru verilmesinde ve güncelleşmesinde en büyük payı alırlar. Bu görev, aynı zamanda kullanıcı sorunlarının birikmesini önleyecektir. Mahalle komiteleri; sivil toplum ve meslek örgütlerinin temsilcileri ile iletişim halinde olmalıdır. Bu şekilde sivil toplum ve meslek örgütlerinin, mahalle

komiteleri üzerinde dolaylı bir denetimleri sağlanmış olacaktır. Aynı zamanda mahalle komiteleri, yaşayanların koruma konusunda bilinçlendirilmesinde önemli rol oynamalıdır.

7.2.2.1.6. Yerel yönetimler bakanlığı

Mevcut yerel yönetimlerin bağlı olduğu İçişleri Bakanlığı'nın sorumluluklarının oldukça geniş kapsama yayılmasından dolayı modelde, Yerel Yönetimler Bakanlığı oluşturulmuştur. Özellikle yoğun çalışma gerektiren kentsel planlama ve imar işlerinde, Türkiye'de kurulacak bu bakanlık ile daha detaylı çözümlere gidilebilecektir.

Yerel Yönetimler Bakanlığı altında yapılan çalışmaların, geleneksel doku korunması ve geliştirilmesi hedeflerine ters düşmemesi için Kültür Bakanlığı ile iletişim halinde olması gerekmektedir. Ayrıca yerel yönetim çalışmaları hedefinde yer alacak sorunlarda, ilgili olan Bakanlıklarla devamlı iletişim kurmalıdır.

7.2.2.1.7. Yerel yönetimler bölge kurulları

Türkiye'de her bölgede yer alması gereken Yerel Yönetimler Bölge Kurulları, belli zamanlarda toplanarak, bölge bazında yerel yönetimlerde oluşan acil durumları çözümlemelidir. Bu kurul yerel belediye başkanlarından oluşmalıdır. Verilen kararların, KTVK Kurullarının hedeflerine ters düşmemesi için, sürekli iletişim gerekmektedir.

7.2.2.1.8. Yerel yönetimler (Büyükşehir)

Yerleşim birimi ölçeğinde koruma amaçlı planlama faaliyetinin yetkisi –yakın bir gelecekte tam anlamıyla partiler üstü bir duruma gelmesi gereken- KTVK Alt Kurulları ile koordinasyon sağlamak şartıyla yerel yönetimlerdedir. Yerel yönetimler yerleşim birimi ölçeğinde her türlü anıt eserin, belirlenen ülke koruma politikası, bölgesel koruma politikası ve yerleşim birimi koruma politikasına uygun bir şekilde korunabilirliği için gereken çalışmaları yapmak yükümlülüğündedir. Yerel Yönetimlerin sergilenebilen eser ölçeğinden, bina ölçeğine, bölgesel koruma ölçeğine kadar her türlü göreve cevap verebilir bir yapılmaya dönüşmesi gerekmektedir. Bu amaçla, sergilenebilir ölçekteki eserlerin teşhir birimlerinden –müzeler- tüm korunması gereken dokunun tespit, değerlendirme ve teknik servislerini yerel yönetimin sunması ve denetlemesi gerekmektedir. Bu hizmetler için yerel yönetim koordinasyonunda çeşitli teknik, sosyal, finansmana dönük birimler oluşturulmalıdır.

Bu birimler salt koruma bağlamında değil, çağdaş gereksinmelere koşut değişimleri saptayan ve uygulamaya yönelik çözümleri araştıran çalışmalar yapmalıdırlar. Mevcut mekanizma ve yönetim şemasındaki, görev tanımları ile alan çalışmasında da ortaya çıkan aksaklıkların çözümlenmesi mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla yeni kurumsallaşmalar, organizasyon şemaları ve görev tanımları yapmak, sorunun tanımının dayattığı bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Bu nedenle Yerel Yönetimin yeniden tanımlanması ve organizasyon içerisindeki ilişkilerinin yeniden kurgulanması gerekmektedir. Yerel Yönetimler ele alınırken teknik kadroların artırılması ve üniversite bilim adamlarının danışmanlıklarından yararlanılması gerekir. Koruma konusu, Yerel Yönetimlerin asal görev alanını oluşturmaktadır. Yerel yönetimler, yöre insanının mutluluğu bağlamında hizmet üretmeli, kültürel kimliğini ve tarihsel sürekliliğini yitirmesine ve plansız gelişmeye izin vermemelidirler. Yerel yönetimlere düşen diğer bir görev ise birincisi teknik olarak denetim mekanizmasını doğru ve sağlıklı olarak işletebilmektir.

7.2.2.1.9. İlçe yerel yönetimleri

Yerel Yönetimlere bağlı olan Yerel İlçe Yönetimleri, ilçe bazında planlama, finans gibi kararların ve çalışmaların yapıldığı yönetimlerdir. Yerel Yönetimler, çalışmaları esnasında KTVK İlçe Kurullarına ters düşecek faaliyetlerde bulunmaması için iletişim halinde olmalıdırlar. KTVK İlçe Kurulunda, Yerel Yönetim temsilcisi bulunmalı, alınan kararlar Yerel Yönetim içinde bağlayıcı olmalıdır. İlçe Yerel Yönetimlerinin çalışmalarını, bağlı birimleri olan Yerel Yönetimler Sağlıklaştırma Büroları ile imar faaliyetlerini İmar İşleri Büroları sorumluluğunda sürdürürler. Yapılan somut çalışmalar ise, Serbest Teknik Bürolarda oluşturulmalıdır.

Yerel Yönetimler Sağlıklaştırma Birimi;

Yerel Yönetimler Sağlıklaştırma birimi, bölgesel ölçekte bozulan doku ve bu doku üzerinde yaşayanların problemlerinin tespiti, getto tipi bir yapının tüm sosyal sorunları ile birlikte çözümü noktasında devreye girmelidir. Bölgesel ölçekte sosyal danışmanlık, resmi işlemlerin koordinasyonu ve başvuru işlemlerinin izlenmesi, bu birimin görevleri arasında olmalıdır. Aynı zamanda yapısı tescillenmiş mal sahibinin onarım için onay almasında da KTVK İlçe Kurulları ile iletişim halinde olmalıdır.

Yerel Yönetim İmar İşleri Bürosu;

Mevcut yapılanmada, üstlendiği görevleri üstlenecektir. Teknik kadroların deneyimli kişilerden oluşması, denetimlerin güçlendirilmesi gerekir.

Serbest Teknik Bürolar;

Yerel yönetimler, yerleşim birimi dahilindeki imar faaliyetleri için, kendi denetimleri altında vermekte oldukları proje ve uygulama görevlerini tüm uzmanlık alanlarını-mimarlık, strüktür, yangın, sıhhi kontrol- kapsayan, hizmet yoğunluğuna göre sayısı belirlenen, uzman Serbest Teknik Bürolar aracılığıyla yerine getirebilmelidirler. Bu bürolar, direkt mal sahibi / işveren iletişimde hizmet verebildikleri gibi, bu hizmetleri üreten diğer bürolara teknik destek ve denetim hizmeti de verebilmelidirler (Fransa koruma modeli örneğinde olumlu sonuçları görülmektedir.). Yerleşim birimi alt bölgelerine göre detaylandırılmış imar planı kararlarına uygun kentsel ürünün ortaya çıkması için, Yerel Yönetimin belirlediği kriterlere uygun projelendirme ve uygulama denetimi, bu bürolar aracılığıyla yapılabilir. Son denetim ve onay yetkisi, Yerel Yönetimde kalmak ve tüm mali yükümlülük mal sahibinde/girişimcide olmak üzere denetim görevinin teknik bölümü, Serbest Teknik Bürolarca yerine getirilebilir. Bu, Yerel Yönetimlerin yetersiz kaldığı nitelikli, teknik denetim sorununun çözümünü sağlayacaktır. Yerleşim birimi dahilinde yarı resmi nitelik taşıyan Serbest Teknik Bürolar, bağlı bulundukları Meslek Örgütleri, Sivil toplum Örgütleri, KTVK İlçe Kurulları, Mahalle Komiteleri aracılığıyla sürekli denetlenmelidir.

7.2.2.1.10. Meslek örgütleri

Günümüzdeki meslek üyelerinin örgütü ve onların sorunlarını çözümlemeyi amaçlayan dayanışma örgütü şeklinde görev ifa eden meslek kuruluşlarının; öz denetim, meslek içi eğitim ve uzmanlık alanında topluma sağlıklı hizmet sunumunu sağlamaya dönük olarak yeniden yapılanması gerekmektedir. Koruma bağlamında, merkezi örgütlenmeleriyle birlikte yerleşim birimi temsilciliklerinin (Mimarlar Odası, Şehir ve Bölge Plancıları Odası, İnşaat Mühendisleri Odası gibi meslek örgütleri) görev ve sorumluluk alanlarını belirlemeleri ve çalışmaları gerekmektedir. Bu örgütlenme; korunması gereken dokunun tespiti, koruma kriterlerinin tespiti, teknik destek verilmesi, verilen teknik hizmetlerin kalitesinin denetimi ve korunan dokunun sürekliliği için çalışmaları kapsar. Meslek üyesinin verdiği hizmetin, ürünün denetimi görevini, mevcut durumda yeter kalitede yapamayan mesleki örgütlenmelerin bu altyapıyı kazanabilmek için çeşitli komiteler aracılığıyla bu işlemi yerine getirmesi beklenmektedir.

Meslek örgütleri, gerek bilgi aktarımı gerekse sorun aktarımlarında temsilcileri aracılığıyla en üst kuruldan en alt kurula kadar sistemin içinde yer almalıdır.

7.2.2.1.11. Sivil toplum örgütleri

Çağın en önemli örgütlenme biçimi, bir lobicilik faaliyeti olarak da değerlendirilen ama bunun çok ötesinde ve yaygın olan Sivil Toplum Örgütleridir. Örgütlenmenin tüm süreci belirlediği çağdaş toplumlarda olduğu gibi, Türkiye’de de hızla bir örgütlenme süreci yaşanmaktadır. Sivil Toplum Örgütleri gün geçtikçe, kamuoyunu belirlemekte ve buna eşdeğer güçlenmektedirler. Koruma başlığında Sivil Toplum Örgütlerinin söyleyecekleri, organize edecekleri ve ateşleyecekleri pek çok başlık bulunmaktadır. Pek çok sorun veya çözülmez finans problemleri, örgütlü katılımı bir anda programlanmış bir çözüm haline dönüşebilecektir. Önerilen modelde, Sivil Toplum Örgütleri her aşamadaki kurullarda sorun tespiti bölümünde yer almalıdır. Bu şekilde merkezi yönetimin kamuoyu tarafından denetimi ve halkın bilinçlendirilmesi mümkün olabilecektir.

7.2.2.2. Finansman

Türkiye’de mevcut sistemde, finansmana bakış, tüm işlemlerde olduğu üzere, koruma bağlamında da Merkezi Yönetimin genel bütçesinden ayrılan pay olarak ele alınmıştır. Onun dışında kaynak arayışı veya oluşumlar dikkate alınmamıştır. Günümüzde kamunun belirli bir sistematik oluşturmada yarattığı kaynaklar, süreç ve miktar olarak yeterli değildir. Kamu finansmanında görülen daralmayı aşmak için, yeni finansman kaynaklarının yaratılması gerekmektedir ve sağlıklı olan, kalıcı olanda aslında budur. Alan çalışmasında da gözlemlenildiği gibi, geleneksel konutların korunması için, kredi sistemiyle kullanıcıya maddi yardım yapılmamaktadır ve kullanıcıların gelir seviyeleri düşüktür. Dolayısıyla kredi şekline başka, farklı finansman girdilerinin araştırılması gerekmektedir. Bu çalışmalar, ilgili kişilerce gerçekleştirilmelidir. Aşağıda yer alan finans türlerinin uzmanlarınca arttırılması ve geliştirilmesi gerekir. Çalışma kapsamında düşünülen aşağıdaki finans türleri, Avrupa ülkeleri koruma modellerinin gerçekleştirilmesinde karşılaşılan finans örnekleri baz alınarak oluşturulmuştur. Önerilen finansman kaynaklarının işlerlik kazanması açısından, modelin süreç ve örgütlenme bölümlerinde belirtilen yasal ve finansal düzenlemelerin yapılması gereklidir.

7.2.2.2.1. Özel finansman kaynaklarının yaratılması

Bölüm 3 ve Bölüm 6’da görüldüğü gibi, geleneksel konut dokuları, eskime nedeniyle mal sahipleri ve kullanıcıları için çekiciliklerini yitirmişlerdir. Alt gelir seviyesindeki mal sahipleri ve kiracılar, binaya korumaya dönük yatırım yapamamaktadırlar. Mevcut durumda, kiracı olarak, kısa süreli barınan insanlar, geleneksel sivil mimariyi uzun süreli yaşama alanı olarak görmeye başladıkları anda –kol gücü ağırlıklı- koruma çalışmalarının uygulayıcıları haline dönüşeceklerdir (İtalya koruma modeli örneğinde olduğu gibi.). Ayrıca kaynaklarının bir kısmını, binanın korunmasına ayırabilecekleri gibi çok küçük miktarlardaki desteklerle oldukça büyük mesafeler alan koruma çalışmaları yapılabilir.

Geleneksel Konut Dokularının Konut Stoku Olarak Değerlendirilmesi Bağlamında Finansmanı; Toplu Konut İdaresi, Emlak Bankası ve özel sektör kuruluşları hızlı kentleşmeyle artan konut ihtiyacına cevap vermek için çalışmaktadırlar. TOKİ ve Emlak Bankası, kamu hizmeti vermekte ve düşük faizli kredi olanakları sağlamaktadırlar. Bu kuruluşların, kentsel tarihi dokuların korunması için yaptıkları tüm çalışmalar kağıt üzerinde kalmış ve uygulamaya geçememiştir. Örneğin Emlak Bankasının bölgesel proje mantığı ile mal sahiplerini örgütleyerek korumaya yönelik bir oluşumu geliştirmesi sağlanabilir. Yerel yönetimlerin denetiminde, konut stoğunun değerlendirilmesi için, uygun koşullarda kredilendirmede süreklilik ve bölgesel ölçekte kredi kullanımı olanaklarının oluşturulması, geleneksel sivil mimari dokularının yaşatılarak korunabilmesi için gerekli görülmektedir.

Geleneksel Konut Dokularının Korunabilirliği İçin Rant Değerlerinin Arttırımı ve Bir Finans Girdisi Olarak Eldesi ; Geleneksel konut dokuları tek yapı ölçeğinde tüm olumsuz özellikleriyle finansman aktarımı açısından negatif özellik gösterebilir de, bölgesel ölçekte entegre projeler olarak belirli bir rant değeri taşımaktadırlar. Bu rant:

- kentsel öneme sahip arazi rantı;
- çeşitli faktörlerin bileşeni olarak yoğunlaştırılmış noktasal rant

şeklinde. Tarihi kentsel dokular, kentsel gelişim için yeni fonksiyonlarla aktif hale getirilebilir çekiciliğe sahiptir. Bu dönüşümün önündeki engel olarak görülen koruma sistematığının, hem dönüşümü, hem de korumayı sağlayamaması da bir çelişki yaratmaktadır. Bölgesel ölçekte planlama ve kararlar, düzenlemeler, uygulamalar devreye sokulduğu anda finansmanı da yaratılmış olacaktır.

Korunacak binaları tek yapı ölçeği yerine bölgesel ölçekte ele alarak, bölge olarak çekim merkezi haline getiren dönüşüm yakalandığı anda, gereken finansman yapının korunabilirliğini sağlayacak ölçekte binaya yansiyacaktır (Örneğin Antalya sur içi).

Yakın zamana kadar arsası için bir değer taşıyan binaların, aslında mevcut durumuyla arsası dışında çok özel bir değer taşıdığına inananların sayısı artmaya başlamıştır (Londra'da görüldüğü gibi, bkz, Bölüm 2'de Konutun tarihçesi ve Kuzguncuk gibi).

Sermaye Piyasası / Borsa; Mevcut durumuyla rant değeri A olan bölge, bahsi geçen organizasyon dahilinde ele alındığında ve uygulamaya sokulduğunda artı bir değer kazanacaktır ve değeri çeşitli çarpanlarıyla A değerini aşacaktır. Dolayısıyla bu proje geliştirildi ve yatırımcı ikna edildiği zaman, Sermaye Piyasalarında, Merkezi Yönetim veya Yerel Yönetim garantörlüğünde bölgesel koruma çalışmalarının finansmanı sağlanabilir. Bu amaçla, tüm mal sahiplerinin ve bölge diğer bileşenlerinin hak devirlerini yaptığı ve profesyonel yönetim, işletme şirketine dönük yapılanmalara gidilerek Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı oluşturularak, Borsa'da hisse senetlerinin işlem görmesi sağlanabilir.

Çekim Merkezi Çalışması Dahilinde Kamu Haklarının Devri; Çeşitli sektörlerde faaliyetlerde bulunan firmaların, mevcut finansman gücünden faydalanmak için noktasal çekim merkezleri oluşturmak için kamu mülkiyeti şartlı olarak bu firmalara devredilebilir. Bu firmalar, koruma ve fonksiyon şartlı olarak aldıkları bu binaları birer prestij yapı ölçeğinde değerlendireceklerdir. Dolayısıyla yapılan yatırım, bu bölgelerde çeşitli noktasal çekim merkezleri oluşmasını sağlayacaktır. Bu bölgeye, rant beraberinde çeşitli ekonomik aktiviteler gelmesini, kaynak kullanımını dolayısıyla atıl bir kaynağın kullanımından doğan ekstra vergilerin kamu kasasına verilmesini sağlayacaktır.

Sponsörler; Mantıklı bir sistem dahilinde gerçekleştirilen koruma amaçlı projeler, sponsörler vasıtası ile desteklenir. Çünkü gelişen mekanizma içinde maddi destekleri ile yer alan sponsörler, aynı zamanda kendileri için olumlu bir ortamdan referans almış olabileceklerdir. Sponsör gelirleri, suponsörlerin vergi giderlerinden düşülür. Aynı zamanda sponsörler, tek bir yapının onarılmasında da bulunabilirler. Bazı firmalar mallarını koruma amaçlı planların uygulanması, yapıların korunması amaçlı satabilirler. Mallardan elde edilen gelirlerin bir kısmı hedef için kullanılır. Fakat firma, yaptığı çalışma masraflarını vergiden düşme hakkına sahiptir. Bu durumda, firmanın kaybı olmadığı gibi kazancı söz konusudur. Kamuoyuna

ürününün tanıtımını yaptığı gibi, oluşturduğu amaçda da halkın manevi desteğini kazanarak kendisine referans teşkil eder.

Piyango vs. Kamuoyu Katılımına Endeksli Yöntemlerle Finans Getirisi; Bölge ve/veya anıt eser koruma programları için ülke genelinde ve/veya bölgesel ölçekte ve/veya tekil yapı ölçeğinde çeşitli şans oyunları tertip edilerek halkın gönüllü katılımını/bağışlarını birimsel/belirli ölçekte aktarabilecekleri bir yapı oluşturularak sürekli finansman girdisi sağlanır.

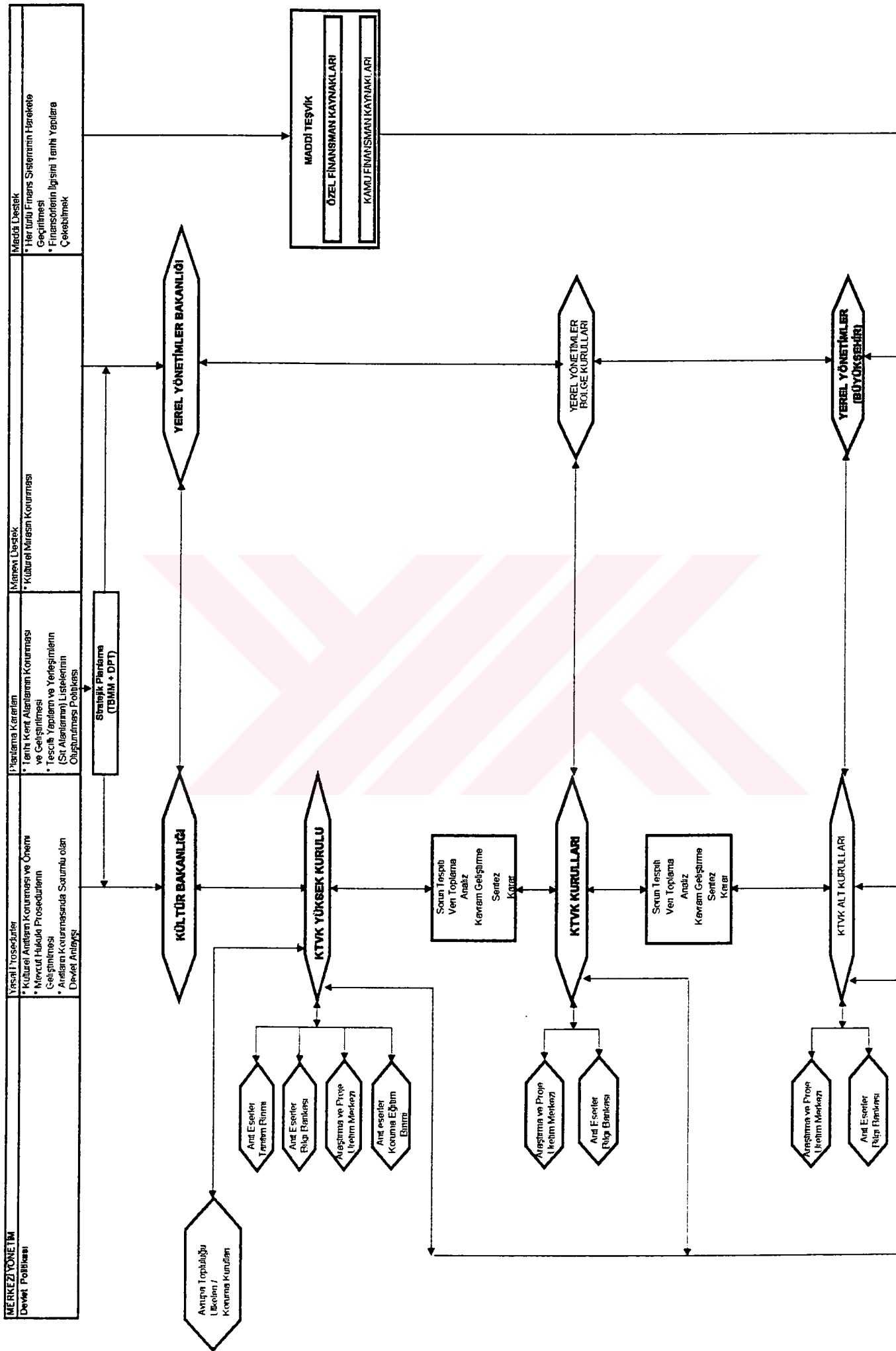
7.2.2.2.2.Kamu finansman kaynaklarının yaratılması

Vakıflar İdaresi; Vakıf mallarının onarımı için, her türlü kaynak Vakıflar İdaresi tarafından karşılanır.

Maliye Bakanlığı; Hazine mallarının onarımı için her türlü kaynak, Maliye Bakanlığından karşılanır. Aynı zamanda Maliye Bakanlığı geleneksel konut dokusundan vergi almayarak (ya da belli bir oranda alarak) maddi destek de bulunur.

Krediler; Oluşturulan fonlarda veya imar kredileri kapsamında kamu elinde oluşturulan finansman (TOKİ de bu grubun içindedir) özel sektör bankaları aracılığı ile çeşitli projelerin finansmanına aktarılır. Bu kredilerin faizleri düşük olup, bu finansman kamu süspansiyonundadır. Kamu, topladığı fonları düşük faizlerle aktararak bir gelir eldesini ve yapılan işlemlerin başvuru sahipleri tarafından sahiplenilmesini sağlar. Ayrıca kamu bankaları da geleneksel konutların onarımları için düşük faizli kredi teminlerini programlarına alırlar.

Dünya Kültürü Finansman Programlarından Faydalanılması; Global dünya kültürü kapsamında yerel kültürlerin korunması, tüm dünyanın sorunu haline gelmektedir. Gelişmiş dünya ülkeleri kendi geleceklerini korumak için Brezilya'daki yağmur ormanlarını korumaları gerektiğine inanmışlar ve orada ormanı yoketmemesi için orman köylülerine yeni iş alanları yaratılması için gereken yeni finansmanı sağlamışlardır. Bu süreç daha da aşılmış yağmur ormanlarının tüm dünya malı olduğu gibi tüm dünya kültürlerinin de dünya insanlığına ait olduğu anlayışına ulaşılmıştır. Artık dünya ölçeğinde bu amaçla, oluşumlar mevcuttur ve bu oluşumlar çeşitli projeleri finanse ederek dünya kültürü çok sesliliği için çalışmaktadırlar. Doğru şekilde geliştirilen projelerin bu kapsamda, finanse edilmeleri mümkündür. Özellikle

8. GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye’de koruma ile ilgili tartışmalar, son on yıllık dönemdeki hızlı yokoluşla birlikte, gündeme gelmektedir. Geleneksel sivil mimari, son yıllarda kamuoyu tarafından adeta yeniden keşfedilmektedir. Ancak genel olarak eski eserlerin durumu oldukça kötüdür.

Türkiye’de anıt eserlere ilişkin mevcut mevzuat ve uygulama, katılımdan uzak, sahiplendirmeyen, yasak koyucu ve korumaya engel dahi olabilen bir durum sergilemektedir. Dolayısıyla yasaklayıcı üst yapının alternatifini oluşturmanın ve bunu toplumsal bir proje haline getirmenin yöntemlerini geliştirmek gerekmektedir. Avrupa ülkelerinde koruma adına yapılan tüm olumlu gelişmeler, yaşayanların katılımı ile oluşturulan finansman ve organizasyon destekli projelerdir. Yaşayanların katılımı, bir finansman katkısı getirdiği gibi, olayın sahiplenilmesini, bilinçlenmeyi dolayısıyla da kalıcılığı sağlamaktadır. Türkiye’de mevcut mevzuat ve yetersiz örgütlenme, müdahalelerin ya yetersiz kalmasına, ya da yapılamamasına yol açmaktadır. Müdahale dönemi boyunca, herhangi bir teknik destek hizmeti verilememekte, çoğu zaman uygulama bölge ile uyumsuzluk göstermektedir.

Ülkemizde tarihi dokular, paftalar üzerinde ve fotoğraflarda kalan, büyük bir bölümü yok olan, genellikle sosyal statüsü düşük, alt gelir gruplarına ucuz sığınak görevi gören ve sürekli tahrip olan bir durumdadır. Dolayısıyla çok hızlı bir şekilde müdahale mekanizmalarının devreye sokulması, kağıt üzerinde kalan doğru kararların uygulanabilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Yukarıda anlatılanlar bağlamında, önerilen modelde, mevcut sorunsallar:

- Planlama kararları;
- İlgili kurumların oluşumu ve kurumlararası ilişkiler;
- Kullanıcıların profili ve istekleri;
- Finans

konularının geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. Sorun tespiti noktasından itibaren, Türkiye’deki anıt eserlerin durumları ve Türkiye’deki anıt eser koruma mevzuatı incelenmiş, koruma altındaki bölgelerde alan çalışmaları yapılmış, Avrupa’daki koruma mevzuatı seçilen örnekler üzerinde incelenmiş ve tüm bu verilerin ışığında:

- İşlemler/süreçler şeması hazırlanmış;
- Örgütlenme şeması oluşturulmuş;
- Görev tanımları yapılmış;

- Finansman sistematiki tanımlanmış;
- Mevcut sistemi-korunabilirliği sağlayacak reorganizasyona tabi tutmanın yöntemi oluşturulmuştur.

Hedeflenen, kamu önderliği ve sınırlayıcılığında katılımı esas alan, alternatif ve kalıcı finansman yöntemleri ile desteklenmiş bir model oluşturmaktır. Tezde önerilen modelin önemli bileşenlerinden biri, yaşayanların katılımıdır.

Oluşturulan model, yeni bir yapılanma üzerine yükselmektedir. Tekil ölçekte geleneksel evlerin korunmasından önce, ülke genelinde hedefler gerek fiziksel, gerekse sosyo-ekonomik bazda bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Mekansal çözümlemelerde çeşitlilik ve geleceğe dönük hedeflere göre oluşturulacak projeler, mal sahibine sunulabilir. Yapılan projeler, mal sahiplerine, kültürel değerlerin korunması amacıyla maddi kaygı duyulmadan verilebilir. Bu şekilde mal sahibine koruma isteği verilebileceği gibi, uzmanlar kontrolünde yapılan çalışmalar da anlamını bulacak, nitelikli projeler uygulanmış olacaktır. Bu projelerin oluşturulmasında, üniversitelerden yararlanılabilir. Oysa mevcut sistemde, devlet ile bilimsel alan bir araya getirilip, üretime dönük çalışmalar yapılmamaktadır. Bu çalışmalarda ise, günün teknolojileri kullanılmalıdır (Bilgisayar, internet ortamı vb.). Arşivler, üniversitelerin ilgili bölümlerinde yapılan çalışmalar ile koordinasyon halinde olmalıdır. Aksi takdirde, günümüzde de olduğu gibi aynı çalışmaların tekrarlanabileceği ve bunun da gerek ekonomik kayba, gerekse incelenen konuların yeterince geliştirilememesine neden olabileceği söylenebilir.

Tezde, halkın katılımının sorun tespitinde yer almasına ağırlık veren, kamuyu yön gösterici, sınır koyucu olarak gören bir yöntem önerilmektedir. Modelde denetim en önemli unsurdur. Kullanıcıların, sivil toplum örgütlerinin modele katılmaları ile denetim kendiliğinden oluşacaktır. Alınan kararların somut yorumlarını çıkarmak amacıyla, karar mekanizması içinde, teknik kadronun çoğaltılması ön görölmektedir. Önerilen modele göre, kamu gücü; salt planlama ve altyapı yatırımları noktasında devreye girmekte, üstyapı yatırımları çeşitli finans kaynakları ile çözümlenmekte, özel mülkiyette bulunan, fakat tüm müdahale mekanizmalarına rağmen mal sahibi tarafından onarılmayan binalar kamulaştırılmakta, finansman girdileri sağlanarak müdahale edilmektedir.

Modelde, yerel yönetimler için üst koordinasyon birimi olarak “Yerel Yönetimler Bakanlığı” önerilmekte, anıt eserlerin, bozulmuş sosyal dokuların bulunduğu yerleşimlerde karar

mekanizmalarını hızlandırmak amacına yönelik olarak halkın katılımı ve yerinde yönetim temeline dayanan yerel yönetime bağlı “Sağlıklaştırma Birimleri” oluşturulmaktadır. Ayrıca teknik denetim konusunda yetersiz kalan yerel yönetimlerin, ölçütleri belirlenen hizmetleri “Serbest Teknik Bürolar” aracılığı ile yaptırabilmesine olanak sağlanmaktadır.

Türkiye gibi kaynakları kıt, gelişmekte olan ülkelerde kültürel zenginliğin korunabilirliği, bu kıt kaynakları doğru kanalize edebilen bir planlama, organizasyon, yeni kaynak yaratımı ve bu kaynakların kalıcılığını sağlayan finansman politikaları, sürekli katılımı koruma denetimini sağlayan sahiplendirme sistematigi ile mümkün olacaktır. Dolayısıyla koruma konusu toplumsal bir proje haline getirilip, bu başlıkta bilinçlendirme sağlandığında ve reorganizasyon sistematigi kurulup, yeni organizasyonlar oluşturulduğunda yokoluşa gidiş, tersine döndürülebilir. Mevcut doku bu şekilde korunabildiği gibi, konut gereksinmesinin karşılanması ve kültürel devamlılığın sağlanması mümkün olabilecektir.

Modelin Türkiye kapsamında uygulamaya geçebilmesi için, altıncı bölümde yapılan alan çalışmalarının, Türkiye genelinde uygulanması gerekmektedir. Buradan elde edilen veriler ile bölge, kent, ilçe, mahalle ölçeklerinde, model uygulanmalıdır.

Sokaklarıyla, evleriyle, insanlarıyla hakettiği güzellikleri taşıyan, çok renkli, çok kültürlü, Anadolu’lu bir Türkiye için, bu önerilerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Abadan, N., (1982), "Toplumsal Değişme ve Türk Kadını", Türk Toplumunda Kadın, İstanbul, sf:11-17

Abbasoğlu, H., (1997), "Anadolu'da Antik Çağda Konut", Tarihden Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı, Habitat II, İstanbul, sf.402

Acar, A., (1990), Türk Aile Yapısı ve Kızılcahamam Aile yapısı Üzerine Bir Araştırma, İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, sf:40-54

Acar, E., (1997), "Anadolu'da Tarihöncesi Çağlardan Tunç Çağı Sonuna Kadar Konut ve Yerleşme", Tarihden Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı, İstanbul, Habitat II, sf.380,381

Adam, M., Tekeli ve İ., Altaban, Ö., (1978), "Türkiye'de Arsa ve Konut Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım", Mimarlık Dergisi, sayı:154, sf.30,31

Ahunbay, Z., (1996), Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM Yayın, İstanbul, sf.8,14-16,116,148-149

Akat, A., (1990), Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı, TC Kültür Bakanlığı KTVK Genel Müdürlüğü, Ankara, sf.14

Akı, A., (1988), Eski Konutların Korunarak Kullanılması ile İlgili Bir Çevre Araştırması, İstanbul-Kadıköy Eski Konutları Üzerine Bir Deneme, Y.Ü. Mimarlık Fakültesi, Profesörlük tezi

Aksoy, E., (1963), Mittelraum: Grundgestaltungsprinzip der Turkischen Profanarchitektur, die technische Hochschule Stuttgart, sf:16

Aksoy, E., (1982), "Mimarlıkta Ekonomi Boyutu", Mimarlık ve Ekonomi, Derleyen; Mesut Özdeniz, KTÜ Basımevi, Trabzon, sf.33

Akurgal, E., (1990), Anadolu Uygarlıkları, Net Turistik Yayınlar A.Ş., sf: 27

Alkaç, H., (1992), Aile Kurumu ve Cumhuriyet Dönemi Türk Ailesi, İ.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y.L tezi, İst, sf: 16,84-85

Alkan, A. (1981), Gelişim Süreci İçinde Kentin Sosyo-ekonomik Analizi, K.D.M.M.A. Konya, sf:2-10

Alsaç, Ü., (1973), "Türk Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Devrindeki Evrimi", Mimarlık Dergisi, sayı: 11-12, sf.14-16

Alsaç, Ü., (1976), "Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi", İTÜ Doktora tezi, KTÜ Baskı Atölyesi, Trabzon, sf.91

Altunay, A.S., (1992), Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması, T.C. Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, sf: 59,61

Akçura, N., (1972), "Türkiye'de Eski Eserler" Mimarlık Dergisi, sayı:8, İstanbul, sf.13-15, 39-42.

Akçura, T., (1973), "Sanayileşmemiş Bir Ülke Olarak Türkiye'de Tarihi Çevre Korunması ve Restorasyon", Mimarlık Dergisi, sayı:8, İstanbul, sf. 5-6

Akın, N., (1988), "Türkiye'de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar", Mimarlık Dergisi, Sayı: 228, İstanbul, sf.41

Akozan, F., (1977), Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar, D.G.S.A. Y. Mim. Böl. Rölöve ve Restorasyon Kürsüsü Yayını, İstanbul, sf.33-38

Arel, A., (1982), Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar, Ege Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, No:11, Ticaret Matbaacılık TAŞ, İzmir, sf.77

Arslan, R., (1980), Sosyo-Ekonomik Açından Kent, İ.D.M.M.A Mim. Fak., İ.D.M.M.A. Matbaası, İstanbul, sf.14-21, 141-152

Arslan, R., (1987), "Tarihi Kentlerde Tarihsel Kesimlerin Ekonomik Açından Değerlendirilmesi", Tarihi kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, Trakya Üniversitesi, Edirne, sf.43

Arslan, R., Ökten, A., (1994), Araştırma Yöntemleri, YTÜ Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, YTÜ Mim. Fak. Baskı İşliği, İstanbul

Aslanoğlu, İ., (1980), Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, O.D.T.Ü. Mim. Fak. Basım İşliği, Ankara, sf.1-7, 22-29, 55, 181

Aygen, Z., (1996), "Kentlerin Tarihi Dokusu Korunmalı mıdır?", Kent ve Kültürü, sayı:8, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

Aytuğ, A. ve Akıncı, N.F., (1996), "Kültürel Kimlik ve İletişimin Mimariye Etkisi", Uluslararası VIII. Yapı ve Yaşam'96, Mimarlık ve İletişim, 16-21 Nisan 1996, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, sf. 207

Balamir, A. ve Asatekin, G., (1991), "Ulusal Kimlik Sorusu Üzerine Karşıt Düşünceler ve KonuT Mimarisi", O.D.T.Ü., Mim. Fak. Dergisi, cilt:11, sayı:1-2, Ankara, sf.79

Balamir, M., (1994), "Kira Evi'nden Kat Evleri'ne Apartmanlaşma: Bir Zihniyet Dönüşümü Tarihçesinden Kesitler", Mimarlık Dergisi, sayı:260, Mimarlar Odası Yayını, İstanbul, sf.28

Başakman, M., (1986a), "Kentsel Değişme Dinamiklerinde Uyarlık Sağlamaya Yönelik Çözümler:Değişen istek ve Gereksinmelere Uyum Sağlayabilecek ve Çok Amaçlı Kullanım Olanakları Veren Kent İçi İkamet Blokları", Ege'de Mimarlık Sempozyumu, İzmir 27-29 Kasım 1985, DEÜ,Mimarlık Fakültesi Basım Atölyesi, sf.41,45

Başakman, M., (1986), Mimarlıkta Değişen İmgeler ve Form Oluşumu, Dokuz Eylül Üniversitesi, Müh.Mim.Fakültesi Yayınları:MM/MİM-86 EY 119, İzmir, sayfa:44-46

Bayazıt, N., Yönder, A. ve Bakır, A., (1976), "Türk Evinde Mekânların Kullanıma Ayrılmasında Üç Düzeyde Mahremiyet Davranışı", İTÜ Mim. Fak. Yayını, sayı:4, sf.56

Bayazıt, N. ve Dülgeroğlu, Y., (1991), "İstanbul İli Farklı Tabakalarında Konut İçi Mekan Minimum Standartları", Türkiye'de son 10 yılda Toplu Konut Uygulamaları Sempozyumu, 13-15 Kasım 1991, Yıldız Üniversitesi, Emlak Bankası, İstanbul, sf.107.

Becatti, G. (1948) "Case Ostiensi del tardo Impero", in Bollett. d'Arte 33, sf.1-102, sf.11-197(mit Plaenen)

Berelson, B. ve Steiner, G.A., (1964), Human Behavior, New York, sf:587

Berksun, F., (1987), "Kreuzberg Örneği Işığında Genelde Türkiye, Özelde İzmir İlinde Yenileme Olayı", Mimarlar Odası İzmir Şubesi, 21 Kasım 1987, sf.8-10

Bilgin, İ., (1992), "Konut Üretimini Karşılaştırmalı Analizi" YTÜ Mim. Fak. Eğitim ve Kültür Derneği Yayınları, YUMFED-92.001, İstanbul, sf:1,12-13, 27-28, 95

Boéthius, A., (1944) "Den romerska Storstadens Hyreshusarkitektur och dess bebyggelsegeografiska Sammanhang", Göteborgs Högskolas Arsskrift 50, sf.13

Bollerey, F., (1977), Architekturkonzeption der Utopischen Sozialisten, Heinz-Moos Verlag

Burke, P., (1994), Tarih ve Toplumsal Kuram, Çeviren: Mete Tunçay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, sf:52

Bury, J.B., (1923), "A History of the Later Roman Empire I", London , sf.88, Anm.3

Casey, J., (1989), The History of the Family, Oxford, sf: 14

Le Compte, W.A., (1979), "Cross-Cultural Differences in The Perception of Crowding", ICEP Conference Program Abstracts, Guildford University of Survey

Conzen, M.R.G., (1978), Zur Morphologie der Englischen Stadt Im Industriezeitalter, Probleme des Städtewesens, H.Jäger (Der.), sf:1-49

Cowan, P., (1962-63) 'Studies in the Growth, Change and Ageing of Buildings' Transactions of the Batrlett Society 1, 1962-63, sf. 55-83

Cronberg, T., (1972), "Human Requirements for Buildings", Performance Concept in Building, National Bureau of Standards Special Publication 361, Vol 1, sf.13-22

Çakın, Ş., (1988), Mimari Tasarım, İnsan ve Çevre, Özal Matbaası, İstanbul

Çeçener, B., (1995), İstanbul'un kültür ve İmar Sorunları, TMMOB Mimarlar Odası İst. Büyükşehir Şubesi, Çizgi yayın, İstanbul, sf.246,255

Çelik, Z., (1996) "19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul",Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Çeviren:Serim Deringil, Şubat, İstanbul, sf.12,15,28, 45-53

Çubuk, M., Erkün, S. ve Eryoldaş, A., (1987), "Türkiye'deki Tarihi Kent Dokusuna İmar Müdahalesi (Kastamonu Örneği) ve Tarihi Kentlere Kamu Müdahalesi(Fransa Örneği)", Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları, Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, 6-7-8 Kasım 1987, Trakya Üniversitesi, Edirne, sf.73-80

- Denel, S., (1982), "Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da Tasarım ve Dış Mekanlarda Değişim ve Nedenleri", ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ara Yayınları, Ankara, sf.43,64,65,77-79
- Dinçer, İ. ve Akın, O., (1995), "KTVK Kanunu Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı", II.Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokiyumu, 15 Nisan 1994, Kentsel Korumada Uygulama Sorunları, Yöntemler teknikler ve araçlar, MSÜ Mim.Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Koruma ve Yenileme Disiplin Grubu, MSÜ Matbaası, İstanbul, sf.128-129
- von der Dollen B., (1997), "Gewachsenes und Gebautes deutscher Heimatbund", "Streiter für Wehrbauten: Die Deutsche Burgenvereinigung", MONUMENTE Magazin für Denkmalkultur in Deutschland, Monumente Verlagsgesellschaft, sf.24
- Dölger, F., (1960), "Byzantinische Zeitschrift", 53. Band, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, sf.323
- Eke, F. ve Özcan, Ü., (1987), "Tarihi Dokunun Korunması ve Uluslararası Deneyimler", Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları, Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, 6-7-8 Kasım, 1987 Trakya Üniversitesi, Edirne, sf.169-175
- Eldem, S.H., (1939), "Milli Mimari Meselesi", ArkitektDergisi, sayı:9-10, İstanbul, sf.220
- Eldem, S.H., (1954), Türk Evi Plan Tipleri, İTÜ Mim. Fak., 2. Basım, İTÜ Mim. Fak. Baskı Atölyesi, İstanbul, sf.22-25,149
- Eldem, S.H., (1973), "Elli Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı", Mimarlık Dergisi, sayı:11-12,sf.6
- Erder, C., (1975), Tarihi Çevre Bilinci, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayın no:24, Ankara, sf. 84-87, 276-293
- Erdim, M., (1987), Kreuzberg Örneği Işığında Türkiye'de Oluşmuş Kentlerde Yenileme, Mimarlar Odası İzmir Şubesi, 21 Kasım 1987, sf.4,7
- Eriç, M., (1986), "Kula Geleneksel Konut Mimarisinde Malzeme Kullanım Anlayışı ve Günümüze Yansıması", Ege'de Mimarlık Sempozyumu, 27-29 Kasım 1985, İzmir, DEÜ Mim. Böl. Baskı Atölyesi, 1. Basım Mart 1986, yayın no:0908.85.BY.003.010, İzmir, sf.180
- Eriç, M., Yaşa, H. ve Yener, N., (1986), "Günümüz Konutunda Rasyonel Donatım" 50. Kelebek Yılı Araştırma Ödülü, Kasım 1986, Teknografik Matbaası, sf.13,14,83
- Erkul, A., (1982), "Prens Sabahattin", Türk Toplumbilimcileri 1, Remzi Kitabevi, İstanbul, sf. 110-111
- Eröz, M., (tarihsiz), "İktisat Sosyolojisine Giriş", İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, Tarihsiz
- Erpi, F., (1991), "Community Culture and its Reflection on Vernacular Architecture, Three Case Studies: Turkish, Greek and Levantine Housing in Anatolia", Architecture and Comfort/Architectural Behaviour (7:3), sf.205-222
- Ertürk, Z., (1987), Mimari Tasarlama Teknikleri, Ders Notları, KTÜ Basımevi, Trabzon, sf.87
- Eruzun, C., (1972), "Artvin ve Çevresinde Halk Mimarisi", Mimarlık Dergisi, sayı:6

Eruzun, C. ve Ünügür, M., (1996), "Habitat II'ye doğru... Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı", Arkitekt Dergisi, sayı: 438, Haziran, İstanbul, sf.18-27,37

Eryurtlu, N.F., (1993) Zeyrek Bölgesi'nde Çevre Analizi ve Koruma Modeli Örneği, YÜ. Fen Bilimleri Enst., Y. Lisans tezi, 1993, İstanbul

Evcı, F., Aytuğ, A., Polatoğlu, Ç., Kipdemir, S., (1987), "Konutlarda Mekan Standartları Oluşturulmasının Önemi ve Bu Konuda Ülkemizde Yapılan Çalışmalar ile Eleştiri", Toplu Konutlarda Mekan Standartları Paneli, YEM, İstanbul, sf.259

Farka, M., (1967), Die Denkmalpflege und die Beziehungen Zwischen, Alt und Neu in Historischen Stadtkernen, Dissertation, 1967.

Faroghi, S. (1993), Osmanlıda Kentler ve Kentliler, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Çev: Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul, sf: 13

Fındıkoğlu, F.Z., (1940), "Tanzimat'tan İçtimai Hayat" Tanzimat 100. Yılı Kitabı, İstanbul, 1940, sf:3

Fischer, M.F., (1997), "Sieben Fragen an den Denkmalpfleger", MONUMENTE Magazin für Denkmalkultur in Deutschland, Monumente Verlagsgesellschaft, Deutsche Stiftung Denkmalschutz yayınıdır., sf.9-11

Genim, S., (1980) "Fethinden Lale Devrine Kadar İstanbul'un İskanı, İskan Özellikleri ve Meskan Tipleri", İ.Ü.,Edebiyat Fakültesi, Türk ve İslam Sanatı Kürsüsü, Doktora tezi, İstanbul, sf.16,17,314

Gerland, E., (1915), "Das Wohnhaus der Bnzantiner" aus:Burgwart 16, (D.A.I. Abteilung Istanbul)

Gökçe, B., (1976), "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Hacettepe Üniv. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, C.8., 1976, İstanbul, sf:57

Gökman, M.,(1973), 50 Yılın Tutanağı, 1923-1973, 1973, İstanbul, sf.73

Gökovalı, Ş., (1987), "Restorasyon, Kent Yenileme" Mimarlar Odası İzmir Şubesi, 21 Kasım 1987, İzmir sf:20

Grigsby, W.C., (1963), "Hausing Markets and Public Policy" University of Pennsylvania Press, 1963

Güler, Ç., (1994), "Konut Sağlığı ve Yapay Çevre", Konutta Kalite der.T.Aktüre, Mesa, 1994, sf.66-88

Günay, R. (1981), Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu, Kültür Bakanlığı Yayınları;456, Kültür Eserleri Dizisi:8, sf.80

Güngör, N., (1993), Kentleşme ve Aile Yapısında Değişme-Köy ve Kent Aile Yapısındaki Değişmeler Açısından Rize'li Aileler Üzerinde Bir Araştırma Denemesi, İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y.Lisans tezi, İstanbul, sf:34

Gür, Öymen, Ş., (1995), "Kültür ve Değişim mi yoksa Değişim Kültürleri mi ?", Kültür ve Mekân; T.M.M.O.B. Mimarlar Odası Bursa Şubesi; Uluslararası VII. Yapı ve Yaşam'95, 25-30 Nisan 1995, Bursa, sf.1

Gür, Öymen, Ş. ve Geçkin, Ş., (1996), "Konutta Mekan Standartları", Yapı Dergisi, sayı:173, Nisan 1996, İstanbul, sf.75,76

Gür, Öymen, Ş., (1996), Mekan Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon, 1996, sf.98,123,129

Gürsoy, C.T., (1979), "Piyasa Ekonomisi Açısından Tarihi Çevre Korunması", Çevre Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, Mayıs/Haziran 1979, sayı:3, sf.9

Hancıoğlu, A., (1985), "1978' de Türkiye'de Aile Biçimleri ve Aile Büyüklüğü" Bilim Uzmanlığı tezi (basılmamış), Ankara, 1985 sf: 10

Harvey, D., (1973), "Social Justice and The City", Edward Arnold, London, sf: 238

Henket, H.A.J., (1992), "Forecasting for the Technical Behaviour of Building Components: The Overall Concept", Volume 5, 7 Building Defects and Material Technology: 7.1 Performance and Durability 7.2 Building Defects, Innovation in Management, Maintenance & Modernisation of Buildings, Rotterdam-Holland, 28-30 October 1992, CIB, W70 in Association With Stichting Bouw Research

Hoepfner, W., (1997), "Klasik Dönem'de Konut ve Toplum", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı, Habitat II, İstanbul, sf.155

Holod, R. ve Khan, A., (1980), Conservation of Cultural Survival, Awards for Architecture, 1980, sf.1-8

Irmak, Y., (1974), Kentleşmenin Sosyo-demokratik yönleri, İstanbul, sf.9

İdil B.-Bektaş C. (1976), "Kentlerimizin Planlaması ve Korunmaları", MTRE Bülteni, No.11-12, İstanbul, sf.21,24

Kafesoğlu, İ., (1983), "Türk Milli Kültürü", 1983, İstanbul, sf: 216

Kandiyoti, D., (1984), "Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik, Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım" Türkiye'de Ailenin Değişimi - Toplumbilimsel İncelemeler, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını 1984, İstanbul, sf.25,27

Karaören, M., (1992), Endüstrileşme ve Altkentleşme Sürecinde Konut Üretimi, YTÜ Mim. Fak. Eğitim ve Kültür Derneği Yayınları YUMFED-92.003, İstanbul, sf: 7,8,29

Keleş, R., (1972), 100 Soruda Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, Gerçek Yayınevi, İstanbul, sf.148

Keleş, G., (1993), "Türkiye'de Apartman Tipi Konutların Planlarındaki Değişimin Tekniklerle Analizi", Uluslararası V. Yapı ve Yaşam'93 Kongresi, T.M.M.O.B. Mimarlar Odası Bursa Şubesi, 4-9 Mayıs 1993, Bursa, sf.128

Kılınçaslan, İ., (1981), İstanbul Kentleşme Sürecinde Ekonomik ve Mekansal Yapı İlişkileri, İTÜ. Mim. Fak. Matbaası, İstanbul, sf: 14

- Kıray, M., (1979) "Safranbolu ve Çevresi Koruma ve Turistik Geliştirme Raporu", İTÜ, sf. 20
- Kıray, M., (1968), Ereğli-Ağır. Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası, D.P.T. Yayını, Ankara, sf:6
- Kızıl, F., (1978), Toplumsal Geleneklerin Konut İçi Mekan Tasarımına Etkisi ve Toplumsal Geleneklerimizi Daha İyi Karşılacak Konut İçi Fiziksel Çevre Koşullarının Belirlenmesi, İ.D.G.A., Mimarlık Fakültesi, Yayın No:81, 1978, İstanbul, sf.160,161, 110-113
- Kirschbaum, J., (1997), "Detsche National Komitee: Grundlagen schaffen für Gemeinsames Handeln", MONUMENTE Magazin für Denkmalkultur in Deutschland, Monumente Verlagsgesellschaft, Deutsche Stiftung Denkmalschutz yayınıdır., sf.20
- Koyunoğlu, H., (1997), "Eski Türk Ocakları Merkez Binasının İnşaatına Ait Anılarım", Kültür ve Sanat, Kültür Bakanlığı yayını, sayı:5, İstanbul, sf.151
- Kuban, D., (1962), "Restorasyon Kriterleri ve Carta del Restauo", Vakıflar Dergisi, Vol. V, 1962, sf.149-152
- Kuban, D., (1987), "Kültürün Yaşayabilmesi için Tarihsel Çevrenin Korunması", Çev.Özcan Altaban-Emre Madran, Konut ve Gelişme, Birleşmiş Milletler Türk Derneği yayınları:14, Birleşmiş Milletler Dünya Konut Yılı için Çeviri yazılar, Ankara Üniversitesi basımevi, 1987, Ankara, sf.203
- Kuban, D., (1997), "Scraps of Philosophy For Human Dwelling", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut Ve Yerleşme, Tarih Vakfı, İstanbul, Habitat II, 1997, sf: 1
- Kuran, A., (1986), "Kültürel Mirasın Korunması Açısından Hızlı Şehirleşmenin Sonuçları", Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar, 10-11 Ocak 1986, SİSAV, Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi, İstanbul, sf.125
- Küçükerman, Ö., (1978), Kişi-Çevre İlişkilerinde Çağdaş Gelişimler ve Oturma Eylemi, Doçentlik Tezi, İ.D.G.S.A. yayını No: 54 Haziran 1978, İstanbul, sf: 28
- Küçükerman, Ö., (1991), Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, Apa Ofset, İstanbul, sf.27, 42,68
- Lang, J., (1987), Creating Architectural Theory The role of the Behavioral Sciences in Environmental Design Van Nostrand Reinhold Company New York, 1987,sf.145
- Leslie, G., (1982), "The Family Sosyal Context" Oxfort Universty Press, Oxford, 1982 sf:6
- Lewis, R., (1973), Osmanlı Türkiyesinde Gündelik Hayat, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1973, sf: 81,119
- Lowry, I.S., (1960), "Filtering and Housing Standarts, a conceptual analysis", Land Economics, November 1960, sf.362-370
- Maciver, R.M. ve Page, C., (1971), "Cemiyet" Çeviren; Amiran Kurtkan, İstanbul, 1971, sf: 149-156

Madran, E. ve Özgönül, N., (1981), "Planlı Dönemde(1963-1981) Tarihsel Çevrenin Korunması ve Değerlendirilmesinde Kamunun Yaklaşımı", Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi, O.D.T.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kasım,1981, Ankara, sf.185

Madran, E., (1987), "Son 20 Yılda Koruma Yasaları", Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları, Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, 6-7-8 kasım 1987, Trakya üniversitesi, Edirne, sf.51

Meriç, Ü., (1990), "İslamda Aile" Aile Yazıları C-2 Der.:Beylü Dikeçliçil, Ahmet Çiğdem, Anraka, sf: 430

Mitchell, S., (1997), "Geç Roma Anadolu'sunda Klasik Kent ve Yerleşmelerinin Gelişimi", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı, Habitat II, İstanbul, sf.193, 201, 204, 205

Molinowski, B., (1990), İnsan ve Kültür, çeviren: Fatih Gümüş, V Yayınları, Ocak 1990, sf:39

Morand-Deville, J., (1992), "droit de l'urbanisme", professeur a l'Université de Paris I (Panthéon-Sorbonne),daloz, sf.98-100,101-125

Moore, W.E, (1970), Social Change, New York, 1970, sf:22,23

Mumcu, A., (1969), "Eski Eserler Hukuku ve Türkiye", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt 3-4, Ankara, sf.45-78,66,67

Mumford, L., (1953), The culture of cities, Secker-Warburg, London,1953

Muthesius, S., (1992), "İngiltere'de Toplu Konut ve Sosyal Konut", Türkiye'de Son On Yılda Toplu Konut Uygulamaları Sempozyumu 13-14-15 Kasım 1991, Çev: Mehmet Karaören, Derleyenler; İhsan Bilgin, Mehmet Karaören, YUMFED-92.002, İstanbul, sf : 71-72,76

Mutlu, A., (1975), "Türk Evi ve Türk Mahalleleri", Arkitekt Dergisi, Cilt: 44, Dilek Matbaası, İstanbul, sf: 126

Nalçakan, M., (1993), Tarihi ve Kültürel Sürekliliğin Fiziksel Çevrede Değişime Yansıması ve Eskişehir Örneği, İTÜ, Mimarlık fakültesi, Doktora tezi, Ocak 1993, sf.174

Naumann, R., (1975), Eski Anadolu Mimarlığı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, sf.494

Oğuz, F., (1990), "Tek Yapı Ölçeğinde Onarım ve yeni Kullanım Olgusu", Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı, TC Kültür Bakanlığı KTVK Genel Müdürlüğü, 14-16 mart 1990, Ankara, sf.79

Oktay, A. ve Öztürk, C., (1991), "Türkiye'de Kızların Eğitimi", I. Ulusal Kasım Kongresi, Gelişen Türkiye'de Kadının Rolü ve Etkinliği, 6-7 Kasım 1991, İstanbul, sf:20

Okyay, İ., (1992), Kentsel Koruma ve Geliştirme Planlaması, MSÜ Mim.Fak, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ders notları, lisans üstü, İstanbul, sf.18-21

Olivier, P., (1977), "Houses are for Living In", Housing Symbol, Structure, Site Editor: Lisa Taylor, Cooper-Hewitt Museum, The Smithsonian Institution's National Museum of Design, Rizzoli-New York, sf. 20, 21

Ortaylı, İ., (1984), "Osmanlı Toplumunda Aile", Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler, Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara, sf. 79,35

Ortaylı, İ., (1987), "İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı" Hil Yayın, İstanbul, sf.20

Ortaylı, İ., (1996) "Osmanlı İstanbul'u", 6 Temmuz 1993, İstanbul'un Dört Çağı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul Panelleri, İstanbul, sf.50

Ozankaya, Ö., (1975), Toplumbilime Giriş, SBF Yayını, Ankara, sf.1,2,203

Özbay, F., (1984), "Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişimleri" Türkiye' de Ailenin Değişimi, Toplumbilimsel incelemeler / Türk Sosyal Bilimler Derneği, İstanbul, sf.36

Özdeş, G., (1988), "İstanbul Tarihi Yarımada Koruma İmar Planı", Araştırma- Değerlendirme Çalışmaları, MİMAŞ A.Ş., İstanbul, sf.12

Özdoğan, N., (1988), Safranbolu Çeçme Mahallesi'nde Arasta Arkası sokağı, Meydan ve Çarşı Üzerine Bir Sit Koruma Önerisi, İTÜ Fen bilimleri enstitüsü, Y. Lisans Tezi, Ocak, İstanbul, sf. 1,12

Özdoğan, M., (1997), "Kulübeden Konuta:Mimarlıkta İlkler", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı, Habitat II, İstanbul, sf. 27

Özek, V., (1991), "Mimarî Mirasın Korunmasında Kültür Boyutu", Mimar Sinan ve Mimarî Mirasın Korunması Sempozyumu, 9.4.1991, Trakya Üniversitesi, sf:1

Pallasmaa, J., (1988), Tradition & Modernity: The Feasibility of Regional Architecture in Post-Modern Society; Architectural Review No:1095, MBC Architectural Press & Building Publications, London, sf.33

Parsons, T., (1951), The Social System, Free Press, Glencoe III, sf:25

Pearce, D., (1989), Conservation Today, Routledge, 1989, London

Ralph, L., (1934), "The Study of Man" Appleton-Centry, New York, sf:253-270

Rapaport, A., (1972), Pour une anthropologie de la maison, çev.A.M.Meisterheim, M.Schlumberger, Dunod, Paris, sf.64-68

Rapoport, A., (1975), "Shelter, Sign, Symbol", Australian Aborigines and The Definition of Place, Der. Paul Olivier, Barrie and Jenkins, London, sf: 41

Rapoport, A., (1977), "Housing and Culture" Housing Symbol, Structure, Site Editor: Lisa Taylor, Cooper-Hewitt Museum, The Smithsonian Institution's National Museum of Design, Rizzoli-New York sf: 14

Rheidt, K., (1997), "Kent mi Köy mü? Orta ve Geç Bizans Anadolu'sunda Konut ve Yerleşme", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı, Habitat II, İstanbul, sf.221

Rossi, A., (1984), "The Architecture of The City" Opposition Books, The MIT Press, Cambridge, MA., sf.158-159

Sağlam, H., (1995), Cumhuriyet Dönemi Mimarlık-Politika İlişkisi:Turizm Konaklama Yapıları Aracılığı ile İrdelenmesi, Gazi Üniversitesi,Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Kasım 1995, Ankara, sf.62,64

Sahil, S., (1986), "Cumhuriyet Sonrası Türk Toplumsal Yapı Değişimlerinin Ankara Atatürk Bulvarı Mekansal Yapısında Örneklenmesi", Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara, sf.26,31,43,190

Sayın, Ö., (1990), Aile Sosyolojisi, İzmir, sf.6-9

Schütte, W., (1994), "Bugünkü Kültür ve İkametgah", Arkitekt Dergisi, sayı 145-146, 1994, İstanbul, sf.28

Sezgin, H., (1977), Geleneksel Konutların Onarım Yenileme Çalışmalarına İhtiyaçsal Değerlendirme Yolu ile Bir Yaklaşım, İTÜ Doktora tezi, İstanbul, sf.8

Sorokin, P.A., (1966), "Sociological Theories of Today" Harper International Edition, New-York, sf.15,16

Sözen, M., (1990), "Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasında Sorunlar ve Olanaklar", Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı, K.B. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Gn. Mdl. Ankara, sf.19

Sungur, A., (1989), Kentsel Koruma Anlayışının Gelişimi ve Ülkemizde Koruma Politikasının Belirlenmesi İçin Yardımcı Bir Araştırma, İTÜ Mim. Fak. Şehircilik Bölümü, Kentsel Tasarım, Yüksek Lisans Tezi, Haziran,1989, İstanbul, sf.55

Sutcliffe, A., (1983), Planung und Entwicklung Der Grossstaedte, G.Fehl, J.Rodriguez-Lores (Der.) içinde, sf. 35-55

Switzer, J.F.Q., (1963), The life of buildings in an expanding economy, Chartered Surveyor, August,1963

Şahinkaya, R., (1960), "Türk Aileleri Hangi Yönlerden Birbirlerine Farklılıklar Gösterirler", Türk Yurdu Mecmuası, cilt:8, sayı:290, Kasım 1960, sf.14

Şener, H., (1977), Geleneksel Konutların Onarım Yenileme Çalışmalarına İhtiyaçsal Değerlendirme Yolu ile Bir Yaklaşım, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Doktora tezi, İstanbul, sf.3,4,21

Tanyeli, U., (1997), "Anadolu'da Bizans, Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Dönemlerinde Yerleşme ve Barınma Düzeni", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı, Habitat II, İstanbul, sf.407

Tek, E., (1994), "Koruma ve Uygulamada Brüksel Örneği", ODTÜ Mimarlık Fakültesi-Ulusal Koruma Planlaması Semineri II, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi,Yıldız Teknik Üniversitesi, 29,30 Eylül,1 Ekim 1993, YTÜ Oditoryum, Fakülte Yayın no: MF-94.067, YTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı İşliği, İstanbul-1994

- Timur, S., (1972), "Türkiye'de Aile Yapısı" Hacettepe Üniversitesi Yayınları No:D-15, Doğu Matbaacılık, Ankara, sf:5,20-27
- Turhan, M., (1951), Kültür Değişimleri, İ.Ü. Yayını No:479, İstanbul, sf:40,27
- Turhan, M., (1972), "Kültür Değişimleri", Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, İstanbul, sf:220
- Turner, J., (1967), Designing For Obsolescence, A.J. 10 October 1967, sf:940-941
- Tylor, E.B., (1871), Primitive Culture: Researches Into The Development Of Mythology, Philosophy, Religion, Language, Art and Custom. Londra: J.Murray, sf:I,1
- Ülken, G., (1997), Konut Tasarımında Kullanıcı ve Mekan Performansına Dayalı-Uygun Üretim Teknolojisinin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Model, İTÜ, Doktora tezi, Şubat, 1997, sf 48,.49
- Ünal, M., (1979), "Türkiye'de Apartman Olgusunun Gelişimi:İstanbul Örneği", Çevre Dergisi, Temmuz, Ağustos 1979, sayı:4, sf.74
- Ünal, M., (1987), "1917 tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi", Türk Yurdu Dergisi, cilt 8, sayı:1-4, İstanbul, sf:24-33
- Ünlü, A., (1986), Geleneksel Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması için Bir Model, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Doktora tezi, sf.12
- Ünsal, B., (1973), Mimari Tarihi, Kutulmuş Matbaası, İstanbul, sf: 9,10
- Üstünok, O. (1973) "Tarihi Çevre korunması, Genel Yaklaşımı ve Çalışma Metodolojisi", Mimarlık, no:6, sf. 32
- Ünügür, H. ve Ünügür, M., (1992), Gelenekten Geleceğe Evimiz, Proje Yarışması, T.C. Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, sf.149,150
- Veldet, H., (1940), "Kanunlaşma Hareketleri ve Tanzimat", Tanzimat 100. Yılı Kitabı, İstanbul, 1940, sf:165
- Vester, F., (1991), Ballungsgebiete in der Krise, von Verstehen und Planen Menschlicher Lebensraume Aktualisierte Neuausgabe, München, Februar 1991, sf.76
- Vidinlioğlu, N., (1994), "Korumada Yasal Sistem Gelişimi", ODTÜ Mimarlık Fakültesi- Ulusal Koruma Planlaması Semineri II, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 29,30 Eylül, 1 Ekim 1993, YTÜ Oditoryum, Fakülte Yayın no: MF-94.067, YTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı İşliği, İstanbul, sf. 35,37
- Walter, M.-B., (1991), Umbauten: Alternativen zum Neubau, Deutsche Verlags-Anstalt, 1991, sf:9,11
- Wissler, C., (1916), "Psychological and Historical Interpretations for Culture" Science, Vol.43, sf:193-201
- Wogenscky, A., (1972), "Architecture Active" Casterman, Bruxelles, sf:112

van der Woude, A.M., (1972), "The Household in the United Privinces" Household and Familiy in Past Time, P.Laslett (editor), Cambridge, sf:299-318

Yasa, İ., (1970), "Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları", TODAİE, Ankara, sf:1,2

Yavuz, Y., (1979), "Türkiye'de Çok Katlı Sosyal Konuta İlk Örnek İstanbul -Laleli'deki Harikzedegan Kat Evleri", Çevre Dergisi, sayı:4, Rey Basımevi, Temmuz-Ağustos 1979, İstanbul, sf.83

Yavuz, Y., (1981), "Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi", O.D.T.Ü. Mim. Fak. Basım İşliği, 1981, Ankara, sf.8

Yenen, Z., (1987), Vakıf Kurumu- İmaret Sistemi Bağlamında Osmanlı Dönemi Türk Kentlerinin Kuruluş ve Gelişim İlkeleri, İTÜ., Doktora tezi, Ekim 1987, sf. 19

Zeisel, J., (1995), Inquiry by design: tools for environment – behavior research, Cambridge: Cambridge University Press

Zeren, N., (1981), Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Türkiye'de Tarihsel Değerlerin Korunmasında uygulanmakta Olan Yöntem Çerçevesinde Uygulayıcı Kuruluşların Görüşlerine Dayanan Bir Araştırma, Doktora Tezi, İTÜ Mim. Fak. Baskı Atölyesi, sf.8,45,46

Zeren, N., (1984a), "Tarihsel Kentlerin Korunmasında Çağdaş Yaklaşımların Değerlendirilmesi", Mimarının Son 25 Yılı Semineri, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Nisan, 1984, İstanbul

Zeren, N., (1984), Türkiye'de Tarihsel Mimari Değer Koruma Anlayışının Gelişimi, Seminer-Çoğaltma, İTÜ mimarlık Fakültesi, İstanbul, sf.19

Zeren, N., (1988), Planlı Dönemde Türkiye'de Tarihi Çevre Değerlendirmesi ve Konya Örneği Sempozyumu, Konya

Zeren, N., (1990), "Koruma Amaçlı İmar Planı Yapım Süreci İlkeler, Yöntemler", Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı,TC Kültür Bakanlığı, KTVK Genel Müdürlüğü, 14-16 Mart 1990, Ankara, sf.36

http://www.mahalli_idareler.gov.tr/belediyeler/maliyapilari.htm#1, sf.2

<http://www.kultur.gov.tr/g-hakkinda.html>

Anon 1, 5805 Sayılı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun, Resmi Gazete, tarih; 9.7.1951

Anon 2, Aslında Vakıf Olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum müdürlüğüne Devrine Dair Kanun",Resmi gazete, tarih; 13.9.1957, madde 11

Anon 3, 7463 Sayılı Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin İstimlaki Hakkında Kanun, Resmi Gazete, Tarih; 13.9.1957

Anon 4, International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites, Decisions and Resolutions, II. International congress of the Architects and Tecnics of Historic Monuments, Venezia, 1964-

Anon 5, 1610 Sayılı Emlak Vergisi Yasası, Resmi Gazete , Tarih; 27.7.1972

Anon 6, 6785 Sayılı İmar Kanunu Değiştiren 1605 Sayılı İmar Kanunu, Resmi Gazete, Tarih;20.7.1972

Anon 7, 1974, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, sayı:403, Bilgi Basımevi, Ankara, 1974, sf.23,260,84

Anon 8, Turizm Sektöründe 1979 yılı Kredi Politikası Ana İlkeleri ve Kredi Koşulları, T.C. Turizm Bankası A.Ş. 1979/Ankara

Anon 9, Özel ve Tüzel Kişi Elinde Bulunan Taşınmaz Eski Eserlerin Onarımı İçin Yapılacak Aynı ve Parasal Yardım Yönetmeliği, Resmi Gazete, Tarih;30.3.1979

Anon 10, Protection et animation culturelle des monuments, sites et villes historiques en Europe”, Commission allemande pour l’UNESCO, 1980, Bonn

Anon 11, 1980, Türk Aile Yapısı” Devlet Planlama Teşkilatı, özel ihtisas komisyonu Raporu, Ank., 1980, sf: 3-4

Anon 12, 2290 Sayılı Belediyeler ve Yollar Kanunu”, Resmi Gazete , Tarih;21.6.1983, madde 9

Anon 13, 1986, Ana Britannica, “Aile” Cilt 1, Asar-ı Atika Nizamnamesi, Cilt 2, 1986, İstanbul, Ana Yayıncılık A.Ş. ve Encyclopedia Britannica, INC. İşbirliği ile yayınlanmaktadır., sf:229,375

Anon 14, 1986, Büyük Larousse, 1,9,11,17,19,22 Cilt, Interpress Basın ve Yayıncılık A.Ş., 1986, İST, sf.182,186,228,5712,10051,11622

Anon 15, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 14. Karar, 4.3.1988 Ankara,Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Koruma Gruplarının Belirlenmesi

Anon 16, T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, yayın no: 1806, 2. Basım, Mart, 1996 / Ankara

Anon 17, 1990, Unesco-Mimarlar Odası, “Kültürel Gelişmenin Dünya Onylı ve Türkiye” E Yayınları Mart 1990, İst., SF.71-72

Anon 18, 1990, 1990 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri D.İ.E sf: XIX

Anon 19, Deutsche Stiftung Denkmalschutz, “Jahres-Bericht 1993”, sf.2,3, Koblenzer Strasse 75 53177, Bonn, Deutschland

Anon 20, 1994, İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı, Cilt 1-2, Remzi Kitabevi, Eylül 1994, İst., sf: 428

Anon 21, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 378 Karar, 28.2.1995 tarih, Ankara, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Koruma, Bakım ve Onarımlarına İlişkin İlke Kararı

Anon 22, 1995, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I, Osmanlı Devleti'nin Doğuşundan XVIII. yy.'ın sonuna" yayın yönetmeni: Robert Mantran, Çev: Server Tanilli, Cem Yayınevi, Kasım 1995, İst. sf: 36

Anon 23, 1995, Türkiye İstatistik Yıllığı, 1995, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, Ocak, 1996, sf448

Anon 24, Resmi Gazete, 6889, sayı:22321, 22 Haziran 1995, Toplu Konut Fonunun Kullanım Şekline İlişkin Tüzük'te Değişiklik Yapılması Hakkında Tüzük, madde5, sf.2

Anon 25, 1996, Türkiye İstatistik Yıllığı 1995 T.C. Başbakanlık D.İ.E' Ocak 1996, Ank. sf:100,101,298

Anon 26, Yapı Malzemeleri Kataloğu, Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 1997, İstanbul, sf. 43,46,55,57,48-51

Anon 27, Deutsche Stiftung Denkmalschutz, "Gründung Auftrag Arbeitsweise", Koblenzer Strasse 75 – 53177 Bonn, Deutschland

Anon 28, Rénovation et réhabilitation d'immeubles, Dictionnaire Permanent CONSTRUCTION, Feuilles 111, Pour une information plus recente reportez-vous a la Table Récapitulative du bulletin, sf.2828,2829

Anon 29, "Müze Kent Safranbolu", Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayını No:1, Mabsan Ltd. Şti, Nisan, 1997, sf.7,21

Anon 30, DÜNDEN BUGÜNE İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfının Ortak Yayını, Ana Basım AŞ., Cilt 5, 1994, İstanbul, sf.62

Anon 31, Balat ve Fener semtlerinin Rehabilitasyonu (İstanbul Tarihi Yarımadası), Analiz ve düzenleme önerileri, Fatih Belediyesi, Avrupa Birliği, UNESCO Dünya Mirası Merkezi, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü, Şubat, 1998, İstanbul, sf. 25

Anon 32, Meydan Larousse, 1988, sf.182

Anon 33, KTVK Koruma Kurultayı TC.Kültür Bakanlığı KTVK Genel Müdürlüğü 14-16 Mart 1990/Ankara

Anon 34, Protection et animation culturelle des monuments, sites et villes historiques en Europe", Commission allemande pour l'UNESCO, 1980, Bonn

Deutsche Stiftung Denkmalschutz, Koblenzer Strasse 75, 53177 Bonn, postfach 200426, 53134 Bonn, Deutschland.

İağımsız Birim Bilgileri :

.Konut Bilgileri :

Kiyet Durumu :

a Sayısı :

Kira İse Miktarı :

Kullanıcı Sayısı :

.Kullanıcı Bilgileri :

Aile	Cinsiyet	Yaşı	Doğum	Eğitim	Mesleği	Çalışma Durumu			Aylık
						İşveren	Ücretli	Rantliye	
Bireyleri			Yeri	Durumu					Gelir
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
0									

ınin Başka Geliri Var İse Miktarı :

	Nereden	Ne Zaman	Niçin
unulan Şehire Geliş			
unulan Semte Geliş			

	Nereye	Ne Zaman	Niçin
ika Bir Yere Taşınmak			
orsanız;			

ırdüğunuz evden başka bir eve taşınmak istiyorsanız neden?

- ☐ Konforsuz olması
☐ Köhne olması
☐ Çevresel
☐ Diğer

sahibi iseniz;

- Satın alış yılı.....
 Konutu satın almak için ödediğiniz para yıllık gelirinizin yaklaşık kaç katı ?
☐ 4 katı ☐ 5-8 katı ☐ 8-10 katı ☐ Daha fazla ☐ Diğer.....
 Evi alırken kredi kullandınız mı?.....
 Evet ise evin fiyatının yüzde kaç?.....
 Başka eviniz var mı? ☐ Hayır ☐ Evet
 Varsa niye bunu tercih ettiniz?.....
 Ailede başka kişilerin evi var mı? ☐ Hayır ☐ Evet ☐
 Varsa kimlerin belirtiniz.....

acı iseniz;

- Ne kadar kira ödüyorsunuz?.....
 Bu miktar aylık gelirinizin yaklaşık ne kadarı?
☐ %25'i ☐ %25-35 ☐ %35-50 ☐ Daha fazla ☐ Diğer.....

ut Çevresindeki Hangi Sosyal Donatıların Eksikliği Duyuyorsunuz?

- ☐ Yeşil Alan ☐ Sağlık
☐ Eğitim ☐ Dini
☐ Kültür ☐ Alışveriş
☐ Otopark ☐ Toplu Ulaşım
☐ Yaya Yolu ☐ Güvenik
☐ Diğer

İrduğunuz evde size göre yetersiz olan mekanlar nelerdir?

- ☐ Mutfak
☐ Banyo
☐ Oturma odası (Salon)
☐ Yeni mobilyaları kullanamama
☐ Yatak odaları

İrduğunuz evde size göre yetersiz olan güvenlik ve sosyal yönler nelerdir?

- ☐ Komşuluk ilişkileri problemleri
☐ Can güvenliğinin olmaması
☐ Sosyal imajın düşüklüğü
☐ Diğer

İa önce binanızda onarım yaptınız mı? ☐ Hayır ☐ Evet

anınızda yaptığınız onarım nedir ? ☐ Mekansal ☐ Taşıyıcı
☐ Tesisata yönelik ☐ Cephe (Pencere v.b.)

arım sırasında kredi kullandınız mı? ☐ Banka k. ☐ TOKİ ☐ Belediye ☐ Diğer

mal zorluklarla karşılaştınız mı? ☐ Hayır ☐ Evet

anının onarımı için yapılan çalışmaların finans kaynağı;

☐ Kendisi ☐ Dış finansör ☐ Yerel yönetim ☐ Diğer.....

finansın geri dönüşü;

☐ Henüz tamamlanmadı. ☐ Tamamlandı ☐ Böyle bir beklenti yok.

an finansman karşılığı herhangi bir yükümlülük var mı?

☐ Kredi borcu ☐ Mülkiyet devri ☐ Diğer

anının onarım işçilik hizmetleri;

☐ Kendim yaptım ☐   eşitli ustalara yaptırdım
☐ Müteahhit veya Taşeron ustalarına y. ☐ Diğer.....

işçiler sizin bölgenizde mi yaşıyorlar ? ☐ Hayır ☐ Evet

anının onarımı için malzemeyi nereden temin ettiniz?

☐ Bölgeden sağlandı. ☐ Dış bölgelerden sağlandı.....

zeme temininde zorlukla karşılaştınız mı? ☐ Hayır ☐ Evet

a onarımı sonrası durumdan memnuniyet;

☐ Yeterli ☐ Yetersiz

arım öncesinde ve onarım sırasında kimlerden teknik destek alındı?

☐ Yerel yönetimden ☐  niversite birimlerinden
☐ Mimarlık b r lerinden ☐ Diğer

arım işlemleri öncesinde onarım ruhsatı hangi kurum/kurumlardan alındı.

☐ Alınmadı. ☐ Anıtlar Kurulu
☐ Yerel yönetimden ☐ Vakıf

tlar Kurulu ile probleminiz oldu mu? ☐ Hayır ☐ Evet.....

ediye ile problemleriniz oldu mu? ☐ Hayır ☐ Evet.....

arımına karar verdiğiniz ve onarımı bitirdiğiniz tarihler nelerdir?

arım sonrası ruhsata uygunluk kontrolü yapıldı mı?

☐ Evet ☐ Hayır

 ekli denetim sistemi mevcut mu?

☐ Evet ☐ Hayır

ada değişiklik yapmak istiyor musunuz?

☐ Hayır

☐ Evet

ci Binalar;

Niçin ?

- | Mevcut şekli ile onarılmalı ve korunmalı
- | Değişiklikler yapılarak onarılmalı ve korunmalı
- | Yerine yeni binalar yapılabilmesi için yıkılmalı

utunuzunda Değişiklik Yapmak İstiyor Musunuz?

☐ Hayır

☐ Evet

rinizdeki, Semtinizdeki Eski Binalar;

Niçin ?

- | Mevcut şekli ile onarılmalı ve korunmalı
- | Değişiklikler yapılarak onarılmalı ve korunmalı
- | Yerine yeni binalar yapılabilmesi için yıkılmalı

unduğunuz Bina İle İlgili Hangi Tercih Yapardınız ?

- | Kendi imkanlarımla onarmak isterim.
- | Kredi desteği sağlandığı takdirde onarabilirim.
- | Tümü ile kredi sağlandığı takdirde onarabilirim.
- | Satmak isterim.
- | Yıkıp yeni bina yapmak veya yaptırmak isterim.

anızın Tarihi Eser olarak nitelendirilmesinden hoşnut musunuz?

☐ Hayır

☐ Evet

ntinizin beğendiğiniz, beğenmediğiniz tarafları nelerdir? Açıklayınız;

ŞİMDİ OTURULAN SEMT

Beğenilen

Beğenilmeyen

DAHA ÖNCE OTURULAN SEMT

Beğenilen

Beğenilmeyen

nt Özellikleri

ntin yeri	☐		☐		☐		☐	
şım Kolaylığı	☐		☐		☐		☐	
park İmkani	☐		☐		☐		☐	
re, Su, Hava Kirliliği	☐		☐		☐		☐	
il alan varlığı	☐		☐		☐		☐	
ızaralı olması	☐		☐		☐		☐	
redeki yapıların yerleşim	☐		☐		☐		☐	
eni (Bitişik Ayrık)	☐		☐		☐		☐	
ak Aydınlatılması	☐		☐		☐		☐	
› toplama v.b. servislerin	☐		☐		☐		☐	
enliliği ve varlığı	☐		☐		☐		☐	
veriş olanakları	☐		☐		☐		☐	
tim olanakları	☐		☐		☐		☐	
yal Tesisler	☐		☐		☐		☐	
renin Sosyal yapısı	☐		☐		☐		☐	
renin ucuz olması	☐		☐		☐		☐	
nşuluk ilişkileri	☐		☐		☐		☐	

Mekansal Kullanım

	Zemin			1. Kat			2. Kat		
	Oda	Sofa	Servis	Oda	Sofa	Servis	Oda	Sofa	Servis
Kullanılan Mekan									
Kullanılmayan Mekan									

Konfor Koşulları

	Yok	Yeterli	Sağlıklılatırılmalı	Yetersiz
Mutfak				
Banyo				
WC				
Isıtma				

Yapısal Durum

	İyi	Orta	Kötü	Harabe
Dışta				
İçte				

Yapının Onarılabılme Potansiyeli

Bakımlı müdahale gerekmiyor

Bakım gerektirir

Sağlıklılatırma gerektirir

Yüzeysel onarım gerektirir

Esaslı onarım gerektirir

Tümüyle yenilenmeli

Alle / Kişi Sayısı

	Mevcut	Olabilir	Malik	Kiracı
Her hanedeki kişi say.				
Yapıdaki hane sayısı				

Yapının Bölünebilme Potansiyeli

	Olur	Olmaz
Yatayda		
Düşeyde		
Yatayda ve düşeyde		

Gözlemler

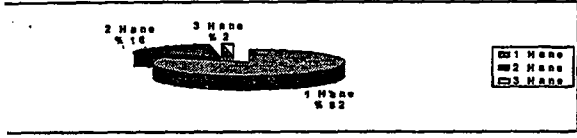

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Hane Sayısı
Toplam Denek Sayısı : 50

Yapıda hane sayısı:	1 Hane	2 Hane	3 Hane	Toplam
Sayısal	41	8	1	50
Yüzde	82.00	16.00	2.00	100.00

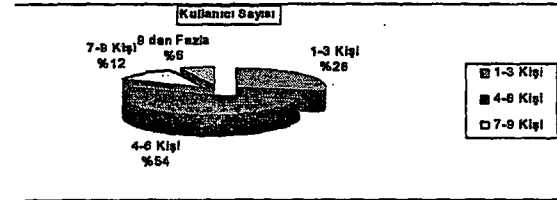
ede 50 denek ile yapılan hane sayısı tespiti; her evde kaç hanenin bulunduğu anlaşılmıştır. Buna göre; Evlerin 41'inde (%82) sadece 1 hane, 8 tanesinde (%16) 2 1 tanesinde ise (%2) 3 hane bulunmaktadır. Dolayısıyla, evlerin çoğu, sadece 1 aileye ait olmaktadır.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Kullanıcı Sayısı
Toplam Denek Sayısı : 50

Kullanıcı Sayısı:	1-3 Kişi	4-6 Kişi	7-9 Kişi	9 dan Fazla	Toplam
Sayısal	14	27	6	3	50
Yüzde	28.00	54.00	12.00	6.00	100.00

le; 50 hanede tespit edilen kullanıcı sayısına göre; 27 hane (%54) 4-6 kişiden; 14 (%28) 1-3 kişiden; 6 Hane (%12) 7-9 kişiden; 3 Hane (%6) ise 9 ve daha fazla olmaktadır. Dolayısıyla hane içi fertlerin sayısı; genellikle 4-6 arasında olmasının 1 geniş aile oranlarına da rastlanmaktadır. Hane halkı sayısının 1-6 kişi arasında oran %82'dir.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Aile Tipi
Toplam Denek Sayısı : 50

Aile Tipi:	Çekirdek Aile	Geniş Aile	Toplam
Sayısal	36	14	50
Yüzde	72.00	28.00	100.00

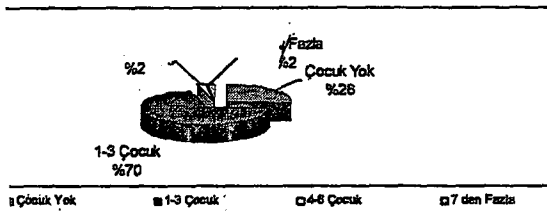
ıcı sayısını belirledikten sonra 50 hanede yapılan ve anketin aile tipi bölümünde ise; esi (%72) Çekirdek aile, 14 tanesi ise (%28) geniş ailedir. Dolayısıyla çoğunluğu aileler oluşturmakta, fakat bunların yanında geniş aileler de bulunmaktadır.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Hanede Yaşayan Çocuk Sayısı
Toplam Denek Sayısı : 50

Çocuk sayısı:	Çocuk Yok	1-3 Çocuk	4-6 Çocuk	7 den Fazla	Toplam
Sayısal	13	35	1	1	50
Yüzde	26.00	70.00	2.00	2.00	100.00

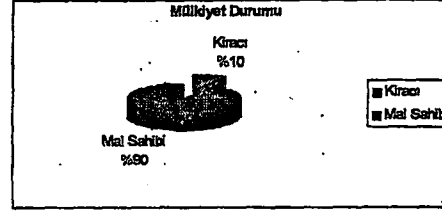
ç 50 aile ile yapılan görüşmede; 13 tanesinin (%26) Çocuğu yok; 35 tanesinin 1-3 çocuğu; 1 tanesinin (%2) 4-6 çocuğu; 1 tanesinin (%2) 7'den fazla çocuğu bulunmaktadır.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Mülkiyet Durumu
Toplam Denek Sayısı : 50

Mülkiyet Durumu:	Kiracı	Mal Sahibi	Toplam
Sayısal	5	45	50
Yüzde	10.00	90.00	100.00

Sefranbolu Bölgesi'nde anketin; Mülkiyet Durumu başında yapılan bölümüne, toplam 50 denek soruyu yanıtlamıştır. Bu 50 denekten; 45'i (%90) mal sahibidir, 5'i (%10) ise kiracıdır. Dolayısıyla bölgede oturanların çoğu mal sahibidir.

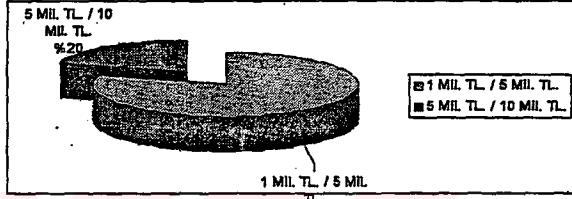
Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Kira Miktarı

Toplam Denek Sayısı : 5
Dolar / TL Kuru : 248 000.00 TL

Kira Miktarı:	1 MİL. TL. / 5 MİL. TL.	5 MİL. TL. / 10 MİL. TL.	Toplam
Sayısal	4	1	5
Yüzde	80.00	20.00	100.00

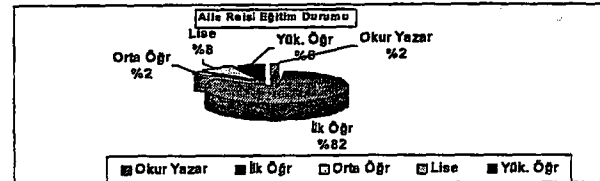
Bölgede yapılan 50 hane içinde bulunan 5 kiracının; 4 tanesi 1 ile 5 milyon TL arasında kira verdiği, 1 kişinin de 7 milyon TL kira verdiği saptanmıştır.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Aile Reisi Eğitim Durumu
Toplam Denek Sayısı : 50

Aile Reisinin Eğitim Durumu:	Okur Yazar	İlk Öğr.	Orta Öğr.	Lise	Yük. Öğr.	Toplam
Sayısal	1	41	1	4	3	50
Yüzde	2.00	82.00	2.00	8.00	6.00	100.00

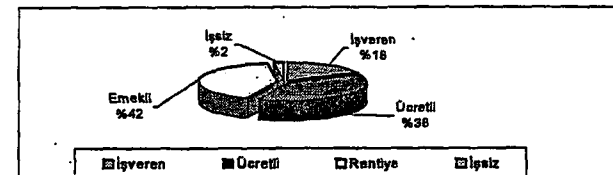
50 Hane Reisi ile yapılan görüşmeye göre; 1 tanesi (%2) okur-yazar; 41 tanesi (%82) İlk Öğretim; 1 tanesi (%2) Orta Öğretim; 4 tanesi (%8) Lise; 3 tanesi (%6) Yüksek Öğretim'e sahiptir. Eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğu ise, bu değerlendirme ile ortaya net olarak çıkmaktadır.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Aile Reisi İş/Gelir Durumu
Toplam Denek Sayısı : 50

İş Durumu:	İşveren	Ücretli	Emekli	İşsiz	Toplam
Sayısal	9	19	21	1	50
Yüzde	18.00	38.00	42.00	2.00	100.00

50 Hane Reisi ile yapılan görüşmede; 9 tanesi (%18) kendi işine sahip; 19 tanesi (%38) ücretli olarak çalışmakta; 21 tanesi (%42) Emekli; 1 tanesi (%2) ise işsizdir. Çalışanların payı yüksek olduğu gibi, emeklilerin de oldukça önemli bir sayıda bulunduğu gözle görülmektedir.

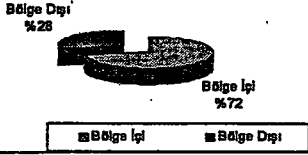
Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Göçle Gelenlerin Geldiği Yer
Toplam Denek Sayısı : 50

Geldiği yer:	Bölge İçi	Bölge Dışı	Toplam
Sayısal	36	14	50
Yüzde	72.00	28.00	100.00

Göçle Gelenlerin Geldikleri Yer

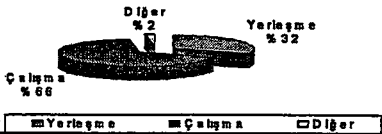
mbolu'da göç hareketliliği genelde olduğu gibi Bölge içinden ve dışından olmaktadır. mbolu'ya civar yerleşimlerinden olan göç (Bölge içi) 50 hanenin 36 tanesidir (%72). lı Bölgeleden gelenlerin sayısı ise 14'dür (%28). Dolayısıyla, bölgeye komşu şimlerden göç çoğunluktadır.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Bölgeye Taşınma Sebebi
Toplam Denek Sayısı : 50

Bölgeye geliş sebebi:	Yerleşme	Çalışma	Diğer	Toplam
Sayısal	16	33	1	50
Yüzde	32.00	66.00	2.00	100.00

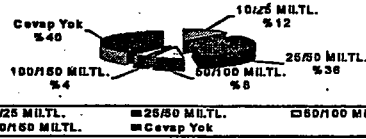
uneden 33 tanesi (%66) iş için; 16 tanesi (%32) yerleşme; 1 tanesi (%2) ise, evlilik, a yanına gelme vb sebeplerden dolayı göç etmişlerdir. Görülüyor ki; göç sebebi olarak büyük etkendir.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Gelir Miktarı
Toplam Denek Sayısı : 50

Aylık gelir:	10/25 Mİ.LTL.	25/50 Mİ.LTL.	50/100 Mİ.LTL.	100/150 Mİ.LTL.	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	6	18	4	2	20	50
Yüzde	12.00	36.00	8.00	4.00	40.00	100.00

50 Hanenin aylık gelir durumu; 6 tanesi (%12) 10 ile 25 Milyon TL; 18 tanesi (%36) 25 ile 50 Milyon TL; 4 tanesi (%8) 50 ile 100 milyon TL; 2 tanesi ise (%4) 100 ile 150 Milyon TL kazanmaktadır. 50 Hanenin 20 tanesi ise; söylemesini istemekten ya da bilmemek gibi nedenlerden dolayı bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

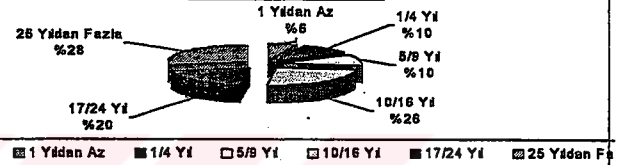
Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Sefranbolu'da Yerleşiklik Süresi
Toplam Denek Sayısı : 50

Sefranbolu'ya geliş Tarihi:	1 Yıldan Az	1/4 Yıl	5/8 Yıl	10/16 Yıl	17/24 Yıl	25 Yıldan Fazla	Toplam
Sayısal	3	5	5	13	10	14	50
Yüzde	6.00	10.00	10.00	26.00	20.00	28.00	100.00

Sefranbolu'ya Yerleşiklik Süresi

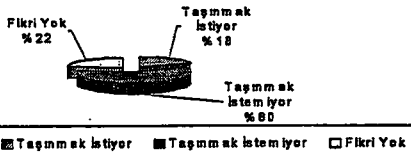
Sefranbolu'da yerleşiklik süresi 25 yıldan fazla olan ailelerin sayısı 14 (%28) olmasının yanında yeni yerleşenlerin sayısı oldukça fazladır. Dolayısıyla yerleşik kitlede azalma ve bir hareket söz konusudur. '5 yıldan fazla bölgede yaşayanların 10 tanesi yerli halkı temsil etmektedir.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Evinden Taşınma Eğilimi
Toplam Denek Sayısı : 50

Ev yere taşınmak istiyor mu:	Taşınmak istiyor	Taşınmak istemiyor	Fikri Yok	Toplam
Sayısal	9	30	11	50
Yüzde	18.00	60.00	22.00	100.00

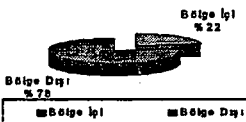
e sakinlerin bugünkü durumunda; 9 tanesi (%18) evinden taşınmak istemekte; 30 tanesi)) taşınmak istememektedir. 11 hanenin ise (%22) bu konuda fikri olmamaktadır. Fikri yanların nedenleri arasında; ekonomik durumları yetersiz olduğu için bu evleri ailecekleri tek alan gibi görmekte, ama bir yandan da evlerin köhneliklerinden ret etmektedir. Fakat genel olarak açık uçlu soruda ekonomik nedenlerle, evlerin köhne şu halde taşınma olasılığının olmadığı ifade edilmektedir.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Göç Hareketi Noktası
Toplam Denek Sayısı : 9

Nereye:	Bölge İçi	Bölge Dışı	Toplam
Sayısal	2	7	9
Yüzde	22.22	77.78	100.00

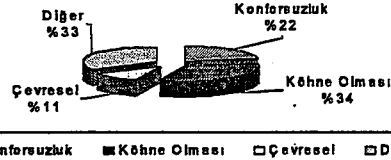
den taşınmak isteyen 9 aileye nereye gitmek istedikleri sorulduğunda; 2 kişinin 2.22) bölge içine; 7 tanesinin (%77.78) bölge dışına taşınmak istediği anlaşılmaktadır. yısıyla yörede farklı bir eve taşınmak isteği de azdır. Bölge dışı taşınma, mbolu'daki yeni yerleşim alanları da görmektedir.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Taşınma İsteği Nedeni
Toplam Denek Sayısı : 9

Neden:	Konforsuzluk	Köhn Olması	Çevresel	Diğer	Toplam
Sayısal	2	3	1	3	9
Yüzde	22.22	33.33	11.11	33.33	100.00

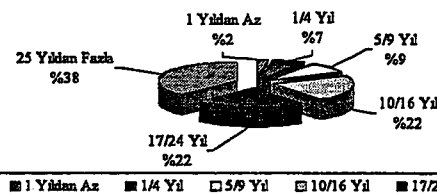
9 Hanenin evinden taşınmak istemesi; 2 tanesi (%22.22) evin konforsuz olmasından; 3 tanesi (%33.33) evin köhn olmasından; 1 tanesi (%11.11) çevresel nedenlerden; 3 tanesi ise (%33.33) işden, kiradan vb diğer sebeplerden dolayıdır. Görüldüğü gibi; evin bakımsızlık sebebinin oranı daha yüksektir.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Satın alış yılı
Toplam Denek Sayısı : Bölgede olan malsahibi toplamı: 45

Satın alış yılı:	1 Yıldan Az	1/4 Yıl	5/8 Yıl	10/16 Yıl	17/24 Yıl	25 Yıldan Fazla	Toplam
Sayısal	1	3	4	10	10	17	45
Yüzde	2.22	6.67	8.89	22.22	22.22	37.78	100.00

Mal sahiplerinin satın aldıkları yıllara bakılrsa 25 yıldan fazla olanların sayısı en çok olmaktadır. (%37.78-17) 17 ile 24 yıl arasında olanlar %22.22(10)'dir. 10 ile 16 yıl olanlar %22.22(10)'dir. 5 ile 9 yıl olanlar %8.89 (4)'dür. 1 ile 4 yıl arasında olanlar %6.67 (3)'dir.

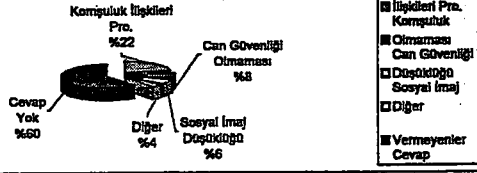
Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Yetersiz Olan Sosyal Yönler

Toplam Denek Sayısı : 50

	Komşuluk İlişkileri Pro.	Can Güvenliği Olmaması	Sosyal İmaj Düşüklüğü	Diğer	Cevap Yok	Toplam
Yetersiz olan sosyal yönler:	11	4	3	2	30	50
Sayısal	22,00	8,00	6,00	4,00	60,00	100,00
Yüzde						

lançılara; Komşuluk ilişkileri, can güvenliği, sosyal imaj düşüklüğü vb diğer bölge sorunları yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Sonuçta; 11 hane 8%(19,64) Komşuluk cileri problemlerinden, 4 hane (%7,14) Can güvenliğinin olmamasından, 3 hane de (%3,6) sosyal imajın düşüklüğünden yakınmaktadır. 2 Hane (%3,57) ise özel sorunları münimsizliklerini ifade etmektedir. 36 Hane ise bu konuda hiç bir yanıt nemiştir.

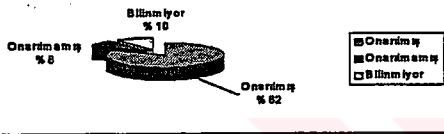
Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Yapılma Durumu

Toplam Denek Sayısı : 50

Sadece önce onarım yapılmış mı:	Onarılmış	Onarılmamış	Bilinmiyor	Toplam
Sayısal	41	4	5	50
Yüzde	82,00	8,00	10,00	100,00

haneye evlerinin onarımlarına dair yöneltilen soruya; 41 hane (%82) onarım yaptığını, 4 e (%8) onarım yapmadığını dile getirmiştir. 5 hane (%10) ise bu konuyla ilgili bilgisi adığını ileri sürmüştür.

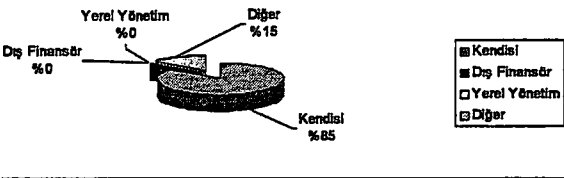
Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarımın Finans Kaynağı

Toplam Denek Sayısı : 41

Finans kaynağı nedir:	Kendisi	Dış Finansör	Yerel Yönetim	Diğer	Toplam
Sayısal	35	0	0	6	41
Yüzde	85,37	0,00	0,00	14,63	100

m yapan 41 hane, 35 tanesi (%85,37) masrafları kendisi karşılamıştır, yakın yakın alarından borç alarak ve kredi temin ederek masraflarını karşılayanlar ise 6 hanedir (%14,63).

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım İçin Yapılan Giderilerin Geri Dönüşü

Toplam Denek Sayısı : 41

Finansın geri dönüşü:	Beklenmiyor	Tamamlanmış	Toplam
Sayısal	37	4	41
Yüzde	90,24	9,76	100,00

m yapan 41 hane, masraflarını giderilme kaygısı, 37 kişi (%90,24) amaktadır. 4 tanesi ise (%9,76) masraflarını çıkartabilmiştir. Çoğunluğun böyle bir duymamasının nedenleri arasında, oturdıkları evlere bakım anlayışı ile bu masrafları aları sayılabilir.

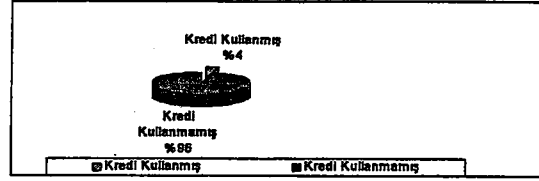
Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Sefranbolu Sırasında Kredi Kullanımı

Toplam Denek Sayısı : 45

Kredi kullanmış mı:	Kredi Kullanmış	Kredi Kullanmamış	Toplam
Sayısal	2	43	45
Yüzde	4,44	95,56	100,00

Mal sahipleri evlerini satın alırken oldukça az kişi kredi kullanmıştır. Bu sayı; 2 tane (%4,44) dir. Geriye kalan 43 kişi (%95,56) ise kredi kullanmamıştır.

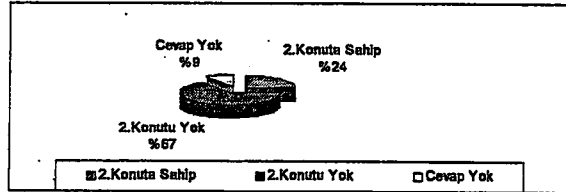
Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Mal Sahiplerinde İkinci Konuda Sahiplik Durumu

Toplam Denek Sayısı : 45

Başka evi var mı:	2.Konuta Sahip	2.Konuta Yok	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	11	30	4	45
Yüzde	24,44	66,67	8,89	100,00

Toplam 45 adet olan mal sahiplerinin; ikinci konut durumlarına baktığımızda 11 kişinin (%24,44) olduğunu, 30 kişinin (%66,67) olmadığını görülmektedir. Geriye kalan 4 kişi (%8,89) ise cevap vermemiştir.

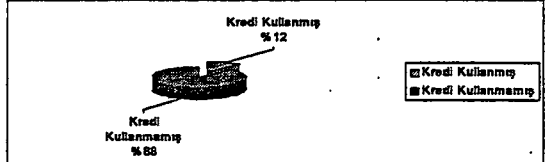
Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Sırasında Kredi Kullanımı

Toplam Denek Sayısı : 41

Onarım da kredi kullanmış mı:	Kredi Kullanmış	Kredi Kullanmamış	Toplam
Sayısal	5	36	41
Yüzde	12,20	87,80	100,00

Onarım yapan 41 hane, 5 tanesi (%12,2) kredi kullanmış, 36 tanesi ise (%87,8) kredi kullanmamıştır. Kredi kullanımının oldukça düşük oranda olması dikkat çekici bir durumdur.

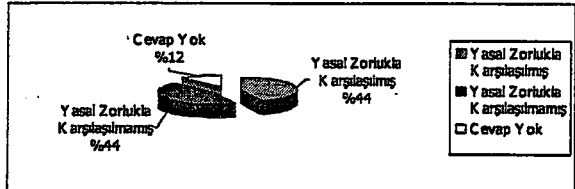
Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Sırasında Yasal Zorlukla Karşılaşma

Toplam Denek Sayısı : 41

Onarım sırasında yasal zorluklarla karşılaşmış mı:	Yasal Zorlukla Karşılaşmış	Yasal Zorlukla Karşılaşmamış	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	18	18	5	41
Yüzde	43,90	43,90	12,20	100,00

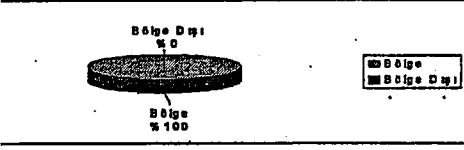
Onarım yapan 41 hane, 18 tanesi (%43,9) işlemler sırasında yasal zorluklarla karşılaşmış, fakat bunun yanında 18 tanesi (%43,9) ise karşılaşmamıştır. 5 hane ise soruyu cevapsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Samsun

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım İşçilik Hizmetlerinin Temin Yeri
Toplam Denek Sayısı : 41

Çeme nereden temin edildiği:	Bölge	Bölge Dışı	Toplam
Sayısal	41	0	41
Yüzde	100,00	0,00	100,00

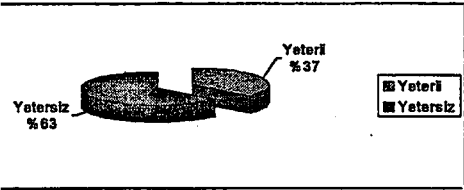
çeme temininde ise hiç bir zorluk çekilmediği, bölgeden rahatlıkla sağlanabildiği imiştir.

Çalışma Alanı : Samsun

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Sonrası Durumdan Memnuniyet
Toplam Denek Sayısı : 41

Onarım sonrası durumdan memnuniyet:	Yeterli	Yetersiz	Toplam
Sayısal	15	26	41
Yüzde	36,59	63,41	100,00

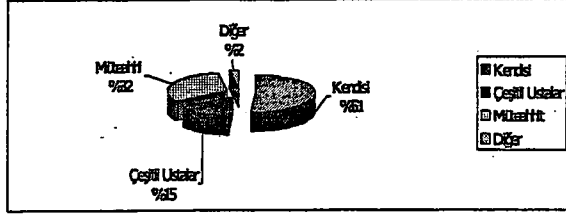
ın yapan 41 haneye , durumdan memnun olup olmadıkları sorulduğunda; 15 hane (5.59) yeterli görmekte, 26 hane ise (%63.41) yetersiz bulmaktadır.

Çalışma Alanı : Samsun

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım İşçilik Hizmetlerini yapan kişiler
Toplam Denek Sayısı : 41

Bina onarım işçilik hizmetleri:	Kendisi	Çeşitli Ustalar	Müteahhit	Diğer	Toplam
Sayısal	21	8	13	1	41
Yüzde	51,22	14,63	31,71	2,44	100,00

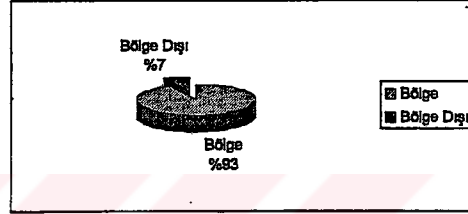
41 hanede yapılan onarım; kişilerce, çeşitli usta ve müteahhitlerce yapılmıştır. Onarımı kendisinin yaptığı durumun oranı fazladır.

Çalışma Alanı : Samsun

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Çalışan İşçilerin Kökeni
Toplam Denek Sayısı : 41

Bu işçiler bölgede mi yaşıyor:	Bölge	Bölge Dışı	Toplam
Sayısal	38	3	41
Yüzde	92,68	7,32	100,00

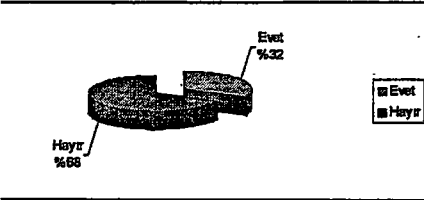
41 hanenin verilerine göre, işçilerin; 38 hane (%92.68) bölgede yaşadıklarını, 3 hane (%7.32) ise bölge dışından olduklarını söylemişlerdir.

Çalışma Alanı : Samsun

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Antlar Kurulu ile Problem Yaşandı mı?
Toplam Denek Sayısı : 50

Antlar kurulu ile problem yaşanmış mı:	Evet	Hayır	Toplam
Sayısal	16	34	50
Yüzde	32,00	68,00	100,00

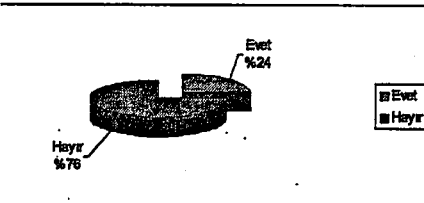
m yapan 50 haneden 16 'm (%32) antlar kurulu ile problem yaşamıştır. 34 hane ise i) problem yaşamamıştır.

Çalışma Alanı : Samsun

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Belediye ile problem yaşanmış mı:
Toplam Denek Sayısı : 50

Belediye ile problem yaşanmış mı:	Evet	Hayır	Toplam
Sayısal	12	38	50
Yüzde	24,00	76,00	100,00

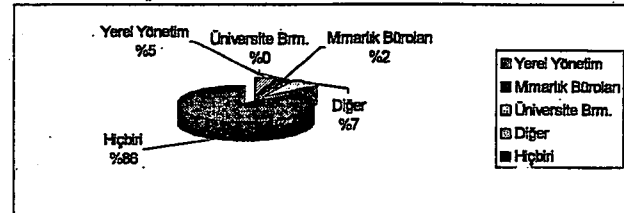
m yapan 50 haneden 12 tanesi (%24) belediye ile problem yaşamıştır. Geriye kalan ise (%76) böyle bir problem yaşamamıştır.

Çalışma Alanı : Samsun

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Öncesi ve Sonrası Kimlerden Teknik Destek Alınmış
Toplam Denek Sayısı : 41

Teknik destek kimden alınmış:	Yerel Yönetim	Mimarlık Büroları	Üniversite Bm.	Diğer	Hiçbiri	Toplam
Sayısal	2	1	0	3	35	41
Yüzde	4,88	2,44	0,00	7,32	85,37	100,00

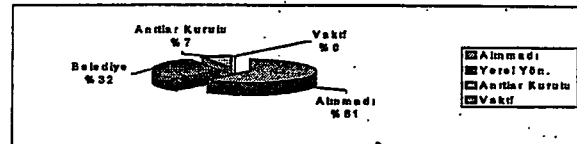
Onarım sırasında teknik destek ; 2 hane (%4.88) yerel yönetimden, 1 hane (%2.44) mimarlık Bürosundan, 3 hane ise (%7.32) çeşitli resmi olmayan yardımlar almışlardır. Görüldüğü gibi oldukça büyük kesim 35(%85.37); yardım almadan kendisi onarımı gerçekleştirmektedir.

Çalışma Alanı : Samsun

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Öncesi Hangi Birimlerden Ruhsat Alınmış
Toplam Denek Sayısı : 41

Onarım ruhsatı alındı mı:	Alınmadı	Belediye	Antlar Kurulu	Vakıf	Toplam
Sayısal	25	13	3	0	41
Yüzde	60,98	31,71	7,32	0,00	100,00

Onarım sırasında ruhsat alımı olarak; 25 hanenin (%60.98) alınmadığı görülmektedir. 13 hane(%31.71) belediyeden, 3 hane (%7.32) Antlar kurulundan ruhsat alınmıştır.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Tarihi Binalar Hakkında Genel Düşünce
Toplam Denek Sayısı : 50

Değişiklik Yapılarak Onarılıp Korunmalı	Değişiklik Yapılarak Onarılmalı Korunmalı	Fikri Yok	Toplam
Sayısal	37	8	45
Yüzde	74.00	16.00	100.00

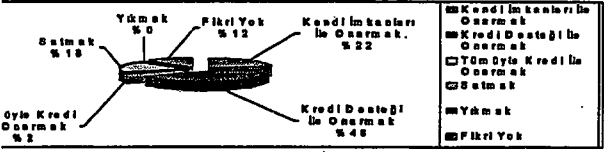
sekinleriyle yapılan anketin Tarihi Binalar hakkındaki görüşleri kısmına jimizde; 37 hanein (%74) Mevcut hali ile onarılıp korunmalı, 9 hanein (%18) klık yapılarak onarılmalı, 4 hanein ise (%8) bu konuda fikri olmadığı una ulaşılmıştır. Dolayısıyla yöre halkının tarihi evlere olan bilincinin varlığından söz lriz.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Binası ile ilgili Geleceğe Dönük Düşünce
Toplam Denek Sayısı : 50

Kendi imkanı ile Onarmak	Kredi Desteği ile Onarmak	Tümüyle Kredi ile Onarmak	Satmak	Yıkamak	Fikri Yok	Toplam
Sayısal	11	23	1	8	0	43
Yüzde	22.00	46.00	2.00	18.00	0.00	100.00

nenin oturdukları tarihi evlerle ilgili görüşlerinin alınması sonucunda; 11 hane (%22) imkânlarıyla onarmak, 23 hane (%46) Kredi desteği ile onarmak, 1 hane (%2) e kredi desteği sağlandığı takdirde onarmak, 9 hane (%18) satmak istemektedir. 6 ise (%12) bu konuyu yarıttır bırakmıştır. Kullanıcıların çoğunun, evlerinin, yok asından yana olduklarını görmek, bölge için ümitsizdir bir durumdur.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Binaların Tarihi Eser Olarak Nitelenmesinden Memnun musunuz?
Toplam Denek Sayısı : 50

Evet	Hayır	Fikri Yok	Toplam
Sayısal	36	10	46
Yüzde	72.00	20.00	100.00

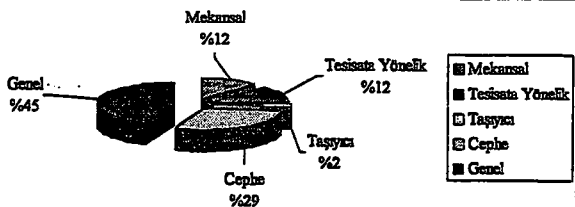
neyile, evlerinin tarihi eser olarak nitelendirilmesi hakkında yapılan görüşmede; 36 in. (%72) memnun olduklarını, 10 hanein (%20) ise memnun olmadıklarını maktayız. 4 hanein (%8) ise bu konuda fikri yoktur.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Onarım Derecesi
Toplam Denek Sayısı : 41

Onarım cinsi	Mekansal	Tesisata Yönelik	Taşıyıcı	Cephe	Genel	Toplam
Sayısal	5	5	1	12	18	41
Yüzde	12.20	12.20	2.44	29.27	43.90	100.00

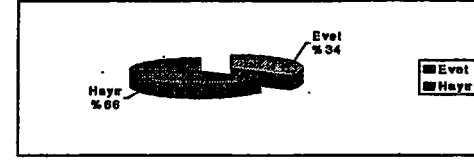
ınanin yaptığı onarımların 5 tanesi (%12.20) mekansal, 5 tanesi (%12.20) tesisata ik, 1 tanesi (%2.44) taşıyıcı, 12 tanesi (%29.27) cephe, 18 tanesi ise (%43.90) genel na vb.) dir.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Onarım Sonrası Ruhsata Uygunluk Kontrolü
Yapılmış mı?
Toplam Denek Sayısı : 41

Evet	Hayır	Toplam
Sayısal	14	27
Yüzde	34.15	65.85

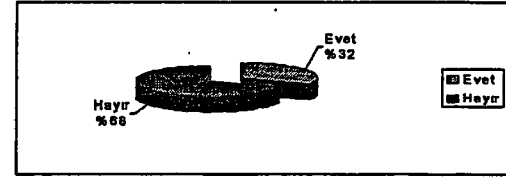
Onarım sonrası ruhsata uygunluk kontrolü sadece 14 hane (%34.15) için yapılmıştır. 27 hane ise (%65.85) böyle bir kontrol ile karşılaşmamıştır.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Sürekli Kontrol Sistemi Mevcut mü?
Toplam Denek Sayısı : 50

Evet	Hayır	Toplam
Sayısal	16	34
Yüzde	32.00	68.00

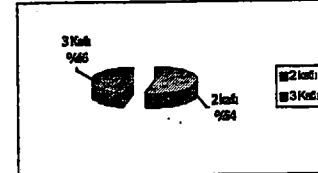
Bölgede devamlı bir kontrol sisteminin bulunduğunu söyleyen 16 hane (%32) mevcuttur. %50 hane üzerinden yapılan anketin bu sorusuna 34 hane (%68) kontrol mekanizmasının olmadığını ifade etmişlerdir.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Kat Adedi
Toplam Denek Sayısı : 50

Yapı Kat Kat	2 Katlı	3 Katlı	Toplam
Sayısal	27	23	50
Yüzde	54.00	46.00	100.00

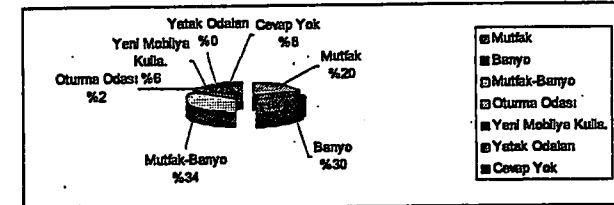
Bölgede; az katlı yapılarımıza göze çarpar. 50 hanede yapılan çalışmanın; 27 tanesi (%54) 2 katlı, 23 tanesi (%46) ise 3 katlıdır.

Çalışma Alanı : Sefranbolu

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Yetersiz Olan Konut İpi Mekanlar
Toplam Denek Sayısı : 50

Yetersiz olan mekanlar:	Mutfak	Banyo	Mutfak-Banyo	Oturma Odası	Yeni Mobilya Kulla.	Yatak Odaları	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	10	15	17	1	3	0	4	50
Yüzde	20.00	30.00	34.00	2.00	6.00	0.00	8.00	100.00

50 haneyle yapılan anketin bu görüşmesinde, her hanein farklı sorunları dile getirdiğini görmekteyiz.Örneğin mutfakın yetersiz olması yanında banyodan da aynı sonucu alabilmekteyiz. Sorunlar açısından bakacak olursak; %2 (1) oturma odasından, %6 (3) Yeni mobilyaları kullanamamaktan, %20 (10)mutfaktan, %30(15) ise banyonun yetersiz olmasıdır. Hem mutfak ve banyodan yakınlar ise %34(17)dır. 50 haneyle görüşülen bu kısmı, 4 hane (%8) yarıttır bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Söğütözü

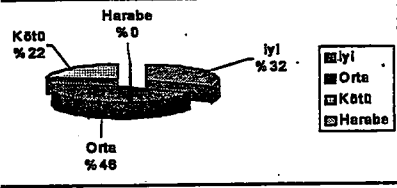
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Dış cephe olarak

görülmüş

Denek Sayısı : 50

İyi	Orta	Kötü	Harabe	Toplam
16	23	11	0	50
32.00	46.00	22.00	0.00	100.00

İçerideki evin dış görünüşü değerlendirilmesinde; 16 tanesinin (%32) iyi, 23 tanesinin orta, 11 tanesinin ise (%22) kötü olduğu görülmüştür.

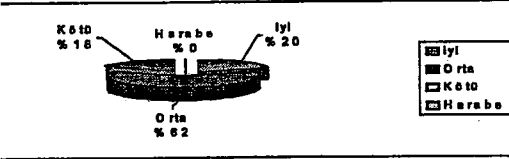
Çalışma Alanı : Söğütözü

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Yapı için görünüm

Denek Sayısı : 50

İyi	Orta	Kötü	Harabe	Toplam
10	31	9	0	50
20.00	62.00	18.00	0.00	100.00

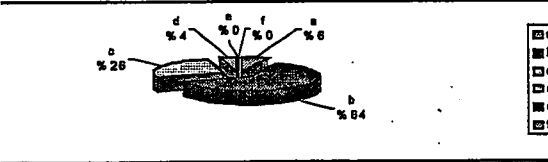
Çalışma Alanı : Söğütözü

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Yapının onarıma potansiyeli

Denek Sayısı : 50

a	b	c	d	e	f	Toplam
3	32	13	2	0	0	50
6.00	64.00	26.00	4.00	0.00	0.00	100.00

ml Müdahale gerektirmiyor; b= Bakım gerektirir; c= Sağlıklaştırma gerektirir; d= onarım gerektirir; e= Esaslı onarım gerektirir; f= Tümüyle yenilenmeli) dan 32 'si (%64) bakım gerektirmektedir. 13 tanesi (%26) sağlıklaştırma gerektirir. 3 (%6) tanesinin durumu ise iyidir. 2 (%4) tanesi yüzeyel onarım gerektirir.

Çalışma Alanı : Söğütözü

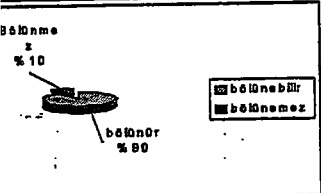
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Olabilir Yapının düzeyde

bölünebilirliği durumu

Denek Sayısı : 50

bölünebilir	bölünemez	Toplam
45	5	50
90.00	10.00	100.00

ın düzeyde bölünebilirliği durumlarına düzey sınırlayıcı ortamın yeri ve mekanlarla açısından bakacak olursak; 45 (%90) yapının bölünebileceği, 5 (%10) yapının ise bu uygun olmadığı belirlenmiştir.

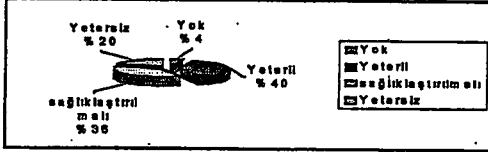
Çalışma Alanı : Söğütözü

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Mutfak Banyo Kuvveti

Denek Sayısı : 50

Yok	Yeterli	sağlıklandırılmalı	Yetersiz	Toplam
2	20	18	10	50
4.00	40.00	36.00	20.00	100.00

50 hanein mutfak ve banyo durumlarına baktığımızda; 2 tanesinde (%4) olmadığı, 20 tanesinde (%40) yeterli olduğu, 18 tanesinde (%36) sağlıklaştırılması gerektiği, 10 tanesinde ise (%20) yetersiz olduğu görülmüştür.

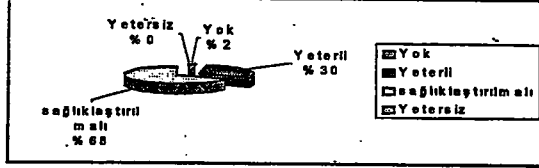
Çalışma Alanı : Söğütözü

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Wc koşulları

Denek Sayısı : 50

Yok	Yeterli	sağlıklandırılmalı	Yetersiz	Toplam
1	15	34	0	50
2.00	30.00	68.00	0.00	100.00

50 hanein tuvalet teçhizatına baktığımızda; 1 tanesinde (%2) olmadığı, 15 tanesinde (%30) yeterli olduğu, 34 tanesinde (%68) ise sağlıklaştırılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

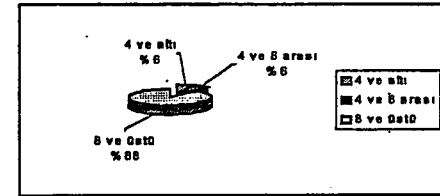
Çalışma Alanı : Söğütözü

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Olabilir binada kişi sayısı

Denek Sayısı : 50

4 ve altı	4 ve 8 arası	8 ve üstü	Toplam
3	3	44	50
6.00	6.00	88.00	100.00

Anket yapılan 50 yapıda olabilecek kullanıcı sayıları bölümünde; 3 yapı (%6) 4 kişiyi ve altını, 3 yapı (%6) 4 ile 8 arasındaki kişileri, 44 yapı (%88) ise 8 kişi ve üstünde bir sayıyı barındırabilecek kapasiteye sahiptir.

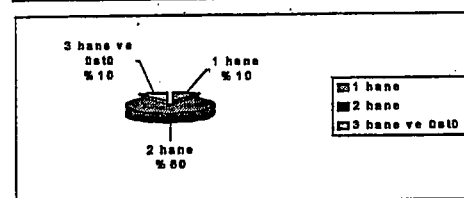
Çalışma Alanı : Söğütözü

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Olabilir Yapıdaki hane sayısı

Denek Sayısı : 50

1 hane	2 hane	3 hane ve üstü	Toplam
6	40	4	50
10.00	80.00	10.00	100.00

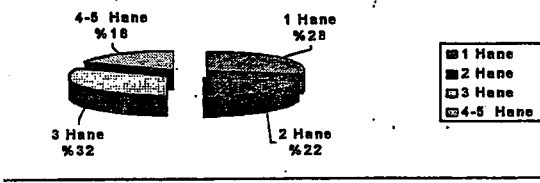

50 yapının 5 (%10) tanesi 1 hane için, 40 (%80) tanesi 2 hane için, 5 (%10) tanesi ise 3 hane ve daha fazlası için kullanılabilir. Ancak yapı düzeyde yapılabilecek bölümlerle (yapılacak bir müdahale ile) birden fazla alenin mahremiyet açısından zorlanmayacağı, sağlıklaştırma tedbirleri ile işlevsel çözümlere ulaşılabilir.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Hane Sayısı
Toplam Denek Sayısı : 50

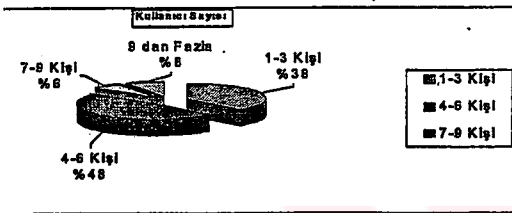
Hane sayısı:	1 Hane	2 Hane	3 Hane	4-5 Hane	Toplam
Sayısal	14	11	16	9	50
Yüzde	28,00	22,00	32,00	18,00	100,00

50 denek ile yapılan hane sayıları tespiti; her evde kaç hanein bulunduğunu göstermektedir. Buna göre; Evlerin 14 tanesinde (%28) 1 hane, 11 tanesinde (%22) 2 hane, 16 tanesinde (%32) 3 hane, 9 tanesinde ise (%18) 4 ya da 5 hane bulunduğu tespit edilmiştir.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Kullanıcı Sayısı
Toplam Denek Sayısı : 50

Kullanıcı Sayısı:	1-3 Kişi	4-6 Kişi	7-9 Kişi	9 dan Fazla	Toplam
Sayısal	19	24	3	4	50
Yüzde	38,00	48,00	6,00	8,00	100,00

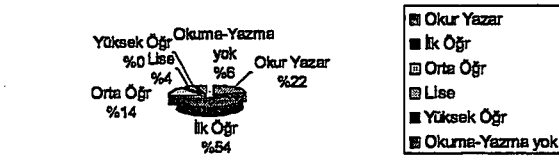

Yapılan görüşmede ailelerindeki kullanıcı sayıları; 19 tanesinde (%38) 1 ya da 3 kişi, 24 tanesinde (%48) 4 ya da 6 kişi, 3 tanesinde (%6) 7 ya da 9 kişi, 4 tanesinde (%8) 9 dan fazla olduğu çıkarılmıştır.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Aile Reisi Eğitim Durumu
Toplam Denek Sayısı : 50

Bölgenin Eğitim Durumu:	Okur Yazar	İlk Öğr	Orta Öğr	Lise	Yüksek Öğr	Okuma-Yazma yok	Toplam
Sayısal	11	27	7	2	0	3	50
Yüzde	22,00	54,00	14,00	4,00	0,00	6,00	100,00

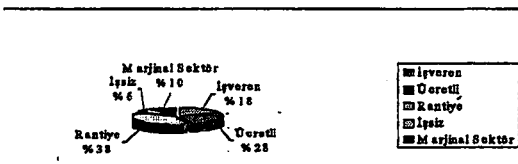
Aile Reisi Eğitim Durumu

Aile reisinin eğitim durumu sorulduğunda; 11 tanesinin (%22) okur yazar olduğu, 27 tanesinin (%54) ilköğretim mezunu olduğu, 7 tanesinin (%14) ortaokul mezunu olduğu, 2 tanesinin (%4) lise mezunu olduğu, 3 tanesinin ise (%6) okuma-yazma bilmediği cevaplarına karşılık olarak Yüksek Öğretimden mezun olan bir aile reisine ise rastlanılmamıştır.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Aile Reisi İş/Gelir Durumu
Toplam Denek Sayısı : 50

İş Durumu	İşveren	Ücretli	Emekli	İşsiz	Marjinal Sektör	Toplam
Sayısal	9	14	19	3	5	50
Yüzde	18,00	28,00	38,00	6,00	10,00	100,00

Aile reisinin 9 tanesi (%18) işveren, 14 tanesi (%28) ücretli, 19 tanesi (%38) emekli, 3 tanesi (%6) işsizdir. Bunların dışında, seyyar satıcılık gibi işlerde uğraşan kesim %10'dur.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Mülkiyet Durumu
Toplam Denek Sayısı : 50

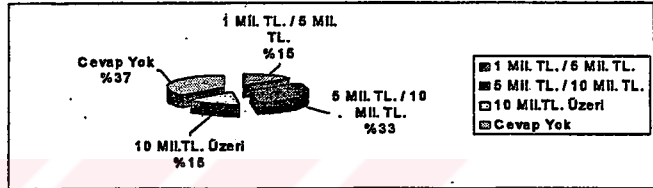
Mülkiyet Durumu	Kiracı	Mal Sahibi	Toplam
Sayısal	27	23	50
Yüzde	54,00	46,00	100

Fener Bölgesi'nde 50 aile ile yapılan anket sonucu; 27 tanesi (%54) Kiracı, 23 tanesi ise (%46) Mal sahibi olduğu görülmüştür.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Kira Miktarı
Toplam Denek Sayısı : 27
Dolar / TL Kuru : 246 000,00 TL

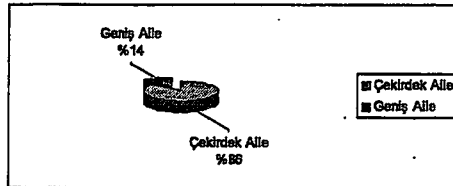
Kira Miktarı:	1 MİL. TL. / 5 MİL. TL.	5 MİL. TL. / 10 MİL. TL.	10 MİL. TL. Üzeri	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	4	6	4	10	27
Yüzde	14,81	33,33	14,81	37,04	100

27 Kiracının, kira miktarları olarak; 1 ile 5 milyon TL arasında 4 aile (%14,81), 5 ile 10 milyon TL arasında 6 aile (%33,33), 10 milyon TL ve üzerini ise 4 aile (%14,81) vermektedir. 10 aile ise (%37,04) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Aile Tipi
Toplam Denek Sayısı : 50

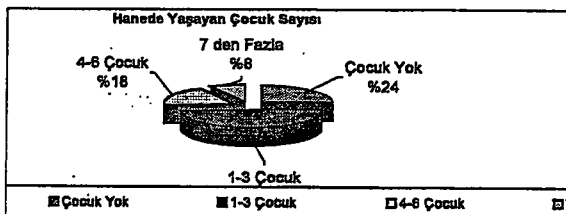
Aile Tipi	Çekirdek Aile	Geniş Aile	Toplam
Sayısal	43	7	50
Yüzde	86,00	14,00	100,00

Aile tipleri araştırıldığında ise; 43 aile (%86) Çekirdek aile, 7 aile ise (%14) Geniş aile olduğu görülmüştür.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Hanede Yaşayan Çocuk Sayısı
Toplam Denek Sayısı : 50

Çocuk sayısı:	Çocuk Yok	1-3 Çocuk	4-6 Çocuk	7 den Fazla	Toplam
Sayısal	12	25	9	4	50
Yüzde	24,00	50,00	18,00	8,00	100,00

50 ailenin 12 tanesinde (%24) çocuk olmadığı, 25 tanesinde (%50) 1 ya da 3 çocuk olduğu, 9 tanesinde (%18) 4 ya da 6 çocuk olduğu, 4 tanesinde (%8) 7 den fazla çocuk olduğu saptanmıştır.

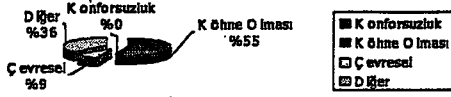
Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Taşınma İsteği Nedeni

Toplam Denek Sayısı : 11

Neden	Konforsuzluk	Kötüne Olması	Çevresel	Diğer	Toplam
Sayısal	0	6	1	4	11
Yüzde	0,00	54,55	9,09	36,36	100,00

taşınmak isteyenlere (11 aile) neden diye sorulunca; 6 tanesi (%54,55) evin kötüne 1 tanesi (%9,09) çevresel nedenlerden (komşuluk problemleri, çevre kirliliği vb.) (%36,36) diğer problemler (kiranın pahalı olması, evin devamlı masraf çıkarması) cevap vermişlerdir.

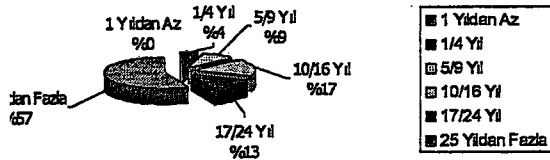
Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Satın alış yılı

Toplam Denek Sayısı : 23

Satın alış yılı:	1 Yıdan Az	1/4 Yıl	5/9 Yıl	10/16 Yıl	17/24 Yıl	25 Yıdan Fazla	Toplam
Sayısal	0	1	2	4	3	13	23
Yüzde	0,00	4,35	8,70	17,39	13,04	56,52	100,00

13 mal sahibine evlerini satın aldıklarından bu yana ne kadar geçtiği sorulduğunda; 1,35) 1 ile 4 yıl, 2 tanesi (%8,7) 5 ile 9 yıl, 4 tanesi (%17,39) 10 ile 16 yıl, 3 tanesi 7 ile 24 yıl, 13 tanesi (%56,52) 25 yıldan fazla olarak cevap vermiştir.

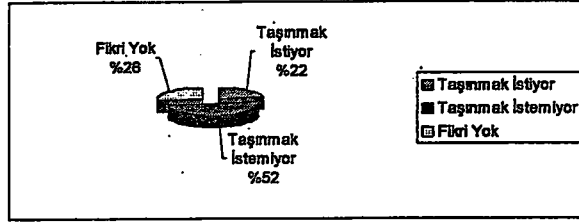
Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Bölgeden Taşınma Eğilimi

Toplam Denek Sayısı : 50

Başka yere taşınmak istiyor mu?	Taşınmak istiyor	Taşınmak istemiyor	Fikri Yok	Toplam
Sayısal	11	26	13	50
Yüzde	22,00	52,00	26,00	100,00

Bölgeye gelenlerin 11 tanesi (%22) taşınmak istiyor, 26 tanesi (%52) taşınmak istemekte, 13 taneisinin ise (%26) konu hakkında fikri yoktur.

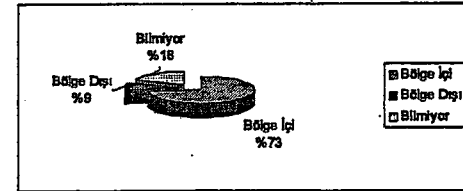
Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Göç Hareketi Noktası

Toplam Denek Sayısı : 11

Nereye?	Bölge İçi	Bölge Dışı	Bilmiyor	Toplam
Sayısal	8	1	2	11
Yüzde	72,73	9,09	18,18	100,00

Bölgeden taşınmak isteyenlerden (11 aile); 8 tanesi (%72,73) Fener'de başka bir eve, 1 tanesi ise (%9,09) Fener'den başka bir yere gitmek istemektedir. 2 tanesi (%18,18) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

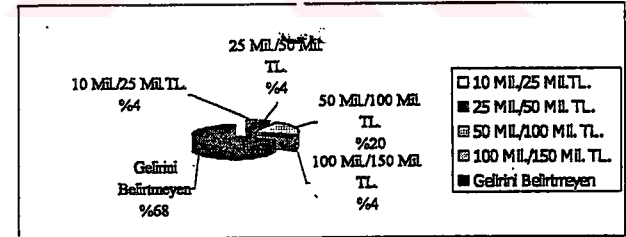
Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Gelir Miktarı

Toplam Denek Sayısı : 50

Aylık gelir:	10 MİL/25 MİL TL	25 MİL/50 MİL TL	50 MİL/100 MİL TL	100 MİL/150 MİL TL	Gelirini Belirtmeyen	Toplam
Sayısal	2	2	10	2	34	50
Yüzde	4,00	4,00	20,00	4,00	68,00	100,00

50 aileden 34 tanesinin gelirini belirtmemiştir. Belirtenlerin 2 tanesi (%4) 10-25 milyon TL arası, 2 tanesi (%4) 25-50 Milyon TL arası, 10 tanesi (%20) 50-100 Milyon TL arası, 2 tanesi (%4) 100-150 Milyon TL arası kazanmaktadır. Bu miktar çalışan tüm fert üyelerinin toplam kazançlarını kapsamaktadır.

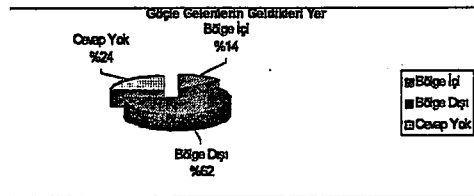
Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Göçle Gelenlerin Geldiği Yer

Toplam Denek Sayısı : 50

Geldiği yer:	Bölge İçi	Bölge Dışı	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	7	31	12	50
Yüzde	14,00	62,00	24,00	100,00

in Fener'e geliş tarihlerine bakacak olursak; 7 tanesi (%14) Fener ve çevresi ile ilipinden, 31 tanesi ise (%62) İstanbul dışından gelmiştir. 12 tanesi ise (%24) soruyu z bırakmıştır.

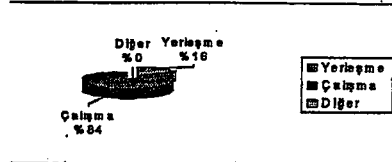
Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Bölgeye Taşınma Sebebi

Toplam Denek Sayısı : 50

Bölgeye geliş sebebi:	Yerleşme	Çalışma	Diğer	Toplam
Sayısal	8	42	0	50
Yüzde	16,00	84,00	0,00	100,00

geliş sebeplerine bakarsak; 8 tanesi (%16) çeşitli nedenlerle taşınma, 42 tanesi (%84) in olduğunu görürüz.

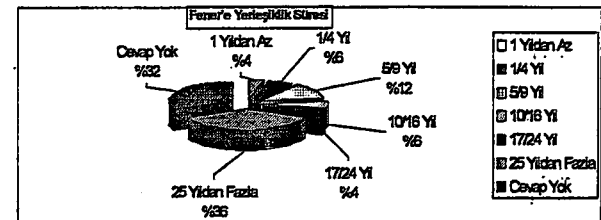
Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Fener'e Yerleşiklik Süresi

Toplam Denek Sayısı : 50

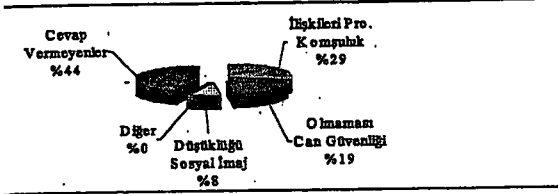
Fener'e geliş tarihi:	1 Yıdan Az	1/4 Yıl	5/9 Yıl	10/16 Yıl	17/24 Yıl	25 Yıdan Fazla	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	2	3	6	3	2	18	16	50
Yüzde	4,00	6,00	12,00	6,00	4,00	36,00	32,00	100,00

50 ailenin Fener'e gelişlerine bakacak olursak; 2 tanesi (%4) 1 yıldan az, 3 tanesi (%6) 1 ile 4 yıl, 6 tanesi (%12) 5 ile 9 yıl, 3 tanesi (%6) 10 ile 16 tanesi, 2 tanesi (%4) 17 ile 24 yıl, 18

Değerlendirme Başlığı : Yetersiz Olan Sosyal Yönler
Toplam Denek Sayısı : 60

Yetersiz olan sosyal yönler:	Komşuluk ilişkileri Pro.	Can Güvenliği Olmaması	Sosyal İmaj Düşüklüğü	Diğer	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	15	10	4	0	23	52
Yüzde	28,85	19,23	7,69	0,00	44,23	100,00

neşe bölgede karşılaştıkları yetersiz olan sosyal yönler sorulduğunda farklı mlerden yakınımlardır. Bu problemlerin; 15 tanesi (%28,85) Komşuluk ilişkileri, 10 (%19,23) can güvenliği, 4 tanesi ise (%7,69) sosyal imajın düşüklüğüdür. 23 denek ise (23) soruyu cevapsız bırakmışlardır.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Onarım Sırasında Kredi Kullanımı
Toplam Denek Sayısı : 23

Onarım da kredi kullanmış mı:	Kredi Kullanmış	Kredi Kullanmamış	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	0	20	3	23
Yüzde	0,00	86,96	13,04	100,00

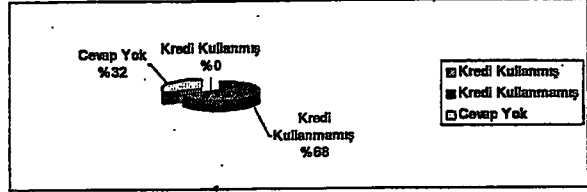

neğin evlerinde onarım yaparken, 20 tanesinin (%86,96) kredi kullanmadığı görülmüştür. 3 denek (%13,04) ise soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Satınalma Sırasında Kredi Kullanımı
Toplam Denek Sayısı : 23

Kredi kullanmış mı:	Kredi Kullanmış	Kredi Kullanmamış	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	0	16	7	23
Yüzde	0,00	68,00	32,00	100,00

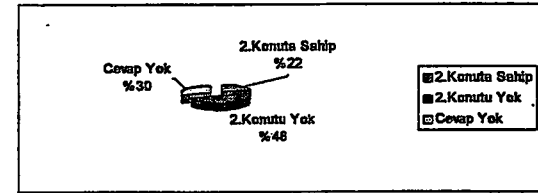

23 mal sahibi evlerini satın alırken; 16 tanesi (%68,22) kredi kullanmamış, 7 tanesi ise (%30,43) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Mal Sahiplerinde İkinci Konuta Sahiplik Durumu
Toplam Denek Sayısı : 23

Başka evi var mı:	2.Konuta Sahip	2.Konutu Yok	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	5	11	7	23
Yüzde	21,74	47,83	30,43	100,00

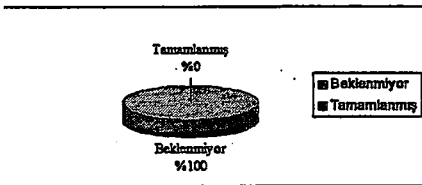

Mal sahiplerinin ikinci bir konutu olup olmadığına baktığımızda; 5 tanesinde (%21,74) olduğu, 11 tanesinde ise (%47,83) olmadığı görülmüştür. 7 tanesi (%30,43) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Onarım İçin Yapılan Giderlerin Geri Dönüşü
Toplam Denek Sayısı : 23

Finansın geri dönüşü tamamlanmış mı:	Beklenmiyor	Tamamlanmış	Toplam
Sayısal	23	0	23
Yüzde	100,00	0,00	100,00

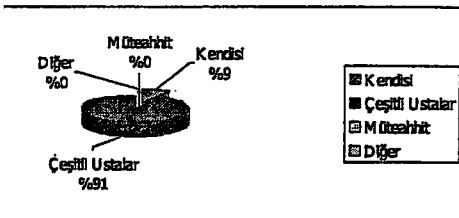

o gerekli olan paranın geri dönüş beklentisi hiçbir aile tarafından olmamaktadır.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Onarım İşçilikle Kimlerce Yapılmış
Toplam Denek Sayısı : 23

Onarım işçilik hizmetleri:	Kendisi	Çeşitli Ustalar	Müteahhit	Diğer	Toplam
Sayısal	2	21	0	0	23
Yüzde	8,70	91,30	0,00	0,00	100,00

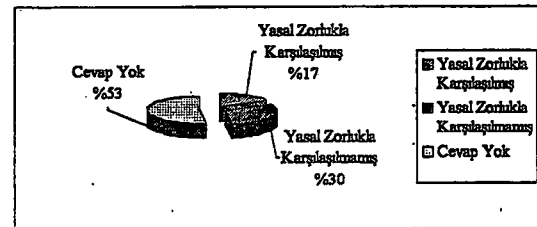

rekeştirenlerden 2 tanesi (%8,7) kendisi yaptığını, 21 tanesi ise (%91,30) çeşitli ustaları ifade etmişlerdir.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Onarım Sırasında Yasal Zorlukla Karşılaşma
Toplam Denek Sayısı : 23

Onarım sırasında yasal zorluklarla karşılaşmış mı:	Yasal Zorlukla Karşılaşmış	Yasal Zorlukla Karşılaşmamış	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	4	7	12	23
Yüzde	17,39	30,43	62,17	100,00

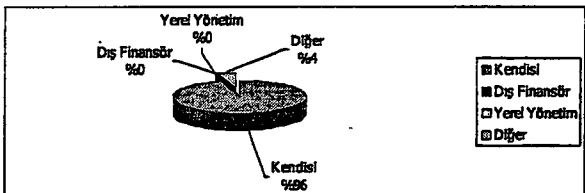

Onarım sırasında yasal zorluklarla karşılaştıklarını söyleyen 4 aile (%17,39) mevcuttur. 7 aile ise (%30,43) yasal zorluklarla karşılaşmadıklarını dile getirmiştir. 12 tanesi (%52,17) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Onarımın Finans Kaynağı
Toplam Denek Sayısı : 23

Finans kaynağı nedir:	Kendisi	Dış Finansör	Yerel Yönetim	Diğer	Toplam
Sayısal	22	0	0	1	23
Yüzde	95,65	0,00	0,00	4,35	100

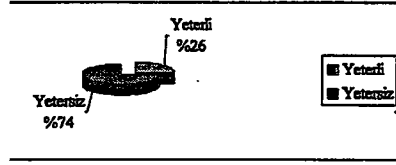
Onarım sırasında 22 aile (%95,65) gerekli olan parayı kendisi temin etmiştir. 1 aile ise (%4,35) tanrılarından borç alma şeklinde masrafları karşılamıştır.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Sonrası Durumdan Memnuniyet
Toplam Denek Sayısı : 23

Onarım sonrası durumdan memnuniyet:	Yeterli	Yetersiz	Toplam
Sayısal	6	17	23
Yüzde	26,09	73,91	100,00

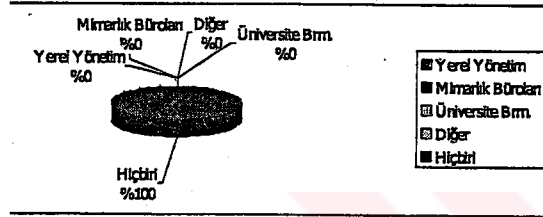
Onarım sonrası durumdan memnuniyet sorulduğunda, 6 tanesinin (%26,09) yeterli olduğunu, 17 tanesinin ise (%73,91) yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Öncesi ve Sonrası Kimlerden Teknik Destek Alınmış
Toplam Denek Sayısı : 23

İstek kimden alınmış:	Yerel Yönetim	Mineratik Büroları	Üniversite Bm.	Diğer	Hiçbiri	Toplam
Sayısal	0	0	0	0	23	23
Yüzde	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00

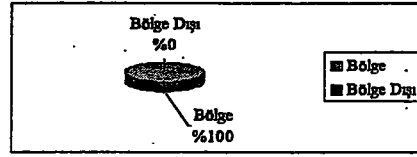
Çoğu olarak aileler, hiçbir teknik yardım almamışlardır.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarımda Çalışan İşçilerin Kökeni
Toplam Denek Sayısı : 21

Bu işçiler bölgede mi yaşıyor:	Bölge	Bölge Dışı	Toplam
Sayısal	21	0	21
Yüzde	100,00	0,00	100,00

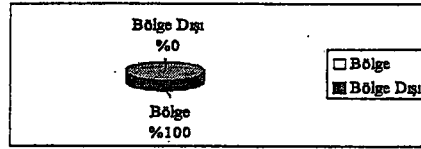
Onarımı gerçekleştiren işçilerin hepsi İstanbul'da yaşamaktadır.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarımda Kullanılan Malzemenin Temin Yeri
Toplam Denek Sayısı : 23

Malzeme nereden temin edilmiş:	Bölge	Bölge Dışı	Toplam
Sayısal	23	0	23
Yüzde	100,00	0,00	100,00

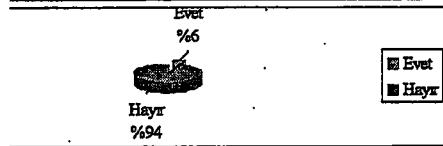
Onarım sırasında kullanılan malzemenin hepsi, İstanbul'dan rahatça temin edilebilmiştir.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Belediye ile problem yaşanmış mı
Toplam Denek Sayısı : 50

Belediye ile problem yaşanmış mı:	Evet	Hayır	Toplam
Sayısal	3	47	50
Yüzde	6,00	94,00	100,00

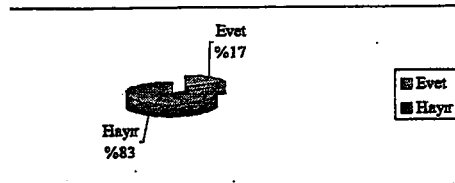
Onarım sonrası bölgede; 3 (%6) aile Belediye ile problem yaşamıştır. Geriye kalan 47 aile ise böyle bir problem yaşamamıştır.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Sonrası Ruhsata Uygunluk Kontrolü Yapılmış mı?
Toplam Denek Sayısı : 23

Onarım sonrası ruhsata uygunluk kontrolü yapıldı mı:	Evet	Hayır	Toplam
Sayısal	4	19	23
Yüzde	17,39	82,61	100,00

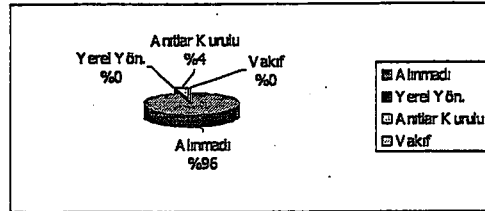
Onarımı gerçekleştiren 23 aileden sadece 4 aileye (%17,39) onarım sonrası ruhsata uygunluk kontrolü yapılmıştır. Geriye kalan 19 aileye ise (%82,61) kontrol yapılmamıştır.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Öncesi Hangi Birimlerden Ruhsat Alınmış
Toplam Denek Sayısı : 23

Onarım ruhsatı alındı mı:	Alınmadı	Yerel Yönetim	Anıtlar Kurulu	Vakıf	Toplam
Sayısal	22	0	1	0	23
Yüzde	95,65	0,00	4,35	0,00	100,00

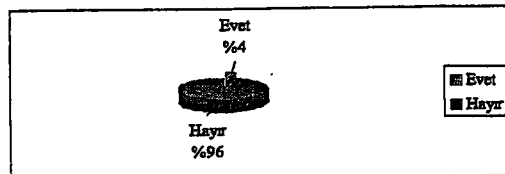
Onarım yapan ailelerden 22 tanesinin (%95,65) ruhsat almadığı, 1 tanesinin ise (%4,35) Anıtlar Kurulu'ndan ruhsat aldığı ortaya çıkmıştır.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Anıtlar Kurulu ile Problem Yaşandı mı?
Toplam Denek Sayısı : 50

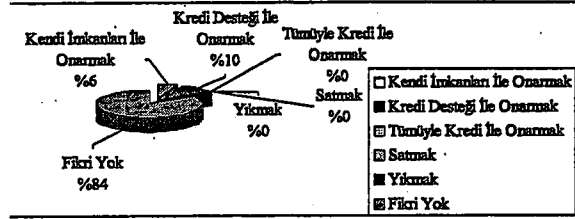
Anıtlar kurulu ile problem yaşanmış mı:	Evet	Hayır	Toplam
Sayısal	2	48	50
Yüzde	4,00	96,00	100,00

Genel olarak bölgede, Anıtlar Kurulu ile sadece 2 aile (%4) sorun yaşamıştır. Geriye kalan 48 aile ise (%96) problem yaşamamıştır.

Tarih : Mart98
Değerlendirme Başlığı : Binası ile ilgili Geleceğe Dönük Düşüncesi
Çalışma Alanı : Fener
Toplam Denek Sayısı : 50

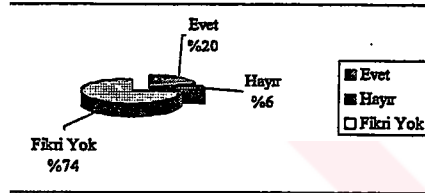
Yüzde	Sayısal	Kendi İmkânları ile Onarmak	Kredi Desteği ile Onarmak	Tümyle Kredi ile Onarmak	Satmak	Yıkılmak	Fikri Yok	Toplam
Yüzde	8,00	10,00	0,00	0,00	0,00	84,00	0	100,00

1 evlerle ilgili geleceğe dönük düşünceleri sorulan 50 denegün; 3 tanesi (%6) kendi ile onarmak, 5 tanesi (%10) kredi desteği ile onarmak istediklerini dile dü. Fakat 42 tanesinin ise (%84) bu konuda fikri yoktur.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart98
Değerlendirme Başlığı : Binasının Tarihi Eser Olarak Nitelenmesinden Memnun musunuz?
Çalışma Alanı : Fener
Toplam Denek Sayısı : 50

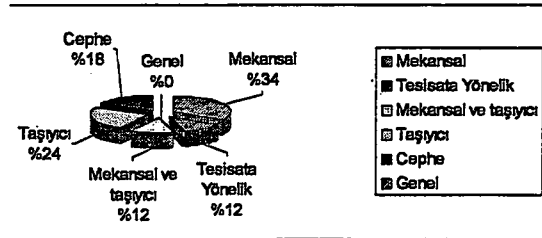
Yüzde	Sayısal	Evet	Hayır	Fikri Yok	Toplam
Yüzde	20,00	6,00	74,00	0	100,00

evlerimizin tarihi eser olarak nitelendirilmesinden memnunsunuz sorusuna; 10 0) evet, 3 tanesi (%6) hayır yanıtı vermişlerdir. 37 denek ise (%74) konu kı olmadığını belirtmiştir.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart98
Değerlendirme Başlığı : Onarım Derecesi
Çalışma Alanı : Fener
Toplam Denek Sayısı : 23

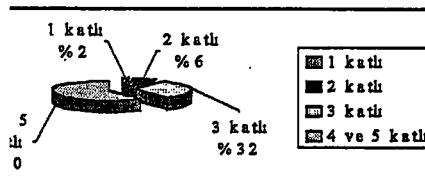
Yüzde	Sayısal	Onarım Dst.	Mekansal	Tesisata Yönelik	Mekansal ve taşıyıcı	Taşıyıcı	Cephe	Genel	Toplam
Yüzde	34,00	12,00	12,00	24,00	18,00	0,00	0	0	100,00

pan 23 denegün ne tür onarım yaptıkları sorulduğunda farklı onarım yaptıklarını dile dü. Problemlerden 17 tanesi (%34) mekânlarda yapılan değişiklikler, 6 tanesi (%12) inelik düzeltmeler, 12 tanesi (%24) taşıyıcı sisteme müdahale, 6 tanesi (%12) ve taşıyıcı sisteme yapılan müdahale, 9 tanesi ise (%18) cepheye getirilen er şeklindedir.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart98
Değerlendirme Başlığı : Yapı Kaç Kat
Çalışma Alanı : Fener
Toplam Denek Sayısı : 50

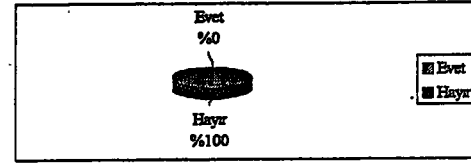
Yüzde	Sayısal	1 katlı	2 katlı	3 katlı	4 ve 5 katlı	Toplam
Yüzde	2,00	6,00	32,00	60,00	0	100

apılan 50 evin 1 tanesi (%2) 1 katlı, 3 tanesi (%6) 2 katlı, 16 tanesi (%32) 3 katlı ve (%60) 4 ya da 5 katlıdır.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart98
Değerlendirme Başlığı : Sürekli Kontrol Sistemi Mevcut mu?
Çalışma Alanı : Fener
Toplam Denek Sayısı : 50

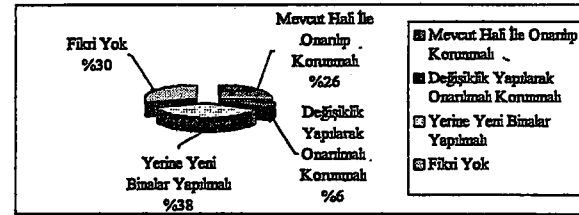
Yüzde	Sayısal	Evet	Hayır	Toplam
Yüzde	0,00	50	50	100,00

Bölgede geleneksel evlerle ilgili olarak devamlı bir denetimin olmadığı görülmektedir.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart98
Değerlendirme Başlığı : Tarihi Binalar Hakkında Genel Düşünce
Çalışma Alanı : Fener
Toplam Denek Sayısı : 50

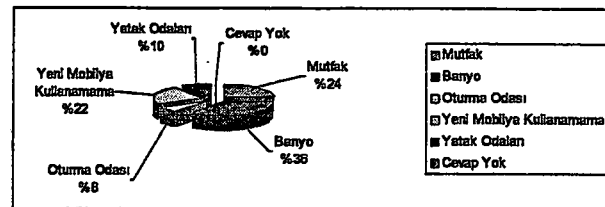
Yüzde	Sayısal	Eski binalar hakkında düşünce:	Mevcut Hali ile Onarılıp Korunmalı	Değişiklik Yapılarak Onarılmalı Korunmalı	Yerine Yeni Binalar Yapılmalı	Fikri Yok	Toplam
Yüzde	26,00	6,00	38,00	30,00	0	0	100,00

Geleneksel evlerle ilgili olarak yöre halkının 13 tanesi (%26) mevcut hali ile onarılıp korunmalı, 3 tanesi (%6) Değişiklik yapılarak onarılmalı korunmalı, 19 tanesi (%38) yerine yeni binalar yapılabilmesi için yıkılmalı görüşlerini sunmuşlardır. 15 tanesi ise (%30) bu konuda fikri olmadığını dile getirmiştir.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart98
Değerlendirme Başlığı : Yetersiz Olan Konut İpi Mekanları
Çalışma Alanı : Fener
Toplam Denek Sayısı : 50

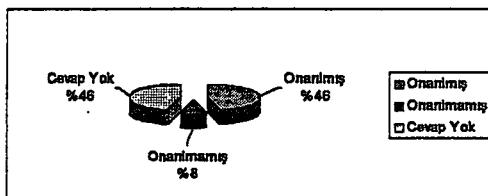
Yüzde	Sayısal	Yetersiz olan mekanlar:	Mutfak	Banyo	Oturma Odası	Yeni Mobilya Kullanılmama	Yatak Odaları	Cevap Yok	Toplam
Yüzde	24,00	36,00	8,00	22,00	10,00	0,00	0	0	100,00

Evlerinden hoşnut olmayan kısımlarını söyleyen 50 aile nedenlerini de söylemişlerdir. Bu nedenlerin 12 tanesi (%24) mutfak yetersizliği ya da olmayışı, 18 tanesi (%36) banyonun yetersizliği ya da olmayışı, 4 tanesi (%8) oturma odasının yetersiz oluşu, 11 tanesi (%22) yeni mobilyaları kullanılmama, 5 tanesi ise (%10) yatak odalarının yetersizliğidir.

Çalışma Alanı : Fener
Tarih : Mart98
Değerlendirme Başlığı : Onarım Yapılma Durumu
Çalışma Alanı : Fener
Toplam Denek Sayısı : 50

Yüzde	Sayısal	Daha önce onarım yapılmış mı:	Onarılmış	Onarılmamış	Cevap Yok	Toplam
Yüzde	46,00	8,00	46,00	0	0	100,00

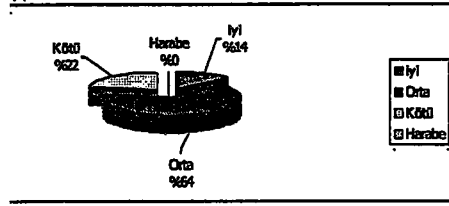
50 denegün evlerini onarır onarmadıkları sorulduğunda; 23 tanesi (%46) olumlu, 4 tanesi ise (%8) olumsuz cevap vermiştir. 23 (%46) denek ise soruyu yanıtsız bırakmıştır. Onarımların içine badana işleri de girmektedir.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Yapısal durum dışta
İçerik : 50

Yapısal durum dışta	İyi	Orta	Kötü	Harabe	Toplam
Sayısal	7	32	11	0	50
Yüzde	14,00	64,00	22,00	0	100

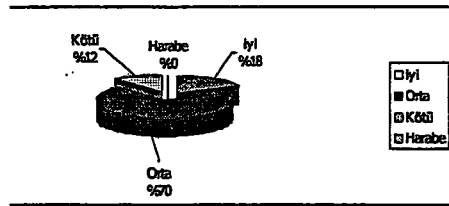
1 tanesinin (%14) dış görünüşü fiziksel olarak iyi, 32 tanesinin (%64) orta, 11 tanesinin (%22) kötü durumdadır.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Yapısal durum içte
İçerik : 50

Yapısal durum içte	İyi	Orta	Kötü	Harabe	Toplam
Sayısal	9	35	6	0	50
Yüzde	18,00	70,00	12,00	0	100

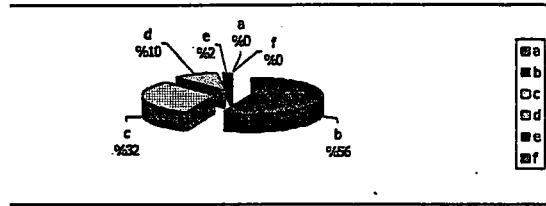
9 tanesinin (%18) iç durumu fiziksel olarak iyi, 35 tanesinin (%70) orta, 6 tanesinin (%12) kötü görünmektedir.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Yapının onanırına potansiyeli
İçerik : 50

Yapının onanırına potansiyeli	a	b	c	d	e	f	Toplam
Sayısal	0	28	16	6	1	0	50
Yüzde	0,00	56,00	32,00	10,00	2,00	0	100

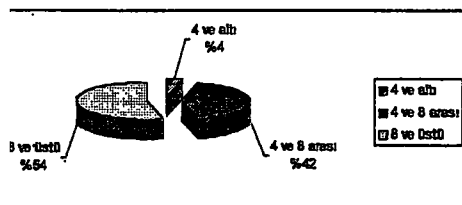
0 tane Mühalele gerektirmiyor, b= Bakım gerektirir, c= Sağıklaştırma gerektirir, d= onarım gerektirir, e= Esaslı onarım gerektirir, f= Tümüyle yenilemelidir) 28 tane (%56) bakım gerektirmektedir. 16 tane (%32) sağıklaştırma beklemektedir. 6 tane (%10) yüzeyel onarım istemektedir. 1 tane (%2) tanesine ise esaslı onarım tedir.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Olabilir binada kişi sayısı
İçerik : 50

İkide kişi sayısı	4 ve altı	4 ve 8 arası	8 ve üstü	Toplam
Sayısal	2	21	27	50
Yüzde	4,00	42,00	54,00	100

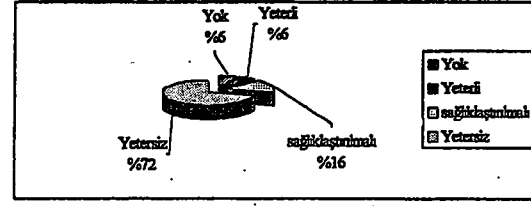
1 yapılan gözlem sonucu olabilecek kişi sayılarına bakacak olursak; 2 evde (%4) 4 ve ndakiler, 21 evde (%42) 4 ile 8 arasında, 27 evde ise (%54) 8 ve daha üst bir yoğunluk bulunabilir.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Mutfak Banyo Konfor koşulları
İçerik : 50

Mutfak Banyo Konfor koşulları	Yok	Yeterli	sağıklaştırılmalı	Yetersiz	Toplam
Sayısal	3	3	8	36	50
Yüzde	6,00	6,00	16,00	72,00	100

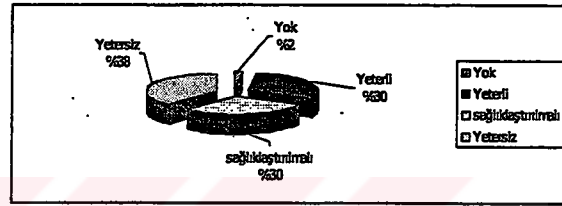
50 evin 3 tanesinde (%6) mutfak ve banyo konfor koşullarının olmadığı, 3 tanesinde (%6) yeterli olduğu, 8 tanesinde (%16) sağıklaştırılması gerekliliği, 36 tanesinde ise (%72) yetersiz olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Wc ısıtma konfor koşulları
İçerik : 50

Wc ısıtma konfor koşulları	Yok	Yeterli	sağıklaştırılmalı	Yetersiz	Toplam
Sayısal	1	15	15	19	50
Yüzde	2,00	30,00	30,00	38,00	100

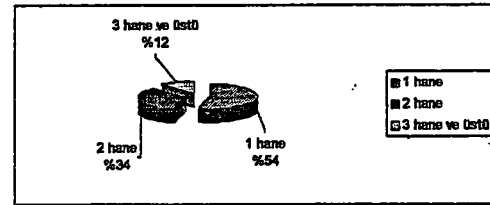
50 evin 1 tanesinde (%2) wc ve ısıtma konfor koşulları yok, 15 tanesinde (%30) yeterli, 15 tanesinde (%30) sağıklaştırılması gerekliliği, 19 tanesinde ise (%38) yetersiz görünmektedir.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Olabilir Yapıdaki hane sayısı
İçerik : 50

Olabilir Yapıdaki hane sayısı	1 hane	2 hane	3 hane ve üstü	Toplam
Sayısal	27	17	6	50
Yüzde	54,00	34,00	12,00	100

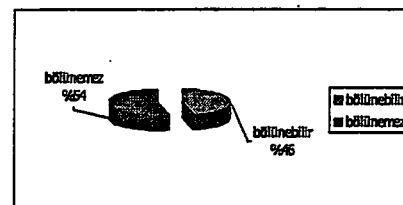
50 yapıda yapılan gözlem sonucu oluşabilecek hane sayılarına bakacak olursak; 27 evde (%54) 1 hane, 17 evde (%34) 2 hane, 6 evde ise (%12) 3 hane ve daha fazlası oluşturulabilir.

Çalışma Alanı : Fener

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Yapının düşeyde bölünebilirliği durumu
İçerik : 50

Olabilir Yapının düşeyde bölünebilirliği durumu	bölünebilir	bölünemez	Toplam
Sayısal	23	27	50
Yüzde	46,00	54,00	100

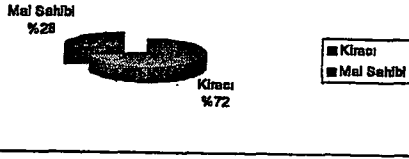
50 yapıda farklı haneler için oluşturulabilecek bağımsız birimler; ancak düşey konumda gerçekleştirilebilir. Buna göre; 23 evde (%46) düşeyde bölünerek bağımsız birimler elde edilebilir. 27 evde ise (%54) bu olanağa fiziksel olarak olanak yoktur.

Çalışma Alanı: Zeyrek
Tarih: Mart'88
Değerlendirme Başlığı: Mülkiyet Durumu
Toplam Denek Sayısı: 60

Mülkiyet Durumu	Kiracı	Mal Sahibi	Toplam
Sayısal	36	14	50
Yüzde	72,00	28,00	100

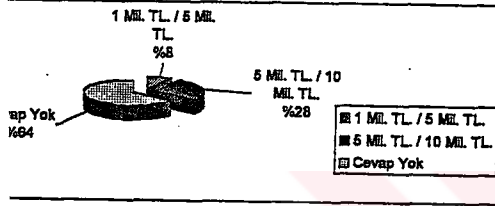
Mülkiyet Durumu

ile yapılan anket görüşmesine göre; 14 ev (%28) mal sahipleri tarafından, 36 ev (%72) kiracılar tarafından kullanılmaktadır.

Çalışma Alanı: Zeyrek
Tarih: Mart'88
Değerlendirme Başlığı: Kira Mikdarı
Toplam Denek Sayısı: 38

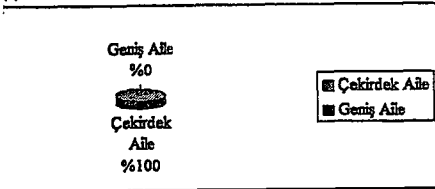
Kira Mikdarı: 1 MİL. TL. / 5 MİL. TL.	5 MİL. TL. / 10 MİL. TL.	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	3	10	23
Yüzde	8,33	27,78	63,89

16 kiracıdan 3 tanesi (%8,33) 1 ile 5 milyon TL, 10 tanesi (%27,78) 5 ile 10 milyon TL vermektedir. 23 kiracı ise (%63,89) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı: Zeyrek
Tarih: Mart'88
Değerlendirme Başlığı: Aile Tipi
Toplam Denek Sayısı: 60

Aile Tipi: Çekirdek Aile	Geniş Aile	Toplam
Sayısal	50	0
Yüzde	100,00	0,00

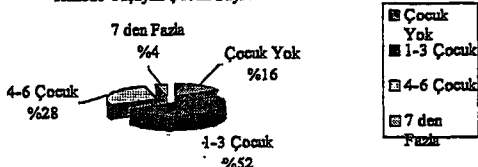

de oturanların hepsi küçük aile şeklinde olup çekirdek aile grubuna girerler.

Çalışma Alanı: Zeyrek
Tarih: Mart'88
Değerlendirme Başlığı: Hanede Yaşayan Çocuk Sayısı
Toplam Denek Sayısı: 60

Çocuk sayısı: Çocuk Yok	1-3 Çocuk	4-6 Çocuk	7 den Fazla	Toplam
Sayısal	8	26	14	2
Yüzde	16,00	52,00	28,00	4,00

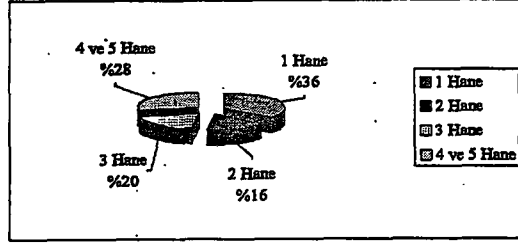
Hanede Yaşayan Çocuk Sayısı

ne ile yapılan görüşmede; 8 tanesinde (%16) çocuk yoktur. 26 tanesinde (%52) 1 çocuk, 14 tanesinde (%28) 4 ile 6 çocuk, 2 tanesinde (%4) 7 ile daha fazla çocuk u saptanmıştır.

Çalışma Alanı: Zeyrek
Tarih: Mart'88
Değerlendirme Başlığı: Hane Sayısı
Toplam Denek Sayısı: 60

Yapıda hane sayısı: 1 Hane	2 Hane	3 Hane	4 ve 5 Hane	Toplam
Sayısal	18	8	10	14
Yüzde	36,00	16,00	20,00	28,00

Her 50 evin 18 tanesinde (%36) 1 hane, 8 tanesinde (%16) 2 hane, 10 tanesinde (%20) 3 hane, 14 tanesinde ise (%28) 4 ve 5 hane yaşamaktadır.

Çalışma Alanı: Zeyrek
Tarih: Mart'88
Değerlendirme Başlığı: Kullanıcı Sayısı
Toplam Denek Sayısı: 60

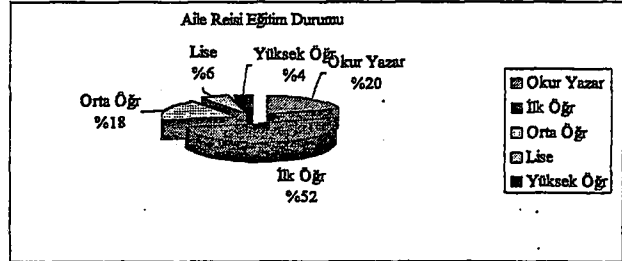
Kullanıcı Sayısı: 1-3 Kişi	4-6 Kişi	7-9 Kişi	10 dan Fazla	Toplam
Sayısal	18	24	7	1
Yüzde	36,00	48,00	14,00	2,00

50 evin, 18 tanesi (%36) 1 ya da 3 kişi tarafından, 24 tanesi (%48) 4 ya da 6 kişi tarafından, 7 tanesi (%14) 7 ya da 9 kişi tarafından, 1 tanesi ise (%2) 9 ya da daha fazla kişi tarafından kullanılmaktadır.

Çalışma Alanı: Zeyrek
Tarih: Mart'88
Değerlendirme Başlığı: Aile Reisi Eğitim Durumu
Toplam Denek Sayısı: 60

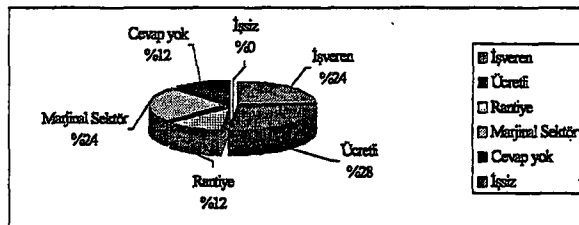
Aile Reisinin Eğitim Durumu: Okur Yazar	İlk Öğr	Orta Öğr	Lise	Yüksek Öğr	Toplam
Sayısal	10	26	8	3	2
Yüzde	20,00	52,00	18,00	6,00	4,00

50 aile reisinin 10 tanesi (%20) okur-yazardır. 26 tanesi (%52) ilkököl, 9 tanesi (%18) ortaokul, 3 tanesi (%6) lise, 2 tanesi ise (%4) yüksek okuldan mezundur.

Çalışma Alanı: Zeyrek
Tarih: Mart'88
Değerlendirme Başlığı: Aile Reisi İş/Gelir Durumu
Toplam Denek Sayısı: 60

İş Durumu: İşveren	Ücretli	Emekli	Marjinal Sektör	Cevap yok	İşsiz	Toplam
Sayısal	12	14	6	12	6	0
Yüzde	24,00	28,00	12,00	24,00	12,00	0,00

Aile reislerinin 12 tanesi (%24) işveren, 14 tanesi (%28) ücretli, 6 tanesi (%12) emekli, 12 tanesi (%24) seyyar sancaclık gibi gayri resmi işler yapmaktadır. 6 tanesi ise

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Göçle Gelenlerin Geldiği Yer
Toplam Denek Sayısı : 35

Geldiği yer:	Bölge İçi	Bölge Dışı	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	4	21	10	35
Yüzde	11,43	60,00	28,57	100,00

Göçle Gelenlerin Geldikleri Yer

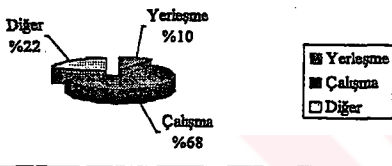

İde 35 haneye nereden geldikleri sorulduğunda; 4 tanesi (%11,43) Bölge içinden, nesi (%60) Bölge dışından şeklinde yanıt vermişlerdir. 10 tanesi ise (%28,57) u yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Bölgeye Taşınma Sebepi
Toplam Denek Sayısı : 50

Bölgeye geliş sebebi:	Yerleşme	Çalışma	Diğer	Toplam
Sayısal	5	34	11	50
Yüzde	10,00	68,00	22,00	100,00

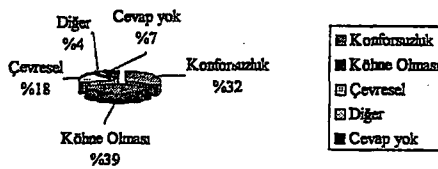

re geliş sebeplerinden 5 tanesi (%10) yerleşme, 34 tanesi (%68) iş, 11 tanesi ise evlilik gibi diğer nedenlerden dolayıdır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Taşınma İsteği Nedeni
Toplam Denek Sayısı : 28

Neden:	Konforsuzluk	Kötüne Olması	Çevresel	Diğer	Cevap yok	Toplam
Sayısal	8	11	5	1	2	28
Yüzde	32,14	39,28	17,88	3,57	7,14	100,00

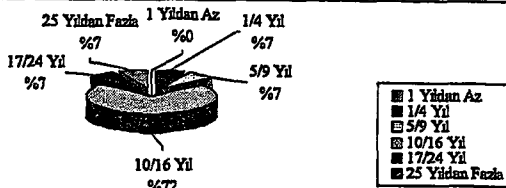

İn 16 tanesi (%31,37) evlerin konforsuz olması, 16 tanesi (%31,37) evlerin olması, 10 tanesi (%19,61) çevresel, 1 tanesi ise (%1,961) özel nedenden taşınmak istemektedirler. 8 tanesi ise (%15,69) cevap vermemiştir.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Satın alışı yılı
Toplam Denek Sayısı : 14

Satın alışı yılı:	1 Yıdan Az	1/4 Yıl	5/9 Yıl	10/16 Yıl	17/24 Yıl	25 Yıdan Fazla	Toplam
Sayısal	0	1	1	10	1	1	14
Yüzde	0,00	7,14	7,14	71,43	7,14	7,14	100,00

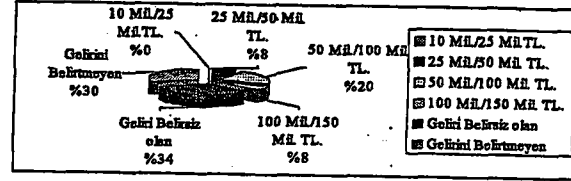

İn, 1 tanesi (%7,14) 1 ile 4 yıldır, 1 tanesi (%7,14) 5 ile 9 yıldır, 10 tanesi (%71,43) 10 ile 16 yıldır, 1 tanesi (%7,14) 17 ile 24 yıldır mal sahibidir. 1 tanesinin .14) 25 yıldan fazla olmuştur.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Gelir Miktarı
Toplam Denek Sayısı : 50

Aylık gelir:	10 Mİ/25 Mİ TL.	25 Mİ/50 Mİ TL.	50 Mİ/100 Mİ TL.	100 Mİ/150 Mİ TL.	Geliri Belirsiz olan	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	0	4	10	4	17	15	50
Yüzde	0,00	8,00	20,00	8,00	34,00	30	100,00

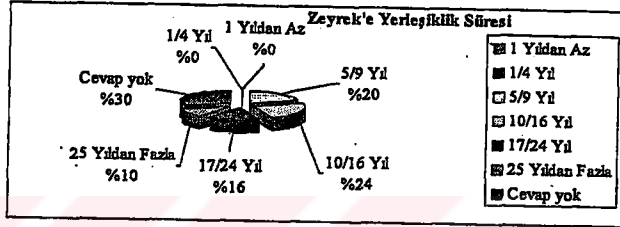

Aile reislerinin gelirlerine bakacak olursak; 4 tanesinin (%8) 25 ile 50 milyon TL, 10 tanesinin (%20) 50 ile 100 milyon TL, 4 tanesinin (%8) 100 ile 150 milyon TL arasında olduğunu görürüz. Geliri belirsiz olan kesimin sayısı 17' (%34) dir. Gelirini belirtmeyenlerin sayısı ise 15' (%30) dir.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Zeyrek'e Yerleşik Süresi
Toplam Denek Sayısı : 50

Zeyrek'e geliş tarihi:	1 Yıdan Az	1/4 Yıl	5/9 Yıl	10/16 Yıl	17/24 Yıl	25 Yıdan Fazla	Cevap yok	Toplam
Sayısal	0	0	10	12	8	6	15	50
Yüzde	0,00	0,00	20,00	24,00	16,00	10,00	30,00	100,00

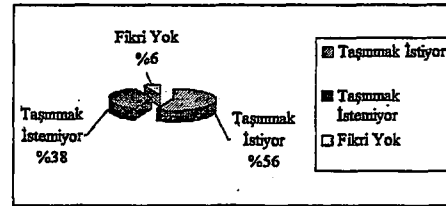

Bölgeye geliş zamanları; 10 hanenin (%20) 5 ile 9 yıl, 12 hanenin (%24) 10 ile 16 yıl, 8 hanenin (%16) 17 ile 24 yıl, 5 hanenin (%10) ise 25 yıldan fazla olmuştur. 15 hane ise (%30) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Bölgeden Taşınma Eğilimi
Toplam Denek Sayısı : 50

Başka yere taşınmak istiyor mu?	Taşınmak istiyor	Taşınmak istemiyor	Fikri Yok	Toplam
Sayısal	28	18	3	50
Yüzde	56,00	36,00	6,00	100,00

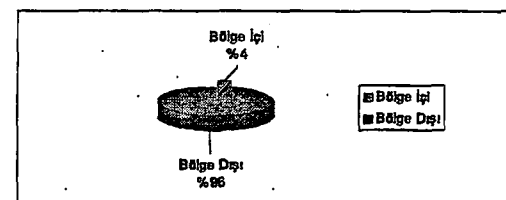

Bölge sakinlerinin taşınma eğilimlerinden 28 tanesi (%56) evet yönünde, 19 tanesi ise (%38) taşınmak istememektedir. 3 tanesinin ise (%6) bu konuda fikri yoktur.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Göç Hareketli Noktası
Toplam Denek Sayısı : 28

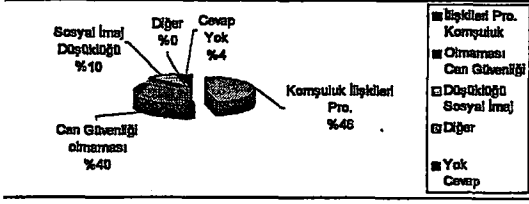
Nereye:	Bölge İçi	Bölge Dışı	Toplam
Sayısal	1	27	28
Yüzde	3,57	96,43	100,00

Bölgeden taşınmak isteyen 28 haneden 1 tanesi (%3,57) bölge içinde başka bir eve, diğer 27 tanesi ise (%96,43) bölgeden başka yeriye gitmeyi tasarlamaktadır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Yetersiz Olan Sosyal Yönlere
Toplam Denek Sayısı : 50

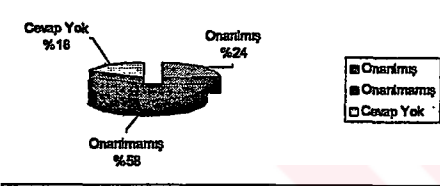
İhtiyaç olan sosyal yönlere:	Komşuluk ilişkileri Pro.	Can Güvenliği Olmaması	Sosyal İmaj Düşüklüğü	Diğer	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	23	20	6	0	2	50
Yüzde	46,00	40,00	10,00	0,00	4,00	100,00

z olan sosyal yönlere sorusunda da farklı cevaplarla karşılaşılmıştır. Bunlardan esi (%26.74) komşuluk ilişkilerinin kötü oluşu, 48 tanesi (%55.81) can güvenliğinin olmaması, 13 tanesi (%15.12) ise sosyal imaj düşüklüğüdür. 2 hane ise) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Onarım Yapılma Durumu
Toplam Denek Sayısı : 50

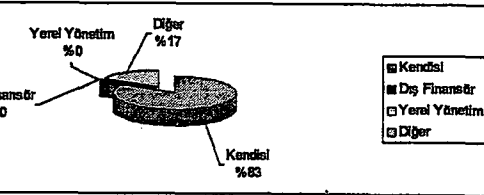
İnce onarım yapılmış mı:	Onarılmış	Onarılmamış	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	12	28	0	50
Yüzde	24,00	56,00	0,00	100,00

den 12 tanesi (%24) evini onarmış, 28 tanesi (%56) evini onarmamıştır. 9 ise (%18) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Onarımın Finans Kaynağı
Toplam Denek Sayısı : 12

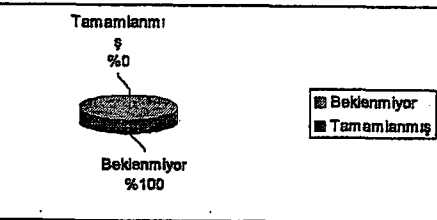
Finans kaynağı nedir:	Kendisi	Dış Finansör	Yerel Yönetim	Diğer	Toplam
Sayısal	10	0	0	2	12
Yüzde	83,33	0,00	0,00	16,67	100,00

yapan 12 alleden 10 tanesinin (%83.33) finans kaynağı kendisidir. 2 tanesi ise 7) taidik birilerinden alınan borç ile karşılanmıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Onarım için Yapılan Giderlerin Geri Dönüşü
Toplam Denek Sayısı : 12

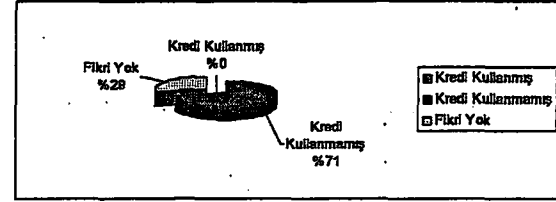
Finansın geri dönüşü tamamlanmış mı:	Beklenmiyor	Tamamlanmış	Toplam
Sayısal	12	0	12
Yüzde	100,00	0,00	100,00

yapan alilelerin, maddi giderlerinin geri dönüşünü bekleme gibi bir umut olmadı tespit edilmiştir.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Satınalma Sırasında Kredi Kullanımı
Toplam Denek Sayısı : 14

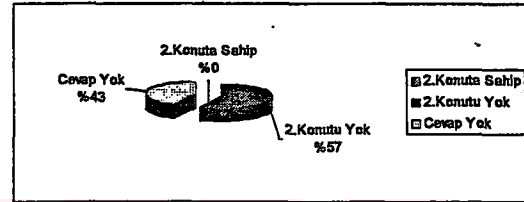
Kredi kullanmış mı:	Kredi Kullanmış	Kredi Kullanmamış	Fikri Yok	Toplam
Sayısal	0	10	4	14
Yüzde	0,00	71,43	28,57	100,00

14 mal sahibinden; 10 tanesi (%71.43) evlerini satın alırken kredi kullanmamış, 4 tanesi ise (%28.57) konu hakkında bilgisinin olmadığını dile getirmektedir.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Mal Sahiplerinde İkinci Konuta Sahiplik Durumu
Toplam Denek Sayısı : 14

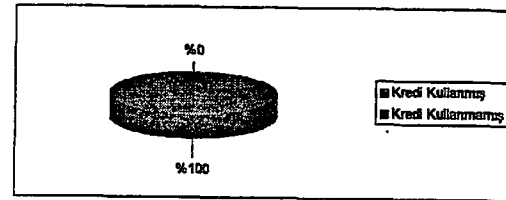
Başka evi var mı:	2.Konuta Sahip	2.Konutu Yok	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	0	8	6	14
Yüzde	0,00	57,14	42,86	100,00

14 mal sahibinden; 8 tanesinin (%57.14) 2. konutu yoktur. 6 tanesi ise (%42.86) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Onarım Sırasında Kredi Kullanımı
Toplam Denek Sayısı : 12

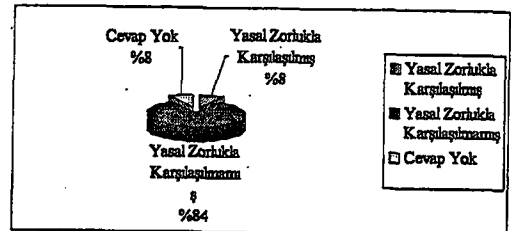
Onarım da kredi kullanmış mı:	Kredi Kullanmış	Kredi Kullanmamış	Toplam
Sayısal	0	12	12
Yüzde	0,00	100,00	100,00

Onarım yapan 12 alleden hiç biri kredi kullanmamıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Onarım Sırasında Yasal Zorlukla Karşılaşma
Toplam Denek Sayısı : 12

Onarım sırasında yasal zorluklarla karşılaşmış mı:	Yasal Zorlukla Karşılaşmış	Yasal Zorlukla Karşılaşmamış	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	1	10	1	12
Yüzde	8,33	83,33	8,33	100,00

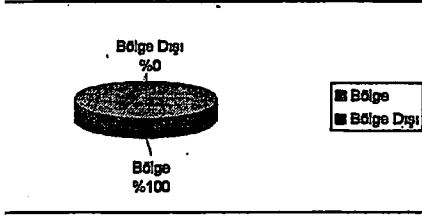
Onarım sırasında yasal zorluklarla karşılaşan aile sayısı 1' (%8.33) dir. Karşılaşmayanlar 10 (%83.33) olup, 1 aile (%8.33) konu hakkında cevap vermemiştir.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarımda Kullanılan Malzemenin Temin Yeri
Toplam Denek Sayısı : 12

ne nereden temin edilmiş:	Bölge	Bölge Dışı	Toplam
Sayısal	12	0	12
Yüzde	100,00	0,00	100,00

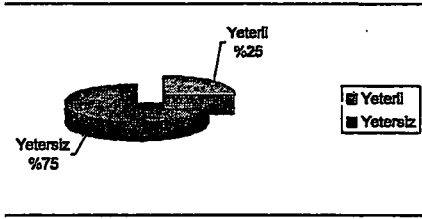
İda kullanılan malzemelerin hepsi İstanbul'dan temin edilebilmiştir.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Sonrası Durumdan Memnuniyet
Toplam Denek Sayısı : 12

onarım sonrası durumdan memnuniyet	Yeterli	Yetersiz	Toplam
Sayısal	3	9	12
Yüzde	25,00	75,00	100,00

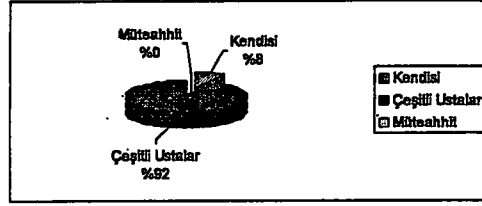
n yapan 12 aileden 3 tanesi (%25) durumdan memnun olmakla, 9 tanesi ise yapabildiklerini yetersiz görmektedir.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım İşçileri Kimlerce Yapılmış
Toplam Denek Sayısı : 12

Bina onarım işçilik hizmetleri:	Kendisi	Çeşitli Ustalar	Müteahhî	Toplam
Sayısal	1	11	0	12
Yüzde	8,33	91,67	0,00	100,00

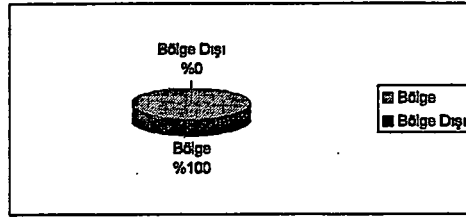
Bölgede yapılan onarımların 1 tanesi (%8.33) ailedeki birey tarafından, 11 tanesi ise (%91.67) çeşitli ustalar tarafından yapılmıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarımda Çalışan İşçilerin Kökeni
Toplam Denek Sayısı : 11

Bu işçiler bölgede mi yaşıyor:	Bölge	Bölge Dışı	Toplam
Sayısal	11	0	11
Yüzde	100,00	0,00	100,00

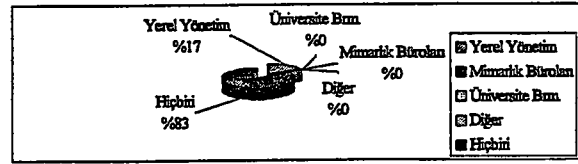
Bölgede onarımı gerçekleştiren işçilerin hepsi İstanbul'da yaşamaktadır.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Öncesi ve Sonrası Kimlerden Teknik Destek Alınmış
Toplam Denek Sayısı : 12

Teknik destek kimden alınmış	Yerel Yönetim	Mimarlık Büroları	Üniversite Bm.	Diğer	Hiçbiri	Toplam
Sayısal	2	0	0	0	10	12
Yüzde	16,67	0,00	0,00	0,00	83,33	100,00

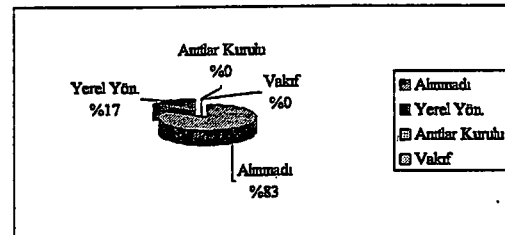
Onarım öncesi ya da sonrası, teknik destek alan sadece 2 kişidir (%16.67). Bunlar, yerel yönetimden teknik desteği almışlardır.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Onarım Öncesi Hangi Birimlerden Ruhsat Alınmış
Toplam Denek Sayısı : 12

Onarım ruhsatı alındı mı:	Alınmadı	Yerel Yö.	Anıtlar Kurulu	Vakıf	Toplam
Sayısal	10	2	0	0	12
Yüzde	83,33	16,67	0,00	0,00	100,00

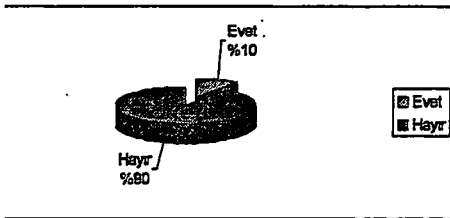
Onarım yapan 12 aileden sadece 2 tanesi (%16.67) yerel yönetimlerden ruhsat almıştır. Fakat 10 tanesi (%83.33) ruhsat almamıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Anıtlar Kurulu ile Problem Yaşandı mı?
Toplam Denek Sayısı : 60

Anıtlar kurulu ile problem yaşanmış mı:	Evet	Hayır	Toplam
Sayısal	5	45	50
Yüzde	10,00	90,00	100,00

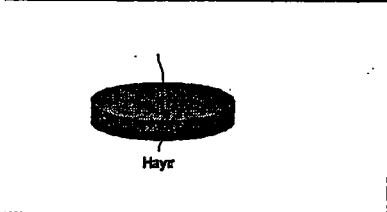
onarım yapan 12 aileden sadece 2 tanesi (%16.67) Anıtlar Kurulu ile problem yaşamıştır. 10 tanesi ise (%83.33) böyle bir problem yaşamamıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'98

Değerlendirme Başlığı : Belediye ile problem yaşanmış mı?
Toplam Denek Sayısı : 12

Belediye ile problem yaşanmış mı:	Evet	Hayır	Toplam
Sayısal	0	60	60
Yüzde	0,00	100,00	100,00

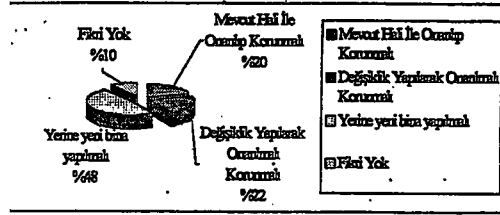
Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Tarihli Binalar Hakkında Genel Düşünce

Toplam Denek Sayısı : 50

Binalar Hakkında Genel Düşünce	Mevcut Hal ile Onarıp Korunmalı	Değişiklik Yapılarak Onarılmalı Korunmalı	Yerine yeni bina yapılmalı	Fikri Yok	Toplam
Sayısal	10	11	24	5	50
Yüzde	20,00	22,00	48,00	10,00	100,00

şahininden 10 tanesi (%20) tarihi evlerin mevcut hali ile onarılarak korunması fine, 11 tanesi (%22) değişiklik yapılarak korunabileceğine, 24 tanesi ise yerlerine yeni binalar yapılabilmesi için yıkılması gerektiğine inanmaktadır. 5 ise (%10) konu hakkında yorumuz kalmıştır.

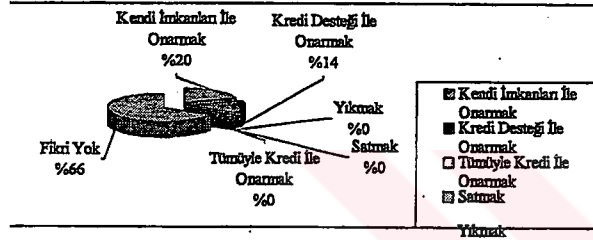
Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Binası ile ilgili Gelecekte Dönük Düşünce

Toplam Denek Sayısı : 50

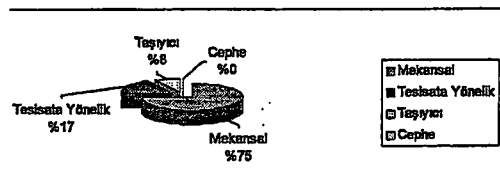
Şu anki bina ile ilgili hangi terahhi yapmak isterdiniz	Kendi imkanları ile Onarmak	Kredi Destekli ile Onarmak	Tümyle Kredi ile Onarmak	Satmak	Yıkarak	Fikri Yok	Toplam
Sayısal	10	7	0	0	0	33	50
Yüzde	20,00	14,00	0,00	0,00	0,00	66,00	100,00

k ile yapılan görüşme sonucu 10 tanesi (%20) bulunduğı evi kendi imkanları nesini (%14) ise kredi desteğı ile onarmak istemektedir. 33 tanesi ise (%66) kında yorumuz kalmıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Onarım Derecesi
Toplam Denek Sayısı : 12

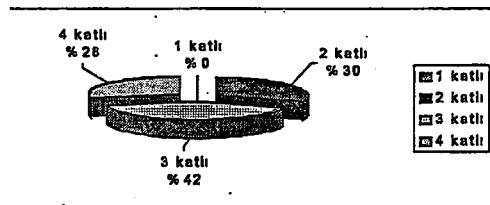
Onarım cinsi	Mekansal	Tesisata Yönelik	Taşyıcı	Cephe	Toplam
Sayısal	8	2	1	0	12
Yüzde	75,00	16,67	8,33	0,00	100,00

rumu gerçekleştirilen 12 aileden 9 tanesi (%75) mekansal bazda, 2 tanesi (%16.67) at yönünden, 1 tanesi ise (%8.33) cephe açısından olaya yaklaşmıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Yapı Kaç Kat
Toplam Denek Sayısı : 50

Yapı Kaç Kat	1 katlı	2 katlı	3 katlı	4 katlı	Toplam
Sayısal	0	15	21	14	50
Yüzde	0,00	30,00	42,00	28,00	100

rapından 15 tanesi (%30) 2 katlı, 21 tanesi (%42) 3 katlı, 14 tanesi ise (%28) 4 katlıdır.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Onarım Sonrası Ruhsata Uygunluk Kontrolü Yapılmış mı?

Toplam Denek Sayısı : 12

Onarım sonrası ruhsata uygunluk kontrolü yapıldı mı?	Evet	Hayır	Gerek yoktu	Toplam
Sayısal	1	0	11	12
Yüzde	8,33	0,00	91,67	100,00

Onarım sonrası 12 aileden sadece 1 aileye (%8.33) ruhsata uygunluk kontrolü yapılmıştır.

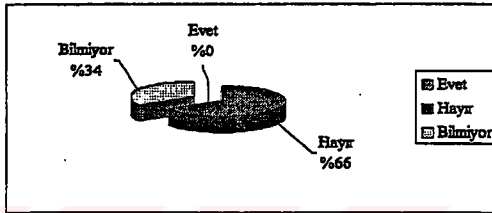
Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Sürekli Kontrol Sistemi Mevcut mu?

Toplam Denek Sayısı : 50

Sürekli denetim sistemi mevcut mu?	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam
Sayısal	0	33	17	50
Yüzde	0,00	66,00	34,00	100,00

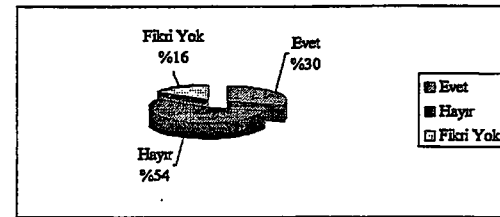

Bölgede geleneksel evlerle ilgili olarak yasal otoriteler tarafından sürekli bir kontrolün olduğu tespit edilememiştir. Tespit edilmedi diyenler 33 tane (%66) olup, konu hakkında yorumuz olanlar da 17 tanedir (%34).

Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Binasının Tarihi Eser Olarak Nitelenmesinden Memnun musunuz?

Toplam Denek Sayısı : 50

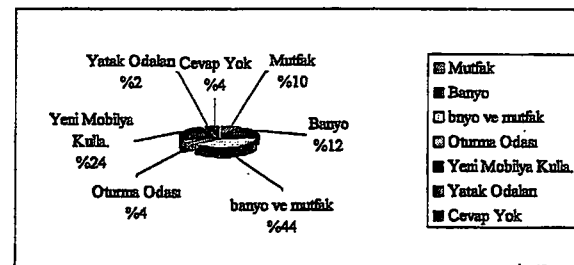
Binasının tarihi eser olarak nitelenmesinden memnun musunuz?	Evet	Hayır	Fikri Yok	Toplam
Sayısal	15	27	8	50
Yüzde	30,00	54,00	16,00	100,00

50 denekten 15 tanesi (%30) oturdukları evlerin tarihi eser olarak nitelendirilmesinden memnundur. 27 tanesi (%54) ise olaya negatif bakmaktadır. 8 tanesinin (%16) ise konu ile hiçbir yorumu olmamıştır.

Çalışma Alanı : Zeyrek
Tarih : Mart'88
Değerlendirme Başlığı : Yetersiz Olan Konut İpi Mekanlar
Toplam Denek Sayısı : 50

Yetersiz olan mekanlar:	Mutfak	Banyo	banyo ve mutfak	Oturma Odası	Yeni Mobilya Kula.	Yatak Odaları	Cevap Yok	Toplam
Sayısal	5	6	22	2	12	1	2	100
Yüzde	10,00	12,00	44,00	4,00	24,00	2,00	4,00	100

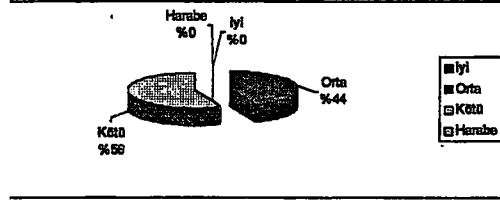
50 konutta yapılan anket sonucu; yetersiz olan birçok mekan ve problemler kullanıcı tarafından dile getirilmiştir. Bu problemlerden 5 tanesi (%10) mutfak, 6 tanesi (%12) banyo, 22 tanesi (%44) banyo ve mutfak, 2 tanesi (%4) oturma odası, 1 tanesi ise (%2) yatak odasıdır. Yeni mobilyaları kullanamama sorunu ise 12 adetir (%24).

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Yapısal durum dışı
Toplam Denek Sayısı : 50

Yapısal durum dışı	iyi	Orta	Kötü	Harabe	Toplam
Sayısal	0	22	28	0	50
Yüzde	0,00	44,00	56,00	0	100

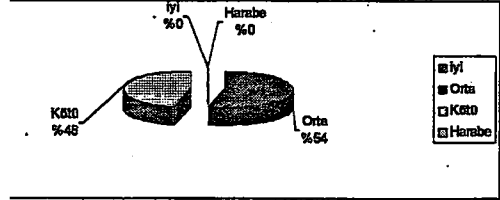
Yapıdan 22 tanesinin (%44) dış yapısal durumu orta, 28 tanesinin ise (%56) kötüdür.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Yapısal durum içi
Toplam Denek Sayısı : 50

Yapısal durum içi	iyi	Orta	Kötü	Harabe	Toplam
Sayısal	0	27	23	0	50
Yüzde	0,00	54,00	46,00	0	100

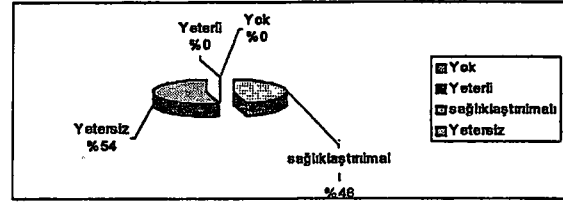
Yapıdan 27 tanesinin (%54) iç yapısal durumu orta, 23 tanesinin ise (%46) kötüdür.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Mutfak Banyo Konfor koşulları
Toplam Denek Sayısı : 50

Mutfak Banyo Konfor koşulları	Yok	Yeterli	sağlıklıdır	Yetersiz	Toplam
Sayısal	0	0	23	27	50
Yüzde	0,00	0,00	46,00	54	100

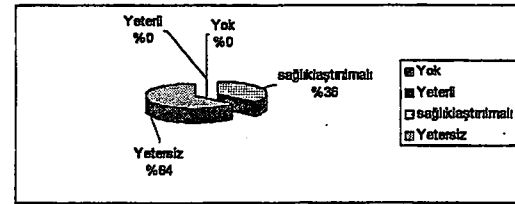
50 evin 23 tanesinde (%46) mutfak ve banyo koşulları sağlıklıdır. 27 tanesinde ise (%54) mutfak ve banyo yetersizdir.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Wc ısıtma konfor koşulları
Toplam Denek Sayısı : 50

Wc ısıtma konfor koşulları	Yok	Yeterli	sağlıklıdır	Yetersiz	Toplam
Sayısal	0	0	18	32	50
Yüzde	0,00	0,00	36,00	64	100

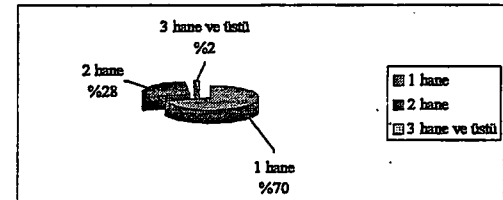
50 evin 18 tanesinde (%36) wc ve ısıtma koşulları sağlıklıdır. 32 tanesinde ise (%64) wc ve ısıtma yetersizdir.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Olabilir Yapıdaki hane sayısı
Toplam Denek Sayısı : 50

Olabilir Yapıdaki hane sayısı	1 hane	2 hane	3 hane ve üstü	Toplam
Sayısal	35	14	1	50
Yüzde	70,00	28,00	2,00	100

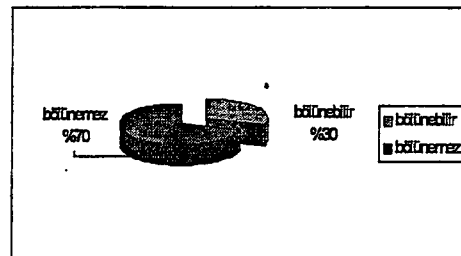
50 yapıda olabilecek hane sayıları; 35 evde (%70) 1, 14 evde (%28) 2, 1 evde ise (%2) 3 ve daha üstüdür.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Olabilir Yapının düzeyde bölünebilir durumu
Toplam Denek Sayısı : 50

Olabilir Yapının düzeyde bölünebilir durumu	bölünebilir	bölünemez	Toplam
Sayısal	18	32	50
Yüzde	30,00	70,00	100

Yapılarda oluşturulabilecek bağımsız birimler ancak düzey bölünme sonucu gerçekleştirilebilir. 50 yapıdan düzey olarak bölünebilenlerin sayısı ise; 33 (%66) dir.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Yapının onarıma potansiyeli
Toplam Denek Sayısı : 50

Yapının onarıma potansiyeli	a	b	c	d	e	f	Toplam
Sayısal	0	28	16	5	1	0	50
Yüzde	0,00	56,00	32,00	10	2	0	100

kımlı Müdahale gerektirmiyor; b= Bakım gerektirir; c= Sağıklaştırma; d= Yüzeysel onarım gerektirir; e= Esaslı onarım gerektirir; f= Tümüyle yeni)

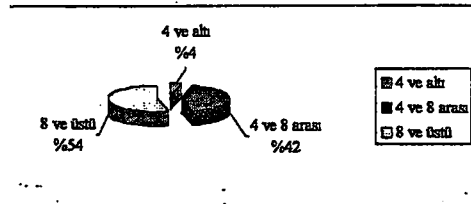
dan 28'i (%56) bakım gerektirmektedir. 16 tanesi (%32) sağıklaştırma istektir. 5 (%10) tanesi yüzeysel onarım istemektedir. 1 (%2) tanesine ise arım gerekmektedir.

Çalışma Alanı : Zeyrek

Tarih : Mart'88

Değerlendirme Başlığı : Olabilir bina da kişi sayısı
Toplam Denek Sayısı : 50

İnada kişi sayısı	4 ve altı	4 ve 8 arası	8 ve üstü	Toplam
Sayısal	2	21	27	50
Yüzde	4,00	42,00	54,00	100

da olabilecek kişi sayıları; 2 evde (%4) 4 ve altı, 21 evde (%42) 4 ile 8 arası, ise (%54) 8 ve daha üstüdür.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	:	05.11.1970
Doğum Yeri	:	İstanbul
Lise	:	1981-1987 İstanbul Vefa Lisesi
Lisans	:	1987-1991 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Yüksek Lisans	:	1991-1993 Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimari Tasarım Programı
Doktora	:	1993-1999 Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimari Tasarım Programı
E-mail	:	sera@turk.net
Çalıştığı Kurum	:	YTÜ Mimarlık Fakültesi Bina Bilgisi Anabilim Dalı Mimari Tasarım Sorunları Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi
Tezler	:	“Zeyrek Bölgesi’nde Çevre Analizi ve Koruma Modeli Örneği”, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, 1993, İstanbul
Yayınlar	:	“Tarihin Mezarlığı Zeyrek”, Kent ve Yaşam Dergisi, sayı:1, Kasım 1992, İstanbul, sf.19-21. “Zeyrek Koruma Modeli Önerisi”, Yapı Dergisi, sayı:165, Ağustos 1995, İstanbul, sf.77-83. “Zeyrek”, Arkitekt Dergisi, sayı:430, Ekim 1995, İstanbul, sf.58-65. “Çarpık Kentleşmenin Kültürel ve İnsani Değerler İçinde İrdelenmesi”, 1. Çevre Sempozyumu Bildiriler Kitapçığı, tmmob makina mühendisleri odası gaziantep şubesi, 16-17 Kasım 1995, Gaziantep, sf.183-193 “Zeyrek Bölgesi”, İstanbul Dergisi, sayı:16, 1996, İstanbul, sf.19

“Kültürel Kimlik ve İletişimin Mimariye Etkisi”,
Kongre Kitabı Mimarlık ve İletişim, Uluslararası VIII.
Yapı ve Yaşam’96, 16-21 Nisan 1996, Bursa,
(Doç.Dr.Ayfer Aytuğ ile birlikte), sf.207-215.

“Zeyrek Koruma Modalitesi”, Çağlar Boyunca
Anadoluda Yerleşim ve Konut Uluslararası
Sempozyumu, 5-7 Haziran 1996, İstanbul, Habitat
Toplantıları.

“Geleneksel Konut Stokunun Sosyo-Kültürel ve
İşlevsel Süreklilik Bağlamında Değerlendirilmesi”,
Çağlar Boyunca Anadoluda Yerleşim ve Konut
Uluslararası Sempozyumu, 5-7 Haziran 1996, İstanbul,
Habitat Toplantıları. (Doç.Dr.Ayfer Aytuğ ile birlikte)

“The Effects of Change of Built and Cultural
Environment”, IAPS’96, 30 Temmuz-3 Ağustos 1996,
İsveç, (Doç.Dr.Ayfer Aytuğ ve Öğr.Gör.Dr.Çiğdem
Baytin ile birlikte)

“The Determination of The User Requirements In
Bathrooms In Turkey” CIB W70, 2-4 Eylül 1996,
Finlandiya, (Doç.Dr.Ayfer Aytuğ ile birlikte)

“Strategies Related To The Revitalization of The
Suleymaniye and Zeyek Quarters in Istanbul”, Studies
in Ancient Structures, S.A.S.’97, 14-18 July , 1997,
Istanbul, Organized by YTÜ Faculty of Architecture,
sf.653-660. (Doç.Dr.Ayfer Aytuğ ve Y.Doç.Dr.Çiğdem
Baytin ile birlikte)

Mesleki Uygulamalar

*“Bakırköy Rehabilitation and Physical Treatment
Center Architectural and Landscaping Project of
Occupational Therapy Units”
(Doç.Dr.F.Evci, Doç.Dr.M.Tunbiş, Doç.Dr.A. Aytuğ,
Y.Doç.Dr.A.Kıran, Öğr.Gör.Dr.Ç. Baytin, Ar. Gör.Dr.İ.
Dağgülü ile birlikte.)

*“Fatih Belediyesi- Huzur Evi Revizyonu”
(Doç.Dr.Ayfer Aytuğ ve Öğr.Gör.Dr.Çiğdem Baytin ile
birliktedir.)

*“Fatih Belediyesi- Kariye Çevre Düzenlemesi”
(Doç.Dr.Ayfer Aytuğ ve Öğr.Gör.Dr.Çiğdem Baytin ile
birliktedir.)

*Meslek Hizmet Ödülü, Fatih Rotary Kulübü, 1995-
1996, İstanbul

*Bilim Teşvik Belgesi, 29 Eylül 1997, YTÜ , İstanbul